

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

ИЗВОРИ

ЗА

БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

ТОМ

I

СОФИЯ

ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

1954

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

ГРЪЦКИ ИЗВОРИ
ЗА
БЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

ТОМ
I

СОФИЯ
1954

Отговорен редактор
ЧЛ.-КОР. В. БЕШЕВЛИЕВ

Идеята за издаване на изворите за българската история е твърде стара. Още в някогашния устав на Българската академия на науките между задачите на академията бе включено задължението да бъдат издадени всички извори за българската история. Преди повече от десетина години двама от старите наши учени, сега покойници, бяха натоварени да приготвят план за издирването и издаването на тези извори. Всичко това обаче остана едно пожелание и никога не се пристъпи към същинското изпълнение на тази важна и основна задача. Огромна заслуга се пада на обновената Българска академия на науките, която непосредствено след Девети септември 1944 год. се зае да осъществи това дело. Създаден бе Институт за българска история, на който бе възложено да подготви издаването на изворите за българската история в най-широк мащаб. Постепенно, в течение на няколко години при Института се оформи нарочна секция за средновековна българска история, сътрудниците на която секция трябваше да се посветят на чисто извороведческа работа. Настоящият първи том „Извори за българската история“ поставя началото на издаването на изворите именно като дело на Института за българска история при Българската академия на науките.

Въпреки всички превратности на своята вековна съдба българският народ днес разполага със значителен брой извори за проучване на историческото си минало. Покрай чисто домашните извори особено важно значение имат изворите от византийски произход. Към тях трябва да се прибавят изворите на славянски езици, изворите на латински език и на западноевропейски езици — главно за по-ново време, най-сетне изворите на източни езици: турски, арабски, персийски, еврейски и т. н. Издирването, превеждането и коментирането на всички тези извори за българската история съставя огромна и тежка работа, за която е необходим десетилетен период от време. Изпълнението на тази задача е свързано с множество обективни трудности. На първо място да споменем недостъпността на известен брой чужди издания, в които се съдържат извори за българската история. Някои извори лежат и досега неиздадени в чужди библиотеки и архиви, та за тяхното издирване и издаване е

необходима продължителна изследователска работа, докато други напротив са издадени ненаучно и безкритично. Поради това често пъти трябва да се прибягва до старите издания, изпълнени с грешки, като многотомната колекция на J.-P. Migne или *Corpus Historiae Byzantinae*. При издаването на изворите за българската история се полагат усилия да бъдат използвани за целта изобщо най-добрите и най-пълни съществуващи издания на съответните текстове.

Изборът на откъсите, дадени в том първи „Гръцки извори за българската история“, е извършен с оглед на един сравнително широк критерий. Като начална хронологическа граница е прието времето в края на древната Римска империя, когато в днешните български земи нахлуват из откъддунавските области различни племена и народи, които променят изцяло народностния облик на тези земи и подготвят почва за установяването на славяните в тях. Общо взето, тук са поместени извори, които обгръщат периода от средата на III в. от н. е. до към средата на VI в. и осветляват съдбините на днешните български земи в течение на пълни три столетия. Що се отнася до териториалните граници, те също са взети сравнително обширно, като са включени и такива известия, които се отнасят до земи извън днешните предели на българската държава, обаче най-тясно свързани с тях по един или друг начин. Несъмнено е прочее, че Балканският полуостров през онзи преходен период представя едно голямо единство, което мъчно може да бъде разкъсано и разчленено.

Дадените тук извадки са наредени в хронологически ред на авторите, от чиито съчинения са почерпени. Всички откъси са обнародвани в първообразен гръцки текст и точен български превод, заедно с кратко въведение, общи библиографски посочвания и преценка на сведенията, които се съдържат в тях. Откъсите са придружени със сбити обяснителни бележки, които имат за цел да дадат на читателите не само обяснение върху известни местни и лични имена, исторически събития, титли, длъжности и т. н., но също и да им посочат поне обща библиография по тези въпроси. Коментарът има главно обяснителен характер, без да се засягат в него спорни въпроси, по които в научната книжнина не е постигнато единомислие.

Откъсите, обнародвани в том първи „Гръцки извори за българската история“, са преведени от неколцина сътрудници на Института за българска история: чл.-кореспондент Веселин Бешевлиев, старши научен сътрудник Иван Дуйчев, младшите научни сътрудници Геновева Цанкова, Василка Тъпкова и Стр. Лишев.

Всички преводи са прегледани, с оглед на оточняване на текста и изглаждане на българския език, от две редакционни комисии, с участието на акад. Стоян Романски, акад. Дим. Дечев, акад. Иван Снегаров, проф. Ал. Бурмов, проф. Дим. Ангелов и младши научен сътрудник М. Войнов. Коментарът на текстовете, преведени от чл.-кореспондента Вес. Бешевлиев, бе изработен от самия преводач и допълнен от Иван Дуйчев. Коментирането на всички други откъси е дело на Ив. Дуйчев, който също извърши цялата работа по окончателното редактиране и отпечатване на том първи „Гръцки извори за българската история“.

С издаването на първия том „Извори за българската история“ Българската академия на науките полага начало на едно от своите най-големи и най-важни начинания в областта на нашата историческа наука — именно да бъдат издирени, събрани и издадени научно и достъпно всички извори за нашата история. С осъществяването на това дело ще бъде поставена здрава основа за по-нататъшния развой на българската историческа наука.

I. ДЕСИП

Публий Херений Десип е най-забележителният гръцки историк от втората половина на III век от н. е. От оскъдните сведения за неговия живот се вижда, че той е играл важна роля в обществения живот на родния си град Атина през времето на императорите Валериан, Галиен, Клавдий II и Аврелиан, сиреч между 253 и 275 г. Предполага се, че той е бил роден около 210 г. В Атина Десип бил жрец и заемал разни видни длъжности. През последните години от управлението на имп. Галиен, вероятно през 267 г. Десип отблъснал нападението на германското племе херули срещу Атина с една набързо събрана войска от 2000 души. По случай обнародването на съчинението му *Хроникъ* неговите деца след 269/70 г. му издигнали почетна статуя. Надписът на тази статуя е достигнал до нас: там той се прославя, между другото, като оратор и историк. Патриарх Фотий познава три негови исторически съчинения, а именно: 1. *Хроникъ*; 2. *Та метъ 'Αλέξανδρον* и 3. *Σκυθικὰ*. Първото от тези съчинения (познато също под надслов *Χρονική Ιστορία*) е главната творба на Десипа. По-късно Евнапий се заел да го продължи. В това съчинение — разделено в 12 книги, наредени хронологически по олимпиади, атически архонти и римски консули — са изложени събитията от най-стари времена до първите години от управлението на имп. Клавдий (269—270) включително. Това съчинение имало характер повече на история и било използвано широко при съставянето на т. н. *Historia Augusta*. До нас са достигнали от него само откъси и извадки у по-късни автори. Второто съчинение на Десипа, в четири книги, е представляло навярно съкращение на Ариановата история на Диадохите и също е достигнало до нас само в откъси. В последното Десипово съчинение „Скитикъ“ е било описано нахлуването на германските племена от южна Русия и Понта в земите на римската империя в периода от 238 до към 270 г. Предполага се, че това съчинение е завършвало с победата на имп. Аврелиана в 274 г. До нас то достигнало само в извадки и откъси у по-късни писатели. Както се вижда от достигналите до нас откъси, то е било изпъстрено с дълги и отежчителни речи. Тъй като Десип тук е излагал събитията като съвременник, загубата на това съчинение съставя голяма щета за историческата наука.

Измежду разните откъси от съчиненията на Десип само пет дават сведения за историята на земите отсам Дунава. Първите два от тези пет откъса представят съкратени и съответно преработени извадки из Десиповата „Хроникъ“. Останалите три откъса са оригинални извадки, заети от съчинението „Скитикъ“.

Десип, както и мнозина негови предходници и съвременници, се опитвал да пише на архаичен гръцки език, като подражавал на Тукидида. Подражанието на Тукидида проличава не само в речника, но също и в цели изрази, описания и вплитания на речи в разказа.

ИЗДАНИЯ

C. Müller: Josephi Opera, ed. W. Dindorf (Biblioth. Didot, Paris 1847), II, p. 12 sqq. — C. Müller, FHG, III, pp. 666—687; V, pp. VII—XIV, LIX. — C. Wescher, Poliorcétique des Grecs (Paris 1867), pp. 296—302. — L. Dindorf, HGM, I, pp. 165—200. — A. Maius, Scriptorum veterum nova collectio e Vaticanis codicibus edita, II (Romae 1827). — V. Herwerden, Specilegium Vaticanum continens novas lectiones in historicorum graecorum excerpta etc. (Lugduni Batavorum 1860). — U. Ph. Boissevain, Excerpta de sententiis (Berolini 1906). — F. Jacoby, FGH, II A, pp. 452—480; Comm., pp. 304—311. Далените тук извадки са взети именно от това издание.

DEXIPPI ATHENIENSIS FRAGMENTA

EX „ΧΡΟΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ“

1. De incursionum Gothorum citra Danubium initio

Sub his pugnatum est a Carpis contra Moesos. Fuit et Scythici belli principium. Fuit et Histriae excidium eo tempore, ut autem Dexippos dicit, Histricae civitatis.

2. De Gothorum incursione Decio regnante

Σκύνθαι περαιωνθέντες οἱ λεγόμενοι Γότθοι τὸν Ἰστρον ποταμὸν ἐπὶ Δεκίου πλείστοι τὴν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν κατενέμοντο. οὗτοι τοὺς Μυσοὺς φεύγοντας εἰς Νικόπολιν περιέσχον. Δέκιος δὲ ἐπελθὼν αὐτοῖς, ὡς Δέξιππος ἱστορεῖ, καὶ τρισμυρίους κτείνας ἐλαττοῦται κατὰ τὴν μάχην, ὡς καὶ τὴν Φιλιππούπολιν ἀπολέσαι ληφθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν καὶ Θραῶνας πολλοὺς ἀναιρεθῆναι. ἐπαυνοῦσι δὲ Σκύνθαις ἐπὶ τὰ σφέτερα ὁ αὐτὸς Δέκιος ἐπιθέμενος ἀναιρεῖται ἐν Ἀβρύντῳ, τῷ λεγομένῳ Φόρῳ Θεμβρώντῳ, σὺν τῷ παιδί διὰ νυκτὸς ὁ θεόμαχος. οἱ τε Σκύνθαι μετὰ πλείστων αἰχμαλώτων καὶ λαφύρων ἐπανέρχονται. καὶ τὰ στρατόπεδα βασιλέα πάσαι τινὰ γενόμενον ὑπατον Γάλλον ἀναγκρεῖουσιν ἅμα Βουλωναίαν τῷ Δεκίου παιδί, οἱ καὶ βασιλεύουσι κατὰ Δέξιππον μῆνας ἡ', πράξαντες οὐδὲν ἀξιόλογον· κατὰ δὲ ἄλλους τινὰς ἔτη γ' καὶ καθ' ἑτέρους ἔτη β'.

EX ΣΚΥΘΙΚΑ

3. De Marcanopolis obsidione a Gothis facta

Ἐκ τῶν Δέξιππου. πολιορκία Μαρκανοῦ πόλεως. Μαρκανοπούπολιν — τὸ δὲ ὄνομα Τραιανοῦ τοῦ βασιλέως τὴν ἀδελφὴν ἐνδεδωκέναι τῇ πόλει λέγουσιν οἱ ἐγγράφιοι — ταύτην δὴ οὖν τὴν πόλιν οἱ Σκύνθαι ὡς δὴ κατὰ κράτος ἠλώσιμον εἶναι νομίσαντες ἀπείχον μὲν τῆς εὐθὺς προσβολῆς, λίθους δὲ διὰ πλείστον παρφόρον πρὸ τοῦ τειχίσματος, ὡς χύδην καὶ σωρηδὸν κατανετημένων ἀφθόνως²

1. Jacoby, fr. 20: p. 465, 18—21.

2. Jacoby, fr. 22: pp. 465, 26—466, 2.

3. Jacoby, fr. 25: pp. 466, 24—467, 33.

КНИЖНИНА

W. Böhmе, Dexippi fragmenta ex Julio Capitolino, Trebellio Pollione, Georgio Syncello collecta (Comment. philol. Jenenses. II. Leipzig 1883, pp. 1—90). — Bergmann, De Herennio Dexippo et Gothorum incursione (Holmiae Lpz 1897). — E. Schwartz, PWRE, V, coll. 288—293. — Croiset, Histoire de la littérature grecque, V (1928), pp. 817/8. — Откъси от съчиненията на Дексипа в руски превод, с уводна бележка и обяснителни бележки са дадени у В. В. Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 2, сс. 308—311. — Ср. също М. Апостолидис, Обсадата и завладяването на Пловдив от готите (ГНБПл 1925, сс. 187—194), с превод на откъс от Дексиповото описание за обсадата. — Кацаров—Дечев, Извори, сс. 386—388 (превод на В. Бешевлиев).

ОТКЪСИ ОТ ДКСИП АТИНСКИ

ОТ „ХРОНИКА“

1. Начало на готските нахлувания отсам Дунава¹

През време [на императорите Максим и Балбин]² карпите³ воювали срещу мизите⁴. Тогава започнала и скитската война⁵. По това време била разрушена и Истрия⁶ или, както я нарича Дексип, Истрийският град⁷.

2. Нахлуването на готите през царуването на Деций⁸

По време на [императора] Деций⁹ скитите¹⁰, така наречените готи, преминали в голямо множество реката Истър¹¹ и опустошили римската империя. Те обградили избягалите в Никопол¹² мизи¹³. Обаче Деций ги нападнал, както разказва Дексип, и убил тридесет хиляди души, но бил победен в сражението, загубил дори Филипопол¹⁴, който бил превзет от тях, и били избити много траки¹⁵. Когато скитите се завръщали в своите земи, същият Деций ги нападнал, но през нощта богоборецът¹⁶, заедно със сина си¹⁷, бил убит при Абрит¹⁸, в така наречения Форум Темброниум¹⁹. Скитите пък се завърнали с много пленници и плячка. Войската провъзгласила за император някой си Гал²⁰, бивш консул, заедно с Вулусиан²¹, сина на Деций. Те царували, според Дексип, осемнадесет месеца, без да извършат нещо забележително, според други — три години, а според трети — две години.

ОТ „СКИТИКА“

3. Обсадата на Марцианопол от готите²²

Из съчиненията на Дексип. Обсадата на Марцианопол. — Местните жители казват, че градът Марцианопол²³ получил името си от сестрата на император Траян. Скитите мислели, че този град може да се превземе само с пристъп и затова се въздържали да го нападнат веднага. Те докарвали пред стените му колкото се може повече камъни, та след като бъдат натрупани на купове и грамади,

ὑπάρχειν χρῆσθαι. ὦντο γὰρ φόνον^α τε πολὺν ἐπὶ τοῦ τείχους οὕτως συμβή-
σεσθαι, καὶ τῶν πολεμίων ἐν τῷ φυλάσσεσθαι μᾶλλον (ἢ) ἐν τῷ ἐπιχειρεῖν
ὄντων ῥαστώνη^β τὴν πόλιν αἰρήσειν. (2) τοῖς δὲ ἐν τῷ ἄστει πάλαι τε παρε-
σκεύαστο ὅσα ἐς πολιορκίαν ἐπιτήδεια καὶ Μάξιμος, ἀνὴρ γένος μὲν τῶν ἀπόρων(?)
μετακου^γ φιλοσοφία δὲ ἄρα συζῶν, οὐ μόνον στρατηγοῦ, ἀλλὰ καὶ στρατιώ-
του ἀγαθοῦ ἔργα ἐν τῷ τότε ἔτοιμος ὢν ἐπιδείκνυσθαι, ἐπεθάρρυνέ τε ἐκά τοις
καὶ παρήγει, ὅτε δὴ ἐκ χειρὸς ἀκροβολίζοντο οἱ πολέμιοι, τοῦ ἀμύνεσθαι ἀπε-
χομένους ὑπὸ ταῖς ἐπάλξεσιν ἰσταμένους ἔχειν σφῶν αὐτῶν φυλακὴν, τὰς τε
ἀσπίδας προισχυμένους καὶ ὅσα δύναται στέγειν καὶ ἀποκρούεσθαι τὰς τῶν ἐναν-
τίων βολάς. (3) ὥς δὲ ἱκανῶς ἔχειν ἐδόκει τοῖς βαρβάροις τῆς τῶν λίθων πα-
ρασκευῆς, ἀθρόοι περιχυθέντες ἐν κύκλῳ τὸ τεῖχος οἱ μὲν ἀκόντια μεθίεσαν, οἱ
δὲ λίθοις ἠκροβολίζοντο τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, καὶ συνέχεια (ἦν) τῶν μεθι-
μένων, ὥς χαλάζῃ τῇ πυκνοτάτῃ προσεοικέναι κατὰ τὸ ἐπάλληλον τῆς φορᾶς. οἱ
δὲ γε εἶσω τοῦ ἄστεως σφὰς τε αὐτοὺς κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τὸ τεῖχος ἐφύ-
λασσαν, ἀπείχοντο δὲ τοῦ ἀμύνεσθαι, ἥπερ αὐτοῖς προσετέτακτο. (4) ὥς δὲ
ἐπ' οὐδενὶ ἔργῳ λαμπρῷ ἢ τε τῶν λίθων ἐκενώθη τοῖς βαρβάροις παρασκευῇ
καὶ ὅσα ἐκ χειρὸς ἢ ἀπὸ τόξου ἀκόντια, ἢ τε ἐλπίς αὐτοῖς τοῦ σὺν οὐδενὶ
πόνῳ τὴν πόλιν αἰρήσειν ἀνάλωτο, ἀθυμίᾳ δὴ εἶχοντο καὶ τῶν στρατηγῶν ἀνα-
καλεσάντων ἀπήρεσαν, οὐ πόρρω τῆς πόλεως τὴν στρατοπεδίῳ ποιούμενοι καὶ
γὰρ ἦν τῆς ὥρας ἀμφὶ ἡλίῳ δυσμαίς. (5) διαλυπῶντες δὲ ἡμέρας οὐ μάλα συχ-
νὰς καὶ ἐπελθόντες αὐθις καὶ περιστάτες ἐν κύκλῳ τὸ τεῖχος ἠκροβολίζοντο· ὅτε
δὴ Μάξιμος τοῖς ἐν τῷ ἄστει καιρὸν εἶναι τῆς ἐπιθέσεως ἐπηγγέλλετο. γίνεται
δὴ οὕτω. καὶ ἀναθαρρήσαντες διὰ τὴν ἐν τῇ προτέρᾳ^δ τῶν βαρβάρων ἀπρακτον
ἀναχώρησιν βοήν τε ἤσαν καὶ λίθους καὶ ἀκόντια, ὥς εἶχον, μεθίεσαν^ε. οἷα δὲ
οὖν πυκνῶν ἀλλήλοις ἐφροσνηκῶν τῶν βαρβάρων καὶ διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ
ἀντίπαλον ἂν σφίσιν ἄνωθ' ἐν τι ἀπαντῆσαι οὐκ ἐς τὸ ἀκριβὲς πεφραγμένων, πρὸς
δὲ καὶ ἀθρόοις ταῖς βολαῖς καὶ ταῦτα ἐκ μετεώρων βαλλομένων^ς καὶ διὰ
πληθὸς τῶν ἐναντίων οὐδὲ ἐθέλοντας ἦν ἀμαρτεῖν τοὺς ἀπὸ τοῦ ἄστεως. (6)
βιαζόμενοι δὴ οὖν^ς οἱ Σκύθαι καὶ μηδὲ ἀντιδρᾶν ἔχοντες τοὺς Μυσοὺς διὰ τε
τὰς ἐπάλξεις καὶ τὴν ἐκ τῶν θυρῶν ἀκροφυλακὴν^η ἀπαγορεύοντες πρὸς τὰς
πληγὰς καὶ ὥς οὐκ ἦν αὐτοῖς περαιτέρω καρτερεῖν, ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι.

4. Epistola imp. Decii ad Philippopolitanos

ὅτι ὁ Δέκιος ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων . . . ἐν φόβῳ εἶχε τὴν θρόνον δύναμιν,
ὁρρωδῶν μή τι ἐξ αὐτῆς νεώτερον γένηται περὶ τῆς ἀρχῆς τὴν κατάστασιν. καὶ
ἐπειρᾶτο δι' ἐπιστολῆς ἀποκαλύειν αὐτοὺς ἐπεξίεναι τοῖς πολεμίοις, τὸ μὲν
βουλόμενον τῆς διανοίας οὐκ ἐμφαίνων, ἐκπονοῦμενος δὲ διὰ δόους ἄγειν, μὴ

4. Jacoby, fr. 26: pp. 468, 1—470, 23.

a) φόνον Minas φθόνον A.

b) μᾶλλον-ῥαστώνη C. Müller μᾶλλον παντ' ἐπιχειρεῖν ὄντων ῥάστων ἢ A.

c) ἀπορῶ μετακου A, τῶν εὐπόρων καὶ μεγάλων (sive μετοίκων)? C. Müller ἀπὸ
Ῥωμαίων C. Müller Ῥοιμητάκου C. Müller in Götting. Gelehrte. Anzeigen 1869, I
31, 32, μετακούων Wescher.

d) προτέρ(αι)α Minas

e) μεθίεσαν A.

f) πρὸς — βαλλομένων C. Müller

g) δὴ οὖν Minas δηλοῦν A.

h) θυρῶν ἀκροφυλακὴν „quantum ex vestigiis litterarum fere evanidarum conici
potest“ Wescher καιροφυλακὴν Minas.

да могат да ги употребяват в изобилие. Наистина те мислели, че по този начин много хора щели да бъдат избити по стените, и понеже неприятелите щели да бъдат заети повече със защита, отколкото с нападение, лесно щели да превземат града. Обаче жителите на града отдавна си били приготвили всичко потребно при обсада. И Максим²⁴, който произхождал от беден (?) род²⁵ — — и бил отдаден всецяло на философия, в този момент бил готов да прояви дела не само на пълководец, но и на добър войник. Той насърчавал всички и ги увещавал, когато неприятелите хвърлят копия отблизо, да се въздържат и да не отвръщат, но като застанат зад зъберите, да се пазят, да държат пред себе си щитовете и всичко, каквото може да ги закрия, и да отбиват ударите на противника. А когато варварите сметнали, че са приготвили достатъчно камъни, те обкръжили внезапно стените. Едни мятали копия, а други хвърляли камъни срещу онези, които били по зъберите. Те стреляли така често, че ударите, които следвали едни след други, наподобявали силна градушка. Защитниците на града, както им било заповядано, се защищавали, доколкото им било възможно и бранели стените, като се въздържали да нападнат. Но когато варварите свършили както пригответените камъни, така и всички копия и стрели, без да постигнат никакъв успех, те загубили надежда, че ще превземат града без всякакво усилие и ги обхванало отчаяние. Тогава военачалниците дали знак за отстъпление и те се оттеглили, като се разположили на стан недалеч от града. А било вече към залез слънце. След няколко дни скитите отново се завърнали, обкръжили стените и ги обстрелвали. Тогава именно Максим съобщил на гражданите, че е време да нападнат. Това станало по следния начин. [Гражданите], насърчени от това, че варварите се били оттеглили предните дни, без да постигнат нещо, надали вик и колкото камъни и копия имали, почнали да ги хвърлят. Варварите били застанали на гъсто един до друг и не били достатъчно защитени, защото не очаквали, че биха могли да бъдат нападнати от стените. И затова гражданите, като стреляли често и то отвисоко, не могли поради множеството на неприятелите да не ги улучват, дори и да не искали. И тъй, като били поставени натясно и не могли да предприемат нищо срещу мизите поради зъберите и стражата при вратите, скитите се отказали от сражението и понеже не могли повече да издържат, отстъпили без да постигнат нещо²⁶.

4. Писмото на император Деций до пловдивчани²⁷

Римският император Деций . . . се страхувал от тракийската войска²⁸, понеже се опасявал да не би тя да направи някакъв преврат срещу установената държавна власт²⁹. Без да се издава, какво мисли в същност, той се опитал с писмо да ги възпре да не излизат срещу неприятелите. Императорът се преструвал, че се опасява да не би тези неопитни във война люде да проявят ненавременно усърдие, като отидат доста далеч напред, преди да им дойде изпратената от него помощ. И той изпратил . . . А след като царският бързоходец дошъл с писмо при Приск³⁰, който бил управител на

περαιτέρω προϊόντες ἄνθρωποι ἀπόλεμοι οὗτοι τῆς οὐκ εὐκαίρου προθυμίας τὴν πείραν λάβωσι πρὸς (τοῦ) τὴν παρ' αὐτοῦ ἐπικουρίαν παραγενέσθαι. (3) καὶ ὁ μὲν ἀπέστειλεν . . . ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλέως ἡμεροδρόμος φέρων τὴν ἐπιστολὴν προσῆλθε τῷ Πρίσκαρ, ὃς δὴ ἀρμοστής τῶν Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν πλεον ἦν καὶ ἐπὶ τε εἰρήνης τὰ πολλὰ ἐ χρημάτισε καὶ τότε κατὰ τοῦ πολέμου τὸ δέος ἐς τὴν Φιλίππου πόλιν παρεληλύθει, κήρυγμα πρὸς ἡρῷται συνιέναι πάντας ἐς τὸν τοῦ σταδίου δρόμον (ὃς δὴ εἶσω πόλεως ἦν), ὥς δὴ ἔχων τι ἐς τὸ κοινὸν ἐκ βασιλέως μνησ.αι. καὶ ἐπεὶ ἡθροίσθησαν, ἀνεγίνωσκε τὰ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς· ἐδήλου γὰρ ἡ γραφὴ ἰάδε·

(3) „πρὸς πολλοῦ μὲν ἂν ἐποιησάμην, ὃ ἄνδρες, μὴ παρακελεύσαι ἐξ ἐπιστολῆς χρῆναι ἀλλ' αὐτὸς ἀφικμένους ἔργῳ μᾶλλον ὑμᾶς ἢ λόγῳ θαρρύνειν, ὅσῳ καὶ τὸ . . . οὐχ ὁμοίως ἀσφαλὲς ὄψει τῶν ὁρώντων ἢ μαθήσει τῶν ἀκουσόμενων βεβαιούμενον. ἐπεὶ δὲ ἐμοί τε ἐπὶ τῇ προγενομένῃ νίκη καὶ τὸ λειπόμενον μέρος^a τοῦ πολέμου διοικουμένων καὶ ἅμα στρατοπέδῳ πορευομένων σχολαία ἢ πορεία^b (?), καὶ τοὺς βαρβάρους εἰκάζω, οἷα δὴ κατὰ πολλὰ σκεδασθέντας, πρὶν ἡμᾶς^c ἀφικέσθαι καὶ ὑμῖν προσοίσεσθαι, ἀναγκαῖον διδαχῇ ἅμα τῇ παρακελεύσει χρώμενον προειπεῖν ἃ πράττοντες ἂν ὑμεῖς τε ἀσφαλέστατα διάγοιτε καὶ εὐπειθέστατα ἐμοί, εἴ γε ὑπὸ τινος διαστροφῆς ἀναγκαίας ἢ παρ' ὑμᾶς ἀφίξις ἡμῶν διαμέλλοιτο^d. (4) ἐξαγγέλλεται γὰρ ὑμᾶς πλήθει τε καὶ νεότητι οὐ κατὰ καιρὸν θαρροῦντας καὶ τούτῳ ἔκπληξιν ἐς τοὺς ἐναντίους ἔξειν^e νομίζοντας, οἷα δὴ πολέμων ἀπειράτους, εὐτολμότερον αὐτοῖς μᾶλλον ἢ προμηθεύστερον παρὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν προαγωνισμάτων συνίεσθαι^f. καὶ ἔστι μὲν οὐ πάντῃ^g ὑπαίτιος ὑμῶν ἡ ἐπιχειρήσις, διότι καὶ ὑπὲρ καλῶν ἔργων συννευξαίμην δ' ἂν καὶ πείρα δύνασθαι συμφορωτάτους γενέσθαι. ἐπέσκεμμαι δὲ ὥς ἐν τοῖς πολέμοις τὸ ἀνδρεῖον μετὰ μὲν ἐμπειρίας ἰσχυρόν, ἄνευ δὲ τούτου ἀσθενές· καὶ θρασύτης λογισμῶν ἄμοιρος ἥδη σὺν τῷ μὴ κατὰ καιρὸν εὐτόλμῳ ἔσφηλε. κράτιστοι δὲ οἱ συνένεσι τὸ διάφορον τῶν ἐκβησμένων εἰδότες μᾶλλον ἢ θυμῷ ἐς τὰς μάχας καθιστάμενοι. (5) παραινῶ δὴ μὴ ἐς τὸ ἔτοιμον τῆς γνώμης καὶ τοῦ πλήθους τὸ ἀβέβαιον ἰδόντας τοῦ κοινῆς τῆς ἀσφαλείας ὑφέσθαι· ἀποκεκινδυνεύσεται γὰρ ὑμῖν ἡ σωτηρία οὕτως ἐς μηδὲν δέον, καὶ θράττεσθαι ἢ διάνοια ὑμῶν δόξει μᾶλλον ἢ ἐπιβούλως^h περὶ τῇ πάσῃ πόλει τοῦ ἐκβησομένου ἔχυσαι τὴν πείραν. ὑπαίτιος δὲ ὁμοίως ὃς τε ἀνανδρία τὸν ἐφεσθηκότα ἀγῶνα ἐξιστάμενος καὶ ὃ θρασύτητι ἐς τοὺς (μὴ)ⁱ προσήκοντας κινδύνους ἰών, ἐξόν^k σὺν ἀσφαλείᾳ σώζεσθαι. λογισμῷ δὲ πιστεύων ἀνὴρ βεβαιώτερος ἢ ἀμαθίας ὀχλήματι^l πρὸς τὰς ἀδήλους φορὰς τῶν πραγμάτων ἐξορμώμενος. αἶ τε ἐν τοῖς πλέμεισι συντυχίῳ ἢ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον τὴν τόλμαν διδῶσιν ἐξισοῦσαι ἐς τοὺς κινδύνους τὴν ἀδείας περιουσίαν, (ἢ)^m τὴν μετὰ τοῦ ἀσφαλοῦς σύνεσιν παρέχονται, ὥς μὴ σὺν δέει τι μᾶλλον ἡπειγμένως ἢ προμηθεύεια πράξαι.

a) μέρος: ν. λος (τέλος ?) Boissevain.

b) σχολαίον τι ἡκεῖν (σχολή οὐκ ἔστιν ἡκεῖν ?) Boissevain.

c) ἡμᾶς Boissevain ἡμῖν V.

d) διαμέλοι τι Herwerden.

e) ἔξειν Mai ἔλσιν V.

f) συνίεσθαι: ἐπιτίθεσθαι Polak.

g) οὐ πάντῃ Bekker ἀπάντῃ V.

h) ἐπιβούλως (διακεῖσθαι) ? Boiss. εὐβουλος εἶναι Herw.

i) (μὴ) Mai.

k) ἐξόν Din(dorf) βιδόν V.

l) ὀχλήματι Boiss, σχήματι Mai; λήματι conl. Herw.

m) (ἢ) Boiss.

Македонските и тракийски градове и много залягал за мира, тогава страх от войната обзел града на Филипа. [Приск] издал заповед всички да се съберат в стадиона (който бил вътре в града³¹), понеже имал нещо да съобщи на народа от страна на императора. А когато [хората] се събрали, той прочел писмото, което имало следното съдържание:

„Граждани, бих предпочел да нямаше нужда да ви поощрявам с писмо, но като се явя лично, да ви насърчавам по-скоро с дела, отколкото с думи...³², защото не е еднакво сигурно да видиш нещо с очи или да го научиш по слух. Пътуването ми е бавно, понеже имам грижа за току-що спечелената победа³³ и за довършването на войната, а и се движа заедно с войската. Аз предполагам, че същото е и с варварите, тъй като те са разпръснати на много места. Затова, преди ние да пристигнем и да се присъединим към вас, необходимо е да ви упътя предварително с наставление и заповед, какво би трябвало да вършите, за да бъдете в безопасност и да останете под моите заповеди, ако нашето пристигане при вас би се забавило поради някаква неизбежна пречка. Съобщават ми, че вие неуместно се упоавате на множеството и на младостта си, като смятате, че с това ще внушите страх у противниците. Тъй като не сте участвували в по-раншни сражения и сте неопитни във война, вие ще се сблъскате с тях по-скоро смело, отколкото предпазливо. Вашето намерение не е съвсем осъдително, защото има за цел добро дело. Но аз бих пожелал да можете и чрез опит да станете по-полезни. Аз намирам, че във войните храбростта, съчетана с опитност, е сила, а без нея е слабост, и че смелост, лишена от разсъдък, пропада заедно с неуместния храбрец. А по-силни са тези, които знаят повече по разум ползата от това, което ще стане, отколкото ония, които се хвърлят буйно в сраженията. Съветвам ви следователно да не се поддавате на прибързано решение и на непостоянството на тълпата, като имате предвид общото благо. Защото така вие без никаква нужда ще изложите на опасност своята сигурност, а и ще проличи, че вашият разум повече се смуцава, а няма правилна представа за онова, което ще сполети целия град. Обаче еднакво виновен е както този, който се отказва от предстоящата борба поради страхливост, така и онзи, който се впуска дръзко в ненужни опасности, ако и да може да се спаси, без да рискува. А в по-голяма безопасност се намира онзи мъж, който се доверява на разсъдъка си, отколкото този, който се устремява с колата на неопитността към неизвестния ход на нещата. А и военните сблъсквания или дават по необходимост смелост [на бойците], за да се изравняват с по-голямото безстрашие [на противника] в опасностите, или [им] внушават предпазливо благоразумие, та прибързано да не извършат нещо по-скоро от страх, отколкото от предвидливост.

И тъй, като вземете под внимание тези неща, докато не ви дойде поддръжка не тръгвайте на борба срещу мъже, които настъпват с мощна войска и с голяма конница, и разполагат с тежковъоръжени и лековъоръжени войници. А при това те са опасни поради бойната си опитност, страшни са с външния си вид и са твърде способни

(6) λογιζόμενοι δὴ τάδε μὴ ἴτε^a πρὸς ἄνδρας ἐς ἀγῶνα καὶ ἐρημίαν τῶν συλληφόμενων ἐχυρᾷ δυνάμει ἐπύοντες καὶ πολλῇ μὲν ἵππῳ, πολλοῖς δὲ ὀπλίταις καὶ ψιλοῖς παρεσκευασμένους^b, ἔτι δὲ <διὰ>^c πείραν πολεμικὴν φοβερούς καὶ σωμάτων ὄψει δεινούς καὶ ὀπλῶν ἀνατείσει ἀπειλαῖς τε καὶ βοῆς μεγέθει ἱκανωτάτους προεκφοβῆσαι τοὺς πρῶτον ἐς χεῖρας αὐτοῖς ἰόντας. μὴ δὲ πρὸς τοῦσδε ἀποκινδυνεύσητε, ἔξδὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν σὺν ἀσφαλείᾳ ἀμύνεσθαι. (7) καὶ γὰρ ἡ ἐλπὶς τοῖς πρῶτον ἐς μάχην ἰούσιν ἰσχυρόν τι ἔδοξεν εἶναι καὶ προαγωγότατον^d εἰς κατορθώσων· ἀλλ' ἐν τοῖς † περιφανεστάτοις ὤφθη^e, ὅταν τῷ ἀληθεῖ δὴ μάχηται^f. εὐδὴλον δὲ δήπου, οἶμαι, ὥς κὰν τοῖς ἐξ ἴσου ἀγῶσιν ἄνευ στρατηγοῦ κατὰ μόνας ἀποκινδυνεύειν σφαλερότατον· τὸ δὲ ὑπὸ ἡγεμόνι τε ἄγεσθαι καὶ ἐς κοινωνίαν ἥκειν ἑτέροις τοῦ κινδύνου ἐν τε ἐνθυμήμεσι κὰν τοῖς ἔργῳ ἀσφαλέστατον ραδίᾳ ἔχον τὴν παρὰ τοῦ πέλας ἐπανόρθωσιν. κρεῖττον τε σὺν ἑτέρῳ κατορθοῦντας δόξης ἔλαττον ἔχειν ἢ δίχα τοῦ προμηθοῦς κατὰ μόνας ἐπιχειρήσαντας σφαλῆναι. (8) καὶ ἀπόντος μὲν πολλὸν ἀπὸ σφῶν τοῦ ἐπιβοηθήσοντος, οἷα δὲ μονωθέντας δοῦναι τι σὺν εὐχερείᾳ σύγγνωμον· ἀνδρῶν δὲ οὐκ ἄπωθεν ὄντων ἄριστα πολέμου ὁμιληκότων καὶ πείραν παρασχομένων τοῦ νικᾶν, καὶ ταῦτα τὸ ἀδεές ἐς τοὺς κινδύνους ἐν τῷ διὰ μέσου ἐκ τῆς τῶν τειχῶν ὀχυρότητος ἔχοντας, πράξαι τι παρὰ τὴν τοῦ ἄρχοντος καταίνεσιν, κὰν τῷ ἄμεινον^g ἐκβῇ, οὐκ ἀνεπικλήτων ἐφάρη διὰ τε τὸ δυσπειθές τὸ περὶ τὸν προστάξαντα καὶ ὅτι σὺν τῷ ἀμφιβόλῳ τοῦ κινδυνεύματος ἐπεχειρήθη.

(9) Εἰ δέ τις προαστείων τε καὶ ἐνδιαυτημάτων τέρψεως ἀποστερούμενος ἀχθεται καὶ ὅσα πλοῦτου ἐγκαλλωπίσματα, γνῶτω τὸ μὲν ἀλγεινὸν ὀλίγον τε καὶ ἐν ὀλίγῳ τὴν αἴσθησιν οἶσον, οἷα δὲ ἐν οἰκοδομαῖς κείμενον, καὶ ἡμῶν οὐ διὰ μακροῦ ἐπιστησομένων, ὥς κωλύσαι τε τὸν παντελῆ τούτων ἀφανισμόν καὶ ἀναλαβεῖν αὐτὴν δαψίλειαν τῆς ἐς τοῦτο χορηγίας οὐκ ἀδυνατῶν, τὸ δὲ τῆς σφετέρως σωτηρίας ἐπικίνδυνον οὐκ ἰασόμενος. ὅθεν τῇ παραντίκᾳ ἀχθηδόνι τὸ εἰς ἅπαν ἀσφαλές ἀντιτιθεῖς οὕτω λογίζεσθω, διότι μὴδὲ ἐς πάντας ἀλλ' ὅσοι δυνατοὶ τὸ λυπηρὸν τὴν ἀναφορὰν ἔχει, παρ' οἷς πλοῦτερον ἰσχύουσι καὶ ἄνευ τοῦ ἡμετέρου ταχεῖα τῶν ἀφαιρεθέντων ἢ διόρθωσις. (10) πανστέον δὲ οἷν ὑμῖν τῆσδε τῆς ὁρμῆς, εἰ μὴτε ἑαυτοῖς ἐπιβούλως καὶ ἐς τὸν ἄρχοντα ἐναντίως πράττετε, καὶ εἴσω τειχῶν μενετέον. ἡμᾶς δὲ οὔτε τῇ παρασκευῇ οὔτε ταῖς γνώμας τῆς τῶν κοινῶν σωτηρίας ἀφεστηκότας ὀλίγων ἡμερῶν ἐπιστησομένους ἅμα τῇ δυνάμει ἐλπίζετε, καὶ εἴσω τειχῶν ὑμῶν μενόντων τὰ ἐς τὴν τοῦ ἔξωθεν ἀγῶνος κατορθώσων ἡμῖν μελήσει. προαποδέδευται δὲ οὐ πόρρω τοῦ ἀληθοῦς εἶναι τὸ ἐπάγγελμα ἐκ τῶν πρὸς Νικαπόλει πραχθέντων, εἴ γε μὴ μεγαληγορεῖσθαι δεήσει. χρὴ δὲ ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν ἀγῶνων τούτοις συμβούλοις τε ἅμα καὶ βοηθοῖς χρῆσθαι, οἳ ἂν ἐν τοῖς φθάνουσιν ἔργοις σαρῇ τοῦ συμφέροντος ἐπιδείξωνται τὴν δῆλωσιν, ἐμπειρίαν ἔργων καὶ προ ***

a) μὴ ἴτε Bekker μῆτε V.

b) παρεσκευασμένους Mai παρεσκευασμένοις V.

c) <διὰ> Dln.

d) προαγωγότατον Dln. προαγωγότατον V.

e) ἐπισφαλεστάτοις ὤφθη Herw. περιφανεστάτοις ἐσφάλῃ Boiss.

f) δὴ V διαμάχεται⁹ Boiss.

g) τῷ ἄμεινον Bekker τῷ ἄμεινον V.

да изплашват предварително с размахване на оръжията, със заплашвания и силен вик тези, които влизат за пръв път в ръкопашен бой с тях³⁴. Затова не рискувайте да влезете в борба с тях, докато можете безопасно да се защитавате от стените. Защото тези, които за пръв път влизат в сражение, са обладани от голяма надежда, обещаваща им сигурна победа, но когато почне истинското сражение, тогава става напълно ясно, [че не е така]. В същност, очевидно е, мисля, че е извънредно опасно да влезете в сражения сами, без военачалник, дори при равни сили. А пък напълно безопасно е, когато бъдете предвождани от военачалник и се изправите срещу опасността заедно с други както в плановите, така и в действията, понеже така лесно можете да бъдете подпомогнати от съюзника. И по-добре е да спечелите по-малка слава, като победите заедно с другия, отколкото да претърпите поражение, като непредпазливо нападнете сами. Когато този, който може да ви помогне, се намира далече от вас, тогава, понеже сте били изоставени сами на себе си, е извинително, ако извършите нещо лекомислено. Но когато недалече се намират мъже, които отлично умеят да водят война и са придобили опит да побеждават, а при това (вие) междувременно сте осигурени срещу опасностите поради здравината на стените [то ако тогава] правите нещо без съгласието на военачалника, дори да излезе сполучливо, това не е безукорно, понеже сте проявили неподчинението си към началника и сте го предприели без сигурни изгледи за успех.

Ако някой скърби, че се лишава както от приятните имения извън града, така и от жилищата си и от целия блясък на богатствата си³⁵, нека разбере, че болката е малка и че тя ще се чувства кратко време, понеже се отнася за имоти, и понеже ние ще дойдем не след дълго време, за да попречим на пълното им разрушение и не е изключено той отново да получи в изобилие приходите от тях. Иначе той не ще отстрани опасността за своето спасение. Затова, като противопоставя на временната си болка пълната си безопасност, нека има предвид, че мъката не засяга всички, а само заможните, които са силни с богатството си и без нашата помощ бързо ще си възстановят ограбеното. И тъй, вие трябва да възпирате вашия устрем и да останете в укрепленията, ако не искате да извършите нещо опасно за вас самите и против волята на владетеля си. Но вярвайте, че ние не сме престанали нито да се приготвяме, нито да мислим за общото спасение и след няколко дни ще дойдем заедно с войската си. И докато вие стоите зад градските стени, ние ще се погрижим да спечелим сражението извън тях. Че обещанието ни не е далеч от истината, е ясно от това, което извършихме при Никопол³⁶, ако и да не трябва да се хвалим. Нужно е обаче да използваме в най-големите сражения тези съветници, а също така и помощници, които в по-ранните си деяния са дали ясни доказателства за своята полезност, опитност в работите ***³⁷.

5. De obsidione Philippopolis a Gothis facta

*Εκ τῶν Δεξίππου. πολιορκία Φιλίππου πόλεως. (1) τὴν Φιλίππου πόλιν — ἔστι δὲ ἡ πόλις αὕτη μεθόριος μὲν τῆς Θρακῶν καὶ Μακεδόνων γῆς, κεῖται δὲ ἐπὶ τῷ Ἑβρῷ ποταμῷ· οἰκιστὴν δὲ αὐτῇ γενέσθαι λέγουσι Φίλιππον τὸν Ἀμύντου, Μακεδόνων ἄρχοντα, ἀφ' οὗ δὴ καὶ τὸ ὄνομα τῇ πόλει ἐγένετο — ταύτῃ δὴ οἱ Σκύθαι ὡς ἀρχαιτάτῃ καὶ μεγίστῃ προσέβαλλον^a ἐς πολιορκίαν. (2) ἐπολεμεῖτο δὲ αὐτοῖς ὁ πόλεμος ὥδε· ὑπερφέροντες τῶν κεφαλῶν τὰς ἀσπίδας (ὡς) τῶν μεθιεμένων ἐν σκέπῃ εἶναι κύκλῳ τῆς πόλεως περιήμεσαν, κατοθεώμενοι ὅπῃ εὐαποτείχιστον ἢ καὶ ἐπίβατον ἐν τῇ προσαγωγῇ τῶν κλιμάκων ὑπάρχοι διὰ στενότητα ἢ καὶ χθαμαλότητα τῶν τεχνῶν. (3) καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐποιοῦντο προσβολὰς ἐν ἀκροβολισμοῖς καὶ τοξεύεισ· εἰ δὲ ἄνωθεν ἡμύνοντο καρτερώς, ὅπῃ πελάζοιεν οἱ πολέμοι. αὐθις δὲ αὐτῆς πόλεως ἐπέεραζον κλίμακας πηξάμενοι καὶ μηχανάς. (4) τὰ δὲ μηχανήματα^b ἦν ξύλα πεπηγότα τετράγωνα, ἐπιτεχνήματα οἰκίσκοις ἐμφερῇ· καὶ αὐτῶν βύρσας ὑπερτείνοντες, ὡς παντὸς τοῦ μεθιεμένου ἀβλαβῶς ἔχειν, προσέπιπτον ταῖς^c πύλαις, σφῶν δὲ τὰς ἀσπίδας προβεβλημένοι, καὶ μετακινούντες αὐτὰ τροχοῖς καὶ μοχλίσαις. (5) οἱ δὲ τινες ξύλα προμήκη, σιδήρεα καταπεφραγμένα, ὡς μὴ ἀποθραύεσθαι ἐν τῇ προσβολῇ, μετεωρίζοντες ἐπέερα ἐναράσσειν^d τῷ τείχει. ἕτεροι δὲ κλίμακας προσήρειδον, τὰς μὲν ἐπ' εὐθὺν πεπηγυῖας τὰς δὲ ὑπὸ τροχοῖς^e κινουμένας ἐπὶ θάτερα, δις δὴ ὅτε προσάγοιντο κάλοις ἀπ' ἄκρων τῶν^f κλιμάκων ἡρημένους ἀνέπιπτον ὡς ὀρθουμένας ἐπιβάλλειν τοῖς τείχεσιν. ἦσαν δὲ οἱ καὶ πύργους ξυλίνους τῷ τείχει ὑποτρόχους ἐπὶ γῆν, ὡς ὅτε πελάσαιεν ἐπιβολῇ γεφυρῶν τὴν διάβασιν ἀπὸ τούτων ἐξ ὑσπεδέου ποιήσονται. καὶ ἦδε μὲν αὐτοῖς ἀρθονία μηχανημάτων. (6) ἀντήρκειν δὲ πρὸς ἕκα τα καὶ οἱ Θράκες, τὰ μὲν τινα τῶν μηχανῶν λίθοις μεγάλοις ἀμαξιαίως συναράσσοντες αὐτοῖς ἀνδράσι, τὰ δὲ καὶ καταπιμπρόντες δαυσὶ καὶ θείῳ καὶ πίσση. τῶν δὲ κλιμάκων κατεκυλίνδουν δοκοὺς ἐγκαρσίας καὶ λίθους, ὡς ὑπὸ τῇ βιαίῳ φορᾷ^g τὰς τε ἀσπίδας τῶν ἐπαγόνων καὶ τὰς κλίμακας ἐν τῇ ἐμβολῇ ἀποθραύεσθαι. (7) ὡς δὲ οὐδὲν ἐπλεονέκουν ταῖς μηχαναῖς οἱ πολέμοι, ἀθυμία δὴ εἶχοντο, καὶ βουλὴν τιθεμένοις ἢ δεῖ πολεμεῖν ἐδόκει· χώματα χοῦν^h μετέωρα πρὸς τὴν πόλιν, ὡς εἶναι σφίσιν ἀπ' ἴσου πρὸς τοὺς ἐναντίους μάχεσθαι. ἔχουν δὲ ὥδε ξύλα ἐκ τῶν πέριξ ἐικοδομημάτων συνεφόρον καὶ προβαλλόμενοι πρὸ σφῶν τὰς ἀσπίδας ἐνέβαλλον αὐτὰ εἰς τὴν τάφρον κατ' εὐθὺν καὶ παράλληλα ὅπῃ συμβαίνει. ποιήσαντες δὲ ταῦτα χοῦν καὶ ὕλην παντοίαν ἐπεφόρον μεταξὺ τοῦ χείλους ἑκατέρου τῆς τάφρου. καὶ οὕτω ταχεῖαν εἰργάσαντο τοῦ χώματος τὴν αὔξησιν. (8) ὁρῶντες δὲ τὸ πραττόμενον οἱ Θράκες· καὶ ὅτι πρὸς σφᾶς τὸ χῶμα ἀντετειχίζεται, ξύλα πηξάμενοι καὶ τυτοῖς σάνιδαⁱ προσαρτήσαντες πρόβλημα μετέωρον ἐπὶ τῷ τειχίσματι ἤγειρον. (9) καὶ ἐπὶ τῷδε ἐμχανῶντο τοιοῦδε· καθῆκαν ἀπὸ τοῦ τείχους νύκτωρ ἀπὸ κάλων ὑπ'

5. Jacoby, fr. 27 (20): pp. 470, 24—472, 9

a) προσέβαλον? Jacoby.

b) μηχανήματα Mi μηχανήμα A.

c) προσέπιπτον ταῖς Wescher προσπίπτον ες A.

d) ἀναράσσειν C. Müller.

e) ὑποτρόχους C. Müller.

f) ἀπ' ἄκρων τῶν C. Müller ἀπαιρόντων A.

g) βια ὡφορά A.

h) χοῦν C. Müller γοῦν A.

i) ἐπίσον C. Müller.

k) σάνιδα(ς) Mi.

5. Обсадата на Пловдив от готите³⁸

Из съчиненията на Дексип. Обсадата на Филиповия град. Град Филипопол се намира на границата между земите на тракийците и македонците³⁹ и лежи на реката Хебър⁴⁰. Казват, че негов основател бил македонският цар Филип⁴¹, син на Аминт, по чието име е бил наречен и градът. Именно този най-стар и най-голям град е бил нападен и обсаден от скитите⁴². А те водели войната по следния начин. Като държели щитовете над главите си, за да се защищават от хвърлените срещу тях стрели, те обикаляли около града и разглеждали, къде стените биха могли да се пробият⁴³ поради тяхната тънкост или къде поради това, че са низки, биха били достъпни за изкачване чрез поставяне на стълби. Най-напред те нападали като хвърляли копия и стрели. Обаче защитниците отгоре се отбранявали упорито там, гдето неприятелите се приближавали. После скитите правели опити да превземат града като поставяли стълби и машини. Бойните машини представляли греди, скрепени в четириъгълна форма и направени така, че приличали на къщички. Върху тях те опъвали кожи, за да ги предпазват от всичко, което се хвърляло срещу тях⁴⁴. Те нападали вратите, като държели пред себе си щитовете, а машините придвижвали с колелета и лостове. Едни от нападателите издигали нависоко дълги греди, обковани със желязо, за да не се счупят при ударите, и се опитвали да разбиват с тях стените, а други поставяли стълби. Едни от стълбите били сглобени на право, а други били движени от едната страна върху колела и когато бивали приближавани, били разгъвани посредством въжа, привързани за горния край, за да бъдат поставени на стените изправени. Трети пък докарвали до стените и дървени кули, поставени на колелета, за да могат нападателите, като се приближат до стените, да хвърлят мостове от тях и да преминат като по равно върху стените. Такова изобилие от машини имали те. Обаче и тракийците се противопоставяли на всичко това. Те унищожавали посредством огромни каменни блокове едни от машините, заедно с тяхната прислуга, а други изгаряли с помощта на факли, сяра и смола. Те пускали да се търкалят напреки на стълбите греди и камъни, за да разбият с мощния удар както щитовете на ония, които ги придвижвали, така и самите стълби при поставянето им. А тъй като неприятелите не успели да постигнат нищо чрез машините, те се обезсърчили и като се посъветвали как трябва да воюват, решили да издигнат висок насип срещу града, за да се сражават на една височина с противника. Те постъпвали по следния начин: донасяли дървета от околните постройки и, като поставяли пред себе си щитовете, хвърляли тях дървета в окопа⁴⁵ напреки и успоредно, както попаднало. След това хвърляли пръст и всякакъв друг вид материал от единия до другия бряг на окопа. По този начин те успели бързо да издигнат насипа. А тракийците виждали това, което се върши, и разбрали, че срещу тях се издига насип, затова като забили колове и заковали на тях дъски, издигнали върху стената високо укрепление⁴⁶. Освен това те измислили и следното нещо: през нощта, когато всичко утихнало, те спуснали от стената

αὐτό που τὸ ἡσυχάζον ἄνδρα εὐτολμόν τε καὶ γενναῖον, δόντες αὐτῷ φέρειν ἐπὶ τὸ χῶμα δαῖδα ἡμιμένην καὶ σκεῦος, ἵνα πίττα τε ᾦν καὶ θεῖον καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐμβάλλει δὴ οὖν τὸ πῦρ τοῖς ἀνέχουσι τὸ χῶμα ξύλοις, καὶ ἀθρόα γίνεται καέντων τοῦ χώματος ἢ κατάπτωσις. (10) ἔπει δὲ καὶ ἐν τούτοις μείον^a εἶχον οἱ Σκύθαι, ἐδόκει αὐτοῖς καὶ τὰ ἀχρεῖα τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν αἰχμηλῶτων ὅσοι νόσῳ ἢ χρόνῳ διὰ γῆρας κακοπάθουν κτείναντες † ^b ἐνέβαλλον εἰς τὴν τάφρον καὶ ὕλην παντοίαν ἐπεφόρουν. τὰ δὲ σώματα ἄρτι τροπαῖα γινόμενα ὕψος οὐ μέτριον παρεῖχεν ἐξοιδούντα τῷ χώματι. (11) οἱ δὲ Θράκες μέρος τι τοῦ τείχους διακόμεναι ὅσον ἐς μέγεθος πυλίδος στενῆς εἰσεφόρουν κατὰ τοῦτο παρὰ σφᾶς ὅσαι νύκτες τὸν χοῦν. ὥς δὲ πάντῃ ἄποροι τῇ γνώμῃ ἐγένοντο, ἐδόκει ἀναχωρεῖν. καὶ τοῦτο τῇ πολιορκίᾳ τέλος τοῖς Σκύθαις ἐγένετο.

a) μείον C. Müller σημειὸν A.

b) {κτείνειν}· κτείναντες; (δὲ) C. Müller, Wescher.

с въже един смел и храбър мъж, като му дали да занесе запалена факла и съд, в който имало смола, сяра и други подобни неща⁴⁷. Той хвърлил огъня всред дърветата, които поддържали насипа, и след като те изгорели, насипът веднага се срутил. Тъй като и сега скитите претърпели неуспех, те решили да избият негодния впрегатен добитък и всички пленници, които страдали от болест или старост, хвърляли ги в окопа и насипвали върху тях всякакъв материал. Трупове на третия ден подпухнали и дали доста голяма височина на насипа. Обаче тракийците, като пробили в стената отвор на големина колкото една тясна вратичка, пренасяли нощем през нея в града⁴⁸ пръстта от насипа. Тогава скитите, като не знаели вече какво да правят⁴⁹, решили да отстъпят. И това било край на скитската обсада.

II. ЕВСЕВИЙ

Евсевий се смята за автор на откъса, в който се описва обсадата на Солун от готите. За автора на този откъс до нас не са достигнали никакви други сведения освен това, което съобщава Евагрий, а именно, че написал една „история“, гдето изложил събитията от времето на Августа до смъртта на имп. Кар в 283 г. С оглед на това може да се заключи, че Евсевий ще да е живял по времето на имп. Диоклециан, значи между 284 и 305 г. За съжаление обаче той не може да бъде отъждествен с никого от писателите от тази епоха, който носи подобно име. Евсевий е писал на йонийски диалект, по подражание на Херодота. И дори деветата книга, из която е взет даденият тук откъс, навярно стои във връзка с броя на Херодотовите девет книги. Първата част от откъса се намира в Cod. Paris. suppl. 607, f. 103, v. 20 до края на листа, след което, както изглежда, е бил загубен един лист. Втората част се намира в същия ръкопис, обаче на лист 17. От съдържанието не може да се установи с положителност, дали двата откъса са свързани помежду си и образуват едно цяло. От един израз в съдържанието на втория откъс се вижда, че описанието, което е дадено в него, също се отнася до обса-

EUSEBII FRAGMENTA

1. De Thessalonicae obsidione a Gothis facta

Ἐκ τῶν Εὐσεβίου βιβλίου θ' Πολιορκία Θεσσαλονίκης ὑπὸ Σκυθῶν. Οἱ δὲ Θεσσαλονικεῖς οὐτε^α ἐν τῷ τοιοῦτῳ ἀδρανεῖς εὐρέθησαν, ἀλλὰ τοῖσι ἐτοίμοισι εὐρισκομένοισι ὀπλισάμενοι, συστάντες τοὺς τε βιωμένους ἐσελθεῖν^б ἀπέρξαν, καὶ ἐν τῇ ταραχῇ αὐτῇ τῶν βαρβάρων τινὰς συναρπάζουσιν. τὸ δὲ πολλοῖς τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐξωγρημένοις πρόφασιν τῆς ἀνὰ κομιδῆς παρεχόμενον· οἱ γὰρ^с δὴ βάρβαροι ὑπὲρ τοῦ κομίσασθαι τοὺς σφετέρους πολλοὺς τῶν εἶχον λαβόντες ἀπέδωσαν^д. οὐτ' ὅτε ἦσαν φθάντες οἱ βάρβαροι ὥστε τῇ σφετέρῃ στρατιῇ πᾶσαν τὴν πόλιν περιστοιχίσασθαι, καὶ οἱ ἀνὰ τὴν πόλιν οὐδὲν ὑπὸ τοῦ ἀπροσδοκῆτου ἀμβλυνθέντες οὐδὲ...^е

1. Jacoby, fr. 1—2: pp. 480, 13—482, 1.

а) οὐδὲ Dindorf.

б) ἐσελθεῖν Dindorf.

с) παρεχόμενον· οἱ γὰρ Wescher παρεχόμενοι γὰρ A.

д) ἀπέδωσαν A.

е) οὐδὲ unum folium desiderari videtur.

дата на някакъв македонски град. Както е известно Солун е бил обсаждан два пъти от готите: първия път по времето на имп. Валентиниан около 253 г., и втория път — по времето на имп. Клавдий, сиреч между 268 и 270 г. Не се знае, за коя от двете обсади се отнася запазеният откъс. Изглежда, че Евсевий е черпил сведенията си от разказите на самите обсадени. Други откъси от съчинението на Евсевий, освен посочените тук две части, не са достигнали до нас.

ИЗДАНИЯ

C. Müller, *Josephi opera*, ed. W. Dindorf, II (Biblioth. Didot, Paris 1847), p. 12. — C. Müller, *FGH*, III, p. 728; V, pp. LVII, 21—23. — C. Wescher, *Pollorcétique des Grecs* (Paris 1867), p. 342—346. — Th. Gomperz, *Zu den griechischen Kriegsschriftstellern* (Zf. f. österreichische Gymnasien, 1868, pp. 191—193); — C. Wescher, *Revue archéologique*, 1868, janv., p. 403. — L. Dindorf, *HGM*, I, pp. 201—204. — Jacoby, *FGH*, II A, pp. 480—482; *Comm.*, pp. 311—312. Дадените тук извадки са взети от това издание.

КНИЖНИНА

C. Müller, *Göttinger Gelehrte Anzeigen*, 1869, p. 32 sqq. — L. Dindorf, *Neue Jahrb. f. Philol.*, 1869, p. 47 sqq., 120 sqq. — Christ-Schmid-Stählin, *GGL*, II, 2, p. 802.

ЕВСЕВИЙ ОТКЪСИ

Обсадата на Солун от готите

Из съчиненията на Евсевий, книга IX. Обсадата на Солун от скитите⁵⁰. А солунчани и в тоя решителен момент не се показали бездейни, но се въоръжили с предварително приготвените оръжия и с общи усилия отблъснали [варварите], които насилили да влезат. И в тази бъркотия те заловили някои от варварите. Това именно дало възможност на мнозина пленени граждани да се завърнат, защото варварите върнали мнозина от тези, които били пленили, за да получат обратно своите пленници. Дори когато варварите успели да обградят със своята войска целия град, гражданите никак не се обезсърчили от неочакваното [нападение], нито...⁵¹

[На детето] не било забранено да гледа както самата война, така и неприятелите, и понеже то имало сръчност във военните работи, в които се отличавало при детските си игри, когато изстреляло стрелата, то улучило⁵² неприятеля и го убило. И като се гор-

(2) τὴν ὄψιν αὐτὴν τοῦ πολέμου, οὔτε τῶν ἀντιπολέμων ἀπ' ὀρηθῆναι, καὶ ἐς τὰ ἀρήια, τοῖς ἐν τοῖς παιδήοις ἀθύρμασιν ἡρίστενε, ἐκιντῶ παροούσης εὐστοχίης, καὶ τοξεύσαντα οὐκ ἁμαρτεῖν, κατὰ δὲ κτεῖναι^a ἄνδρα πολέμιον, καὶ ἐπὶ τῷ ἔργῳ τούτῳ μεγαλοφρονεόμενον προσθεῖναι καὶ δεῖτερον· τῷ γὰρ βεβλημένῳ^b τῶν πολεμίων τινὸς παραστάντος καὶ τὸ βέλος ἐξαιρευμένου, τοξεῦσαι αὖτις καὶ τυχόντα ἐπὶ τῷ προτέρῳ καὶ τοῦτον κατακτεῖναι. τοῦτο ἰδομένους τοῦ παιδὸς τὸ ἔργον τοὺς μὲν πολεμίους^c θώματι ἐνέχεσθαι μυρίῳ, τοὺς δὲ πολήτας, καὶ ἐπὶ μέζον αὐτοῦ τῇ προσθυμῇ προσερχομένου^d, ἐπισχεῖν καὶ ἀναρπάσαι μιν, φόβῳ σχομένους μὴ τιτι ἄρα παλινκίτῳ ἐπὶ παραδόξοις οὕτω ἐκ φθόνου δαίμονος ἐγκωρήσῃ. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐγίνετο. (2) πρὸς δὲ τὰ ἐπιφερόμενα ἐκ τῶν μηχανημάτων καὶ πολλὰ^e ἀντιτεχνησαμένων τῶν ἀπὸ τοῦ τείχεος, τὰ μάλιστα λόγου ἄξια καὶ ἀφηγήσιος ἐπνυθόμην γενέσθαι τοῖσι, ταῦτα σημανέω. τῇ μὲν ὦν ἀπὸ τῶν πυρφόρων βελέων ἐλπιζομένη ὠφελίη κατὰ πάντων ὁμοίως τῶν μηχανημάτων ἐχρέοντο. τὰ δὲ πυρφόρα ταῦτα βέλεα ἦν τοιάδε. ἀντὶ τῆς ἄρδιος τῆς πρὸς τῷ ἄκρῳ τοῦ οἰστοῦ εἶχε ταῦτα ἰάπερ μεμηχανήτο ὥστε τὸ πῦρ αὐτὸ ἐπιφέρειν· ταῦτα δὲ ἦν σιδήρεα, ἔχοντα ἐνεργθεν ἐκ τοῦ πυθμένος κεραίας ἢ ἐπεκεκλημένας.^f αἱ δὲ κεραῖαι χωρὶς ἐπ' ἐκιντῶν ἔλανν'· μιναι, ἔπειτα καμπτόμεναι κατὰ κορυφὴν πρὸς ἀλλήλας ξυνήγοντο· συναρθιεύσας δὲ τούτων ἐς ἄκρον ἀκὰς ἰθείη καὶ ὀξυτάτη ἀπὸ πασέων ἐξήμει. τῆς δὲ δὴ μεμηχανημένης οὕτως ἔργον ἦν, κατ' ὅτιον ἂν ἐνεχθείη^g, προσπερονημένην μιν ἐνεστάναι. (3) ταύτης μὲν τῆς ἀκίδος ἔργον ἦν τοῦτο· τὸ δὲ ἐπὶ τῷ πυρὶ σπουδαζόμενον ὥδε ἐνηργέτο. καμπτόμεναι αἱ κεραῖαι κόλπον κοῖλον, κατὰ τὸν^h διεστεῶσαι ἦσαν ἀλληλέων, ἐποίησαν, οἷον δὴ καὶ τῶν ἰούτως ἐχουσέων γυναικῶνⁱ ἡλακάται, περὶ αἷς δὴ στρέφεται τὸ ἐῖρον ἔξωθεν περιβαλλόμενον, ἀπ' ὧν δὴ τὸν στήμονα κατὰγονται. μετὰ τούτου τοῦ κόλπου εἶσαι στυπίον^k ἢ καὶ ξύλα λεπτά, θείου αὐτοῖσι προσπλάσσαμένῳ ἢ καὶ τῷ Μηδείης ἐλαίῳ καλεομένῳ αὐτὰ χρίσαντες, ἐνετίθεσαν. τοῦ δ' ὧν ἀτράκτου τοξευομένου ἦτοι ὑπὸ μηχανῆς ἢ καὶ τοξεύων, τὰ ἐνεχομένα ὑπὸ τῆς ῥύμης ἐξήπιετο καὶ ἀφθέντα ἠλόγα ἐποίησε. (4) τοιούτοις μὲν δὴ κατ' ἀπάντων τῶν μηχανημάτων ἐχρέοντο, καὶ ἀπὸ τούτων πολλῶν ἅμα ἐκπεμπομένων ὠφελίη τις ἐγένετο. ἀπὸ γε ὀλίγων ἢ σμικρῇ ἢ οὐκ ὧν δὴ τις τοσαύτη προσείη· ἢ γὰρ ὑπὸ τῶν βυσσέων ἐργαίντο ἢ καὶ ὑπὸ σβεστηρίων πολλῶν μηχανημάτων. (5) τόδε δὲ παρὰ Μακεδόναυ αὐτῶν οὐκ ἤκουσα, ἐν δ' ἑτέρῃ πολιορκίῃ ἔμαθον ἀντιτεχνηθῆναι πρὸς τὰ πυρφόρα ταῦτα βέλεα, Κελτῶν προσκαθημένων πόλει Τυρρηνῶν (?)^l καλεομένη...

a) κτεῖναι Gomperz τεῖναι A.

b) βεβλημένῳ Gomperz κεκλημένῳ A.

c) πολεμους A.

d) προσερχομένου Müller προσερχομενους A.

e) [καὶ] πολλὰ Müller βέλεα π. Dindorf.

f) ἐπεκεκλεμένας Wescher ἀπεκβεβλημένας Müller.

g) κατ' ὅτιον ἂν ἐνεχθείη Gomperz.

h) κατ' ὅσον Gomperz.

i) αἱ τῶν ἱστοῦς ἐχουσέων Gomperz (αἱ) τῶν αὐτῶν οὐρεγυσεῶν (ἱστοεργυσεῶν Dindorf) γυναικῶν Müller.

k) στυπίον Wescher στυπτιον A.

l) Τυρρηνῶν Müller (Tacit. An. III 40) Τούρρων Dindorf.

деело с този подвиг, прибавило към него втори: именно, когато един от неприятелите се приближил до убития и изтеглил стрелата от него, то отново стреляло и улучило повторно, като убило и него. Неприятелите като видели този подвиг на детето, премного се учудили⁵³. А когато то в смелостта си излизало все по-напред, гражданите го задържали и го издърпали назад, понеже се уплашили да не би след тъй неочакваните успехи да го сполети някакво нещастие поради завистта на боговете⁵⁴. Това така и станало. А колкото се отнася до ударите на машините и особено до противодействията от страна на защитниците по стените, аз ще отбележа (само) това, което разбрах, че най-много заслужава да се спомене и разкаже. И тъй, срещу всички машини без разлика те си служели с огненосните стрели⁵⁵ като очаквали от тях помощ. А тези огненосни стрели били такива: те вместо остър връх имали приспособление, което им позволявало да носят самия огън. Тези приспособления били железни и имали отдолу завити куки⁵⁶. Тези куки, раздалечени една от друга, после се свивали към върха и се събирали една срещу друга. Като се съединявали отгоре всички заедно, те образували прав и много остър връх. Неговата служба била такава: когато стрелата бъде направена срещу нещо, той да се забие и [стрелата] да остане там. Това било предназначението на този връх. Получаването на огъня ставало по следния начин. Свитите куки там, гдето се раздалечавали една от друга, образували кухня, която по своя вид наподобявала хурките на заможните жени⁵⁷, около които се увива вълната отвън и от които се изтеглят нишките. Вътре в тази кухня поставяли кълчища и дори трески, потопявани в сира или намазвани с тага нареченото масло на Медея⁵⁸. И тъй, когато стрелата била хвърлена от машина или от стрелци от бързото движение съдържанието се запалвало и пускало пламъци. Такива стрели те употребявали срещу всички машини и когато много такива стрели се хвърляли едновременно, имало известна полза, но когато се хвърляли малко, ползата била малка или дори никаква, защото те били безвредявани или от кожата⁵⁹ или от многото противопожарни средства. Това не съм чул от самите македонци, но научих, че така се противодействувало срещу такива огненосни стрели⁶⁰ при друга обсада, именно когато келтите обсаждали така наречения Тиренски град⁶¹.

III. ЕВНАПИЙ

Евнапий — ретор и историк — е роден около 345 г. в Сарди. Той се учил най-напред в родния си град при своя роднина, неоплатоника Хризантий, а после, след 361 г., в Атина, гдето изучавал риторика при Проересий, Диофант и Сополис. През 367 г. той се завърнал в Сарди и отново станал ученик на Хризантий, който го запознал с мистиката на малоазийския неоплатонизъм. Евнапий бил в тесни приятелски връзки с Орибасий, придворен лекар на имп. Юлиан Отстъпник. Именно Орибасий го подтикнал да напише своето историческо съчинение. По-голямата част от живота си Евнапий ще да е прекарал в родния си град и умрял към 420 г.

От Евнапий са известни две съчинения: „Животът на софистите“ (*Bíoi σοφιστῶν*), запазено изцяло, и „Исторически възпоменания“ (*Ὑπομνήματα ἱστορικά*) в 14 книги, от които до нас са достигнали само извадки у Фотия, Свидас и в сборника с извадки, съставен по нареждане на Константина Багренородни. Последното съчинение е било написано като продължение на Дексиповото съчинение „Скитика“. То започвало със смъртта на имп. Клавдий II в 270 г. и достигало първоначално до края на Теодосиевото управление, сиреч до 395 г., а по-късно било продължено и доведено до 404 г.

Евнапий бил фанатичен привърженик на старата вяра и голям противник на християнството, та поради това написал съчинението си „Исторически възпоменания“ с голям възторг по отношение на Юлиан Отстъпника и с езическо-морализаторска тенденция. Но той малко е държал за точност в хронологията. Според Фотий, това съчинение било издавано два пъти. Във второто издание, което е било приготвено навярно едва след смъртта на автора, били премахнати всички места, насочени срещу християнството. Стилът и езикът на Евнапий се намират под влиянието на атицизма и на софистичната риторика. Изворите, които той е използвал, не са напълно известни. За описанието на Юлиановото време той е използвал съчинението „Възпоменания“ (*Ὑπομνήματα*) на приятеля си Орибасий. За по-старата епоха изворите му се сходат с тези, които е

EUNAPII FRAGMENTA

1. Gothi considunt citra Danubium

(1) “Ὅτι τῶν Σκυθῶν ἡττηθέντων καὶ ὑπὸ τῶν Οὐννων ἀναστρεφέντων καὶ ἄρδην ἀπολλυμένων τὸ πλῆθος^α, οἱ μὲν ἐγκαταλαμβάνομενοι σὺν γυναίξι καὶ τέκνοις διεφθείροντο, καὶ οὐδεμία φρειδὼ τῆς περὶ τοὺς^β φόνους ἦν ὁμότητος.

1. Excerpta de leg., 1, 2, pp. 595,9—597, 28.

α) τὸ πλῆθος uncis inclusit Müller.

β) τοὺς Hoeschel τῆς A. Quae sequuntur, ἐξίτηλα ὑπὸ τῆς ἀρχαιότητος et ipsa, a viris doctis varie temptata dedit ut extant in cod. de Boor.

използувал Амиан Марцелин. За времето от имп. Йовиан насам той е изложил събитията вече като очевидец. Съчинението на Евнапий, от своя страна, е послужило като извор на Зосим, Петър Патриций, Йоан Антиохийски, църковните историци Филосторгий, Сократ и Созомен.

Повечето откъси от съчинението му се намират в сборника с извадки, съставен от Константина Багренородни, и то именно в *Excerpta de legationibus* и *De sententiis*. Откъсите, запазени в *Excerpta de legationibus*, се намират в следните ръкописи: *Cod. Ambrosianus* XXX № 35 = A; *Cod. Bruxellensis* 11317—21 = B; *Cod. Scorialensis* R III 13 = S; *Cod. Monacensis* 185 = M; *Cod. Vatic. Palatinus* 411 = P. Тези ръкописи произхождат от XVI в. и представят преписи от изгорелия в 1671 г. в Мадрид *Cod. Scorialensis* I. Θ. 4. Даденият тук откъс из *Excerpta de sententiis* се намира *Cod. Vatic.* 73 resc. от X—XI в.

ИЗДАНИЯ

Eclogae legationum etc. omnia e mss. cod. a Davide Hoeschelio edita (Augusta Vindelicorum 1603). — Преиздадено в *Corpus Byzantinae historiae*, I (Parisii 1648), pp. 13—22. — *Corpus Byzantinae historiae*, I (Venetiis 1729), pp. 9—15. — Migne, P. Gr., CXIII (1854), coll. 649—661. Ново критично издание: *Excerpta de legationibus*, ed. C. de Boor (Berolini 1903), pp. 591—599. Откъсите в *Excerpta de sententiis* са издадени: A. Mai, *Scriptorum veterum nova collectio*, II (Romae 1827), pp. 247—318. — Ново критично издание: *Excerpta de sententiis*, ed. U. Th. Boissevain (Berolini 1906), pp. 71—103. — Всички Евнапиеви откъси са събрани у I. Bekker—B. G. Niebuhr, C. B. (Bonni 1829), pp. 39—118. — C. Müller, FHG, V (Paris 1851), pp. 7—56. — Dindorf, HGM, I, pp. 205—274. — Дадените тук откъси са преведени според изданията на U. Ph. Boissevain, C. de Boor и Dindorf.

КНИЖНИНА

W. Schmidt, PWRE, VI (1909), coll. 1121—1127. — Christ—Schmidt—Stählin, GGL, pp. 1034—1035. — Croiset, HLG, pp. 885—887. — Moravcsik *Byzantinoturcica*, I, pp. 134—135. — Руски превод на някои откъси, с уводни и обяснителни бележки, вж. у Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 3 сс. 272—275.

ЕВНАПИЙ — ОТКЪСИ

1. Готите се заселват отсам Дунава⁶²

Скитите⁶³ загинали в по-голямата си част напълно след поражението и разгромяването им от хуните. Пленяваните били погубвани заедно със жените и децата и при жестокото им избиване нямало никаква пощада. А събралото се и хукнало да бяга множество се стекло на брой почти 200,000 души⁶⁴, крайно развълнувани от вой-

τὸ δὲ συναλισθὲν καὶ πρὸς φυγὴν ὁρμήσαν πληθος μὲν οὐ πολὺ τῶν εἴκοσι μυριάδων ἀποδέουσαι συνῆλθον ἐς τὸ μάχιμον ἀκμαζούσας κνηθέντες καὶ ταῖς ὄχθαις ἐπιστάντες χεῖράς τε ὤρεγον πόρρωθεν μετὰ ὀλοφυρμῶν καὶ βοῆς καὶ προέτεινον ἱκετηρίας, ἐπαραιτῆναι τὴν διάβασιν παρακαλοῦντες καὶ τὴν σφῶν συμφορὰν ὀδυρόμενοι καὶ προσθήκην τῇ συμμαχίᾳ παρέξεν ἐπαγγελλόμενοι. οἱ δὲ ταῖς ὄχθαις ἐπιτεταγμένοι Ῥωμαίων οὐδὲν ἔφασαν πράξεν ἄνευ βασιλέως γνώμης. ἐντεῦθεν ἀναφέρεται μὲν ἐπὶ τὸν βασιλέα ἡ γνώσις^α πολλῆς δὲ ἀντιλογίας γενομένης, καὶ πολλῶν ἐφ' ἐκάτερα γνώμῶν ἐν τῷ βασιλικῷ συλλόγῳ βῆθαισιν, ἔδοξε τῷ βασιλεῖ. καὶ γὰρ ὑπὴν τί ζηλοτυπίας^α αὐτῷ πρὸς τοὺς συμβασιλεύοντας, οἱ παῖδες μὲν ἦσαν ἀδελφοῦ (καὶ γέγραπται οὕτω πρότερον), τὴν βασιλείαν δὲ διηροῦσθαι κατὰ σφῶς ἔδοκον, τὴν διανομὴν οὐκ (ἀν)ενεγκόντες^β ἐπὶ τὸν θεῖον. τούτων δὲ ἔνεκα καὶ ὥς μεγάλη προσθήκη^γ τὸ Ῥωμαϊκὸν αὐξήσων^δ, δεχθῆναι κελεύει τοὺς ἄνδρας τὰ ὅπλα καταθέμενους. πρὶν δὲ τὴν διάβασιν ἐκ βασιλέως ἐπιτραπῆναι, Σκυθῶν οἱ τολμηρότατοι καὶ αὐθάδεις βιάσασθαι τὸν πόρον ἔγνωσαν καὶ βιαζόμενοι κατεκόπησαν. οἱ δὲ διαφθείροντες τὸν ἀποδασμὸν^ε τοῦτον τῆς τε ἀρχῆς παρελύθησαν καὶ περὶ τοῖς σώμασιν ἐκινδύνευσαν, ὅτι πολεμίους διέφθειραν, οἱ τε παραδυναστεύοντες βασιλεῖ καὶ δυνάμενοι μέγιστον κατεγέλων αὐτῶν τὸ φιλοπόλεμον καὶ στρατηγικόν, πολιτικούς δὲ οὐκ ἔφασαν εἶναι. ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς ἐξ Ἀντιοχείας ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὴν ἀχρεῖον ἡλικίαν πρῶτον ὑποδεξαμένοις καὶ παραπέμψασιν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν καὶ ταύτην ἐς ὀμηρείαν^ς ἀσφαλῶς κατέχουσιν ἐπιστῆναι^ς ταῖς ὄχθαις, καὶ μὴ πρότερον τοὺς μαχίμους δέξασθαι διαβαίνοντας μηδὲ τὰ πλοῖα παρασχεῖν ἐς τὴν περσίωσιν, εἰ μὴ τὰ ὅπλα καταθέμενοι γυμνοὶ διαβαίνουσιν. οἱ δὲ ταῦτα ἐπιτραπέντες, ὁ μὲν ἐκ τῶν διαβεβηκότων ἦρα παιδαρίου τινὸς λευκοῦ καὶ χαρίεντος τὴν ὄψιν, ὁ δὲ ἥλω^ς γυναικὸς εὐπροσώπου τῶν αἰχμαλώτων, ὅς δὲ ἦν αἰχμάλωτος ὑπὸ παρθένου, τοὺς δὲ τὸ μέγεθος κατεῖχε τῶν δώρων τὰ τε λινὰ^ς ὑφάσματα καὶ τὸ τῶν στρωμάτων ἐπ' ἀμφοτέρω θυσανοειδές^ς. ἕκαστος δὲ ἀπλῶς αὐτῶν ὑπελάμβανε καὶ τὴν οἰκίαν^ς καταπλήσσει οἰκετῶν καὶ τὰ χωρία βοηλατῶν καὶ τὴν ἐρωτικὴν λύσσαν τῆς περὶ ταῦτα ἐξουσίας. νικηθέντες δὲ ὑπὸ τούτων νίκην αἰσχίστην καὶ παρανομιωτάτην, ὥσπερ τινὰς εὐεργέτας καὶ σωτήρας παλαιούς μετὰ τῶν ὅπλων ἐδέξαντο. οἱ δὲ τοσοῦτον ἀκονεῖν^ς πρᾶγμα διαπεπραγμένοι καὶ τὴν οἴκον συμφορὰν εὐτυχήσαντες, οἱ γε ἀντὶ τῆς Σκυθῶν ἐρημίας καὶ τοῦ βαρᾶθρου τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ἀπελάμβανον^ς, εὐθὺς πολὺ τι βάρβαρον^ς ἐν τῷ παρασπόνδῳ καὶ ἀπίστῳ διέφαινον. ἡ μὲν γὰρ ἀχρηστος ἡλικία προλαβοῦσα κατὰ τὴν διάβασιν μετὰ βαθείας σπουδῆς καὶ φροντίδος τῶν ταῦτα βεβουλευμένων εἰς τὰ ἔθνη κατεχεῖτο καὶ διε-

- α) ὑπὴν τι ζηλοτυπίας Müller ἐπ' ἀντιζηλοτυπίας A.
 β) ἀνεγκόντες Müller ἐνεγκόντες A.
 γ) καὶ ὥς. μεγάλη προσθήκη τὸ Ῥ.
 δ) αὐξήσων A. corr. Niebuhr.
 ε) ἀποδασμον A corr. Müller.
 ς) ὀμηρίαν A corr. Niebuhr.
 ζ) ἐπιστάναι A corr. Niebuhr.
 η) ἥλω Wyttenbach ἡλέει A ἥλω ἐκ?
 θ) λίνα A corr. Hoeschel.
 ι) οἰκίαν A corr. Hoeschel.
 ι) ἀκονεῖν A corr. Hoeschel.
 κ) ὑπελάμβανεν A ὑπελάμβανον Hoeschel corr. Niebuhr.
 λ) πολὺ τὸ βάρβαρον Dindorf.

ната. Като застанали до бреговете⁶⁵, те вдигали отдалеч ръце с ридания и викове и ги протягали умолително. Те се молели да им се позволи да преминат (реката), оплаквали се от нещастieto и заявявали, че ако преминат, ще увеличат съюзниците (на ромеите)⁶⁶. Римляните, на които било възложено да пазят брега, казали, че нищо не ще извършат без решението на императора. Затова разрешението на въпроса било отнесено до него. След като в императорския съвет станали големи спорове и били изказани много мнения за и против, императорът взел решение. А той донякъде гледал с подозрение на своите съуправители, синовете на брата му⁶⁷ (както казахме по-горе), които били решили да си поделят царската власт, без да го питат. Заради това, а и понеже римската империя щяла много да се увеличи, той заповядал [скитите] да бъдат приети, след като мъжете сложат оръжието си. Обаче преди императорът да им позволи да преминат, най-смелите и самоуверените от скитите решили насила да се прехвърлят, но при този опит били избити. Военачалниците обаче, които унищожили този отред, били уволнени от длъжност и имало опасност да загубят живота си, понеже [без заповед] унищожили неприятели. А тези, които участвували в управлението заедно с императора и имали голямо влияние пред него, ги осмивали заради воинствеността и пълководската им способност и твърдели, че не са политици. Защото императорът бил предписал от Антиохия⁶⁸ да приемат най-напред тези, които поради възрастта си били немошни, да ги изпратят в римската провинция⁶⁹ и да ги държат на сигурно място като заложенници. Но при това трябвало да надзирават брега, като не позволяват на бойците да преминават, нито да им дават кораби за прехвърляне, преди те да сложат оръжието си, за да преминат невъоръжени. Но от тези, на които било възложено това, един се влюбвал в някое белокожо и с приятна външност момче измежду вече преминалите (реката), друг се увличал в някоя красива жена измежду пленените, трети ставал пленник на някоя девойка, а други били завладявани от големите подаръци, ленените тъкани, от покривките с ресни от двете страни. Всеки един от тях просто си въобразявал, че ще напълни къщата си с роби, именията си — с воловари и че ще задоволява сладострастието си неограничено. Овладени най-срамно и най-престъпно от такива помисли, те приели бягащите заедно с оръжията им като някакви благодетели и стари спасители. Обаче скитите, които добили без борба толкова големи изгоди и станали щастливи поради постигналото ги в родината им нещастие, като вместо скитската пустиня⁷⁰ и неприветливата земя получавали римската империя, скоро проявили голямото си варварство, като нарушили договора и изневерили. Немошните люде, които първи преминали, действително били задържани и разпръсвани между провинциалното население с голямо усърдие и грижа от страна на тези, които били взели това решение. Между тях имало слуги, жени и деца на бойците. Децата носели царски знакове, а жените били на глед по-нежни, отколкото приличало на пленници. А тези деца и слуги бързо израстнали поради благоприятния климат и преждевременно възмъжали, така че неприятелският род много нараснал. И тъй, старите сказания разправят, че когато били посети

σπείρετο. οἰκείται δὲ καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες ἐκείνων, οἱ μὲν βασιλικά παρὰσημα ἔχοντες, τὰς δὲ ἦν ἄβροτέρας ὄραν ἢ κατὰ ἀχιμάλωτον. παῖδες δὲ αὐτῶν καὶ τὸ οἰκετικόν^α πρὸς τε τὴν εὐκрасίαν τῶν ἀέρων ἀνέδραμον καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν ἤβησαν, καὶ πολὺ τὸ ἐπιφνύμενον ἦν πολέμιον γένος. οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ μῦθοι λέγουσι περὶ τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Κολχίδα δρακοντείων^β ὀδόντων κατασπαρέντων ἐνόπλους ἅμα τῷ σπόρῳ τοὺς ἄνδρας ἀναπάλλεσθαι^γ. ὁ δὲ καθ' ἡμᾶς χρόνος καὶ τὸν μῦθον τοῦτον εἰς φῶς καὶ ἔργον συνήγαγε καὶ ὀφθῆναι κατηνάγκασεν. οὐ γὰρ ἔφθασαν τοῦ Σκυθικοῦ γένους εἰς τὴν ἐπικράτειαν τὴν Ῥωμαϊκὴν οἱ παῖδες ὥσπερ ὀδόντες διασπαρέντες, καὶ πάντα ἦν μεστὰ^δ θυμοῦ καὶ μαρίας καὶ φόνων, ἀνελθόντων αὐτῶν ἐς ἡλικίαν μάχιμον παρὰ τὸν χρόνον. τὸ δὲ ἀκμάζον τῆς Σκυθικῆς ἀλκῆς καὶ γενναυτάτων τοῖς ὑποδεξαμένοις ἀντὶ τῶν ἐκβεβληκῶτων ἐς ἐπανάστασιν εὐθύς ἐγεγρῆν^ε καὶ μαχόμενον πολὺ δεινότερα καὶ τραγικώτερα συνετόλμησεν ὧν ἔπαθεν. ἡ μὲν γὰρ ἡ Θράκη πᾶσα καὶ ἡ συνεχὴς αὐτῇ χώρα Μακεδονία καὶ Θεσσαλία τοιαύτη τίς ἐστι καὶ οὕτω πολυῦμνητος, ὥστε οὐδὲ εἰς κατὰ ταῦτα^ς ἀναγράφειν λόγος ἦν. τοσαύτην δὲ οὖσαν αὐτὴν καὶ οὕτω πολυάνθρωπον εὐδαίμονά τε ἅμα καὶ εὐάνδρον ἢ τῶν Σκυθῶν ἄπιστος καὶ παράλογος ἐπανάστασις ἐξαπινάτως καὶ παραχοῆμα τῆς διαβάσεως συντολμηθεῖσα καὶ ἀνοιδήσασα κατεστόρεσεν^ς ἐς τοσόνδε καὶ κατημάξενσε ταῖς συμφοραῖς, ὥστε χρυσὸν ἀποδειχθῆναι πρὸς τὰ Θράκια πάθη τὴν Μυσῶν παρομιμῶδη λείαν. δόξαν (δ')^η αὐτοῖς στασιάζειν ἀξιωμαχοῦ μὴ παρούσης δυνάμεως ἐς ἄμνηναν, τῷ τε πλήθει πρὸς ἀνθρώπους ἀφυλάκτους καὶ ἀνόπλους ἐφάνησαν φοβερώτατοι καὶ τὸ φονικωτάτω πρὸς τὸ κρατούμενον πάντα ἀνδρῶν ἐχρήωσαν. περιεσιτήκει δὲ ἐς ἴσον λόγον καὶ Σκύθας Οὐννων μὴ φέρειν ὄνομα καὶ Ῥωμαίους Σκυθῶν. πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγαι τινὲς διεσώθησαν καὶ ἔτι σώζονται τειχῶν ἔνεκεν καὶ οἰκοδομημάτων· ἡ δὲ χώρα καὶ τὸ πλεῖστον ἀπανάλωται, καὶ ἔστιν ἀοίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον. βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ τούτων ἐπίθετο τῶν ἀδιηγῆτων κακῶν, πρὸς μὲν τοὺς Πέρσας ἀναγκαίαν εἰρήνην συνθέμενος, ἑαυτῷ δὲ πολεμήσας ἐπὶ μεταγνώσει τῆς ὑποδοχῆς, τῷ θυμῷ τε ὑπερέξεσε^κ καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἐντείνων^ι ἑαυτὸν προκαταπέμπτει τὸ Σαρακηνῶν ἐπικλὸν ὥς ἀντιστῆσαι τοῖς βαρβάροις. ἤδη γὰρ καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέτρυχον καὶ τοῖς τείχεσιν ἠνώχλων περικαθήμενοι, πολέμιόν τε οὐδὲν ὀρῶντες ἐς ἀντίπαλον μάχην καὶ τοῖς φρονήμασιν ἐς πᾶσαν ὕβριν ὠλισθηκότες. ὁ δὲ καὶ περιφανῶς ἔδοξε κάλλιστα στρατηγήσαι κατὰ τὸν^μ καιρὸν ἐκεῖνον ἡ τύχη.

2. Gothi loco claustrī contra Hunnorum incursiones adhibiti sunt

Ὁ δὲ βασιλεὺς τούτους δεξάμενος κτήματά τε αὐτοῖς καὶ χώραν ἀπένειμε, καὶ προβόλους τε ὑπελάμβανε γενναίους καὶ ἀδαμαντίνους ἔχειν πρὸς τὰς ἐκείνη τῶν Οὐννων ἐμβολάς.

2. Dindorf, HGM, I, p. 241, 5—8.

α) τὸν οἰκετικόν A τὸ οἰκ. Hoeschel τοῦ οἰκετικοῦ Wytttenbach.

β) δρακοντίων A corr. Niebuhr.

γ) ἀνατέλλεσθαι conl. Wytttenbach.

δ) μεστὰ Casaubonus μετὰ A.

ε) ἐγεγρῆναι A sed m. I in mg.: γε. ἐγεγρῆν.

ς) κατὰ] καὶ conl. Wytttenbach.

ζ) κατεστόρεσεν A corr. Hoeschel.

η) δ' add. Müller.

ι) καὶ τὸ] κατὰ τὸ conl. Wytttenbach.

κ) ὑπερέξεσαν A corr. Hoeschel.

ι) ἐντένων conl. Bekker.

μ) κατ' αὐτόν A sed in mg. m. I: γε. κατὰ τ' ν.

в Беотия и Колхида⁷¹ змейски зъби, едновременно с посева изкачали въоръжени мъже. Нашето време извади на бял свят и това сказание, като го превърна в действителност, за да може да го видят всички. Защото децата на скитския род, едва пристигнали в римската държава, се разпръснали като [змейски] зъби и всичко се изпълнило с омраза, ярост и убийства, щом те преждевременно възмъжали и станали годни за войници. Цветът на скитската мощ и най-храбрите от тях се одързостили да вдигнат въстание срещу тях, които ги приели, вместо срещу ония, които ги изгонили от родината им, и да вършат в сраженията много по-страшни и по-трагични работи, отколкото те самите били претърпели. Именно цяла Тракия и съседната ней страна — Македония, както и Тесалия⁷², са такива земи и са толкова възпявани, че не е нужно да бъдат повече описвани. [Тракия], която е толкова голяма, тъй многолюдна и същевременно плодородна и пълна с храбри мъже, била до такава степен опустошена и съсипана от нещастията, поради вероломното и безумно въстание на скитите, което поради дързостта им избухнало неочаквано веднага след преминаването, че пословицното мизийско плякосване⁷³ изглеждало в сравнение с тракийските страдания цвете⁷⁴. Когато решили да въстанат — те, поради множеството си, се показали много страшни за беззащитните и невъоръжени люде, понеже нямало достатъчно силна войска за отбрана, и със своята кръвожадност към заловените от тях обезлюднили всичко. Работата дошла дотам, че римляните не могли да понасят името на скитите, както скитите — името на хуните. И тъй, само няколко града, които се броят на пръсти, се запазили и още стоят благодарение на своите стени и укрепления. Обаче самата област, и то в по-голямата си част, била опустошена и поради войната станала необитаема и недостъпна.

Когато узнал за тези неописуеми злини, императорът⁷⁵ се принудил да сключи мир с персите, като се укорявал и разкайвал, загдето приел скитите. Той кипнал от гняз и, обзет всецяло от мисълта за война срещу тях, изпратил напред сарацинската конница⁷⁶, за да се противопостави на варварите, защото те стояли вече пред стените на Константинопол и го обезпокоявали. И понеже варварите не виждали никакъв неприятел, който да им излезе насреща, те се възгордели и се предали на всякакви безчинства. От това именно поличало, че съдбата е била по онова време най-добрият пълководец⁷⁷.

2. Готите се използват като преграда срещу хунските нахлувания

Императорът⁷⁸, като приел [готите], раздал им добитък и земя. Той предполагал, че така ще има храбра и стоманена преграда срещу нахлуванията на хуните в тая област.

3. Император Валент се готви за война срещу готите⁷⁹

По времето, когато скитите нахлували в Македония, император Валент пристигнал⁸⁰ в столицата⁸¹ и почнал да събира войски отвъд, за да извърши нещо голямо и неочаквано.

3. Imperator Valens bellum contra Gothos gessurus est

“Οτι ὁ βασιλεὺς Οὐάλης κατὰ τὸν καιρὸν ἤρκα οἱ Σκύθαι τὴν Μακεδονίαν ἐπέτρεχον, παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν τὰς πανταχόθεν δυνάμεις συνήγειρεν, ὥς μέγα τι καὶ παράδοξον ἐργασόμενος^a.”

4. Nicopolitani ceteris Thracibus irridunt

“Οτι οἱ Νικοπολίται τῶν ἄλλων Θρακῶν κατεγέλασαν, οἱ τῷ φόβῳ τῆς βασιλείας τὰ δεινὰ ἔπασχον, τὸ μὲν βοηθῆσον αἰεὶ δι’ ἐλπίδος λεπτιῆς εἰκάζοντες, τὸ δὲ τῶν κινδύνων ἐνεστηκὸς^b πείρα καὶ ὄψει διὰ μαλακίαν ὑπομένοντες. οὔτε γοῦν αὐτοὶ φρουρὰν τινα στρατιωτικὴν πεμφθῆσεσθαι προσεδόκησαν, οὔτε ἐν ἑτέροις ἔθεντο τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ τῶν μὴ δυναμένων ἑαυτοῖς ἀμύνειν περιφρονήσαντες ἐς ἐλευθερίαν ἐπικίνδυνον ἀπέστησαν.”

5. Gothi Thraciam devastant

“Οτι ἐπὶ Θεοδοσίου οἱ βάρβαροι τὴν Θράκην ἐδήλωσαν κατὰ μικρόν.”

6. Gothi in stagnis Macedoniae se occultant

“Οτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μαξίμου στασιάζαντος καὶ βαρβάρων κατὰ Ῥωμαίων ἐκστρατεύσαντων, φήμη κατέσχε τοὺς βαρβάρους^c, ὥς οἱ Ῥωμαῖοι στρατὸν οὐ πλεῖστον συλλέγουσι. καὶ συλλογώμενοι τὸ δεῶν οἱ βάρβαροι ἐπὶ τὸ σύνθηδες ἀνέδραμον σόφισμα, καὶ κατέδυσαν ἐπὶ^d τὰς Μακεδονικὰς λίμνας.”

7. De consiliis sceleratissimis Gothorum

“Οτι ἐπὶ Θεοδοσίου τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τὸ τῶν Σκυθῶν ἔθνος ἐξελαυνόμενοι τῆς χώρας ὑπὸ^e τῶν Οὐννων διεβεβήκεσαν τῶν φυλῶν ἡγεμόνες ἀξιόματι καὶ γένει προήκοντες. οὗτοι ταῖς τιμαῖς τοῦ βασιλέως ἐξωγκωμένοι^f καὶ πάντα ἐφ’ ἑαυτοῖς^g ὀρῶντες κείμενα στάσιν ἐν ἀλλήλοις οὐ μικρὰν ἤγειραν, οἱ μὲν ἀγαπᾶν καὶ δέχεσθαι τὴν παροῦσαν εὐδαιμονίαν κελεύοντες, οἱ δὲ τὸν οὐκοι γεγονότα φυλάττειν ὄρκον αὐτοῖς καὶ μὴ παραβαίνειν ἐκείνας τὰς συνθήκας. αὗται δὲ ἦσαν ἀσεβέσταται καὶ βαρβαρικὸν ἦθος εἰς

3. Ibidem, p. 242, 17—20 = ed. Boiss., p. 86, 5—8.

4. Ibid., p. 245, 20—28 = ed. Boiss., p. 87, 12—18.

5. Ibid., p. 245, 29—30 = ed. Boiss., p. 87, 19—20.

6. Ibid., pp. 250, 30—251, 3 = ed. Boiss., p. 90, 28—32.

7. Excerpta de leg., 1, 2, pp. 597, 29—598, 7.

a) ἐργασόμενος Niebuhr.

b) ἐνεστηκὸς Mai.

c) τοῖς βαρβάροις] τοὺς βαρβάρους Mai. (tac.) probabiliter, vide tamen an κατέσχε intransitive dictum voluerit scriptor fatuus et ineptus.

d) ἐπὶ φίλς v. Herwerden.

e) τοῦ — ἔθνος?

f) ἐξωγκώμενοι A corr. Niebuhr.

g) ἐφ’ ἑαυτούς A corr. Müller.

4. Никополци се присмиват на другите тракийци⁸²

Никополци⁸³ се присмели на другите тракийци, които от страх пред императора си изплатили страшно, понеже, от една страна, малко се надявали, че ще им дойде помощ, а от друга — малодушно очаквали да настъпят опасностите, за да ги изпитат и видят. И тъй, [никополци] не очаквали, че ще им бъде изпратена някаква военна цомощ, нито възлагали на други спасението си. Те пренебрегнали тези, които не могли да се защищават сами и рисковано се радвали на своята свобода.

5. Готите опустошават Тракия⁸⁴

Във времето на Теодосий варварите⁸⁵ опустошили отчасти Тракия.

6. Готите се крият в македонските езера⁸⁶

Във времето на Теодосий, когато Максим⁸⁷ въстанал и варварите се отправили на поход срещу римляните, всред тях се разпростирила мълва, че римляните събират огромна войска. Варварите⁸⁸, като разбрали опасността, прибягнали до обичайната си хитрост и се скрили в македонските езера.

7. Пъклените замисли на готите⁸⁹

В първите дни на Теодосиевото царуване скитският народ като бил изгонен от земята си от хуните, преминал Дунава заедно с племенните си вождове, които се отличавали по достойнство и род. Те били отрупани с почести от императора, и като виждали, че всичко е в техни ръце, започнали помежду си голяма междуособица: едни настоявали да се задоволят с настоящето си благополучие, а други — да запазят дадената от тях в родината клетва и да не престъпват взетите от тях решения. А тези решения били извънредно безбожни и по жестокост надминавали варварския обичай — да действуват по всякакъв начин срещу римляните и да увреждат със всякакви хитрини и измами ония, които им били дали прием, ако и да били видели най-големи добрини от тях, та да станат господари на цялата страна⁹⁰.

8. Висшите длъжности се продават публично

Във времето на императрица Пулхерия⁹¹ провинциите били на разположение на ония, които пожелавали да купят висшите длъжности. Всеки могъл да си купи открито големи и малки провинции от държавната хазна, както каквато и да е друга стока от пазара. И който искал да ограби Хелеспонт, купувал си Хелеспонт, друг — Македония или Тракия, — всеки според страстта си към неправда

ὁμότητα παρατρέχουσαι, παντὶ τρόπῳ Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύειν καὶ πάσῃ μηχανῇ καὶ δόλῳ τοὺς��ποδεξαμένους ἀδικεῖν, κἄν τὰ μέγιστα ἐπ' αὐτῶν ἐδ' πάσχωσιν, ὥς ἂν τῆς ἐκείνων ἀπάσης χώρας ἐγκρατεῖς γένωνται.

8. Summa officia publice venundantur

Ἦτις ἐπὶ Πουλχερίας τῆς βασιλείσης ἐξέκετο δημοσίᾳ πιπρασκόμενα τὰ ἔθνη τοῖς βουλομένοις ἀνεῖσθαι τὰς ἀρχάς· πᾶσι δὲ ἐπιπράσκοντο μεγάλα τε καὶ μικρά φανερώς ἐπὶ τῶν δημοσίων τραπεζῶν, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἐπ' ἀγορᾷς ἀνίων. καὶ ὁ βουλούμενος Ἑλλήσποντον ἀδικεῖν εἶχεν Ἑλλήσποντον πριάμενος, καὶ ἄλλος Μακεδονίαν ἢ Θράκην καὶ ὅπως ἕκαστος ἐνόσει πρὸς τὸ ἀδικον ἢ ἐχθροὺς ἔχων. ἐξῆν δὲ καὶ καθ' ἕκαστον ἔθνος τὴν μοχθηρίαν ἀνεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ πρὸς τὸ βλάπτειν τοὺς ὑπηκόους καὶ πολλὰ συλλαμβάνειν ἔθνη· τοῦτο γὰρ ὁ βικάριος ἐδύνατο καὶ ἡ ἀθύπατος ἀρχή. καὶ δέος ἦν οὐδὲν τῶν ἀθλίων γραμμῶν τοῖς νόμοις ἐντεθνηκότων, ὥς δεῖ τὸν ἐπὶ χρήμασι δικάζοντα κολάζεσθαι· ἀλλ' οἱ μὲν νόμοι κατὰ τὸν Σκύθην Ἀνάχαρσιν οὐκ ἀραχνίων ἦσαν ἀσθενέστεροι καὶ λεπτότεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ κοινοῦ παντὸς πρὸς τὸ ρεῖν εὐκόλως καὶ διανεμοῦσθαι παραφορώτεροι. ὁ δὲ τὸ ἔθνος ἢ τὰ ἔθνη παραλαβὼν, δύο τινὰς ἢ τρεῖς θεραπεύοντας συνεφελκόμενος κατὰ τὴν πлагίαν εἰσινεὶ τὰς θύρας, μὴ βουλούμενος μανθάνειν ὅτι τοῦτο πράττουσιν, ἀλλ' ἐπιδεκνύμενος ὅτι (βίᾳ;) διὰ τούτων τῶν σιωπῶντων κήρυκων, εἰ δὴ κήρυγμα σιωπῶμενον γίνεται, πρὸς πάντας περιήγγελλεν, ὥς φησιν Ὀμηρος· ἡ κλήδην εἰς ἀγορὴν κικλήσκων ἄνδρα ἕκαστον μηδὲ βῆαν, αὐτὸς δὲ μετὰ πρώτοισι πο- νεῖτο· καὶ ὁ ἄρχων διὰ τῶν ἀφθόγγων τούτων κηρύκων πρὸς τὸ οὖς ἕκαστω περιήγγελλεν ὥς πριάμενος εἴη τοὺς ὑπηκόους τόσῳ καὶ τόσῳ χρυσίου, καὶ πᾶσά γε ἀνάγκη τοῦτο καταβύλλειν ἢ πράγματα ἔχοντας ἐπιτρέπεσθαι θανάτου καὶ δημεύσεσιν. οἱ μὲν οὖν ἔχοντες καὶ συντελεῖν ἐκ προὑπαρχούσης οὐσίας κατετίθεσαν οἰμώζοντες τὸ ἀργύριον· οἱ δὲ ἀποροῦντες δημοσίᾳ κατεδαπιωνόντο ταῖς μάστιξι τὰ σώματα.

8. Dindorf, *ibid.*, I, pp. 268, 23—269, 24 = ed. Boiss., pp. 100, 27—101, 22.

или според това, къде има врагове. И с оглед на своята поквара човек можело да купува провинции по отделно, за да нанася вреда на жителите им, или да взима наведнаж много провинции. Това именно можел да прави викарият⁹² и прогонсултът. И не съществувал никакъв страх от жалките предписания, умрели заедно със законите, че този, който отсъжда срещу подкуп, трябва да се наказва. Но законите били, както казва скитът Анахарсис⁹³, не само по-слаби и по-тънки от паяжината, но и по-подвижни от всякакъв прах, за да могат лесно да отпаднат и да се отхвърлят. Този, който получавал една или повече провинции, влачел със себе си двама или трима слуги, които влизали през страничната врата, понеже той не искал да се знае, че те вършат това, но се показвал, че⁹⁴ . . . Чрез тези мълчаливи глашатаи, ако, разбира се, разгласяването може да става мълком, той оповестявал на всички, както казва Омир: „по име да призовава всеки един мъж на стъгдата, без да вика. И сам между първите залягаше за това“⁹⁵. И властникът чрез тези безгласни глашатаи съобщавал всекому на ухото, че той бил купил поданиците си за толкова и толкова злато и че е крайно необходимо да внесе тази сума, иначе ще има неприятности и ще бъде наказан със смърт и конфискация. И тъй тези, които могли да платят, ридаетйки плащали с това, което имали дотогава. Тия пък, които нямали средства, били бити публично с бичове по телата⁹⁶.

IV. ФИЛОСТОРГИЙ

Филосторгий (*Φιλοστόργιος*) се родил в едно село в Кападокия, към 368 г. На двадесетгодишна възраст той пристигнал в Цариград, с намерение да се учи там. Не се знае, колко време той е прекарал във византийската столица, обаче е вероятно, че е пребивавал там няколко пъти и то доста продължително. Филосторгий предприел също едно пътуване до Палестина. Изобщо, той получил доста широко образование, като се запознал, на първо място, с философията и теологията, а се интересувал от астрономия, астрология и медицина. Той написал „Църковна история“ — *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία* — в 12 книги. Тази творба трябвало да бъде продължение на познатата „Църковна история“ на Евсевия Кесарийски. Тъй като се намирал под влияние на евномианската ерес, Филосторгий си поставил за цел да напише история на „истинската църква“ — именно евномианската църква, като противоположност на езичеството, и да изложи нейните борби с това, което той смятал за „фалшиво православие“. Патриарх Фотий осъжда остро арианските тежнения на неговата творба, като заявява, че това представя възхвала на еретиците и клеветата против православните и по-скоро хула, отколкото история. За съжаление, именно поради своя еретически характер творението на Филосторгий е било изложено на унищожение и от него днес са запазени само откъси.

Изложението на събитията е било доведено до 425 г. Колкото и откъслечни да са фрагментите, които притежаваме от това интересно съчинение, ние днес все пак можем да възстановим общия му план и някои подробности в метода на автора. Може да се каже, че „Църковната история“ на Филосторгий се отличава с известно пристрастие. Авторът вярва в чудесата и е бил повлиян от апокалиптически и хилиастични вярвания. Когато е писал, Филосторгий е използвал богати библиотеки, гдето можал да намери съчинения, които днес са загубени почти напълно. Това са били, преди всичко, някои съчинения, които при острите религиозни борби през V век, както и по-късно са били унищожени. Между другото, Филосторгий можал да използва съчинението на Евнапий, от когото заимствувал сведенията върху светската история. Филосторгий се стараел да пише на атическо наречие. Общо взето, неговата „история“ издава един широко образован исторически писател.

През втората половина от управлението на имп. Теодосий I започнали усилените гонения против еретиците и езичниците в империята. Така, през 398 г. бил издаден едикт, с който се заповядвало да бъдат изгорени съчиненията на Евномия, под чието еретическо влияние се намирал самият Филосторгий. Можем да предполагаме, с оглед на това, че отначало неговата „Църковна история“ не ще да е била разпространявана открито. Преписи, обаче, се запазили до сравнително късно време, и те били използвани от неколцина византийски писатели, които са вмъкнали откъси от нея в своите писания.

В съчинението на Филосторгия, поне както го познаваме по запазените откъси, има някои сведения, които се отнасят до ранната история на нашите земи. Така, той дава вести за Улфила и за готите, които пребивавали в днешните български земи, за прохода Суки — днешна Траянова врата, за някои военни действия, които се развили тук, после за ранната история на хуните, за войната между готи и ромеи в 376—378 г. и прочее.

ИЗДАНИЯ

Jac. Gothofredus, *Philostorgii Cappadocis ... Ecclesiasticae historiae ... libri XII a Photio ... in epitomen contracti, nunc primum editi* ... (Genevae 1643). — Henr. Valesius, *Theodoriti et Evagrii historia ecclesiastica, item excerpta ex historis Philostorgii* (Parisiis 1673). — Migne, P. Gr., LXV (1858), coll. 458—638. — Jos. Bidez, *Philostorgius Kirchengeschichte mit dem Leben des Lucian von Antiochien und den Fragmenten eines arianischen Historiographen* (Leipzig 1913: *Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte*, Bd. 21), — по което издание са дадени извадките тук.

КНИЖНИНА

G. Gentz, *PWRE*, XX. 1 (1941), coll. 119—122. — Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, pp. 291—292. — Christ — Schmid — Stählin, *op.c.*, II 2, pp. 1433—1434. — O. Bardenhewer, *Geschichte der altchristlichen Literatur*, IV (Friburg 1924), pp. 132—135. — J. Bidez, *Fragmente nouveaux de Philostorge sur la vie de Constantin (= Byzantion*, X. 1935, pp. 403—442).

PHILOSTORGIUS

Historia ecclesiastica

1. De Ulfilae gestis

“Οτι Οὐρφίλαν φησὶ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐκ τῶν πέραν Ἰστρον Σκυθῶν (οὓς οἱ μὲν πάλαι Γέτας, οἱ δὲ νῦν Γότθους καλοῦσι) πλὴν εἰς τὴν Ῥωμαίων διαβιβάσαι λαόν, δι’ εὐσέβειαν ἐκ τῶν οἰκείων ἱθῶν ἐλαθέντας. χριστιανίσαι δὲ τὸ ἔθνος τρώπῳ τοιῷδε· ρασιλεύοντες Οὐαλλεριανοῦ καὶ Γαλλίου, μοῖρα Σκυθῶν βαρεῖα τῶν πέραν τοῦ Ἰστρον διέβησαν εἰς τὴν Ῥωμαίων, καὶ πολλὴν μὲν κατέδραμον τῆς Εὐρώπης· διαβάντες δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν τε Γαλατίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐπῆλθον, καὶ πολλοὺς ἔλαβον αἰχμαλώτους ἄλλους τε καὶ τῶν κατειλεγμένων τῷ κλήρῳ, καὶ μετὰ πολλῆς λείας ἀπεκομίσθησαν οἴκαδε. ὁ δὲ αἰχμάλωτος καὶ εὐσεβὴς ὄμιλος, συναναστραφέντες τοῖς βαρβάροις, οὐκ ὀλίγους τε αὐτῶν εἰς τὸ εὐσεβὲς μετεποίησαν καὶ τὰ Χριστιανῶν φρονεῖν ἀντὶ τῆς Ἑλληνίδος δόξης παρεσκεύασαν. ταύτης τῆς αἰχμαλωσίας γεγόνεσαν καὶ οἱ Οὐρφίλα πρόγονοι, Καππαδόκαι μὲν γένος, πόλεως δὲ πλησίον Παρνασσοῦ, ἐκ κώμης δὲ Σαδαρολθινῇ καλουμένης. ὁ τοίνυν Οὐρφίλας οὗτος καθηγήσατο τῆς ἐξόδου τῶν εὐσεβῶν, ἐπίσκοπος αὐτῶν πρῶτος καταστάς. κατέστη δὲ ὧδε· παρὰ τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος^α τοῦ ἔθνους ἐπὶ τῶν Κωνσταντινου^β χρόνων εἰς πρεσβείαν σὺν ἄλλοις ἀποσταλείς (καὶ γὰρ καὶ τὰ τῆδε βάρβαρα ἔθνη ὑπεκέκλιτο^γ τῷ βασιλεῖ), ὑπὸ Εὐσεβίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων^δ χειροτονεῖται τῶν ἐν τῇ Γετικῇ χριστιανιζόντων· καὶ τὰ τε ἄλλα αὐτῶν ἐπεμελεῖτο καὶ γραμμάτων αὐτοῖς οἰκείων εὐρετῆς καταστάς, μετέφρασεν εἰς τὴν αὐτῶν φωνὴν τὰς γραφὰς ἀπάσας, πλὴν γε δὴ τῶν Βασιλειῶν, ἅτε τῶν μὲν πολέμων ἱστορίαν ἔχουσιν, τοῦ δὲ ἔθνους ὄντος φιλοπολέμου καὶ δεομένου μᾶλλον χαλνοῦ τῆς ἐπὶ τὰς μάχας δορυς, ἀλλ’ οὐχὶ τοῦ πρὸς ταῦτα παροξύνοντος. - - - ἰδούσατο δ’ ὁ βασιλεὺς τὸν αὐτόμολον τοῦτον λαὸν περὶ τὰ τῆς Μυσίας χωρία, ὡς ἐκάστη φρίκον ἦν. καὶ τὸν Οὐρφίλαν διὰ πλείστης ἡγε τιμῆς ὡς καὶ πολλὰς „ὁ ἐφ’ ἡμῶν Μωσῆς“ λέγειν περὶ αὐτοῦ. λίαν δὲ οὗτος τὸν ἄνδρα θειάζει, καὶ τῆς αἰρετικῆς αὐτοῦ δόξης ἔραστήν αὐτόν τε καὶ τοὺς ὑπ’ αὐτὸν ἀναγράφει.

2. De angustis Succorum

“Οτι αἱ Ῥῶμαι ἄλπεις, αἷ τε Σούκεις καλούμεναι καὶ αἱ Ἰουλῖαι, δίοδοί εἰσι στεναὶ μεγίστων ὄρων ἐκατέρωθεν καὶ ὑφ’ ἐν χωρίον ἐγγὺς τοῦ συμπτύσεσθαι^ε συγκλειομένων. εἰκόσι δὲ αἱ δίοδοι αὗται τοῖς ἐν Θερμοπύλαις στενοῖς. ἀλλ’ αἱ μὲν Ἰουλῖαι Ῥῶμαι τὰς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας διορίζουσι τῶν Ἰλλυριῶν^ι αἱ δὲ Σούκεις μεταξὺ τῆς Δακίας εἰσὶν καὶ τῆς Θράκης, ἃς καὶ καταλαβεῖν ἐπειγόμενος Οὐτερανίων τὴν ὑπόνοιαν τῆς ἐπαναστάσεως παρέσχε Κωνσταντίῳ.

1. Philostorgius, ed. Bidez, pp. 17, 3—18, 14.

2. Ibid., p. 50, 13—19.

a) ἔχοντος] ἄγοντος ed.

b) Κωνσταντίου? Bessell.

c) ὑποκέκλιτο ed.

d) an ἐπίσκοπος? Bidez.

e) συμπτύσεσθαι B, corr. Nic.

f) Ἰλλυριῶν Gothofred. Ἰταλιῶν B Nic. et Val.

ФИЛОСТОРГИИ

Църковна история

1. Дейността на Улфила

[Филосторгий] казва, че по това време Улфила довел в ромейската земя многоброен народ от отвъддунавските скити, наричани някога гети⁹⁷, а сега готи, които поради своето благочестие⁹⁸ избягали от собствените си земи. А този народ приел християнството по следния начин. През царуването на Валериан и Галиен⁹⁹ голяма част от отвъддунавските скити¹⁰⁰ преминали в ромейската земя и опустошили голям дял от Европа. Като преминали в Азия¹⁰¹, те навлезли в Галатия и Кападокия, заловили много пленници, някои от които се числели към духовенството, и с голяма плячка се оттеглили в земята си. А взетите пленници-християни, като общували с варварите, обърнали в благочестието голям брой от тях и ги направили да мислят по християнски, вместо според езическата вяра. Всред тези пленници се намирали и предците на Улфила, по произход кападокийци, от така нареченото село Садаголтина¹⁰², близо до град Парнас. И тъй, този Улфила, като бил поставен за пръв техен епископ, предвождал преселението на благочестивите люде. Той станал [епископ] така. През времето на Константин, тъй като на императора се покорявали и тамошните варварски племена, [Улфила] бил изпратен от вожда на този народ¹⁰³ заедно с някои други като пратеник [при него]. Той бил ръкоположен от Евсевий¹⁰⁴ и неговите привърженици за епископ¹⁰⁵ на християните в гетската земя. Като се грижел и за другите техни работи, той им изнамерил собствена азбука и превел на техния език цялото Писание, с изключение на „Книгите на царете“, тъй като те съдържали повествуване за войни, а народът [и без това] бил военнлюбив и повече се нуждаел от нещо, което да обуздае, неговия порив към сражения, а не от нещо, което да го подбужда към това. — — — Императорът¹⁰⁶ заселил този народ от бежанци в селищата на Мизия, кой където желаел. Той почитал извънредно много Улфила и често казвал за него „нашия Мойсей“. Той боготворял много този човек и направил самия него и подчинените му привърженици на своята еретическа вяра¹⁰⁷.

2. Проходът Суки

Така наречените Сукийски и Юлийски Алпи¹⁰⁸ са тесни проходи между твърде високи планини, като на едно място се затварят почти до сключване. Тези проходи приличат на Термопилските теснини. Но Юлийските Алпи разделят Галия и Италия от Илирия, а пък Суки се намират между Дакия и Тракия. Като се стремил да стигне до тях¹⁰⁹, Ветраний¹¹⁰ възбудил у Констанций¹¹¹ съмнения, че иска да вдигне бунт.

3. De Valente Marclanopoli degente et de Domnino Marclanopolis episcopo

"Οτι κατὰ Μαρκιανούπολιν Εὐδοξίου συνδιατρίβοντος τῷ Οὐάλεντι, ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει κληρὸς ψηφίζονται ταύτης ἀπελαύνεσθαι τὸν Ἀέτιον^α. ὁ δὲ τὴν Καλχηδόνα καταλαβὼν, γράφει τὸ συνεχεῖς Εὐδοξίῳ. — — — κατὰ Μοῦρσαν δὲ τῆς Ἰλλυρίας φθάσας, ἥς ἐπίσκοπος ἐτύγχανέ τις Οὐάλης, δεξιόσεώς τε πολλῆς ἀπολαύει καὶ τῆς ὑπεροχῆς ἀνακομίζεται, πρὸς τὸν βασιλέα παραγεγονότος τοῦ Οὐάλεντος σὺν Δομνίνῳ (τῆς Μαρκιανουπόλεως δὲ ἐπίσκοπος οὗτος ἦν) καὶ τὰ κατ' αὐτὸν δεινοπαθῶς ἀναδιδαζάντων. — — — μετὰ τοῦτο δὲ εἰς Νίκαιαν ἀφικόμενος ἐπίσκοπον αὐτῇ καθιδρῶσαι — — — πρὶν ἢ πέρας ἐπιθεῖναι τῇ βουλῇ τὸν βίον ἐκλείπει. καὶ μετὰγεται Δημόφιλος ἀπὸ Βερροίας ἐν Κωνσταντινουπόλει.

4. De Gothorum migratione propter Hunnorum invasionem

"Οτι οἱ πέραν τοῦ Ἰστροῦ Σκύθαι, τῶν Οὐννων αὐτοῖς ἐπιστρατεύσαντων, ἀνάστατοι γέγοναι, καὶ πρὸς τὴν Ῥωμαίων γῆν πρὸς φιλίαν ἐπεραιωθήσαν. εἰεν δ' ἂν οἱ Οὐννοι οὐς οἱ παλαιοὶ Νεβρούς ἐπωνόμαζον, καὶ παρὰ τὰ Ῥιπαῖα^β κατακρημένοι ὄρη, ἐξ ὧν ὁ Τάναϊς εἰς τὴν Μαιώτιδα λίμνην κατασυρόμενος τὸ ρεῖθρον ἐκδίδωσιν.

5. De expeditione adversus Gothos immigratos et de Valentis exitu

Οἱ δὲ γε Σκύθαι, μεταναστάντες, ἀπὸ τοῦ μέτρου τὰ πρῶτα εἶναι τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τὸ ληστεύειν ἐτίθοντο· εἰτα καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον εἴλοντο. Οὐάλης δὲ ταῦτα πεπνυμένος ἐξ Ἀντιοχείας ἀπαίρει, καὶ κατὰ Κωνσταντινούπολιν γεγονώς ἐπὶ Θράκην ἐλαύνει. καὶ μάχῃ συμπλακείς τοῖς βαρβάροις καὶ πολλοὺς ἀποβαλὼν ἀνὰ κράτος φεύγει. καὶ πάσῃ συσχεθεὶς ἀμηχανίᾳ καὶ ἀπορίᾳ, ἐν τινι τῶν κατὰ ἀγροὺς οἰκημάτων χόρτον φέροντι σὺν ὀλίγοις τοῖς ἐπομένοις κατακρύπτει ἑαυτόν. οἱ δὲ βάρβαροι καταδιώκοντες, ὥσπερ τὰ ἄλλα τῶν ἐν ποσίν, οὕτω καὶ τὸ οἶκημα πυρὸς δαπάνην ἐτίθεντο, οὐδεμίαν περὶ τοῦ βασιλέως λαβόντες ὑπόνοιαν. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἠφάνισται, τὸ πλεῖστόν τε καὶ κράτιστον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς συναποκειράμενος· οἱ δὲ βάρβαροι πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Θράκην ἐληΐζοντο, Φριγέγγρους αὐτοὺς ἄγοντος.

6. De Demophilo Berrhoeae episcopo

"Οτι Θεοδοσίος ὁ βασιλεὺς κατὰ τὸ Σέρμιον τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν (ἐκεῖ γὰρ αὐτίκα τοῦ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν τῆς χρείας ἀπαιτούσης παρεγένετο) καὶ νικήσας μάχῃ, ἐκεῖθεν λαμπρῶς ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἄνεισιν. καὶ τοῖς μὲν τὸ ὁμοούσιον φρονοῦσι τῶν ἐκκλησιῶν ἐπιτρέπει τὴν ἐπιμέλειαν, Ἀρειανούς

3. Ibid., pp. 118, 29—119, 18.

4. Ibid., p. 123, 10—15.

5. Ibid., p. 124, 1—13.

6. Ibid., p. 125, 7—17.

a) Ἀέτιον in v. Εὐνόμιον Bidez.

b) ριπαῖα e ριπνία corr. B. Ῥιπαῖα Nic.

c) περὶ Nic. παρὰ B.

3. За пребиваването на Валент в Марцианопол и за марцианополския епископ Домний¹¹²

Докато Евдоксий пребивавал заедно с Валент в Марцианопол¹¹³, кльърът в Константинопол решил да бъде изгонен Аеций¹¹⁴ от града. Като пристигнал в Халкидон, [Аеций] писал на Евдоксий за онова, що се случило¹¹⁵ — — —. Когато стигнал в Мурза¹¹⁶ в Илирик, чийто епископ бил някой си Валент¹¹⁷, Евдоксий бил приет добре и бил възвърнат от изгнаничеството. Той се явил пред император Валент заедно с Домний, който бил епископ на Марцианопол, и с голяма скръб [те] му разказали за онова, което се случило с него — — —. След това, като пристигнал в Никея¹¹⁸, императорът го направил епископ на този град¹¹⁹ — — —. Обаче преди да изпълни [императорът] това си желание, [Евдоксий] починал. Тогава от Вероя¹²⁰ бил доведен в Цариград Демофил¹²¹.

4. Преселение на готите поради хунското нападение¹²²

Отвъддунавските скити, след като хуните ги нападнали, напуснали земите си и преминали като приятели в ромейската земя. Тези хуни ще да са така назоваваните някога неври¹²³, които обитавали при Рипейските планини¹²⁴, отгдето Танаис¹²⁵ се насочва към Меотидското езеро¹²⁶ и влива [в него] водите си.

5. Война с преселниците готи и гибелта на Валент

След като се преселили, скитите¹²⁷ отначало били въздържани спрямо ромейците, но после започнали да вършат грабежи и подели откритата война. Като узнал това Валент се вдигнал от Антиохия, стигнал в Константинопол и се отправил към Тракия. Той завързал сражение с варварите и като загубил мнозина [от войниците си], ударил на силен бяг. Изпаднал в пълна безизходност и безпомощност, той се скрил заедно с малцината, които го следвали, в някаква полска плевня. Като преследвали [ромейците], варварите опожарявали всичко, което им се изпречвало, а също така [опожарили] и тази сграда, без да подозират нещо за императора. Така загинал императорът, като погубил заедно със себе си по-голямата и най-добрата част от ромейската държава. А варварите, предвождани от Фритигерн¹²⁸, без всякакъв страх опустошавали Тракия.

6. Демофил епископ на Вероя

Император Теодосий¹²⁹ влязъл в бой с варварите при Сирмиум¹³⁰, където отишъл поради належаща нужда веднага след като завзел властта¹³¹. Той ги победил в сражението и след това се завърнал тържествено в Константинопол. Той поверил управлението на църквите на онези, които изповядвали единосъщието¹³², а арианите и евномианите¹³³ изгонил от града. Между тях бил и Демофил, който, като бил изгонен, пристигнал в своя град Вероя¹³⁴ — — —. Също така и Доротей, изгонен от Антиохия, отишъл в Тракия, отгдето произхождал. А другите се пръснали на разни страни.

δὲ καὶ Εὐνομιανούς ἀπελαύνει τῆς πόλεως. ὣν εἷς ἦν καὶ ὁ Δημόφιλος· ἀπελαθεὶς δὲ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν καταλαμβάνει τὴν Βέρροιν. — — — ἀλλὰ καὶ Δωρόθεος τῆς Ἀντιοχείας ἀπελαθεὶς τὴν Θράκην ὅθεν ἐγεγόνει κατέλαβεν. καὶ ἄλλοι δὲ ἀλλαχόθι διεσπάρασαν.

7. De exilio in Almyridem ad Istrum

Ὅτι Θεοδοσίος ὁ βασιλεὺς, εὐρών τινας τῶν ἐν τῷ κοιτῶνι αὐτοῦ τὰ Εὐνομίον στέργοντες, τούτους μὲν τοῦ παλατίου ἐλαύνει, τὸν δὲ Εὐνόμιον ἐκ τῆς Καλχηδόνης τὴν ταχίστην τοὺς ἀρπασομένους ἐκπέμπει, καὶ πρὸς τὴν Ἀλμυρίδα φηγάδα ποιεῖν ἐγκελεύεται. τὸ δὲ χωρίον τῆς ἐν Εὐρώπῃ Μυασίας ἐστὶν ἐν χώρᾳ τοῦ Ἰστρου διακείμενον. ἀλλ' ἢ μὲν Ἀλμυρίς, κρουσταλλωθέντος τοῦ Ἰστρου, ὑπὸ τῶν διαβάτων αὐτὸν βαρβάρων ἀλλοσκεῖται· ὁ δὲ Εὐνόμιος ἐκεῖθεν εἰς Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας ὑπερορίζεται.

8. De Hunnorum incursione in terras ad Istrum

Ὅτι τῶν Οὐννων, φησὶν, οἱ μὲν τῆς ἐντὸς Ἰστρου Σκυθίας τὴν πολλὴν χειρωσάμενοι καὶ διαφθείραντες πρότερον, ἔπειτα παγόντα τὸν ποταμὸν διαβάτες, ἀθρόως εἰς τὴν Ῥώμην^a εἰσέλασαν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἀναχθέντες^b τὴν Θράκην, ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐληΐσαντο.

9. De Gothorum bello intestino in Thracia

Ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον διασώζεται καὶ περαιοθεὶς ἐπὶ τὴν Θράκην οὐ μετὰ πολὺν διαφθείρεται. — — — ὁ δὲ Γαῖνᾶς εἰς τοσοῦτον κατέστη δέους, ὥς αὐτίκα νυκτὸς ἐπεχούσης μεθ' ὧν ἡδύνατο, τοὺς ἐπὶ τῶν πυλῶν βιασάμενος, ἐξελαύνει τῆς πόλεως. ἐπεὶ δὲ ἡ Θράκη ἐξηγήμωτο, καὶ οὔτε παρέχειν τι τῶν ἐπιτηδείων ἦν δυνατὴ οὔτε φθορὰν ἄλλην ἐνεργεῖν, ἐπὶ Χερρόνησον ὁ Γαῖνᾶς στέλλεται, σχεδίας διανοούμενος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαπεραιοῦσθαι.

Διαγνωσθείσης δὲ τῷ βασιλεῖ τῆς αὐτοῦ διανοίας, πέμπεται στρατηγὸς κατ' αὐτοῦ Φρανίτας, Γότθος μὲν τὸ γένος, Ἕλληνας δὲ τὴν δόξαν, πιστὸς δ' οὖν Ῥωμαίοις καὶ τὰ πολέμια κράτιστος. οὗτος, ἐν ᾧ Γαῖνᾶς προέπεμπε τὸν ὑπ' αὐτῷ στρατὸν ταῖς σχεδίαις διαπεραιοῦσθαι, νηΐτη σιόλῳ συμπλέκεται ταύταις, καὶ ἐκ τοῦ ῥάσιου πάντας τοὺς συμπλέοντας ταῖς σχεδίαις διαφθείρει. ἐξ οὗ Γαῖνᾶς τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπογνοὺς εἰς τὰ τῆς Θράκης ἀνωτέρω φεύγει. καὶ τινας τῶν Οὐννων οὐ πολλοῦ διαρκούντος χρόνου ἐπελθόντες αὐτὸν ἀναγοῦσι.

10. De Alarico in Thracia degente

Ὅτι κατὰ τοὺς προειρημένους χρόνους Ἀλάριχος^c Γότθος τὸ γένος, περὶ^d τὰ τῆς Θράκης ἄνω μέρη δύναμιν ἀθροίσας, ἐπῆλθεν τῇ Ἑλλάδι καὶ τὰς Ἀθήνας εἶλεν καὶ Μακεδόνας καὶ τοὺς προσεχεῖς Δαλμάτας ἐληΐσαντο. ἐπῆλθε δὲ καὶ τὴν Ἰλλυρίδα, καὶ τὰς Ἀλπεὶς διαβάς ταῖς Ἰταλίαις ἐνέβαλεν.

7. Ibid., pp. 127, 23—128, 7.

8. Ibid., pp. 137, 24—138, 3.

9. Ibid., pp. 138, 25—139, 19.

10. Ibid., pp. 140, 14—141, 3.

a) Ῥώμην B, Ῥωμαίων? Gothofred.

b) ἀναχθέντες? P. Thomas ἐνεχθέντες? Bidez.

c) Ἀλάριχος ed.

d) περὶ αὐτὸν παρὰ? B περὶ M.

7. Заточение в Алмирис при Дунава

Император Теодосий намерил, че някои лица в двореца му поддържали учението на Евномий и ги изгонил от двореца. Същевременно веднага изпратил лица, които да грабнат Евномий от Халкидон, когото заповядал да пратят на заточение при Алмирис¹³⁵. Това е едно село в европейска Мизия, разположено в областта край Дунава. Обаче тъй като Дунав замръзнал, Алмирис бил завзет от варварите, които преминали реката. Затова Евномий бил изпратен на заточение в кападокийска Кесария¹³⁶.

8. Нападение на хуните в отсамдунавските земи¹³⁷

[Филосторгий] казва, че едни от хуните, които по-рано завзели и опустошили по-голямата част от отсамдунавска Скития¹³⁸, след като реката¹³⁹ замръзнала, преминали я и внезапно нахлули в ромейската земя¹⁴⁰, пръснали се по цяла Тракия и опустошили цяла Европа¹⁴¹.

9. Междуособната война сред готите в Тракия¹⁴²

[Трибигилд] се спасил в Хелеспонт¹⁴³ и като преминал в Тракия не след много време бил убит — — —. Гаина¹⁴⁴ изпаднал в такъв страх, че веднага още през нощта, заедно с толкова души, колкото можал да набере, извършил насилие над онези, които пазели вратите, и избягал от града¹⁴⁵. Но понеже Тракия била опустошена и не можела да достави никакви съестни припаси, нито пък можела да бъде прицел на друго ограбване, Гаина избягал в Херсонес, като възнамерявал с помощта на лодки да премине в Азия¹⁴⁶. Когато се научил за намерението му, императорът изпратил против него стратега Фравита¹⁴⁷, гот по произход, а езичник по вяра, верен, разбира се, на ромеите и извънредно опитен във военното изкуство. Докато Гаина изпращал своята войска, за да премине отвъд морето с лодки, [Фравита] влязъл в сражение с тях с помощта на флотата и лесно погубил всички, които плували в тия лодки. Гаина се отчаял поради това за своето спасение и избягал във вътрешността на Тракия. А някои от хуните не след много време го нападнали и го погубили¹⁴⁸.

10. Аларих в Тракия¹⁴⁹

По времето, за което става дума¹⁵⁰, Аларих¹⁵¹, по произход гот, събрал войска във вътрешността на Тракия¹⁵², нахлул в Стара Гърция, превзел Атина и опустошил македонските земи и съседната Далмация. Той нахлул и в Илирик и като преминал Алпите, навлязъл в Италия.

11. De peregrinatione trans Illyricum et Pannoniam

Οἱ δὲ καὶ συνεπαγόμενοι Πλαμιδίαν τε καὶ Οὐαλεντινιανὸν καὶ τοὺς τε
Παίονας καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς διελάσαντες, τὰς Σάλωνας, πόλιν τῆς Δαλματίας,
ἀναυροῦσι^a κατὰ κράτος.

11. Ibid., p. 149, 6—8.

c) αἰρετοὶ Nic. et Val.

11. Пътуване през Илирик и Панония

И така, онези, които водели Платидия¹⁵³ и Валентиниан¹⁵⁴, след като преминали Панония и Илирик, завзели чрез сила далматинския град Салона¹⁵⁵.

V. СОКРАТ

Сократ (Σωκράτης) се родил в Цариград и живял между 380 и 440 г. Той получил образование на ритор и вероятно се занимавал с адвокатска дейност. Той написал една „Църковна история“ (Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία). Тя обхваща събитията от 305 до 439 г. в седем книги, като е трябвало да съставя продължение на творбата на Евсевий Кесарийски. Покрай събитията от църковния живот, в нея са изложени и известни събития от политическата история. Сократ използвал като извори за по-старата епоха съчиненията на Руфин, Евсевий, Атанасий и Евтропий. Заедно с това той използвал някои писмени документи, а за последния дял от изложението на събитията черпил и от устни предания на съвременници. Особено внимание е отдадено на хронологията. Неговото съчинение по-късно е било използвано от редица автори, като например Созомен, Теодор Анагност, Свидас и Никифор Калист, както и от Иоан Антиохийски и Теофан. В Сократовата „Църковна история“ са дадени

SOCRATES

Historia ecclesiastica

1. De synodo Sardicensi

Κηρύσσεται οὖν αὐτοῖς οἰκουμένην σὺνδος ὡς ἐπὶ τὴν Σαρδικήν, πόλις δὲ αὕτη Ἰλλυριῶν, γνώμη τῶν δυεῖν βασιλέων, τοῦ μὲν διὰ γραμμάτων αἰτήσαντος, τοῦ δὲ τῆς Ἑώρας ἐτοίμως ὑπακούσαντος. Ἐνδέκατον ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ πατρὸς τῶν δύο Ἀυγούστων ὑπατοὶ δὴ ἦσαν Ρουφῖνος καὶ Εὐσέβιος, ὅτε ἡ ἐν Σαρδικῇ συνεκροτήθη σὺνδος. Ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐσπερίων μερῶν, περὶ τοὺς τριακοσίους συνῆλθον ἐπίσκοποι ὡς φησὶν Ἀθανάσιος· ἐκ δὲ τῶν ἑώων, ἑβδομήκοντα ἕξ μόνον ὁ Σαβῖνός φησιν - - - Ὡς οὖν συνῆλθον ἐν τῇ Σαρδικῇ, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐσπερίων ἐλθεῖν οὐκ ἐβούλοντο, φάσκοντες μὴ ἄλλως εἰς λόγους ἐλθεῖν, εἰ μὴ τοὺς περὶ Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον ἐξελάσῃσι τοῦ συλλόγου. Ὡς δὲ Πρωτογένης ὁ Σαρδικῆς ἐπίσκοπος, καὶ Ὅσιος ὁ Κουρδούβης, πόλις δὲ αὕτη τῆς Ἰσπανίας ὡς καὶ πρότερον εἶρηται, οὐκ ἠρείχοντο μὴ παρεῖναι τοὺς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον, ἀπεχώρουν εὐθέως. Καὶ γενόμενοι ἐν τῇ Φιλίππου πόλει τῆς Θράκης, ἰδίᾳρον ποιῶντες συνέδριον — — — ἐπιστολάς συγγράφοντες, πανταχοῦ διαπέμπονται. Οἱ δὲ ἐν Σαρδικῇ, πρῶτον μὲν τούτων ἐρήμην κατεψηφίσαντο· ἔπειτα τοὺς κατηγοροὺς Ἀθανάσιου τῆς ἀξίας ἀφείλοντο — — — Καὶ ἐγγράφωντές τε καὶ αὐτοὶ πανταχοῦ διαπέμπονται. Γνώμη μὲν οὖν ἐκάτεροι τοιάδε δικαίως πεποιη-

някои сведения за историята на днешните български земи през IV и V в., главно за нашествията на варварите из откъддунавските земи и за борбите на византийците против тях.

Главните ръкописи, в които е запазен текстът на Сократовата „Църковна история“, са следните: cod. Laurentianus LXX, 7, ff. 188—389' (s. X); cod. Laurentianus LXIX, 5, ff. 1.—190' (s. XI); cod. Venet.-Marcian. 339 (916), ff. 180—282 (s. XIV); cod. Venet.-Marcian. 337 (691), ff. 228'—310' (s. XV). Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 316.

ИЗДАНИЯ

Migne, P. Gr., LXVII (1859), coll. 29—842. — Дадените тук извадки са направени по това издание. И досега не съществува критично издание на текста. За другите, по-стари, издания вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 316.

КНИЖНИНА

Christ-Schmid-Stählin, GGL, II 2 (1924), pp. 1434—1435. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 315—317.

СОКРАТ

Църковна история

1. За събора в Сердика¹⁵⁶

И тъй, по решение на двамата императори¹⁵⁷, отново бил свикан вселенски събор в Сердика, който е илирийски град. Единият от тях чрез послание поискал да се свика [съборът], а другият — източният — приел [това] с готовност. Това станало на единадесетата година от смъртта на бащата на двамата императори¹⁵⁸. Консули били Руфин и Евсевий¹⁵⁹, когато се събрал съборът в Сердика. И тъй от западните области се събрали, според думите на Атанасий¹⁶⁰, около триста епископи, а от източните Савин¹⁶¹ казва, че дошли само седемдесет и шест — — —. Когато се събрали в Сердика, източните епископи не искали да се явят пред лицето на западните, като казвали, че няма да влязат в разговори с тях, ако не изгонят от събранието привържениците на Атанасий¹⁶² и Павел¹⁶³. Но по-неже Протоген¹⁶⁴, епископът на Сердика, и Озий¹⁶⁵, епископът на Кордова, град в Испания, както се спомена и по-рано, не се съгласили привържениците на Павел и Атанасий да не присъствуват, те веднага си отишли. И като стигнали в тракийския Филипопол, на-

κέναι νομίσαντες, οἱ μὲν ἀνατολικοὶ, ὅτι τοὺς ὑπ' αὐτῶν καθαιρεθέντας οἱ ἐσπέριοι προσεδέξαντο· οἱ δὲ ἐσπέριοι, ὅτι πρὸ διαγνώσεως οἱ καθελόντες ἀπέφυγον, καὶ ὅτι αὐτοὶ μὲν τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἐφύλαττον, ἐκεῖνοι δὲ παραχαράττειν ἐτόλμησαν. Ἀποδιδόασιν οὖν τὸν τόπον τοῖς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον.

2. Quomodo Athanasii et Pauli sedes a synodo Sardicensi restituti sunt

Οἱ μέντοι ἐν Σαρδικῇ συνελθόντες, καὶ ἐν Φιλίππου πόλει τῆς Θρακίης ἰδιάζοντα συνέδρια ποιησάμενοι, τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς ἐκάτεροι πράξαντες, κατὰ πόλεις τὰς ἑαυτῶν ἀνεχώρησαν. Διεσπᾶτο οὖν τῆς Ἀνατολῆς ἡ Δύσις· καὶ ἦν ὅρος τῆς κοινωρίας αὐτοῖς τὸ ὅρος τὸ λεγόμενον Τισοῦκισ, ὅπερ ἐστὶν Ἰλλυριῶν τε καὶ Θρακῶν· καὶ ἕως μὲν τοῦ ὅρους τούτου, ἀδιάφορος ἦν ἡ κοινωρία, διαφόρου τυγχανούσης τῆς πίστεως· περαιτέρω δὲ ἀλλήλοις οὐκ ἐκοινωνοῦν. Τοιαύτης ἦν τότε τῆς περὶ τὰς Ἐκκλησίας καταστάσεως σύγχυσις. Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθύς ὁ τῶν ἐσπερίων μερῶν βασιλεὺς, τὰ ἐν τῇ κατὰ Σαρδικὴν γεγνημένα γνώριμα τῷ ἀδελφῷ Κωνσταντίῳ καθίστησιν, ἀποδίδοσθαι τε τοῖς περὶ Παῦλον καὶ Ἀθανάσιον τοὺς ἰδίους τόπους παρεκελεύετο.

3. De Thraciae episcopis persecutis ut Pauli et Athanasii adeptis

Λούκιος δὲ ὁ τῆς Ἀδριανουπόλεως, σιδηροδέσμιος ἐν εἰρκτῇ διεφθάρη. Τοσοῦτο δὲ ἐπεκράτησε τὰ περὶ Ἀθανασίου λεγόμενα, ὥς εἰς ἅμετρον ὀργὴν ἐκπεσεῖν τὸν βασιλέα, κελεῦσαι τε ἀναίρεθῆναι αὐτὸν, ἐνθα ἂν εὗρίσκοιτο. Σὺν αὐτῷ δὲ, Θεόδουλον καὶ Ὀλύμπιον, προεσιῶτας ἐκκλησιῶν ἐν Θράκῃ.

4. Quomodo Ulfila, Gothorum episcopus, Constantinopolitanae fidel consensit

Τελευταία δὲ ἐν Κωνσταντίνου πόλει μετὰ τῆς προσθήκης ἐκδέδοται — — —. Ταύτῃ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον συνέθετο. Τὸν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνον, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἡσπάζετο, ἐπόμενος Θεοφίλῳ, ὃς τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὦν τῇ ἐν Νικαίᾳ συνόδῳ παρὼν καθυπέγραψε.

5. De oraculo quod in lapide inciso inventum est, tunc cum Chalcedones muri ob iram Valentis Augusti destruerentur

Ὁ μέντοι βασιλεὺς, Χαλκηδόνης τῆς κατ' ἀντικρὺ Βυζαντίου πόλεως τὰ τεῖχη λύειν προσέταπεν. Ὁμωμύκει γὰρ τοῦτο ποιήσας, νικήσας τὸν τύραννον, οὗ Χαλκηδόνιοι τῷ τυράννῳ προσθέντες αἰσχυρῶς αὐτὸν περιύβρισαν, καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως, προΐόντος ἀπέκλεισαν. Τὸ μὲν οὖν τεῖχος κελεύσει τοῦ βασιλέως ἐλύετο· καὶ οἱ λίθοι εἰς τὸ Κωνσταντίνου πόλεως δημόσιον λουτρὸν μεταφέροντο, ᾧ προσωνυμία Κωνσταντιανὰ. Εὗρηται δὲ ἐν ἐνὶ τῶν λίθων ἐπιγεγραμμένος χρησμός, ὃς ἐκέκρυπτο μὲν ἐκ παλαιοῦ. Τότε δὲ φανερός ἐγένετο, δηλῶν, ὥς ἡνίκα δαψιλὲς ὕδωρ ὑπάρξει τῇ πόλει, τότε τὸ μὲν τεῖχος λουτρῷ

2. Ibid., col. 245 A—B.

3. Ibid., col. 268 B.

4. Ibid., col. 349 C.

5. Ibid., col. 476 A — 477 A.

правили отделно събор, — — — написали послания и ги разпратили навсякъде. Събраните в Сердика първом ги осъдили задочно, а след това отнели сана на обвинителите на Атанасий. — — — И те написали послания и ги разпратили навсякъде. И тъй, и едните и другите мислели, че са постъпили справедливо: източните — защото западните приели тези, които те отстранили, а западните — защото отстранените избягали, преди да чуят решението и защото сами запазили никейското верую¹⁶⁶, а те дръзнали да го извратят. Прочее, те върнали катедрите на Павел и Атанасий и на привържениците им.

2. Как съборът в Сердика върнал епископските катедри на Атанасий и на Павел

Прочее, тези, които се събрали в Сердика, и онези, които направили отделен събор в тракийския Филипопол, и едните и другите извършили това, което намерили за добре, и се разотиили по градовете си. И тъй, Западът се отделил от Изтока. Граница на общението между тях била планината, наречена Тисуки¹⁶⁷, която се намира между илири и траки. И до тази граница те общували, без да правят разлика, въпреки че се различавали по вяра; отвъд обаче те не общували помежду си. Такова смутно било тогава положението на църквата. Веднага след това императорът¹⁶⁸ на западните области известил на брата си Констанций¹⁶⁹ за станалото в Сердика и го подканил да върне на Павел, Атанасий и на привържениците им техните катедри.

3. Епископи на Тракия, преследвани като привърженици на Павел и Атанасий

Адрианополският епископ Лукий умрял в тъмница, окован във вериги. А толкова много започнали да говорят за Атанасий, че императорът изпаднал в неударжим гняв и заповядал да го убият, където и да го намерят, а заедно с него Теодул¹⁷⁰ и Олимпий, предстоятели на църкви в Тракия.

4. Улфила, епископът на готите, се присъединява към цариградския символ на вярата¹⁷¹

А последният [символ] на вярата, заедно с допълнението, бил обявен в Цариград — — — . Тогава към него се присъединил за пръв път и Улфила, епископът на готите. По-рано той бил приел никейския символ на вярата, като последвал Теофил, който присъствувал на никейския събор и се подписал като епископ на готите.

5. За издълбаното на камък предсказание, което било намерено, когато халкидонската стена била разрушена от разгневения император Валент

Впрочем императорът¹⁷² заповядал да съборят стените на град Халкидон¹⁷³, който се намира срещу Византион¹⁷⁴. Той се бил заклеял да направи това, след като победи узурпатора¹⁷⁵, защото халкидон-

ὑπουργήσει. Μυρία δὲ φύλα βαρβάρων καταδραμόντα τὴν Ῥωμαίων γῆν, καὶ πολλὰ κακὰ δράσαντα, τελευταῖον καὶ αὐτὰ φθαρήσεται. Οὐδὲν δὲ κωλύει, φιλομαθίας ἔνεκεν, καὶ τὸν χρησμὸν ἐνταῦθα προσθεῖναι·

„Ἄλλ’ ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατὰ ἄστν χορεΐην
Τερπόμεναι στήσονται ἔνσπεφείας κατ’ ἀγνιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσειται ἄλλαρ·
Δὴ τότε μυρία φύλα πολυσπερέων ἀνθρώπων,
Ἄγρια, μαρμαίροντα, κακὴν ἐπιειμένα ἄλκην,
Ἰστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Καὶ Σκινδικὴν ὀλέσει χώραν καὶ Μυσηΐδα γαῖαν,
Θρηϊκῆς δ’ ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένησιν,
Αὐτοῦ κὲν βιώτοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπίσποι.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ χρησμὸς. Συνέβη δὲ μετὰ χρόνον, τὸν ὀλκὸν τοῦ ὕδατος ὑπὸ Οὐάλεντος κατασκευασθέντα δαυιλὲς παρασχεῖν τῇ Κωνσταντίνου πόλει τὸ ὕδωρ· καὶ τότε τὰ βαρβαρικά ἐκινήθη, ὥς ὕστερον λέξομεν.

6. Quomodo Gothi a Valente facti sunt christiani

Ὅπως οἱ Γότθοι κατὰ Οὐάλεντα ἐχριστιάνισαν.

Οἱ πέραν τοῦ Ἰστρου βάρβαροι οἱ καλούμενοι Γότθοι, ἐμφύλιον πρὸς ἑαυτοὺς κινήσαντες πόλεμον, εἰς δύο μέρη ἐμήθησαν· ὧν τοῦ ἑνὸς ἡγεῖτο Φριγιένης, τοῦ δὲ ἑτέρου, Ἀθανάριχος. Ἐπικρατεστέρευ δὲ τοῦ Ἀθαναρίχου φανέντος, Φριγιένης προσφεύγει Ῥωμαίοις, καὶ τὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ ἀντιπάλου ἐπεκαλεῖτο βοήθειαν. Γνωρίζεται ταῦτα τῷ βασιλεῖ Οὐάλεντι καὶ κελεύει τοὺς ἐνιδρυμένους κατὰ τὴν Θράκην στρατιώτας, βοηθεῖν τοῖς βαρβάροις κατὰ βαρβάρων στρατεύουσι. Καὶ ποιοῦνται νίκην κατὰ Ἀθαναρίχον πέραν τοῦ Ἰστρου, τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν τρέψαντες. Αὕτη πρόφασις γέγονε, τοῦ Χριστιανοὺς γενέσθαι τῶν βαρβάρων πολλούς. Ὁ γὰρ Φριγιένης χάριν ἀποδιδόνς ὧν εὐεργετῆτο, τὴν θρησκείαν τοῦ βασιλέως ἡσπάζετο, καὶ τοὺς ὑφ’ ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖν προετρέπετο. Διὸ καὶ μέχρι νῦν πλείους οἱ Γότθοι τῆς Ἀρειανῆς θρησκείας ὄντες τυγχάνουσι, τότε διὰ τὸν βασιλέα ταύτη προσθέμενοι· τότε δὲ καὶ Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος, γράμματα ἐφεῦρε Γοτθικά, καὶ τὰς θείας Γραφὰς εἰς τὴν Γότθων μεταβαλὼν, τοὺς βαρβάρους μανθάνειν τὰ θεῖα λόγια παρεσκεύασεν. Ἐπειδὴ δὲ Οὐλφίλας οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριγιένην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ Ἀθανάριχον τατιομένους βαρβάρους τὸν χριστιανισμὸν ἐξεδίδασκεν, ὁ Ἀθανάριχος ὡς παραχαρᾶτομένης τῆς πατρῶου θρησκείας, πολλοὺς τῶν χριστιανιζόντων τιμωρίας ὑπέβαλλεν· ὥστε γενέσθαι μάρτυρας τῆς καὶ βαρβάρους ἀρειανίζοντας.

7. Quomodo Gothi, ab aliis barbaris devicti, ad Romanos confugerunt, et ab imperatore suscepti, imperio romano et ipsi imperatori exitio fuerunt

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ βάρβαροι φιλίαν πρὸς ἀλλήλους σπεισάμενοι, αὐθις ὑφ’ ἑτέρων βαρβάρων γεγνησάντων αὐτοῖς τῶν καλουμένων Οὐννων καταπολεμηθέντες, καὶ τῆς ἰδίας ἐξελαθέντες χώρας, εἰς τὴν Ῥωμαίων γῆν καταφεύγουσι,

6. Ibid., col. 552 B—553 A.

7. Ibid., col. 553 B—556 A.

ците, които се били присъединили към узурпатора, безсрамно го обидили и затворили вратите на града, когато той се приближил. И тъй, по заповед на императора стената била разрушена и камъните били пренесени за цариградската обществена баня, наречена Константиана¹⁷⁶. На един от камъните било намерено написано предсказание, което от старо време било скрито, а сега излязло наяве. То съобщавало, че когато столицата се снабди с обилна вода, тогава стената щяла да послужи за баня. Хиляди варварски племена¹⁷⁷ щели да нападнат земята на ромеите и да причинят много злини, но накрая и сами щели да погинат. Но нищо не ни пречи да предадем тук за любознателните и самото предсказание¹⁷⁸:

„Но когато весели девойки извият кръшно хоро по кривите улици на града и стената стане злощастна защита на банята, тогава именно хиляди разнородни племена, диви, вилнеещи и изпълнени със зла сила, ще преминат с оръжие водите на красивоструйния Истър и ще разорят скитската страна и мизийската земя. Но когато преминат на тракийска земя, надеждите им ще бъдат излъгани, и за тях ще настъпи гибелен край“.

Такова било предсказанието. А след известно време случило се така, че водопроводът, направен от Валент, обилно снабдявал Цариград с вода и тогава варварските племена се раздвижили, както ще разкажем по-нататък.

6. Как готите били покръстени от Валент

Варварите отвъд Дунава, така наречените готи, като започнали помежду си междуособна война, се разделили на две части. Начело на едната стоял Фритигерн, а на другата — Атанарих¹⁷⁹. И понеже Атанарих се оказал по-силен, Фритигерн избягал при ромеите и поискал тяхната помощ срещу противника. Когато император Валент научил за това, той заповядал на пребиваващите в Тракия войници да помагат на варварите, които воювали с варвари. И те победили Атанарих отвъд Дунава и обърнали неприятелите в бягство. Това станало повод много варвари да приемат християнството. Защото Фритигерн се отблагодарил за получените благодеяния, като приел вярата на императора и накарал и хората си да направят същото. Поради това повечето от готите и досега са привърженици на арианската вяра, която приели тогава заради императора. А тогава и епископът на готите, Улфила, изнамерил готско писмо, превел на готски свещеното Писание и така подготвил варварите да разбират божествените слова. И понеже Улфила поучавал в християнство не само хората на Фритигерн, а и подчинените на Атанарих варвари, Атанарих подложил на мъчения мнозина от християните, тъй като потъпквали бащината си вяра. Така тогава някои варвари ариани станали мъченици.

δουλεύειν τῷ βασιλεῖ συντιθέμενοι, καὶ τοῦτο πράττειν, ὅπερ ἂν ὁ Ῥωμαίων προστάξει βασιλεὺς. Ταῦτα εἰς γνώσιν ἵκει τοῦ Οὐάλεντος· καὶ μηδὲν προιδόμενος, κελεύει τοὺς ἰκετεύοντας οἴκτου τυχεῖν, πρὸς ἐν τούτῳ μόνον οἰκτίρων γενόμενος. Ἀφορίζει οὖν αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς Θράκης, εὐτυχεῖν τὰ μάλιστα ἐπὶ τούτῳ νομίσας. Ἐλογίζετο δὲ ὡς εἴη ἔτοιμον καὶ εὐτρεπὲς κτησάμενος κατὰ πολεμίων στρατευμα· ἤλπιζε γὰρ βαρβάρους Ῥωμαίων φοβερωτέρους ἔσεσθαι φύλακας· καὶ διὰ τοῦτο ἡμέλει τοῦ λοιποῦ, τοὺς Ῥωμαίων στρατιώτας αὐξήσαι. Καὶ τοὺς μὲν ἤδη πάσαι στρατευομένους, καὶ κατὰ τοὺς πολέμους γενναίως ἀγωνισαμένους ὑπερεώρα· τὸν δὲ συντελούμενον ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν κατὰ κώμας στρατιώτην ἐξηργύρισεν ὀγδοήκοντα χρυσίους ὑπὲρ ἐκάστου στρατιώτου τοὺς συντελεστάς ἀπαιτεῖσθαι κελεύσας, οὐ πρότερον τὰς συντελείας κουφίσας αὐτοῖς. Τοῦτο ἀρχὴ γέγονε τοῦ δυστυχῆσαι τότε πρὸς ὀλίγον τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν.

8. Quomodo imperator, de bello contra Gothos sollicitus, bellum adversus Christianos remissius gessit

Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν Θράκην κατειληφότες, ἐν ἀδείᾳ τὴν Ῥωμαίων καρπούμενοι χώραν, τὴν εὐτυχίαν οὐκ ἤνεγκαν· ἀλλὰ κατὰ τῶν εὐεργετησάντων χωρῶν, καὶ πάντα τὰ περὶ Θράκην ἀνέτρεπον. Ταῦτα οὕτως ἐπιγενόμενα, εἰς γνώσιν ἔλθοντα τοῦ Οὐάλεντος, τοῦ εἰς ἐξορίαν πέμπειν τοὺς φρονούντας τὸ δμοούσιον ἀφίστατο. Ἐν θορύβῳ γὰρ γενόμενος, εὐθὺς ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦλθε.

9. Quomodo imperator Valens juxta Adrianopolim interfectus est

Ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης περὶ τὴν τριακάδα τοῦ Μαΐου μηνός, ἐν τῇ ἑκτῇ αὐτοῦ ὑπατείας καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ Νέου τὸ δεύτερον, ἐλθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εὗρίσκει τὸν δῆμον ἐν ἀδυνμίᾳ καθεστῶτα πολλῇ. Οἱ γὰρ βάρβαροι καταδραμόντες τὴν Θράκην, ἤδη καὶ τὰ προάστεια ἐπόρθουν τῆς Κωνσταντινίου πόλεως, μηδεμιᾶς οὐσης ἀξιωμαχου τηνικαῦτα δυνάμεως. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῖς τείχεσι προσπελάζειν ἐπεχείρουν οἱ βάρβαροι, χαλεπῶς ἡ πόλις ἔφερε τὰ γινόμενα· ἐκινδυνεύον τε κατὰ τοῦ βασιλέως, ὡς ἐπαγαγόντος τοὺς πολεμίους, καὶ ὅτι μὴ ἀντεπεξῆγεν εὐθὺς, ἀλλὰ παρεῖλκε τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον. Καὶ δὴ ἱπποδρομίας ἐπιτελευμένης, πάντες ἐκ συμφωνίας κατεβόων τοῦ βασιλέως ὡς περιορῶντος τὰ πράγματα. Ἐκραζον οὖν συντόνας· Δὸς δπλα καὶ πολεμοῦμεν ἡμεῖς. Ταῦτα βοῶντων, ἐξάπτεται πρὸς ὁργὴν ὁ βασιλεὺς. Καὶ ὑπερβαίνει περὶ τὴν ἐνδεκάτην τοῦ Ἰουνίου μηνός ἐπαπειλήσας ἣν ὑποστρέψῃ, δίκην ὑπὸ Κωνσταντινουπολιτῶν λήψεσθαι, ὃν τότε ὑβρίζει αὐτὸν ἐδόκουν, καὶ ὑπὲρ ὧν ἤδη πρότερον τῇ τυραννίδι Προκοπίου προσέθεντο· ἐρημὸν τε καταστήσειν τὴν πόλιν, καὶ ἄρατρον εἰπὼν βαλεῖν κατ' αὐτήν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἐχώρει. Καὶ ὠθεῖ μὲν αὐτοὺς πόρρω τῆς πόλεως· ἐδίωκε δὲ ἄχρι τῆς ἐν Θράκῃ Ἀδριανουπόλεως, ἣ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Μακεδονίας ἐστίν. Ἐκεῖ τε συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις ἀπέθανε τῇ ἐνάτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἐν τῇ αὐτῇ ὑπατείᾳ. Τοῦτο δὲ ἦν τέταρτον ἔτος τῆς διακοστῆς ὀγδοηκοστῆς ἐννάτης Ὀλυμπιάδος. Καὶ οἱ μὲν πύρι φασιν ἀπολέσθαι αὐτόν, εἰς κώμην καταφυγόντα τινά, ἣν ἐπιδραμόντες οἱ βάρβαροι ἐνέπρησαν· οἱ δὲ ἀμείψαντα τὸ βασιλικὸν σχῆμά φασιν αὐτόν.

8. Ibid., col. 556 A—B.

9. Ibid., col. 560 A—561 A.

7. Как готите, победени от други варвари, избягали в страната на ромеите и били приети от императора. Това станало причина за гибелта и на ромейската държава и на самия император¹⁸⁰

Не много време след като се помирили помежду си, варварите били отново победени от други варвари, техни съседи, наречени хуни. Те били изгонени от своята страна и потърсили прибежище в земята на ромеите, като обещавали да служат на ромейския император и да вършат това, което им заповяда. Това стигнало до ушите на Валент. Без да предвижда нещо, той заповядал молещите да бъдат приети милостиво, като само в този случай се показал състрадателен. И тъй, той им определил тракийските области, като смятал, че чрез това печели твърде много. Той мислел, че си е придобил готова и обучена войска срещу неприятелите, защото се надявал, че варварите ще бъдат по-страшна стража от ромеите. И поради това той вече не се грижел да увеличи броя на ромейските войници. Той пренебрегвал и тези, които вече били служили някога и се били сражавали храбро срещу неприятелите. Той заменил с паричен данък набора от войници, даван от провинциите по села, и заповядал бирниците да изискват за всеки войник по осемдесет жълтици, без да им облекчи преди това данъците. Това станало причина за нещастията, които наскоро след това сполетели ромейската държава.

8. Как императорът, зает във войната с готите, занемарил войната с христиияните¹⁸¹

Варварите, като заели Тракия и безпрепятствено получавали плодовете на ромейската земя, не се задоволили с успеха си, но се опълчили срещу ония, които им били направили добро, и опустошавали всичко из Тракия. Валент узнал за така станалите работи и се отказал да изпраща на заточение ония, които изповядвали единосъщието. Смутен, той веднага пристигнал от Антиохия в Цариград.

9. Как император Валент бил убит при Одрин

Император Валент дошъл в Цариград на 30 май. Тогава той бил консул за шести път, а Валентиниан Млади¹⁸² — за втори път. Той намерил народа в Константинопол много унил, защото варварите, които опустошавали Тракия, започнали вече да разоряват и предградията на Константинопол, понеже тогава нямало никаква войска, годна да се бие. А след като варварите се опитали да се приближат и до стените, гражданите мъчно понесли това. Те започнали да роптаят срещу императора, загдето бил довел неприятелите и не излизал [срещу тях] веднага, а отлагал войната срещу варварите. И през време на конните състезания¹⁸³ всички единодушно започнали да викат против императора, че не се грижел за държавата. Прочее, те крещели силно: „Дай оръжие, и ние ще се бием!“ Като викали така, императорът пламнал от гняв. Той излязъл от столицата на 11 юни, като се заканвал, че ако се завърне, щял да

εἰς μέσον τὸ στίφος τῶν πεζῶν ἐσθραμεῖν· εἶτα τῶν ἱππέων προδεδωκότων, καὶ οὐχ ἄψαμένων τῆς μάχης, ἐν τῇ συμβολῇ τούτους περιχυνέοντας πάντας ἀθρόως πεσεῖν. Ἐνθα δὴ φασιν αὐτὸν ἀγνοηθῆναι κείμενον, οὐκ ὄντος βασιλικοῦ σχήματος τοῦ καταμηνύσαντος ὅστις ἦν.

10. Quomodo post Valentis obitum, cum Gothi Constantinopolim oppugnarent, cives adversus eos eruptionem fecerunt

Τοῦ δὴ βασιλέως Οὐάλεντος ἄδελφον ἐσχηκότος τὴν τελευταίην, οἱ βάρβαροι πάλιν ἕως τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντίνου πόλεως ἐλθόντες, τὰ περὶ αὐτὴν ἐπύρρουν προάστεια. Ἐφ' οἷς ὁ δῆμος ἀγανακτῶν, δι' ἑαυτῶν τοῖς βαρβάροις ἀντεπεξήεσαν, ἕκαστος τὸ παρατυγχάνον ἀντὶ ὅπλου λαμβάνοντες. Ἐδίδου δὲ τοῖς ἐξιοῦσιν εἰς τὸν πόλεμον ἢ τοῦ βασιλέως γυνὴ Δόμνικα μισθὸν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου, καθὰ καὶ τοῖς στρατιώταις ἐνενόμιστο. Ἐπεβοήθουν δὲ αὐτοῖς ὀλίγοι Σαρακηνοὶ ὑπόσπονδα, παρὰ Μανίας πεμφθέντες, ἧς καὶ ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν. Τοῦτον οὖν τὸν τρόπον τηλικαῦτα τοῦ δήμου ἀγωνισαμένου, πόρρω τῆς πόλεως ἀπεχώρησαν οἱ βάρβαροι.

11. Quomodo imperator Gratianus consortem imperii Theodosium sibi ascivit

Γρατιανὸς δὲ ἅμα τῷ Νέῳ Οὐαλεντινιανῷ τῆς βασιλείας ἐγκρατὴς γενόμενος, — — — συνεωρακώς δὲ κάμνονσαν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καὶ τὰ βαρβάρων ἐπικρατοῦντα, καὶ ὅτι δεῖται τὰ δημόσια γενναίου ἀνδρός, κοινωνὸν προσλαμβάνει τῆς βασιλείας Θεοδόσιον, ἄνδρα ἐκ τῶν εἰπατριδῶν τῆς Ἰσπανίας καταγόμενον, πολλὰ τε κατὰ τοὺς πολέμους ἀγωνισάμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἄξιον τῆς βασιλείας ἤδη πάλαι, καὶ πρὸ τῆς Γρατιανοῦ χειροτονίας ὑπὸ πάντων κριθέντα. Ἀναγορεύσας οὖν αὐτὸν ἐν τῷ Σιρμίῳ, πόλις δὲ Ἰλλυριῶν αὕτη, ἐν ὑπατεία Αὐσονίου καὶ Ὀλυβρίου, τῇ ἐκκαίδεκάτῃ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνός, μερίζεται αὐτῷ τοὺς κατὰ βαρβάρων ἀγῶνας.

12. Quomodo barbari trans Istrum Theodosio auxilium praeberunt in expeditione adversus Eugenium tyrannum

Ἀπύοντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὸν κατὰ Εὐγενίου πόλεμον, πλεῖστοι τῶν πέραν τοῦ Ἰστρου βαρβάρων ἐπηκολούθουν, συμμαχεῖν κατὰ τοῦ τυράννου προαιρούμενοι.

13. Quomodo Theotimus, episcopus Thraciae, Origenem defendit

Ὦν ἦν καὶ Θεοτίμος, ὁ ἐπίσκοπος Σκυθίας, ὃς πρὸς τὸν Ἐπιφάνιον τοιαύδε ἀπεκρίνατο· Ἐγὼ, ἐφη, ὦ Ἐπιφάνιε, οὔτε τὸν πάλαι καλῶς κεκοιμημέ-

10. Ibid., col. 565 C — 568 A.

11. Ibid., col. 568 A—B.

12. Ibid., col. 652 B.

13. Ibid., col. 701 B.

накаже жителите на Константинопол, които тогава се били решили да го обидят, а по-рано били поддържали узурпатора Прокопий¹⁸⁴. Като казал, че ще превърне града в пустиня и ще прекара рало през него, той потеглил срещу варварите, отблъснал ги далеч от столицата и ги преследвал до Адрианопол, в Тракия, на границата с Македония¹⁸⁵. Там, като влязъл в бой с варварите, той загинал на 9 август, през време на същото консулство. Това станало в четвъртата година от двеста осемдесет и деветата олимпиада. Едни казват, че той загинал от огън, като избягал в едно село, което варварите нападнали и изгорили. А други казват, че съблякъл царските си одежди и се вмъкнал сред отряда на пехотинците. После, когато конниците извършили предателство¹⁸⁶ и не влезли в боя, пехотинците били обкръжени през време на сражението и паднали всички заедно. Казват, че падналият там [император] не бил познат, защото не носел царски дрехи, по които да познаят, кой е.

10. След смъртта на Валент готите нападнали Цариград, а населението му се опълчило срещу тях

След неизвестния край на император Валент варварите отново дошли до стените на Цариград и опустошили предградията около него. Възнегодувало от това, населението по свой почин излязло срещу варварите, като всеки взел вместо оръжие каквото му попаднало. А Домника¹⁸⁷, жената на императора, дала от царската съкровищница заплаца на тези, които отивали на война, както било обичайно да се дава на войниците. Помагали им и малък брой съюзници сарацини, изпратени от Мавия¹⁸⁸, за която споменахме и погоре. И тъй, понеже тогава населението се борило по този начин, варварите отстъпили далеч от столицата.

11. Как император Грациан взел Теодосий за съимператор

Грациан¹⁸⁹, който завзел царската власт заедно с Валентиниан Млади¹⁹⁰, — — — схващал, че ромейската империя е в тежко положение, че варварите взимат надмощие и че държавата се нуждае от способен мъж. Той взел за съимператор Теодосий¹⁹¹, който произхождал от испанските благородници и много се борил във войните. Поради това, още по-рано, преди да бъде избран от Грациан, той бил смятан от всички достоен за царската власт. И тъй, като го провъзгласил за император в илирийския град Сирмий през консулството на Авзоний и Оливрий, на 16 януари¹⁹², [Грациан] споделил с него борбите с варварите.

12. Варварите отвъд Истър помагат на Теодосий във войната срещу узурпатора Евгений

А когато [Теодосий] отивал на война срещу Евгений¹⁹³, придружавали го твърде голям брой от варварите¹⁹⁴, които живеели отвъд Дунав и които искали да му помагат в борбата срещу узурпатора.

νον καθυβρίζειν αἰροῦμαι οὔτε βλάσφημον ἐπιχειρεῖν πράγμα τολμῶ, ἐκβάλλων ἃ οἱ πρὸ ἡμῶν οὐκ ἠθέτησαν. Ἄλλως τε, μήτε κακὴν εἶναι διδασκαλίαν ἐν τοῖς Ὠριγένους βιβλίοις εἰπὼν, προκομίσας τε βιβλίον Ὠριγένους ὑπανέγνω καὶ ἐδείκνυνεν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐκθέσεις. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπῆγε λέγων· Οἱ ταῦτα ὑβρίσασατες, εἰς τὰ περὶ ὧν οἱ λόγοι, ἐξυβρίσαντες ἔλαθον ἑαυτοὺς. Ταῦτα μὲν δ' ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ βίου ὀρθότητι περιβύητος Θεότιμος πρὸς Ἐπιφάνιον ἀπεκρίνατο.

14. Quomodo Alaricus Illyricum vastavit

Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον, καὶ Ῥώμην ὑπὸ βαρβάρων ἀλώσας συνέβη. Ἀλάρικος γάρ τις βάρβαρος, ὑπόσπονδος ὢν Ῥωμαίοις, καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ εἰς τὸν κατὰ Εὐγενίου τοῦ τυράννου πόλεμον συμμαχήσας, καὶ διὰ τοῦτο Ῥωμαϊκῇ ἀξίᾳ τιμηθεὶς, οὐκ ἤνεγκε τὴν εὐτυχίαν. Ἀλλὰ βασιλεύειν μὲν οὐ προείλετο ἀναχωρήσας δὲ τῆς Κωνσταντίνου πόλεως, ἐπὶ τὰ ἐσπέρια μέρη διέβηκε. Γενόμενος δὲ ἐπὶ τὰ Ἰλλυριῶν, εὐθὺς πάντα ἀνέτρεπε.

15. De episcopis in diversas urbes translatis

Ἀλέξανδρος ἀπὸ Ἐλενοπόλεως, μετηνέχθη εἰς Ἀδριανούς. Θεόφιλος ἀπὸ Ἀπαμείας τῆς ἐν Ἀσίᾳ, μετηνέχθη εἰς Εὐδοξίου πόλιν, τὴν τὸ παλαιὸν Σαλαμβριάν καλουμένην. Πολύκαρπος ἀπὸ Σεξανταπόριον τῆς Μυσίας, μετηνέχθη εἰς Νικόπολιν τῆς Θράκης. Ἱεροφίλος ἀπὸ Τραπεζουπόλεως τῆς Φρυγίας, μετηνέχθη εἰς Πλωτινούπολιν τῆς Θράκης — — Σιλβανὸς ἀπὸ Φιλίππου πόλεως τῆς Θράκης, μετηνέχθη εἰς Τρωάδα. Καὶ τοσούτων μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῶν οἰκείων πόλεων εἰς ἑτέρας μετατεθέντων, αὐτάρκως ἐμνημονεύσαμεν. Περὶ Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλίππου πόλεως τῆς Θράκης μετενεχθέντος εἰς Τρωάδα, χρήσιμον βραχέα μνημονεύσαι νομίζω.

16. De Silvano qui Philippopoli translatus est Troadem

Περὶ Σιλβανοῦ τοῦ ἀπὸ Φιλίππου πόλεως εἰς Τρωάδα μετενεχθέντος. Σιλβανὸς ρήτωρ μὲν ἐγγεγόνει πρότερον Τρωϊλοῦ τοῦ Σοφιστοῦ. Ἀκριβῶς δὲ χριστιανίζειν ἐσπουδακώς, καὶ τὸν ἀσκητικὸν βίον ἀσκῶν, τρίβωνα φορεῖν οὐ προήρητο. Μετὰ ταῦτα δὲ αὐτὸν Ἀττικὸς ὁ ἐπίσκοπος συλλαβὼν, ἐπίσκοπον τῆς Φιλίππου πόλεως κατέστησεν. Ὁ δὲ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ Θράκῃ διαγαγὼν, καὶ μὴ ὑποφέρων τὸ κρῖνος λεπτὸν γὰρ εἶχε πᾶν καὶ ἀσθενὲς τὸ σῶμα, παρεκάλεσε τὸν Ἀττικὸν, ὥστε εἰς τόπον αὐτοῦ ἕτερον χειροτονῆσαι, φήσας δι' οὐδὲν ἕτερον, ἢ διὰ τὸ κρῖνος παραιτεῖσθαι τὴν ἐν Θράκῃ διαγωγὴν. Ἐτέρου οὖν διὰ τοῦτο ἀντικατασταθέντος, ἔμενεν ὁ Σιλβανὸς ἐν τῇ Κωνσταντίνου πόλει, τὸν ἀσκητικὸν βίον ἄκρως μετερχόμενος.

14. Ibid., col. 756 A—B.

15. Ibid., col. 821 A—B.

16. Ibid., col. 821 B—824 A.

13. Епископът на Скития Теотим защитава Ориген

Между тях бил и Теотим¹⁹⁵, епископ на Скития¹⁹⁶, който отговорил така на Епифаний¹⁹⁷: „Епифаний, казал той, аз нито искам да хуля този, който отдавна благочестиво е починал, нито пък дръзвам да извърша богохулно дело, като изхвърля [тези книги], които нашите предци не са отрекли. Пък и от друга страна аз виждам, че няма никакво лошо учение в книгите на Ориген“¹⁹⁸. И като взел една Оригенова книга, започнал да чете и да изтъква църковното учение в нея. А след това прибавил: „Които хулят тези книги, скрито хулят и онези [неща], за които става дума“. Това отговорил на Епифаний Теотим, който бил прочут с набожността си и с праведния си живот.

14. Аларих опустошава Илирик¹⁹⁹

По същото време и Рим бил завзет от варварите. Защото един варварин на име Аларих, който бил федерат²⁰⁰ на ромеите и съюзник на император Теодосий във войната му срещу узурпатора Евгений²⁰¹, поради което бил почетен с ромейско достойнство, не се задоволил с този си успех. Понеже не бил избран за император, той напуснал Цариград и преминал в западните области²⁰². Като стигнал в Илирик, той веднага започнал да опустошава всичко.

15. Епископи, преместени в различни градове

Александър бил преместен от Еленопол в Адрианопол, Теофил бил преместен от азиатска Апамея в Евдоксиопол, наричан по-рано Саламврия, Поликарп от Сексантаприста²⁰³ в Мизия бил преместен в Никопол, в Тракия. — — — Иерофил от Трапезупол, във Фригия, бил преместен в Платинопол, в Тракия. Силван от Филипопол, в Тракия, бил преместен в Троада²⁰⁴. Ние споменахме достатъчно от многобройните [епископи], които понастоящем са преместени от своите градове в други. А за Силван, който от Филипопол, в Тракия, бил преместен в Троада, мисля, че трябва да се разкаже [нещо] накратко.

16. За Силван, който бил преместен от Филипопол в Троада

Силван бил по-рано ритор при софиста Троил²⁰⁵, но понеже усърдно се стремил да живее по християнски и водел аскетичен живот, той не пожелал да носи риторска одежда. След това епископ Атик²⁰⁶ го взел и го поставил за епископ на Филипопол. [Силван] прекарал три години в Тракия и не можел да понася студа, понеже тялото му било много слабо и болнаво. Затова той помолил Атик да го постави [за епископ] на друго място, като казвал, че се отказва да живее в Тракия не поради друго нещо, а само поради студа. И тъй, поради това друг бил поставен на неговото място, а Силван останал в Константинопол, като се отдал напълно на аскетичен живот.

VI. СОЗОМЕН

Созомен (Σαλαμάνης Ἐρμείας Σωζόμενος) се родил в околността на палестинския град Газа изглежда към края на IV в. По-късно той се преселил в Цариград, гдето бил адвокат (σχολαστικός). Във византийската столица той написал своята „Църковна история“ (Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία). Първата част от това произведение, гдето са изложени събитията до 323 г., е загубена. Продължението е съставяло девет книги, в които са били изложени събитията от 324 до 439 г. Тази част от творбата на Созомен, с изключение края на последната книга, със събитията от 425 до 439 г., е запазена. Созомен е написал своята „Църковна история“ към средата на V век. Той е използвал като главен свой извор и образец творбата на Сократ. На някои места е черпил вести от други извори и от устни предания. Неговото изложение е некритично и е изпъстрено с легендарни анекдоти. Созомен починал към 450 г.

S O Z O M E N U S

Historia ecclesiastica

1. De christiana fide in Macedonia et Illyrico

Τῶν δὲ Χριστιανῶν οἱ μὲν πρὸς ἑω μέχρι τῶν ὁμόρων Αἰγυπτίους Λιβύων, οὐκ ἐθάροον τότε εἰς τὸ φανερὸν ἐκκλητᾶν, μεταβαλομένου Δικαννίου τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας. Οἱ δὲ ἀνὰ τὴν δύσιν, Ἕλληνές τε καὶ Μακεδόνες καὶ Ἰλλυριοὶ, ἀδεῶς ἐθρόσκονον διὰ Κωνσταντῖνον, ὃς ἡγεῖτο τῶν τῇδε Ῥωμαίων.

2. Quomodo Dardani et Macedones in ditionem Constantini se permiserunt

Μετὰ δὲ τὴν περὶ Κιβάλας μάχην, Δαρδάνιοι τε καὶ Μακεδόνες, καὶ ὅσοι παρὰ τὸν Ἰστρὸν οἰκοῦσιν, ἧ τε καλουμένη Ἑλλάς, καὶ πᾶν τὸ Ἰλλυριῶν ἔθνος, ὑπὸ Κωνσταντῖνον ἐγένοντο.

3. Quomodo barbari ad Istrum incolentes conversi sunt

Ἦδη γὰρ τὰ τε ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον φύλα ἐχριστιάνιζον, Κελτοὶ τε καὶ οἱ Γαλατῶν ἔθνη τελευταῖοι τὸν Ὠκεανὸν προσοικοῦσι, καὶ Γότθοι, καὶ ὅσοι

1. P. Gr., LXVII, col. 864 B.

2. Ibid., col. 873 A.

3. Ibid., col. 949 A—B.

Главните ръкописи с текста на Созоменовата „Църковна история“ са: cod. Venetus-Marcianus 344 (917), ff. 137—231' (s. XIV); cod. Vaticanus gr. 976, ff. 1—244' (s. XIV); cod. Venetus-Marcianus 337, ff. 140—228' (s. XV); cod. Baroccianus 142 (s. XIV).

ИЗДАНИЯ

Критично издание липсва. Тук е използван текстът у Migne, P. Gr., LXVII (1859), col. 843—1630.

КНИЖНИНА

Christ-Schmid-Stählin, GGL, II, 2 (1924), pp. 1435—1436. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, pp. 317—318, с посочванията.

СОЗОМЕН

Църковна история

1. Свобода на вероизповеданието в Македония и Илирик²⁰⁷

По онова време онези от християните, които живеели на изток до граничещите с Египет ливийци, не се осмелявали да правят открито своите църковни събрания, тъй като Лициний бил променил благоволенieto си спрямо тях. А тези, които били на запад — елини, македонци и илирийци, без страх изповядвали вярата си благодарение на Константин, който управлявал тамошните ромей.

2. Дарданци и македонци стават подвластни на Константин²⁰⁸

След битката при Цибала дарданци²⁰⁹, македонци и онези, които живеели около Истър, както и така наречената Елада и цялото илирийско племе жинали под властта на Константин.

3. Покръстването на варварите при Дунава

Вече се покръствали племената около Рейн, келтите, също и най-отдалечените измежду галатите²¹⁰, които живеели до океана, готите и тези, които по-рано им били съседи покрай бреговете на Истър. Последните отдавна били приели Христовата вяра, но сега станали по-кротки и по-разумни. Войните, които били водени между

τούτοις ὁμοροὶ τὸ πρὶν ἦσαν ἀμφὶ τὰς ὀχθὰς Ἰστροῦ ποταμοῦ, πάλαι μετασχόντες τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, ἐπὶ τὸ ἡμερώτερον καὶ λογικὸν μεθηρομόσαντο. Πᾶσι δὲ βαρβάραις σχεδὸν πρόφασιν συνέβη πρὸςβεῦν τὸ δόγμα τῶν Χριστιανῶν, οἱ γενόμενοι κατὰ καιρὸν πόλεμοι Ῥωμαίοις καὶ τοῖς ἄλλοφύλοις, ἐπὶ τῆς Γαλλήνου ἡγεμονίας καὶ τῶν μετ' αὐτὸν βασιλέων. Ἐπεὶ γὰρ τότε πλῆθος ἄφατον μιγάδων ἔθνων, ἐκ τῆς Θράκης περαιωθὲν τὴν Ἀσίαν κατέδραμεν, ἄλλοι τε ἄλλαχῇ βάρβαροι ταυτὸν εἰργάσαντο τοὺς παρακειμένους Ῥωμαίους, πολλοὶ τῶν ἱερέων τοῦ Χριστοῦ αἰχμάλωτοι γενόμενοι, οὖν αὐτοῖς ἦσαν. Ὡς δὲ τοὺς αὐτοὶ νοσοῦντας ἰῶντο, καὶ τοὺς δαιμονῶντας ἐκάθαιρον, Χριστὸν μόνον ὀνομάζοντες, καὶ υἱὸν Θεοῦ ἐπικαλούμενοι προσέτι δὲ καὶ πολιτείας ἀμεμπτον ἐφαλοσόφουν, καὶ ταῖς ἀρεταῖς τὸν μῶμον ἐνίκων, θαυμάσαστες οἱ βάρβαροι τοὺς ἄνδρας τοῦ βίου καὶ τῶν παραδόξων ἔργων, εὐφρονεῖν συνεῖδον, καὶ τὸν Θεὸν ἵλεων ἔχειν, εἰ τοὺς ἀμείνους φανέντας μιμήσαντο, καὶ ὁμοίως αὐτοῖς τὸ κρεῖττον θεραπεύοιεν. Προβαλλόμενοι οὖν αὐτοὺς τοῦ πρακτεῖν καθηγητὰς, ἐδιδάσκοντο καὶ ἐβαπτίζοντο, καὶ ἀκολουθῶς ἐκκλησίαζον.

4. De controversiis inter episcopos in concilio Philippopolitano et in concilio Serdicensi

Τριῶν δὲ ἤδη γενομένων ἐναντιῶν, πάλιν οἱ ἐπὶ τῆς ἑω ἐπίσκοποι τοῖς ἀνὰ τὴν δύσιν ἐτέρων διεπλέμψαντο γραφὴν, ἣν μακρόστιχον ἐκθεσιν ὀνομάζουσιν, ὡς διὰ πλείονων ρημάτων τε καὶ ὀνομάτων παρὰ τὰς προτέρας συγκειμένην — — — Ἐπεὶ δὲ Κώνστας ὁ βασιλεὺς ἤτει χάριν τὸν ἀδελφόν, ὥστε τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀθανάσιον τοὺς οἰκίους ἀπολαβεῖν θρόνους, καὶ γράφων αὐτὸν ἤνυσεν, ἀντιπρατιόντων τῶν ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἰρέσεως· οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Παῦλον, προσιόντες αὐτῷ γενέσθαι σύνοδον ἐζήτουν, ὡς ἐπὶ καθαρῶσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἐπιβουλευθέντες, ἔδοξε γνώμῃ τῶν βασιλέων, τοὺς ἀφ' ἐκατέρας ἀρχομένης ἐπισκόπους, εἰς ῥητὴν ἡμέραν καταλαβεῖν τὴν Σαρδῶ πόλιν δὲ αὕτη Ἰλλυριῶν. Συνελθόντες δὲ πρῶτον εἰς Φιλίππον πόλιν τῆς Θράκης οἱ ἀπὸ τῆς ἑω, γράφουσι τοῖς ἀπὸ τῆς δύσεως ἤδη ἐν Σαρδικῇ συνεληλυθόσιν, ἀπώσασθαι τοῦ συνεδρίου καὶ τῆς κοινωνίας τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἀθανάσιον, ὡς καθηρημένους· ἄλλως δὲ μὴ συνίεναι ἔφασαν. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ εἰς Σαρδικὴν παραγενόμενοι, ἰσχυρίζοντο μὴ ἐμβαλεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ, συνιόντων τῶν πρὸς αὐτῶν καθηρημένων. Πρὸς ταῦτα δὲ οἱ ἀπὸ τῆς δύσεως ὠντέγραψαν, ὡς οὐδέποτε τῆς πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας ἀπέστησαν, οὔτε τῶν ταύτης ἀναχωρήσουσι καὶ μάλιστα Ἰουλίον τοῦ Ῥωμαίων ἐπισκόπου τὰ κατ' αὐτοὺς ἐξετάσαντος, καὶ μὴ καταγνόντος. Παρεῖναι δὲ αὐτοὺς, καὶ ἐτοίμως ἔχειν δικάζεσθαι, καὶ αὐτὸς ἀπελέγξειν τὰς ἐπαχθείσας αὐτοῖς αἰτίας. Ὡς δὲ παρὰ σφῶς τοιαῦτα δηλοῦντες οὐδὲν ἤνυσεν, ἤδη καὶ ὑπερημέρου τῆς κυρίας γενομένης, ἐν ᾗ κρίνεν εἶδει περὶ ὧν συνεληλυθόσαν, τὸ τελευταῖον τοιαῦτα ἔγραψαν ἀλλήλοις, ἐξ ὧν εἰς μείζονα τῆς προτέρας δυσμενείας κατέστησαν. Καὶ καθ' ἑαυτοὺς συνελθόντες, ψήφους ἐναντίας ἤνεγκαν — — — Ἐπὶ τούτοις καθεῖλον καὶ Πρωτογένην τὸν Σαρδικῆς ἐπίσκοπον, καὶ Γαυδέτιον. Τὸν μὲν ὡς Μαρκέλλου ὑπερμαχοῦντα, πρότερον αὐτοῦ καταψηφισάμενον τὸν δὲ Γαυδέτιον, ὡς ἐναντὶα σπουδίασιντα Κύριακῳ, ὃν διεδέξατο, καὶ περὶ πολλοῦ ποιούμενον τοὺς πρὸς αὐτῶν καθηρημένους. Ταῦτα ψηφισάμενοι, τοῖς παταχοῦ ἐπισκόποις ὄβλα ἐποίησαν· ὥστε μῆτε προσέσθαι εἰς κοινωνίαν, μῆτε γράφειν αὐτοῖς, μῆτε τὰ παρ' αὐτῶν γραφόμενα δέχεσθαι — — —

ромеите и иноплеменниците през време на царуването на император Галиен²¹¹ и неговите приемници, се явили удобен случай почти за всички варвари да почнат да изповядват учението на християните. Защото тогава именно неизказано множество от смесени племена преминали от Тракия и опустошили Азия. Други варвари на други места извършили същото със своите съседи ромеите. Мнозина от Христовите свещеници били взети в плен и останали сред варварите. И тъй те лекували тамошните болни и очиствали обзетите от зли духове само като произнасяли името на Христа и призовавали божия син. Освен това те се стремели към безупречен живот и побеждавали хулите с добродетелите си. Варварите, възхитени от живота и необикновените дела на тези мъже, съзнали, че ще постъпят разумно и че ще омилостивят бога, ако последват примера на тези, които са се показали като по-добри, и започнат като тях да почитат по-доброто. Като ги взели за свои учители относно това, което трябвало да правят, те били поучавани и покръствани [от тях] и съобразно с това почнали да се черкуват.

4. Разпри между източните и западните епископи, събрани на съборите във Филипопол и Сердика

След като изтекли три години, източните епископи отново изпратили друго изложение до западните, което нарекли пространно изложение, понеже било съставено с повече думи и изрази от предишните — — —. Император Констанс поискал тази услуга от брата си, а именно привържениците на Атанасий да получат своите тронове, но не можал да постигне нищо с писмото си, понеже му противодействували последователите на враждебната ерес²¹². А хората на Атанасий и Павел²¹³, като отишли при него, го помолили да бъде свикан събор, понеже имало опасност да бъде унищожена истинската вяра. Тогава императорите решили епископите от двете половини на империята в уречен ден да пристигнат в Сердика, град в Илирия. Източните епископи се събрали най-напред във Филипопол, град в Тракия, и писали на западните епископи, които вече се били събрали в Сердика, да отлъчат от събора и да лишат от общение привържениците на Атанасий, като низвергнати. В противен случай, казали, че няма да участвуват заедно с тях. А след това, когато пристигнали в Сердика, те заявили, че няма да влязат в първата, ако присъствуват и низвергнатите от тях. На това западните епископи отговорили с писмо, че те никога не са се отказвали от общение с тези епископи, а и сега няма да се откажат, още повече, че римският епископ Юлий²¹⁴ бил разгледал обвиненията срещу [тези епископи] и не ги намерил за виновни. Те били там и били готови да бъдат съдени и отново да опровергават отправените срещу тях обвинения. Това съобщили, но нищо не постигнали. Понеже вече минавал определеният срок, до който трябвало да се реши това, за което се били събрали, най-после те си писали едни на други такива неща, от които изпаднали в още по-голяма вражда, отколкото порано. И като се събрали поотделно, те взели противоположни решения — — —. Освен това [източните епископи] низвергнали и

Ἐν μέρει τε καὶ οἱ ἀμφὶ τὸν Ὅσιον συνελθόντες, ἀθώους ἀπέφηναν Ἀθανάσιον μὲν, ὡς ἀδίκως ἐπιβουλευθέντα παρὰ τῶν ἐν Τύρῳ συνελθόντων. Μάρκελλον δέ, ὡς μὴ τάδε φρονεῖν ὁμολογήσαντα ἃ διεβάλλετο. — — Καθεῖλον δὲ τῆς ἐπισκοπῆς Θεόδωρον τὸν Θράκη, — — — καὶ Οὐρσάκιον τὸν Σιγγιδώνου τῆς Μυσίας, καὶ Οὐάλεντα τὸν Μυρσῶν τῆς Παννονίας — — — Ἀμέλει Ὅσιος καὶ Πρωτογένης, οἱ τότε ἱππάρχον ἄρχοντες τῶν ἀπὸ τῆς δύσεως ἐν Σαρδικῇ συνελθόντων, δείσαντες ἴσως μὴ νομισθεῖεν τισὶ καινοτομεῖν τὰ δόξαντα τοῖς ἐν Νικαίᾳ, Ἐγραφῶν Ἰουλίῳ, καὶ ἐμαρτύραντο κύρια τάδε ἡγεῖσθαι κατὰ χρεῖαν δὲ σαφηνείας, τὴν αὐτὴν διάνοιαν πλατύναι ὥστε μὴ ἐγγενέσθαι τοῖς τὰ Ἀρείου φρονοῦσιν, ἀποκεχρημένοις τῇ συντομίᾳ τῆς γραφῆς, εἰς ἄτοπον ἔλκειν τοὺς ἀπείρους διαλέξεως. Ταῦτα πράξαντες ἑκάτεροι, διέλυσαν τὸν σύλλογον, καὶ εἰς τὰ οἰκεία ἕκαστος ἐπανῆλθε. Συνέστη δὲ αὕτη ἡ σύνοδος, Ῥουφίνου καὶ Εὐσεβίου ὑπατευνόντων ἐνδέκατον δὲ τοῦτο ἔτος ἦν ἀπὸ τῆς Κωνσταντίνου τελευτῆς. Συνῆλθον δὲ, ἐκ μὲν τῶν πρὸς Δύσιν πόλεων ἀμφὶ τριακίους ἐπίσκοποι· ἐκ δὲ τῆς Ἑω, ἕξ καὶ ἑβδομήκοντα — — —

Μετὰ ταύτην τὴν σύνοδον, οὐκέτι ἀλλήλοις ὡς ὁμοδόξοις ἐπεμύγγνυντο, οὐδὲ ἐκοινωνοῦν. Οἱ μὲν ἀνὰ τὴν Δύσιν, μέχρι Θρακῶν σφᾶς χωρίζαντες· οἱ δὲ ἀνὰ τὴν Ἑω μέχρις Ἰλλυριῶν.

5. De christiana fide apud Thraces Illyriosque

Θράκοι δὲ καὶ Ἰλλυριοί, καὶ ὅσοι τὴν καλουμένην Εὐρώπην οἰκοῦσιν, εἰ καὶ ἀπείρατοι ἐν μοναχικῶν συνοικῶν ἦσαν, ἀλλ' οὐ παντελῶς φιλοσόφων ἀνδρῶν ἡτύχουν. Ἐγνωρίζετο δὲ τότε παρ' αὐτοῖς Μαρτῖνος, ὃς ἀπὸ Σαβωρίας τῆς Παννονίας ἐπίσημος ἦν τὸ γένος· ἐν ὅπλοις δὲ λαμπρῶς στρατευσάμενος, καὶ συνταγματάρχης ἐγένετο. Προτιμήσας δὲ τὸ θεῖον, τὸν φυλόσοφον μετήειβον. Διέτριβε δὲ τὰ πρῶτα παρ' Ἰλλυριοῖς· ἐπεὶ δὲ προθύμως ὑπὲρ τοῦ δόγματος ἀγωνιζόμενος τινὰς τῶν ἐνθάδε ἐπισκόπων ἐφώρασε τὰ Ἀρείου φρονοῦντας, ἐπιβουλευθεὶς καὶ πολλάκις δημοσίᾳ τυπηθεὶς, ἐξηλάθη.

6. De seditlone Bretanlonis in Sirmio

Καὶ τὰ μὲν ὧδε συνέβη. Τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς ἐν Σαρδοῖ συνοδου, κίνυνται Κώνστας περὶ τοὺς πρὸς δύσιν Γαλάτας. Μαγνέντιος δὲ, ὃς αὐτῷ τὸν φόνον ἐπεβούλευσε, πᾶσαν τὴν ὑπὸ Κώνσταντος ἀρχομένην, ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησε. Βρετανίων δὲ τις, ὑπὸ τῶν Ἰλλυριῶν στρατιωτῶν ἐν τῷ Σιρμίῳ βασιλεὺς ἀνηγορεύθη.

7. De Liberio episcopo Romae in Berola in Thraciae expulso

Μένων δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης, πρὶν εἰς Ῥώμην ἔλθεῖν, καὶ τὴν εἰσθνήσαν Ῥωμαίους ἐπιτελεῖν πομπὴν κατὰ τῶν νενικημένων, μετακαλεσάμενος Διβέριον τὸν Ῥώμης ἐπίσκοπον, ἐπειθεν ὁμόφρονα γενέσθαι τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἱερεῦσιν, ὧν ἦν καὶ Εὐδόξιος. Ἀντιροῦντα δὲ, καὶ ἰσχυριζόμενον μὴ ποτε τοῦτο ποιήσειν, προσέταξεν εἰς Βεροίην τῆς Θράκης ἀπάγεσθαι.

5. Ibid., col. 1081 A—B.

6. Ibid., col. 1112 A.

7. Ibid., col. 1137 A—B.

епископа на Сердика — Протоген, а също и Гауденций²¹⁵ — първия, загдето защищавал Марцел²¹⁶, когото по-рано бил осъдил, а Гауденций, загдето действувал срещу своя предшественик Кириак и поддържал свалените от тях епископи. Като взели тези решения, те ги съобщили на всички епископи, та нито да влизат в общение с тях, нито да им пишат, нито да приемат техни писма — — —.

Привържениците на Озий се събрали отделно и обявили за невинни: Атанасий, понеже бил несправедливо нападнат от събралите се в Тир²¹⁷, а също така и Марцел, понеже сам той заявил, че не изповядва онова, за което бил обвинен — — —. Те низвергнали от епископската катедра Тодор Тракиеця — — — и Урсакий²¹⁸, епископ на Сингидун²¹⁹, в Мизия, и Валент²²⁰, епископ на Мирса²²¹, в Панония, — — —. Разбира се, Озий и Протоген, които предвождали събралите се в Сердика западни епископи, се боели да не би някои да помислят, че те искат да променят решенията на Никейския събор²²². Затова писали на Юлий²²³ и го уверили, че те смятат тези решения за валидни, но поради нужда от яснота са изложили по-обширно същата мисъл, та да не се дава възможност на Ариевите съмишленици да злоупотребяват с краткостта на изложението и да въвеждат в заблуда незапознатите с този спор. Като извършили това и двете страни разпуснали съборите си и всички се завърнали по местата си. Този събор се състоял през консулството на Руфин и Евсевий, на единадесетата година от смъртта на Константин. И тъй, били се събрали от градовете на Запада около триста епископи, а от Изток седемдесет и шест — — —²²⁴.

След този събор те вече не се сношавали помежду си като люде от едно вероизповедание, нито общували помежду си. Западните се ограничили до Тракия, а източните — до Илирия.

5. Християнството всред траки и илири

А траките, илирийците и тези, които населяват така наречената Европа, ако и да били още незапознати с монашеските обители, все пак не били напълно лишени от мъже-мъдреци. Всред тях тогава се прочул Мартин²²⁵, който произхождал от знатен род от Савория²²⁶, в Панония. Той се бил отличил във военните походи и бил станал началник на войсково отделение, но предпочел да служи на бога и започнал да живее като мъдрец. Отначало той пребивавал в Илирия, но понеже ревностно се борил за вярата и изобличил някои от тамошните епископи, че били съмишленици на Арий, станал жертва на техните козни и, след като често бил публично бичуван, бил изпратен в изгнание.

6. Бунтът на Вретаний в Сирмиум

Това се случило по следния начин. На четвъртата година от събора в Сердика Констанс бил убит в Западна Галия²²⁷. Магненций²²⁸, който устроил убийството, си подчинил цялата земя, която управлявал Констанс. В Сирмиум за император бил провъзгласен от илирийските войски някой си Вретаний²²⁹.

8. Quomodo Liberius ab exilio rediit

Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον ἐπανελθὼν ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς Σίρμιον ὁ βασιλεὺς, πρεσβευσαμένων τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐπισκόπων, μετακαλεῖται Διβέριον ἐκ Βεροίας.

9. De controversiis ecclesiasticis in Thracia

Ἐν γὰρ τῇ πλείονι τῆς ὑπὸ Οὐάλεντος ἀρχομένης, καὶ μάλιστα ἀνά τε Θράκην καὶ Βιθυνίαν καὶ Ἑλλησποντον, καὶ ἐν τούτων προσωτέρω, οὔτε ἐκκλησίας, οὔτε ἱερέας εἶχον. Πρὸς δὲ τοὺς τὰ Μακεδονίου φρονοῦντας, πολυπλασίους αὐτῶν ὄντας κατὰ τόδε τὸ κλίμα, ἐχαλέπωνον καὶ τραπέντες ἐπ' αὐτοὺς, οὐ μετρίως ἐδίωκον. Οἱ δὲ, δέει τῶν ἐπικειμένων κακῶν, διαπρεσβευσάμενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ πόλεις, ἄμεινον ἐδοκίμασαν ἐπὶ Οὐαλεντινιανὸν καὶ τὸν Ῥωμαίων ἐπίσκοπον καταφυγεῖν, κακείνους μᾶλλον ἢ Εὐδοξίῳ καὶ Οὐάλεντι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτοὺς κοινωνεῖν τῆς πίστεως.

10. De ecclesia Tomitana in Scythia Minore

Ἡ Ἀντιοχείων ἐκκλησία πᾶσα κινδυνεύουσα γενέσθαι τῆς Ἀρείου αἵρέσεως, μόλις ὑπερέσχεν ἐναντίον τῆς βασιλέως σπουδῆς, καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν δυναμένων. Ὡς ἔοικε γὰρ, εἰ συνέβη ἀνδρείους τὰς Ἐκκλησίας ἰθύνειν, οὐ μετεβάλλοντο τῆς προτέρας δόξης τὰ πλήθη. Ἀμέλειται καὶ Σκύνθας λόγος διὰ ταύτην αἰτίαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεῖναι πίστεως. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, πολλὰς μὲν ἔχει καὶ πόλεις καὶ κόμας, καὶ φρούρια. Μητρόπολις δὲ ἐστὶ Τόμις, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων παράλιος, ἐξευωνύμων εἰσπλέοντι τὸν Εὐξείνῳ καλούμενον πόντον. Εἰσέει δὲ καὶ νῦν ἔθνος παλαιὸν ἐνθάδε κρατεῖ, τοῦ παντὸς ἔθνους ἑνα τὰς Ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν κατὰ δὴ τὸν παρόντα καιρὸν, ἐπετρόπευε τούτων Βρεττανίων καὶ Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἦκεν εἰς Τόμιν. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀφίκετο, καὶ ὥς εἰώθει ἐπειθεῖν αὐτὸν κοινωνεῖν τοῖς ἀπὸ τῆς ἐναντίας αἵρέσεως, ἀνδρείως μάλα πρὸς τὸν κρατοῦντα παρησιασάμενος περὶ τοῦ δόγματος τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, κατέλιπεν αὐτὸν, καὶ εἰς ἑτέραν ἦλθεν ἐκκλησίαν καὶ ὁ λαὸς ἐπηκολούθησε. Σχεδὸν δὲ πᾶσα ἡ πόλις συνεληλύθεισαν, βασιλεὺς ὀφόμενοι, καὶ νεώτερον ἔσεσθαι ἢ προσδοκῆσαντες. Ἀπολειφθεὶς δὲ Οὐάλης σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, χαλεπῶς ἤνεγκε τὴν ὕβριν. Καὶ συλληφθέντα Βρεττανίωνα, εἰς ὑπεροχίαν ἄγεσθαι προσέταξε, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν αὐτίς ἐπανάγεσθαι ἐπέτρεψε. Χαλεπαίνοντας γὰρ οἶμαι πρὸς τὴν φυγὴν τοῦ ἐπισκόπου ἰδὼν τοὺς Σκύνθας, ἐδεδίει μὴ τι νεωτερίσωσιν ἀνδρείους τε ἐπιστάμενος, καὶ τῇ θέσει τῶν τόπων, ἀναγκαίους τῇ Ῥωμαίων οἰκουμένῃ, καὶ τῶν κατὰ τόδε τὸ κλίμα βαρβάρων προβεβλημένους. Βρεττανίων μὲν οὖν ὧδε κρείττων ἀνεφάνη τῆς τοῦ κρατοῦντος σπουδῆς ἀνῆλθε τὰ τε ἄλλα ἀγαθὸς, καὶ ἐπὶ ἀρετῇ βίον ἐπίσημος, ὥς καὶ αὐτοὶ Σκύνθαι μαρτυροῦσιν.

8. Ibid., col. 1149 C.

9. Ibid., col. 1317 C.

10. Ibid., col. 1344 C — 1345 B.

7. Заточаването на папа Либерий в тракийска Вероя

[Императорът]²³⁰, понеже не си променил намерението, преди да отиде в Рим и да отпразнува обичайния за ромеите триумф над победените, повикал епископа на Рим Либерий²³¹ и го убеждавал да се присъедини към становището на духовниците около него, между които бил и Евдоксий²³². Понеже [Либерий] се противопоставял и заявявал, че никога няма да направи това, императорът заповядал да бъде откаран в тракийска Вероя.

8. Възвръщането на Либерий от заточение²³³

Недълго след това императорът²³⁴ се върнал от Рим в Сирмиум и поради застъпничеството на западните епископи върнал Либерий от Вероя.

9. Църковните борби в Тракия

В по-голямата част от империята на Валент и предимно в Тракия, Витиния и Хелеспонт и още по-нататък от тези области те²³⁵ вямали нито църкви, нито свещеници. [Православните] били враждебно настроени срещу привържениците на Македоний²³⁶, които в тая област били по-многобройни. И [македонианците], като се опълчили срещу тях, започнали усилено да ги преследват. А те, от страх пред предстоящите беди, след като влезли във връзка помежду си чрез проведените по градовете пратеници, решили, че е по-добре да се присъединят към Валентиниан²³⁷ и римския епископ и по-скоро да се приобщат по вяра към тях, отколкото към Евдоксий, Валент и техните привърженици.

10. Църквата на град Томи, в Малка Скития

Имало опасност цялата антиохийска църква да премине в арианската ерес, понеже с мъка можела да се противопоставя на настояванията на императора и влиятелните лица около него. Защото, както може да се очаква, там, където църквите се управлявали от смели мъже, населението не променяло предишната си вяра. Казват, че и скитите²³⁸ по тази причина запазили предишната си вяра. Това племе има много градове, села и крепости. Главно селище е Томи, голям и богат крайбрежен град, който е разположен от лявата страна на влизащия в така иаречения Евксински понт. И досега още там господствува древен обичай — едно лице да управлява църквите на цялото племе. По това време те били възглавявани от Вретаний²³⁹. И император Валент пристигнал в Томи²⁴⁰. Когато дошъл в църквата и според навика си започнал да убеждава епископа да се приобщи към привържениците на враждебната ерес²⁴¹, той направо и смело почнал да говори на владетеля за учението на Никейския събор²⁴², а после го оставил и отишъл в друга църква. И народът го последвал. Почти целият град се събрал, за да види императора, като [всички] очаквали, че ще избухне някакъв бунт. Валент, изоставен със свитата си, мъчно понесъл обидата. Той заповядал да хванат Вретаний и да го изпратят на заточение, а не след дълго време поръчал отново да бъде върнат. Той е видял, предполагам, че скитите негодуват

11. De barbaris trans Istrum incolentibus

Περὶ τῶν πέραν Ἰστρου βαρβάρων, ὡς ὑπὸ τῶν Οὐννων ἐξελαθέντες, Ῥωμαῖος προσεχώρησεν· καὶ ὡς Χριστιανοὶ ἐγένοντο· καὶ περὶ Οὐλφίλα, καὶ Ἀθανασίου, καὶ μεταξὺ τούτων συμβάντα, καὶ ὅθεν τὸν Ἀρειανισμὸν εἰσεδέξαντο.

Ἐκ δὴ τοιούτων Θεμιστίου λόγων, φιλανθρωπότερόν πως διατεθεὶς ὁ βασιλεὺς, οὐ χαλεπῶς οἴτως ὡς πρότερον τὰς τιμωρίας ἐπῆγεν. Οὐ μὴν τελείως ἐφείδετο τῆς κατὰ τῶν ἱερωμένων ὀργῆς, εἰ μὴ κοινῶν πραγμάτων ἐπαγεσθῆναι φροντίδες, οὐκ ἐτι τοιαύδε συνεχώρουν σπουδάζειν. Γότθοι γάρ οἱ δὴ πέραν Ἰστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ὦκουν, καὶ τῶν ἄλλων βαρβάρων ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὐννων, εἰς τοὺς Ῥωμαίων ὄρους ἐπεραιώθησαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὡς φασιν ἄγνωστον ἦν πρὸ τοῦ Θραξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἰστρον, καὶ Γότθοις αὐτοῖς. Ἑλάνθανον δὲ προσκυκλῶντες ἀλλήλοις, καθότι λίμνης μέγστης ἐν μέσῳ κειμένης, ἕκαστοι τέλος ξηρᾶς ᾔοντο εἶναι τὴν καθ' αὐτοὺς οἰκουμένην, μετὰ τοῦτο δὲ, θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. Συμβάν δὲ βοῦν οἰστροπλῆγα διαδραμεῖν τὴν λίμνην, ἐπηκολούθησε βοικόλος· καὶ τὴν ἀντιπέραν γῆν θεαάμενος, ἠγγεῖλε τοῖς ὁμοφύλοις. Ἄλλοι δὲ λέγουσαν, ὡς ἔλαφος διαφυγούσα, παρὰ τῶν Οὐννων θηρῶσαν ἐπέδειξε τήνδε τὴν ὁδόν, ἐξ ἐπιπολῆς καλυπτομένην τοῖς ὕδασι. Τοὺς δὲ, τότε μὲν ὑποστρέψαι, θανμάσαντας τὴν χώραν, ἀεὶ μετριώτερον, καὶ γεωργία ἡμερον ἔχουσάν· καὶ τῷ κρατοῦντι τοῦ ἔθνους ἀγγεῖλαι ἃ ἐθεάσαντο. Δι' ὀλίγον δὲ τὰ πρῶτα καταστῆναι εἰς πείραν τοῖς Γότθοις. Μετὰ δὲ ταῦτα, παυσδεῖ ἐπιστρατεῦσαι, καὶ μάχῃ κρατῆσαι, καὶ πᾶσαν τὴν αὐτῶν γῆν κατασχεῖν. Τοὺς δὲ διωκομένους, εἰς τὴν Ῥωμαίων περαιωθῆναι· καὶ τὸν ποταμὸν διαβάντας, πρέσβεις πέμψαι πρὸς βασιλέα, συμμάχους τοῦ λοιποῦ ἔσεσθαι σφᾶς, ἐπισχρουμενούς, καὶ δεομένους συγχωρεῖν αὐτοῖς ἢ βούλονται κατοικεῖν. Ταύτης δὲ τῆς πρεσβείας ἄρξαι Οὐλφίλαν, τὸν τοῦ ἔθνους ἐπίσκοπον· κατὰ γνώμην δὲ αὐτοῖς προχωρησάσης, ἐπιτραπῆναι ἀνὰ τὴν Θράκην οἰκεῖν. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον πρὸς σφᾶς αὐτοὺς στασιάσαντας διχῇ διαιρεθῆναι. Ἠγεῖτο δὲ τῶν μὲν Ἀθανάριχος· τῶν δὲ Φριγιέρνης· ἐπεὶ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν, κακῶς πράξας ἐν τῇ μάχῃ Φριγιέρνης, ἔδειτο Ῥωμαίων βοηθεῖν αὐτῷ. Τοῦ δὲ βασιλέως ἐπιτρέψαντος βοηθεῖν καὶ συμμαχεῖν αὐτῷ τοὺς ἐν Θράκῃ στρατιώτας, αὐτῶς συμβαλὼν ἐνίκησε, καὶ τοὺς ἀμφὶ Ἀθανάριχον εἰς φυγὴν ἔτρεψεν. Ὡσπερ δὲ χάριν ἀποδιδόνς Οὐάλεντι, καὶ διὰ πάντων φίλος εἶναι πιστούμενος, ἐκονῶνῃσε τῆς αὐτοῦ θρησκείας· καὶ τὸς πενθόμενους αὐτῷ βαρβάρους ἐπειθεν ὥδε φρονεῖν. Οὐ τοῦτο δὲ μόνον, οἶμαι, αἴτιον γέγονεν, εἰς ἐτι νῦν πᾶν τὸ φύλον προστεθῆναι τοῖς τὰ Ἀρείου δοξάζουσιν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ Οὐλφίλας ὁ παρ' αὐτοῖς τότε ἱερωμένος, τὰ μὲν πρῶτα οὐδὲν διετέρετο πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς Κωνσταντίου βασιλείας, ἀπερισκέπτως, οἶμαι, μετασχὼν τοῖς ἀμφὶ Εὐδόξιον καὶ Ἀκάκιον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, διέμεινε κοινωνῶν τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων. Ὡς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίκετο, λέγεται διαλεχθέντων αὐτῷ περὶ τοῦ δόγματος τῶν προεστώτων τῆς Ἀρειανῆς αἰρέσεως, καὶ τὴν πρεσβείαν αὐτῷ συμπτέξαι πρὸς βασιλέα ὑποσχομένων, εἰ ὁμοίως αὐτοῖς δοξάζοι, βιασθεὶς ὑπὸ τῆς χρείας, ἣ καὶ ἀληθῶς νομίσας ἄμεινον οἴτω περὶ Θεοῦ φρονεῖν, τοῖς Ἀρείου κοινωνῆσαι, καὶ αὐτὸν καὶ τὸ πᾶν φύλον ἀποτεμεῖν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας — — —

поради изгнанието на епископа и се уплашил да не би някак си да се разбунтуват. Той знаел, че са мъжествени и че, поради местоположението на земите им, са необходими на ромейската империя, тъй като възспирали напора на варварите в тази област. И тъй Вретаний по този начин се оказал по-силен от настояванията на владетеля. Той бил добър мъж във всяко друго отношение и се отличавал с добродетелия си живот, както свидетелствуват и самите скити.

11. За отвъддунавските варвари

За варварите от татък Истър²⁴³. Как, изгонени от хуните, потърсили прибежище при ромеите и как станали християни. За Улфила и Атанарих и за това, което се случило между тях, и защо приели арианството.

От това именно слово на Темистий²⁴⁴ императорът се настроил някак си по-човеколюбиво и не налагал такива жестоки наказания, както по-рано. Той нямало да изостави напълно гнева си срещу свещениците, ако настъпилите грижи по държавните работи не го били възспирали да се занимава с това. Защото готите, които по-рано живеели отвъд реката Истър и господствували над останалите варвари, били изгонени от така наречените хуни и преминали в ромейските предели. Това племе било²⁴⁵, както казват, по-рано непознато на траките от оло Истър и на самите готи. Те не знаели, че живеят в съседство едни с други, понеже помежду им се простирало огромно езеро. И едните и другите мислели, че населяваната от тях страна е край на земята, а след това — безкрайно море и вода. Но веднъж един пощръклял вол преминал езерото²⁴⁶ и пастирът го последвал. А след като видял отвъдната земя, той известил [това] на съплеменниците си. Други пък казват, че една сърна, като бягала, показала на някои хуни-ловци пътя, който бил зает от водите. А ловците, възхитени от умерения климат и от добре разработената земя, когато се върнали, разказали на господаря на племето, какво са видели. Наскоро те влезли за пръв път в съприкосновение с готите. А след това се отправили на поход с цялата си войска, победили ги и завзели цялата им земя. Преследваните [готи] преминали в земята на ромеите. Те прехвърлили реката²⁴⁷ и проводили пратеници до императора²⁴⁸, като обещавали, че занапред ще му бъдат съюзници, и молили да им позволи да се заселят, където поискат. Начело на пратеничеството стоял Улфила, епископ на това племе. Желанието им се осъществило и им било позволено да се заселят в Тракия. Немного след това те се разбунтували помежду си и се разделили на две. Начело на едните бил Атанарих, а на другите — Фритигерн. След като започнали война помежду си, Фритигерн претърпял неуспех в сражението и помолил ромеите да му помогнат. Императорът наредил войниците в Тракия да му помогнат и да се бият на негова страна. [Фритигерн] отново влязъл в сражение, победил привържениците на Атанарих и ги обърнал в бягство. А за да се отблагодари на Валент и да го увери, че ще му бъде верен приятел, той приел неговата вяра, като убедил и варварите, които му били подчинени, да сторят същото. Струва ми се, че не е само тази при-

Πρῶτος δὲ γραμμμάτων εὐρετὴς αὐτοῖς ἐγένετο, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν φωνὴν μετέφρασε τὰς ἱερὰς Βίβλους. Καθότι μὲν οὖν ὥς ἐπίπαν οἱ παρὰ τὸν Ἰστορον βάρβαροι τὰ Ἀρείου φρονοῦσι, πρόφασις ἦδε. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ, πλῆθος τῶν ὑπὸ τὸν Φρειγέστην διὰ Χριστὸν μαρτυροῦντες, ἀνῆρέθησαν. — — —

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ οἱ Γότθοι πρὸς ἀλλήλους ὁμονόησαν· καὶ εἰς ἀπόνοϊαν ἐπαρθέντες τοὺς Θράκας ἐκακούρου, καὶ τὰς αὐτῶν πόλεις καὶ κώμας ἐδήκουν. Πυθόμενος δὲ Οὐάλης, τῇ πείρᾳ μεμάθηκεν ὅσον ἤμαρτεν. Οἰηθεὶς γὰρ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὀρχομένοις χρησίμους ἔσεσθαι τοὺς Γότθους, φοβερούς δὲ τοῖς ἐναντίοις, ὥς ἐν ὅπλοις αἰεὶ παρεσκευασμένους, τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἡμέλει. Καὶ ἀπὸ τῶν εἰωθότων εἰς στρατείας ἐπιλέγεσθαι ἐκ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεων τε καὶ κωμῶν, χρυσίον εἰσπραττετο.

12. De expeditione Valentis contra Scythas

Ἀμα γὰρ ἦκεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐν ὑπονοίᾳ πολλῇ καὶ μίσει ἐγένετο παρὰ τῷ δήμῳ. Οἱ γὰρ βάρβαροι τὴν θράκην δηλώσαντες, καὶ μέχρι τῶν προαστείων ἤδη προελθόντες, καὶ αὐτοῖς τείχεσι μηδενὸς κωλύοντος προσβαλεῖν ἐπεχείρουν. Ἐπὶ τοῦτ' ἰς δὲ χαλεπῶς ἡ πόλις ἔφερε· καὶ τὸν βασιλέα, ὅτι μὴ ἀντεξῆι, ἀλλ' ἀνεβάλλετο πολεμεῖν, ἐν αἰτίᾳ ἐποιοῦντο· καὶ ἐλογοποιοῦν, ὥς αὐτὸς τοὺς πολεμίους ἐπάγοιτο. Τελειώοντες δὲ, καὶ ἐν ἵπποδρομίᾳ θεώμενοι, εἰς τὸ φανερόν αὐτοῦ κατεβόων, ὥς τὰ κοινὰ πράγματα περιορῶντος, καὶ ὅπλα ἦτον, ὥς αὐτοὶ πολεμήσαντες. Ὁ δὲ Οὐάλης ὕβρισθεις, ἐπεστράτευσεν τοῖς βαρβάροις· ἠπέλιψε δὲ ἦν ὑποστρέψῃ, τιμωρήσιν αὐτῷ^α, τῶν τε ὕβρεων τοῦ δήμου, καὶ ὅτι πρότερον Προκοπίῳ τῷ τυράννῳ προσέθεντο.

13. De morte Valentis a Isaacii monachi praedicta

Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προσελθὼν Ἰσαάκιος ἀνὴρ μοναχὸς, τὰ τε ἄλλα ἀγαθὸς, καὶ διὰ τὸ Θεῖον κινδύνων καταφρονῶν Ἀπόδος ἔφη, ὦ βασιλεῦ, τοῖς ὀρθῶς δοξάζουσι, καὶ τὴν παράδοσιν φυλάττουσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελήλυθότων, τὰς ἀφαιρεθείσας ἐκκλησίας, καὶ νικήσεις τὸν πόλεμον, Ὁρμισθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς, ἐκέλευσεν αὐτὸν συλληφθῆναι καὶ δέσμιον φυλάτεσθαι. ἄχρις ἐπαρελθὼν, δίκην εἰσπράξεται τοῦ τολμήματος. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν, Ἀλλ' οὐχ ὑποστρέψης, ἔφη, μὴ ἀποδὸς τὰς ἐκκλησίας. Καὶ ἀπέβη οὕτως. Ἐπεὶ γὰρ ἅμα τῷ στρατῷ ἐπεξῆλθεν, οἱ μὲν Γότθοι διωκόμενοι ὑπεχώρουν. Ὁ δὲ ἀπὸ πολλοῦ τε γενόμενος τοῖς βαρβάροις, ἐν ἀσφαλεῖ χώρῳ στρατοπεδευομένοις θάπτον ἢ ἔδει συμβάλλει, μὴ προδιαθεῖς ἢ χρεὴ καὶ ὅπη τάξαι τὴν στρατίαν. Διασπασθείσης δὲ αὐτῷ τῆς ἵππου, καὶ τοῦ ὀπλιτικοῦ τραπέντος, διωκόμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων, εἰς τι δωμάτιον ἢ πύργον, ὀλίγοις ἅμα συνεπομένοις αὐτῷ, ἐν τῷ φεύγειν ἀποβάς τοῦ ἵππου, εἰσέδν καὶ ἔλαθεν. Οἱ δὲ βάρβαροι ἔθενον ἐπ' αὐτὸν ὥς αἰρήσαντες· καὶ ἐπὶ τὸ πρόσσω ἵεμενοι, παρέτρεχον· οὐ γὰρ ὑπενόουν αὐτὸν ἐκείσε κρύπτεσθαι. Τῶν δ' αὖ σὺν αὐτῷ τινες, ἥδη τῶν πλειόνων βαρβάρων ὑπερβαλόντων τὸν τῇδε χώρον, ὀλίγων δὲ κατόπιν

12. Ibid., col. 1413 B—C.

13. Ibid., col. 1413 C—1416 C.

α) Τιμωρήσιν αὐτῷ lege αὐτούς. W. Lowth.

чината, дето и досега цялото това племе се придържа о арианското учение. Защото и Улфила, техният тогавашен свещенослужител, в началото по нищо не се различавал от [учението] на православната църква. При царуването на Констанций той неразумно, както мисля, като взел участие заедно с хората на Евдоксий и Акакий²⁴⁹ в Константинополския събор, останал в общение с духовниците, привърженици на Никеийския събор. Казват, че когато пристигнал в Цариград, водачите на арианската ерес беседвали с него върху своето учение и му обещали, че ако се съгласи с тях, те ще подпомогнат мисията му пред императора. Принуден от нуждата или пък като наистина мислел, че е по-добре да има такова схващане за бога, той се приобщил към привържениците на Арий и отцепил и себе си и цялото племе от православната църква — — —.

Той пръв изобретил тяхната азбука и превел светото Писание на собствения им език. И тъй, тази е причината, поради която варварите около Истър са изцяло привърженици на арианското учение. По онова време били избити като мъченици мнозина от поданиците на Фритигерн, понеже изповядвали Христовата вяра — — —.

Не след дълго време между готите настанало единомислие. И, възгордени до самозабрава, те започнали да причиняват щети на траките и да опустошават техните градове и села. Когато Валент узнал това, той разбрал на дело, каква грешка бил извършил. Като мислел, че готите ще бъдат полезни за него и за неговите поданици, а страшни за враговете, понеже били винаги въоръжени, той пренебрегнал ромейските отреди. И вместо обичайното събиране на войници, той почнал да изисква злато от подвластните на ромеите градове и села.

12. За похода на Валент срещу скитите²⁵⁰

Щом Валент се върнал в Константинопол, всред народа се породило голямо подозрение и омраза спрямо него. Защото след като опустошили Тракия и стигнали вече чак до предградията на столицата, варварите се опитвали да нападнат и самите стеи, без никой да ги възспира. Поради това градът негодувал. [Гражданите] обвинявали императора, че не излизал срещу тях, но отлагал да се сражава. Дори се носели слухове, че той сам бил довел неприятелите. Най-после, когато го видели в хиподрума, те открито започнали да викат срещу него, че пренебрегвал държавните работи, и искали оръжие, за да воюват сами. Валент, охулен, се отправил на поход срещу варварите. Той обаче заплашил народа, че ако се върне, щял да си отмъсти за обидите му и за това, че [гражданите] преди това се били присъединили към узурпатора Прокопий.

13. Предсказанието на монаха Исакий за гибелта на Валент

Когато [Валент] излязъл от Константинопол, до него се приближил един монах, на име Исакий, който бил добър мъж във всяко друго отношение и презирал опасностите заради бога. „Върни, казал той, царю, отнетите църкви на православните, които спазват уче-

όντων, ἐκ τοῦ ὁρόφου τοὺς παριόντας ἐτόξευον· οἱ δὲ ἐπὶ τούτῳ ἀνέκραγόν, Ἐνθάδε Οὐάλης ἐστίν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ προστυχόντες πλησίον, ἐμπροσθέν τε καὶ ὀπισθεν βοῇ τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐδήλουν^α ὃ ἤκουον· ὥς ἐν βραχεὶ καὶ τοὺς πορρωτέρω πολεμίους ἀκοῦσαι, καὶ διὰ τάχους εἰς αὐτὸν πάντας συνελθεῖν. Περιλαβόντες δὲ κύκλῳ τὸ δωματίον, καὶ πλείστην ὕλην περὶ τοῦτο συλλέξαντες, πῦρ ἐνέβαλον· αὐτίκα δὲ ἡ φλόξ ὑπὸ ἐπιφόρου πνεύματος ὥδε συμβὰν ἔλαινομένη, τὴν ὕλην διήλθεν. Ἀμα δὲ καὶ τὰ ἀποκείμενα ἐν τῷ δωματίῳ, τοῦ πυρὸς μετέσχε, καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν συγκατέκτανεν. Ἐτελεύτησε δὲ γεγονώς ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη· τρισκαίδεκα δὲ σὺν τῷ ἀδελφῷ βασιλεύσας, καὶ μετ' ἐκείνῳ τρία.

14. Quomodo Mavla Romanis auxillium misit

Οὐάλεντι μὲν ὥδε θανεῖν ξυνηνέχθη. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἐπαρθέντες ἐπὶ τῇ νίκῃ, πᾶσαν τὴν Θράκην ἐδήλουν· καὶ τελευτῶντες, τὰ προάστεια Κωνσταντινουπόλεως κατέτρεχον. Κινδυνεύουσι δὲ τότε τοῖς πράγμασι μέγα γεγόνασιν ὄφελος, ἐκ μὲν τῶν ὑποσπόνδων Σαρακηνῶν ὀλίγοι παρὰ Μαρίας ἀποσταλέντες, πλείστοι δὲ ἀπὸ τοῦ δήμου. Ῥητὸν γὰρ ἐκ τοῦ δημοσίου μισθὸν χορηγούσης αὐτοῖς Δομνίκης τῆς Οὐάλεντος γαμετῆς, ὥς ἔτυχεν ἕκαστος ὀπλιζόμενος, ἀντεπεξήεσαν, καὶ τοὺς πολεμίους ἀμυνόμενοι, πόρρω τῆς πόλεως ἀπεδίωκον.

15. De incursione barbarorum circa Istrum incolentium

Λογισάμενος δὲ, ὥς τῶν ἀμφὶ τὸν Ἰστρὸν βαρβάρων Ἰλλυριοὺς καὶ Θρῶκας ἐνοχλοῦντων προσῆκεν ἐπαμύνειν· ἀναγκαῖον δὲ καὶ τοῖς πρὸς Ἑσπέραν ἀρχομένοις παρεῖναι, καὶ μάλιστα Ἀλαμανῶν τοὺς ἐνθάδε Γαλάτας κακουροῦντων, κοινωνὸν ἐποίησατο τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ Σιρμίῳ Θεοδοσίῳ.

16. De imperatore Theodosio cum barbaris pugnante

Ὑπὸ δὲ τούτῳ τὸν χρόνον, Γρατιανὸς μὲν ἐπὶ τῶν πρὸς Ἑσπέραν Γαλατῶν ὑπὸ Ἀλαμανῶν ταραττομένων, ἐπὶ τὴν πατρίδα ἀνέστρεψε μετ' αὐτῶν· ἦν αὐτῷ τε καὶ τῷ ἀδελφῷ διοικεῖν κατέλειπεν, Ἰλλυριοὺς καὶ τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα τῆς ἀρχῆς Θεοδοσίῳ ἐπιτρέψας. Κατωρθοῦτο δὲ κατὰ γνώμην αὐτῷ τὰ πρὸς τοὺς Θεοδοσίῳ δὲ τὰ πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἰστρὸν βαρβάρους. Ἐπεὶ δὲ τῶν μὲν μάχῃ ἐπεκράτησε, τοὺς δὲ φίλους ἔχειν Ῥωμαίους ἀντιβολοῦντας ὁμήρους λαβὼν, σπονδὰς ἐδέξατο, ἦκεν εἰς Θεσσαλονίκην — — — ἦσθη δὲ καὶ Ἰλλυριοῖς ἅπασι μὴ μετασχοῦσι τῆς Ἀρείου δόξης. Πυνθανόμενος δὲ περὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν, μέχρι μὲν Μακεδόνων ἔγνω τὰς ἐκκλησίας ὁμονοεῖν.

14. Ibid., col. 1417 A—B.

15. Ibid., col. 1417 B—1420 A.

16. Ibid., col. 1421 C—1424 A.

α) τοῖς μετ' αὐτοὺς ἐδήλουν. Legendum τοῖς μετ' αὐτῶν.

нието на Никейския събор, и ще победиш във войната“. Разгневен, императорът заповядал да го хванат и да го държат в окови, докато се върне и го накаже за дързостта му. Обаче [Исакий] продължил: „Не ще се завърнеш, ако не върнеш църквите“. Така и станало. [Императорът] излязъл заедно с войската срещу готите и те, преследвани, почнали да отстъпват. А той, като продължил напред и вече прекосил Тракия, пристигнал до Адрианопол. Намирайки се недалече от варварите, които се били разположили на стан в укрепено място, той влязъл в сражение с тях по-бързо, отколкото било необходимо, без предварително да се разпореди, как и къде трябва да се разположи войската. А когато конницата му била разпръсната и пехотата обърната в бягство, той, преследван от неприятелите, слязъл при бягането си от коня и, придружен от малцина, се вмъкнал в една къщурка или кула и там се скрил. Варварите започнали да тичат след него, за да го заловят. Но в устрема си напред те го отминали, защото не подозирали, че може да се крие там. Когато повечето от варварите вече били отминали това място и малцина от тях се намирали назад, някои от придружниците на императора започнали да стрелят от покрива върху минаващите. Тогава варварите извикали: „Тук е Валент!“ Намиращите наблизо [неприятели] чули и предизвестили с викове онези, които били пред тях и зад тях. Така в кратко време [за това] узнали и поотдалечените неприятели и бърже всички се струпали срещу императора. Те заобиколили отвред постройката, натрупали много дърва около нея и ги запалили. Веднага пламъкът, раздухан от появилия се благоприятен вятър, обхванал дървата. Същевременно се подпалило и това, което се намирало вътре в постройката, и така изгорели и императорът, и тия, които били с него. Той умрял на около петдесет години. Тринадесет години управлявал с брата си и три години след него.

14. Как Мавия изпратила помощ на ромеите, които били притиснати от варварите

По такъв начин загинал Валент. А варварите, възгордени от победата, опустошили цяла Тракия. Най-после те започнали да нападнат предградията на Константинопол. Малцината изпратени от Мавия съюзници—сарацини и големият брой бойци от народа донесли голяма полза на изпадналата по това време в опасност държава. Защото Домиика, съпругата на Валент, им давала определена плата от държавната хазна и всички се въоръжили както могли и излезли срещу [неприятелите]. След като отбили враговете, те ги прогонили далече от града.

15. Нападенията на крайдунавските варвари

[Грациан]²⁵¹ мислел, че трябва да отблъсне варварите²⁵² около Истър, които безпокоели илирите и траките. [Той смятал също] за необходимо да помогне на поданиците от Запад, главно защото аламаните²⁵³ нанасяли вреди на тамошните галати. Затова в Сирмиум той взел за свой съуправител Теодосий²⁵⁴.

17. De episcopis Tomorum et Marclanopolis

Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεψηφίσατο· καὶ νόμον ἔθετο, κυρίαν εἶναι τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνεληλυθότων· παραδοῦναι τε τὰς πανταχῇ ἐκκλησίας τοῖς ἐν ὑποστάσει τριῶν προσώπων ἰσοτίμων καὶ ἰσοδυνάμων — — — Τούτους δὲ εἶναι τοὺς κοινωνοῦντας Νεκταρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει — — — ἐν δὲ ταῖς περὶ Θράκην καὶ Σκυθίαν πόλεσι, Τερεντίῳ τῷ Τομέων, καὶ Μαρτυρίῳ τῷ Μαρκιανουπόλεως.

18. Quomodo barbari circa Istrum incolentes socii imperatoris facti sunt

Ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῷ ἠντιμέτωγο, ἀναγαγεῖν βασιλέα Ὀνώριον τὸν νεώτερον υἱόν. Ἀρκάδιον γὰρ ἤδη χειροτονήσας ἦν. Ἄμφοι δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει καταλιπὼν, σπονδῇ σὺν ταῖς στραταις ἀπὸ τῆς Ἑῶς ἐπὶ τὴν πρὸς Δύσιν ἀρχομένην ἠπείγετο. Συνείπετο δὲ αὐτῷ καὶ πλῆθος συμμάχων, τῶν περὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρων.

19. De episcopo Tomorum inter Hunnos christianam fidem praedicante

Ἐν τούτῳ δὲ Τόμεως καὶ τῆς ἄλλης Σκυθίας τὴν Ἐκκλησίαν ἐπιτρόπευε Θεότιμος Σκύθης, ἀνὴρ ἐν φιλοσοφίᾳ τραφεὶς· ὃν ἀγάμενοι τῆς ἀρετῆς οἱ περὶ τὸν Ἰστρον Οὔννοι βάρβαροι, Θεὸν Ῥωμαίων ὠνόμαζον. Καὶ γὰρ δὴ καὶ θεῶν ἐπ' αὐτῷ πραγμάτων ἐπειράθησαν. Λέγεται γοῦν, ὥς ὁδεύοντί ποτε παρὰ τὴν ἐνθάδε βαρβάρων γῆν, ὑπὴντοντο ἐναντίαν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπὶ Τόμῳ ἐλαύνοντες. Ὀλοφυρομένων δὲ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ὥς αὐτίκα ἀπολουμένων, ἀποβὰς τοῦ ἵππου, ἠΰξατο. Οἱ δὲ βάρβαροι μῆτε αὐτὸν μῆτε τοὺς ἐπομένους, ἢ τοὺς ἵππους ὧν ἀπέβησαν θεασάμενοι, παρέδραμον. Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ἐπιόντες ἐκακοποιοῦν τοὺς Σκύθας, φύσει θηριώδεις ὄντας, εἰς ἡμερότητα μετέβαλεν, ἐστιῶν τε καὶ δώροις φιλοφρονούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ βάρβαρος ἀνὴρ ὑπολαβὼν εἵπορον εἶναι, ἐπεβούλευσεν αὐτὸν ἐλεῖν. Καὶ βρόχον παρασκευάσας ἀσπίδι ἐπερειδόμενον, ὥσπερ εἰώθει τοῖς πολεμίοις διαλεγόμενος, ἀνασχὼν τὴν δεξιὰν, ἀκοντίζειν ἐπ' αὐτὸν τὸ σχονίον ἔμελλεν, ὥς πρὸς ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοφύλους ἐλκύσων. Ἄμα δὲ τῇ ἐπιχειρήσει, ἀνατεταμένη ἡ χεὶρ πρὸς τὸν ἀέρα· διέμεινε. Καὶ οὐ πρότερον ὁ βάρβαρος τῶν ἀοράτων ἠφείθη δεσμῶν, εἰ μὴ τῶν ἄλλων ἀντιβολούντων, ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἰκέτευσε Θεότιμος. Φασὶ δὲ κομήτην αὐτὸν διαμεῖναι καθ' ὃ σχῆμα φιλοσοφεῖν ἀρξάμενος ἐπειγόμενος. Αὐτὸν δὲ τὴν δίαυτον τροφῆς δέ, οὐ τὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἐν τῷ πενήνῃ ἢ διψῇ τὸν καιρὸν δρῆσαι. Φιλοσόφου γὰρ ἦν, οἶμαι, καὶ τούτοις πρὸς χρεῖαν, οὐ διὰ ρασιάνην εἶκειν.

17. Ibid., col. 1437 A—1440 A.

18. Ibid., col. 1489 C.

19. Ibid., col. 1500 B—C.

16. Борбата на император Теодосий с варварите край Истър

Точно по времето, когато западните гали били обезпокоявани от аламаните, Грациан се завърнал в своя дял от империята²⁵⁵, който баща му оставил да бъде управляван от него и от брат му²⁵⁶. А Илирик и източните земи от империята той предоставил на Теодосий. И тъй, борбата му срещу тях завършила според желанието му. А също и Теодосий успял да се справи с варварите около река Истър. Той победил едни от тях в сражение, от други, които можели да станат приятели на ромеите, взел заложници, сключил договор с тях и пристигнал в Солун — — —. Той се зарадвал, че и никой от илирийците не споделя ариевата ерес. А като разпитал за другите племена, научил, че църквите чак до македонците са единни.

17. Епископите на Томи и Марцианопол

Императорът решил и издал закон, че е в сила определението за вярата на Никейския събор и че църквите трябва да се предават на тези, които вярват в хипостаса на троицата, равнотитима и равносилна — — —. А това били хората, които се намирали в общение с Нектарий в Константинопол²⁵⁷ — — — а за градовете на Тракия и Скития с Теренций, епископа на Томи²⁵⁸, и с Мартирий, епископа на Марцианопол²⁵⁹.

18. Варварите около Дунав остават съюзници на византийския император²⁶⁰

След като завършили военните приготовления, [Теодосий] провъзгласил за император по-младия си син Хонорий, защото Аркадий бил вече обявен за император. Като оставил и двамата в Константинопол, [Теодосий] потеглил бързо с войските си от Изток към западната част на империята. Придружавали го и много съюзници от варварите около река Истър.

19. Дейността на Теотим, епископ на Томи, всред хуните

По това време църквата в Томи и в останала Скития се управлявала от Теотим Скит, мъж възпитан в любов към мъдростта. Варварите хуни около Истър, като се възхищавали от неговата добродетел, го наричали ромейски бог, защото чрез него те се запознали с вярата. И тъй, разказват, че когато той веднаж пътувал из тамошната варварска земя, срещнали го [варвари], които отивали по същия път за Томи. Когато неговите хора почнали да се окайват, че веднага щели да бъдат погубени, той слезъл от коня си и се помолил. А варварите, без да забележат нито него, нито придружаващите го или конете, от които те слезли, ги отминали. Поради дивата си природа [варварите] често нападали и измъчвали скитите, но той ги направил по-кротки, като ги гощавал и ги дарявал. Затова един варварин, като предполагал, че той е богат, намислил да го залови жив. Той вързал за щита си едно ласо²⁶¹, и както беседвал според на-

20. Theotimus, episcopus Tomorum, Origenem defendit

Καὶ Ἰωάννης μὲν εἰς ταυτὸν συνελθεῖν ἀπέφυγεν· ἰδίᾳ δὲ συγκαλῶν τοὺς ἐνδημοῦντας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπισκόπους, ἐπεδείκνυ τὰ ψηφισθέντα κατὰ τῶν Ὠριγένους λόγων. Καὶ τινες ἐπαρηφίσασθαι ἔπεισεν· οἱ δὲ πλείους παρήσαντο. Θεότιμος δὲ ὁ Σκυνθίας ἐπίσκοπος καὶ ἄντικρυς Ἐπιφανίου καθήματα. Οὐτε γὰρ ἔφη ὅσων εἶναι, τὸν πάλα τετελευτηκότα ὑβρίζειν· οὔτε βλασφημίας ἑκπὸς, τὴν τῶν παλαιότερων διαβάλλειν κρίσιν, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων δεδοκμασμένα ἀθετεῖν. Ἀμα τε λέγων, καὶ βιβλίον τι τῶν Ὠριγένους προκομίσας διεξήκει· καὶ χρειώδη ταῖς Ἐκκλησίαις τὰ ἀνεγνωσμένα δείξας, Ἀποστολὴν, ἔφη, ὑπομένουσιν οἱ ταῦτα διαβάλλοντες. — — —

21. De Hunnorum incursione in Thraciam

Περὶ δὲ τοῦτον τὸν χρόνον, ὥς ἐπίπαν συνενεχθὲν εὐρεῖν ἔστιν ἐν ταῖς τῶν ἱερέων διχονοίας, καὶ τὰ κοινὰ θορύβων καὶ ταραχῆς ἐπειράθη. Καὶ Οὐννοι μὲν τὸν Ἰστρον περαιωθέντες τοὺς Θράκας ἐδῆον — — — ἐβεβούλευτο πρὸς ἑαυτὰ συγκροῦσαι τὰ βασίλεια, καὶ στρατηγοῦ Ῥωμαίων ἀξίωμα περὶ Ὀνωρίου προξενίσας Ἀλαρίχῳ τῷ ἡγουμένῳ τῶν Γότθων, Ἰλλυριοῖς ἐπισπέστησεν.

22. De incursione Ildis Hunnorum ducis in Castra Martis Moesiae

Κατὰ ταυτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὐννοὺς στρατοπεδευομένους ἐν Θράκῃ, μήτε πολεμοῦντος αὐτοῦ, μήτε διώκοντος, αἰσχυρῶς ὑποστρέφωαι, τοὺς πλείους ἀποβαλόντας. Ἐπεὶ γὰρ Οὐλδὶς ὁ ἡγούμενος τῶν περὶ τὸν Ἰστρον βαρβάρων, πλείστην ἔχων στρατιὰν ἐπεραιώθη τὸν ποταμὸν, ἐν τοῖς Θρακῶν ὄροις ἐστρατοπεδεύετο. Καὶ Καστράμαρις πόλιν τῆς Μυσίας προδοσίᾳ ἐλὼν, ἐντεῦθεν τὴν ἄλλην Θράκην κατέτρεχε, καὶ σπονδὰς θέσθαι πρὸς Ῥωμαίους ὑπ' ἀλαστονείας οὐκ ἠρείχετο. Διαλεγομένου δὲ αὐτῷ περὶ εἰρήνης τοῦ ὑπάρχοντος τῶν Θρακῶν στρατευμάτων, ἀνίσχοντα τὸν ἥλιον ἐπιδείξας, οὐ χαλεπὸν αὐτῷ ἔφη, ἢν βούλοιο, πᾶσαν ἢν ἐφορᾷ γῆν καταστρέψασθαι. Τεραπευομένου δὲ τοιαύδε, καὶ δασμὸν ὅσον ἐβούλετο ἐπιταπύοντος, καὶ ἐπὶ τούτοις συντίθεσθαι Ῥωμαίοις εἰρήνην ἔχειν ἢ πόλεμον περιμένειν· ἀμυχανοῦν τε τοῦ πράγματος ὄντος, ἐπέδειξεν ὁ Θεὸς ἦν ἔχει προμήθειαν περὶ τὴν παροῦσαν βασιλείαν. Οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ λόγοι πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὸν Οὐλδὴν οἰκείους καὶ λοχαγοὺς ἐγένοντο περὶ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως φιλάνθρωπίας, ὁποῖον τε καὶ ὅσων ἀξιοὶ γερῶν τοὺς ἀρίστους καὶ ἀγαθοὺς ἀνδρας. Οὐκ ἀθεεὶ δὲ τούτων εἰς ἔρωτα καταστάντες, Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐστρατοπεδεύοντο ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοις. Ὁ δὲ Οὐλδὶς πρὸς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ μόλις διεσώθη, πολλοὺς ἀποβαλὼν, ἄρδην δὲ τοὺς καλουμένους Σκυροὺς· ἔθνος δὲ τοῦτο βάρβαρον, ἰκα-

20. Ibid., col. 1553 A—B.

21. Ibid., col. 1580 C — 1581 A.

22. Ibid., col. 1605 C — 1608 B.

вика си с неприятелите, вдигнал ръката си и се готвел да хвърли срещу [Теотим] въжето, за да го издърпа при себе си и при своите съплеменници. Но щом посегнал, ръката му останала протегната във въздуха. И варваринът не бил освободен от невидимите окови, преди Теотим, по застъпничеството на останалите, да се помоли на бога за него. Казват, че Теотим носел дълга коса, каквато сам той пръв установил за монасите. Той водел прост живот. Не си определял едно и също време за ядене, но ядел само когато бил гладен или жаден. Аз наистина мисля, че на философа е присъщо да прибегва към това поради нужда, а не за удоволствие.

20. Защита на Ориген от страна на Теотим, епископа на Томи

[Епифаний] избягвал да се срещне с Йоан на едно и също място. И като свикал поотделно всички пребиваващи в Константинопол епископи, показал им решенията срещу съчиненията на Ориген. Той убедил някои да подкрепят тези решения. Но повечето отказали. А епископът на Скития Теотим открито застанал срещу Епифаний. Той казал, че не е благочестиво да се хули отдавна починал човек и че на богохулство прилича и това, да се очерня преценката на предишните и да се отхвърлят техните решения. Като казал това, той посочил една книга от Ориген и започнал да чете. Изтъквайки, че прочетеното е полезно за църквата, той добавил: „Глупости вършат тези, които оклеветяват това...“

21. Нападение на хуните в Тракия²⁶²

Около това време и държавата, както въобще се случва при религиозни спорове, преживяла вълнения и сътресения. А и хуните, след като минали Истър, почнали да опустошават Тракия — — — [Стилихон²⁶³] искал да скара и двете империи и като издействувал от Хонорий²⁶⁴ длъжността ромейски стратег за предводителя на готите Аларих, изпратил го срещу илирийците.

22. Нападение на хунския вожд Илдис над Кастра Мартис в Мизия

По това време²⁶⁵ и хуните, които се били разположили на стан в Тракия, като загубили повечето от своите бойци, се завърнали позорно, без [императорът] да е воювал [с тях] или да ги е преследвал. Защото Улдис²⁶⁶, вождът на варварите около река Истър, преминал реката с голяма войска и се разположил на стан в тракийските предели. Той превзел с предателство Кастра Мартис²⁶⁷, град в Мизия, оттам опустошавал останалата Тракия и поради самонадеяност не се съгласявал да сключи мир с ромеите. Когато началникът на тракийските войски му предложил мир, той посочил изгряващото слънце и казал, че ако пожелаел, за него не било трудно да покори цялата земя, която то огрявало. Като се хвалел по този начин и изисквал данък, който сам определил, той казвал, че (само) при това условие ще се съгласи да сключи мир с ромеите, иначе ги

ἔως πολυάνθρωπον, πρὶν τοιαῦδε περιπεσεῖν συμφορᾷ. Ὑστερήσαντες γὰρ ἐν τῇ
 φυγῇ, οἱ μὲν αὐτῶν ἀνηρέθησαν· οἱ δὲ ζωγρηθέντες, δέσμοι πρὸς τὴν Κωνσταν-
 τινούπολιν ἐξεπέμφθησαν. Δύξαν δὲ τοῖς ἄρχουσιν διανεῖμαι τούτους, μή τι πλῆ-
 θος ὄντες νεωτερίωσι· τοὺς μὲν ἐπ' ὀλίγοις τιμήμασι ἀπέδοντο· τοὺς δὲ πολλοὺς^a
 προῖκα δουλεύειν παρέδοσαν, ἐπὶ τὸ μήτε Κωνσταντινουπόλεως, μήτε πάσης
 Ἑδρώπης ἐπιβαίνειν, καὶ τῇ μέσῃ θαλάσῃ χωρίζεσθαι τὸν ἐγνωσμένον αὐτοῖς
 τόπον. Ἐκ τούτων τε πλῆθος ἄπειρον περιλειφθέν, ἄλλος ἄλλαχῇ διατρίβειν
 ἐτάχθησαν· πολλοὺς δὲ ἐπὶ τῆς Βιθυνίας τεθέσθαι, πρὸς τῷ καλουμένῳ Ὀλύμπῳ
 ὄρει, σποράδην οἰκοῦντας, καὶ τοὺς αὐτόθι λόφους καὶ ἑπωρείας γεωργοῦντας.

^a) corr. Dujčev πολλοὺς ed. Migne.

очаква война. В това безизходно положение бог проявил грижата си за нашата държава. Не след дълго време пред приближавите и военачалниците на Улдис станало дума за ромейската държава, за човеколюбието на императора и с какви и колко големи почести той удостоявал храбрите и добри мъже. И с божия помощ, примамени от тия неща, те преминали на страната на ромеите и заедно със своите подчинени се разположили на стан при тях. А Улдис едва успял да се спаси на отвъдния бряг на реката, като изгубил много хора и всичките така наречени скири²⁶⁸. Това е варварско племе, което било доста многочислено преди да изпадне в тая беда. Защото като изостанали назад при бягството, едни от тях били избити, а други били пленени и били изпратени вързани в Константинопол. Управниците решили да ги разпръснат, за да не се разбунтуват, като са такова голямо множество. Едни били продадени на ниска цена, а повечето били раздадени даром като роби [на разни хора] с условие да нямат достъп нито в Константинопол, нито в цяла Европа и да бъдат отделени чрез морето от познатите им места. Много от тях не били продадени. Там било заповядано да живеят на различни места. Мнозина от тях съм видял да живеят разпръснато във Витиния²⁶⁹ при така наречената планина Олимп и да обработват тамошните хълмове и планински долини.

VII. ТЕОДОРИТ КИРСКИ

Теодорит бил роден в 393 г. в Антиохия, гдето получил своето образование, като ученик на прочутия Теодор, епископ на Мопсуестия. През 423 г. бил избран за епископ на сирийския град Кирос. Той се проявил като ревностен църковник и в борбите, които избухнали във връзка с учението на Нестория, с когото бил съученик от младини, и Кирил Александрийски. Теодорит взел страната на Нестория. След третия Вселенски събор в Ефес (431 г.) Теодорит се съгласил да признае решението относно учението на Нестория, обаче отказал да осъди него самия като еретик. Поради това той трябвало да прекара известно време, именно от 449 до 451 г., в изгнание. След своето изгнаничество, той се завърнал отново в Кирос, гдето прекарал до края на живота си.

Теодорит Кирски се проявил като плодовит книжовник. На първо място трябва да се постави неговата „Църковна история“ (*Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*), която съставя продължение на Евсевиевата „Църковна история“ и излага събитията от 323 г. до 428 г. В изложението обаче са споменати също и някои събития от малко по-късно време. Теодоритовата творба издава известна общност със съчиненията на Сократ и Созомен, обаче съвпаденията трябва да се обяснят с общите използвани извори. Творбата на Теодорита има ярко подчертана апологитическа тенденция. Там между другото се дават някои ценни известия за историята на балканските владения на Източно-римската империя, както и за историята на хуните. Освен тази „Църковна история“, Теодорит е написал една *Φιλόθεος ἱστορία*, гдето разказва за живота и дейността на прочути отшелници. В тази втора негова творба също има нещо върху историята на нашите земи. От неговото перо са излезли също няколко църковни проповеди, послания, догматически и полемически съчинения и тълкувателни изложения върху разни книги от Писанието. Особено известно е неговото съчинение „Лекуване на езическите болести“ (*Ἑλληνικῶν θεραπειτικῇ παθημάτων*), в което той се бори против различните езически

THEODORETUS CYRRENSIS

Historia ecclesiastica

1. Constantius synodum in Serdica fieri imperat

Τούτοις πεισθεὶς τοῖς γραμμασιν ὁ Κωνσταντῖος, προσέταξεν εἰς τὴν Σαρδικίην, ἡλλορικὴ δὲ αὕτη πόλις, τοῦ Δακῶν ἔθνους μητρόπολις, καὶ τοὺς τῆς Ἑφῶς καὶ τοὺς τῆς Ἑσπέρας συνδραμεῖν ἐπισκόπους.

учения. Колко широко са били известни съчиненията на Теодорита Кирски може да се види, между другото, от обстоятелството, че едно негово тълкувание на Псалтира е било преведено на старобългарски още по времето на цар Симеона — вероятно в Източна България през първата четвърт на X век. През VI век във Византия са били изказани съмнения относно правоверието на Теодоритовите книги. Въпреки това неговата „Църковна история“ е била преведена на латински, а по-късно била използвана от някои византийски историци, като Йоан Зонара и Никифор Калист.

РЪКОПИСИ

Главни ръкописи с текста на Теодоритовата „Църковна история“ са: P = Cod. Paris, suppl. 1248 (s. IX). — B = Cod. Bodleianus Auct. E 4, 18 (s. X). — A = Cod. Bodleianus Auct. E II 14 (s. XI). — L = Cod. Laurent. X 18 (s. XI). — Посочвания за други ръкописи вж. у Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, p. 332.

ИЗДАНИЯ

Theodoret, Kirchengeschichte, herausgegeben von L. Parmentier (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte). Leipzig 1911. — Migne, P. Gr., LXXXII (1864), coll. 881—1280. — *Religiosa historia*: ibidem, coll. 1279—1496. Тук е използвано това издание.

КНИГОПИС

Книгописни посочвания за по-старата книжнина вж. у Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, pp. 331—332. — Вж. също: Н. Глубоковский. Блаженный Теодорет епископ Кирский и его деятельность (Москва 1890). — В. Погореловъ, Толкования Теодорита Кирскаго на Псалтырь в древне-болгарском переводе. Рассмотрение списков и исследование особенностей псалтырного текста (Варшава 1910). — Teodoreto, a cura di N. Festa. *Terapia di morbi pagani*. Vol. I (libri, I—VI) (Firenze 1931).

ТЕОДОРИТ КИРСКИ

Църковна история

1. Император Констанций издава заповед да бъде свикан събор в Сердика

Убеден от това писмо²⁷⁰, Констанций заповядал да се съберат епископите и от източните и от западните части на империята в илирийския град Сердика²⁷¹, главно селище на дакийското племе²⁷².

2. De Paulo, qui fuit episcopus Constantinopolitanus

Καὶ ἄλλα τινὰ προσθέντες, ἃ συνοφωρεῖν εἰώθεσαν τῆς εὐσεβείας τοὺς κήρυκας. Ἀλλὰ τοῦτον τηρικαῦτα οὐκ εἶσεν ὁ λεὼς εἰς τὴν Σαρδικὴν ἀπαχθῆναι, τὰς τῶν ἐναντίων ὀρωδήσας ἐπιβουλὰς.

3. De synodo in Serdica facta

Εἰς δὲ τὴν Σαρδικὴν πενήκοντα μὲν καὶ διακόσιοι συνῆλθον ἀρχιερεῖς, ὡς διδάσκει τὰ παλαιὰ διηγήματα. Ἀφίκετο δὲ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ Ἀσκληπᾶς ὁ Γαζαῖος, οὗ καὶ πρόσθεν ἐμνήσθην, καὶ Μάρκελλος ὁ Ἀγκύρας τῆς Γαλατῶν μητροπόλεως, ὃς καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης συνόδου ἐπίσκοπος ἦν. Ἀφίκοντο δὲ καὶ οἱ τούτων κατήγοροι, καὶ οἱ τῆς αἵρετικῆς προστατεύοντες φάλαγγος, οἱ πάλαι τῶν περὶ τὸν Ἀθανάσιον γενομένοι δικασταί. Ἀλλὰ τῆς συνόδου μεμαθηκότες τὸ ἀκλινές, καὶ τὴν ἐν τοῖς θείois δόγμασιν ὑγείαν, οὐδὲ κληθέντες εἰσῆλθον εἰς τὸ συνέδριον, ἀλλ' ἀπέδρασαν σὺν τοῖς ἀδίκοις δικασταῖς καὶ οἱ κατήγοροι. Καὶ τοῦτο ἄμεινον διδάσκει τῆς συνόδου τὰ γράμματα, ἃ σαφοῦς ἔνεκα διδασκαλίας ἐνθήσω τῇ συγγραφῇ.

Συνοδικὸν ὑπὸ τῶν αὐτόθι συνεληλυθότων ἐπισκόπων πρὸς τοὺς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐπισκόπους γραφέν.

Ἡ ἀγία σύνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπὸ τε Ῥώμης, καὶ Σπανίας, καὶ Γαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀφρικῆς, Σαρδανίας, Παννονίας, Μυσίας, Λακίας, Λαρδανίας, ἄλλης Λακίας, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἀχαΐας, Ἡλείρων, Θράκης, Ῥοδόπης, Ἀσίας, Καρίας, Βιθυνίας, Ἑλλησπόντου, Φρυγίας, Πισιδίας, Καππαδοκίας, Πόντου, Φρυγίας ἄλλης, Κυλικίας, Παμφυλίας, Λυδίας, νήσων Κυκλάδων, Αἰγύπτου, Θηβαΐδος, Λιβύης, Γαλατίας, Παλαιστίνης, Ἀραβίας, τοῖς πανταχοῦ ἐπισκόποις, καὶ συλλειτουργοῖς τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

4. De haereticis in synodo Serdicensi

Εἰσὶ δὲ τούτων μετὰ τοὺς περὶ Εὐσέβιον νῦν ἑξαρχοι, Θεόδωρος ἀπὸ Ἡρακλείας, Νάρκισσος ἀπὸ Νεραυνιάδος τῆς Κιλικίας, Στέφανος ἀπὸ Ἀντιοχείας, Γεώργιος ἀπὸ Λαοδικείας, Ἀκάκιος ἀπὸ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, Μηνόφαντος ἀπὸ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας, Οὐρσάκιος ἀπὸ Σιγγιδούνου τῆς Μυσίας, Οὐάλης ἀπὸ Μυρσῶν τῆς Παννονίας. Καὶ γὰρ οὗτοι τοῖς σὺν αὐτοῖς ἐλθοῦσιν ἀπὸ τῆς ἐφ᾽ ἡμᾶς οὐκ ἐπέτρεπον, οὔτε εἰς τὴν ἀγίαν σύνοδον ἐλθεῖν, οὔτε ὅλως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ παραβαλεῖν συνεχώρησαν. Καὶ ἐρχόμενοι δὲ εἰς τὴν Σαρδικὴν, κατὰ τόπους συνόδους^α ἐποιῶντο πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ συνθήκας μετὰ ἀπειλῶν, ὥστε ἐλθόντας αὐτοὺς εἰς τὴν Σαρδικὴν, μὴδ' ὅλως εἰς τὴν κλίσιν ἐλθεῖν, μήτε ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθεῖν τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, ἀλλὰ μόνον ἐλθόντας, καὶ ἐπὶ ἀφοσιώσει τὴν ἑαυτῶν ἐπιδημίαν ἐπιδειξαμένους, ταχέως φυγεῖν.

2. Ibid., col. 997 A.

3. Ibid., col. 997 D—1000 B.

4. Ibid., col. 1008 C—D.

a) σύνοδον codd.

2. За Павел, бившия епископ на Константинопол

Те прибавили и някои други [измислици], каквито обикновено съчинявали срещу проповедниците на благочестието. Обаче тогава народът, който се боял от козните на враговете, не позволил да бъде откаран [Павел] в Сердика.

3. За събора в Сердика

Както ни учат старите повествования, в Сердика се събрали двеста и петдесет архиереи. Пристигнал и великият Атанасий, Асклепий от Газа²⁷³, за когото споменах по-рано, и Маркел²⁷⁴, глава на Анкирската митрополия в Галатия, който бил епископ и по време на големия събор. Пристигнали и техните обвинители и онези, които предвождали еретическата фаланга²⁷⁵, по-раншните съдници на Атанасий. Но като узнал непреклонността на събора и неговата твърдост в божествените догми, те не се явили на събора, ако и да били канени, но заедно с несправедливите съдници избягали и обвинителите. И най-добре това ни показва посланието на събора, което за яснота ще вмъкна в изложението си.

Съборно послание, написано от събралите се тук епископи, до епископите по цял свят²⁷⁶:

Светният събор, събран по божия милост в Сердика от Рим, Испания, Галия, Италия, Кампания, Калабрия, Африка, Сардиния, Панония, Мизия, Дакия, Дардания, Втора Дакия, Македония, Тесалия, Ахея, Епир, Тракия, Родопа, Азия, Кария, Витиния, Хелеспонт, Фригия, Пизидия, Кападокия, Понт, Втора Фригия, Киликия, Памфилия, Лидия, Цикладските острови, Египет, Тибaida, Ливия, Галатия, Палестина и Арабия, поздравява в бога възлюбените братя, всички епископи и съслужители на вселенската и апостолска църква.

4. Еретици на събора в Сердика

Техни предводители след Евсевий²⁷⁷ сега са: Теодор от Ираклия, Нарцис от Нерониада в Киликия, Стефан от Антиохия, Георги от Лаодикея, Акакий от Кесария в Палестина, Минофант от Ефес в Азия, Урсакий от Сингидун в Мизия и Валент от Мирса в Панония. Те не позволили на ония, които дошли заедно с тях от Изток, нито да влязат в светия събор, нито пък въобще ги оставили да се приближат до божията църква²⁷⁸. И когато отивали в Сердика, те правили на някои места свои събори, като се уговорили и заплашвали, че щом стигнат в Сердика, няма изобщо да отиват на съд, нито пък ще се събират на едно място заедно със светия и велик събор, но само ще се явят, ще покажат за свое оправдание, че присъствуват, и веднага ще си отидат.

5. Преследване на православните в Тракия²⁷⁹

Коя църква днес не плаче поради техните злоумишления срещу самите епископи? - - - Адрианопол заради христолюбивия Евтропий и неговия приемник Лукий, който често поради тях носел дори и

5. De persecutione orthodoxorum in Thracia

Ποία νῦν Ἐκκλησία οὐ θρηνεῖ διὰ τὰς ἐκείνων κατὰ τῶν ἐπισκόπων αὐτῶν ἐπιβουλὰς; - - - ἡ δὲ Ἀδριανούπολις, διὰ Εὐτρόπιον τὸν φιλόχριστον, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Λούκιον, τὸν πολλάκις παρ' αὐτῶν καὶ ἀλύσεις φορέσαντα, καὶ οὕτως ἀποθανόντα - - - Θεόδουλον δὲ καὶ Ὀλύμπιον ἀπὸ τῆς Θράκης ὄντας, καὶ ἡμᾶς δὴ καὶ πρεσβυτέρους ἡμετέρους οὕτως ἐποίησαν ζητηθῆναι, ὥς εἰ εὖρε-
θείημεν κεφαλῆς ὑποστῆναι τιμωρίαν καὶ τάχα ἂν ἀπεθάνομεν οὕτως, εἰ μὴ παρὰ γνώμην αὐτῶν ἐφύγομεν καὶ τότε.

6. De exilio Liberii in Beroiam Thraciae

Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ δύο ἡμέρας κριθέντος Λιβερίου, καὶ μὴ μετατεθέν-
τος τοῦ λογισμοῦ, εἶπεν ἐξορισθῆναι εἰς τὴν Βέροϊαν τῆς Θράκης - - - Ὁ μὲν
δὴ νικηφόρος τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴς τὴν Θράκην ὥς προσετάρχῃ κατέλαβε.
Δύο δὲ διεληλυθότων ἐτῶν, ὁ μὲν Κωνστάντιος εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο.

7. De synodo in Nice Thraciae et de symbolo fidei ibi composito

Μετὰ τήνδε τὴν ἐπιστολὴν, τὸν βασιλεὺς θυμὸν παρατήξαντες, ἄγουσιν
ἄκοντας τῶν ἐπισκόπων τοὺς πλείστους εἰς ἓνα πόλιν τῆς Θράκης· Νίκη δὲ
ὄνομα ταύτη.

8. De epistola ad episcopos Illyrici

Ὅτι μέντοι τῆσδε τῆς ἐκθέσεως ἅπαντες κατηγοροῦσιν οἱ τῆς ἀληθείας
ἀγωνισταί, καὶ διαφερόντως οἱ τὴν ἐσπέραν οἰκοῦντες, μαρτυρεῖ τὰ πρὸς Ἰλλυ-
ρίους παρ' ἐκείνων γραφέντα - - - Ἐγραψαν δὲ τάδε· Οἱ ἐπίσκοποι οἱ ἐπὶ τῆς
Ῥωμαίων εἰς τὸ ἱερόν συνελθόντες συνέδριον, Λάμασος, καὶ Οὐαλεριανὸς, καὶ
οἱ λοιποὶ, τοῖς ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐν Ἰλλυρικῷ καθεστῶσιν ἐπισκόποις,
ἐν Θεῷ χαίρειν.

9. De martyrio Aemiliani in Dorostolo

Ἐν Δοροστόλῳ^α, πόλιν δὲ αὕτη τῆς Θράκης ἐπίσημος, Αἰμιλιανὸς ὁ νικη-
φόρος ἀγωνιστὴς ὑπὸ Καπετωλίνου τοῦ τῆς Θράκης ἀπάσης ἄρχοντος παρε-
δόθη πυρρῇ.

10. De synodo in Nice Thraciae

Ταύτην δὲ ὁμολόγησαν οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες Πατέρες, καὶ ταύτη
σύμνηφοι τυχάνουσι πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον Ἐκκλησίαι, αἱ τε κατὰ Σπανίαν,
καὶ Βρεττανίαν καὶ Γαλλίας, καὶ αἱ τῆς Ἰταλίας πάσης, καὶ Καμπανίας, Δαλ-
ματίας τε καὶ Μυσίας, Μακεδονίας, καὶ πάσης Ἑλλάδος.

5. Ibid., col. 1032 B—D.

6. Ibid., col. 1040 A—B.

7. Ibid., col. 1049 A—B.

8. Ibid., col. 1052 B—C.

9. Ibid., col. 1093 A.

10. Ibid., col. 1125 D—1128 A.

α) ἐν Δοροστόλῳ δέ. Basil. Graec.; Nicephor. H. E. X, 9 et Epiphanius, rectius.

окови и така загинал - - - Те започнали така да преследват Теодул и Олимпий, от Тракия, пък и нас и нашите свещеници, че ако ни бяха намерили, щяхме да бъдем наказани със смърт и може би така щяхме да погинем, ако и тогава не бяхме избягали въпреки очакването ми.

6. Изгнанието на Либерий в Тракийска Вероя²⁸⁰

След два дни императорът разпитал Либерий и понеже той не си променил мнението, заповядал да бъде заточен във Вероя в Тракия - - - Тогава победоносният поборник за истината пристигнал в Тракия, както му било заповядано. А след като минали две години, Констанций отишъл в Рим.

7. За събора в тракийския град Нике²⁸¹ и за съставеното там изложение на вярата²⁸²

След като изпратили това писмо и разпалили гнева на императора²⁸³, завели по-голямата част от епископите против волята им в един тракийски град, на име Нике.

8. Послание до епископите в Илирик²⁸⁴

Всички поборници²⁸⁵ за истината осъдили това изложение и особено ония, които живеят на Запад. За това свидетелствува писмото им до илирийците²⁸⁶ — — —. Те написали следното: „Събраните на свещен събор епископи на Римската [църква] Дамаз²⁸⁷, Валериан²⁸⁸ и останалите поздравляват в бога обичните си братя, епископи в Илирик.“

9. Мъченичеството на Емилиан в Доростол

В Доростол²⁸⁹, прочут град в Тракия²⁹⁰, победоносният поборник [за вярата] — Емилиан²⁹¹ — бил хвърлен на кладата от управителя на цяла Тракия — Капитолин²⁹².

10. Съборът в Тракийска Никея²⁹³

Тази вяра изповядали събралите се в Никея отци и с нея са съгласни всички поместни църкви в Испания, Британия и Галия, в цяла Италия, Кампания, Далмация и Мизия, Македония и цяла Елада.

11. Послание на събора в Илирик за вярата

Епископите на Илирик поздравляват в господа божии църкви и епископите на диоцеза Азия, Фригия, Карофригия и Пакатиана.

11. De epistola synodi Illyrici de fide

Ἐπιστολή συνοδική τῆς ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ συνόδου περὶ πίστεως. Οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Ἰλλυρικοῦ ταῖς Ἐκκλησίαις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπισκόποις διοικήσεως Ἀσιανῆς, Φρυγίας, Καροφρυγίας, Πακτιανῆς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

12. De Valente contra Gothos pugnatura

Τῶν δὲ Γότθων τὸν Ἰστρον διαβάτων, καὶ τὴν Θράκην ληϊζομένων στρατιάν τε συναθροίσαι, καὶ στρατεῦσαι^α κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο.

13. Valens Eusebium in exilium misit

[Misit] εἰς δὲ γε τὴν Θράκην Εὐσέβιον, τὸν ἀποστολικοῖς ἰδρῶσι περιεσφόμενον.

14. De exilio Eusebii in Thraciam

Ὅποσῃν δὲ ἀνδρείαν καὶ σοφίαν ἐπεδείξατο, βασιλικὸν δεξάμενος νόμον, ὃς ἐκέλευσεν αὐτὸν τὴν Θράκην καταλαβεῖν, ἀναγκαῖον οἶμαι τοὺς ἀγνοοῦντας μαθεῖν — — — Ὁ δὲ σμικρὰ τινα παρὰ τῶν γνωριμωτέρων λαβὼν, καὶ διδασκαλίαις ἅπαντας καὶ προσευχαῖς καθοπλίσας, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὑπερμαχεῖν δογμάτων παρεγγήσας, ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἀπῆρεν.

15. De persecutione orthodoxorum

Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὁ προεσβύτης καὶ πειμένα ἔχειν, καὶ τοῖς ἐκείνου νεύμασιν ἑπεσθαι, ὀγδοήκοντα κατὰ ταυτὸν συλλαβὼν, εἰς τὴν Θράκην ἐξέπεμψεν. Ἀπαγόμενοι δὲ θεραπείας ἀπήλανον ὅτι μάλιστα πλείστης καὶ πόλεις γὰρ ὑπῆντων καὶ κῶμαι, γεραίρουσαι τοὺς νικηφόρους ἀγωνιστάς. Ἀλλ' ὁ φθόνος τοὺς ἀντιπάλους ὀπλίσας, φάναι τῷ βασιλεῖ παρεσκεύασεν, ὥς τιμὴν παμπόλλην τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις ἢ νομοθεῖσα προῦξένησεν ἀτιμία. Ταῦτα μαθὼν ὁ Βάλης, ἀνὰ δύο διαιρεθῆναι προσέταξε, καὶ τοὺς μὲν εἰς τὴν Θράκην, τοὺς δὲ εἰς τὰς τῆς Ἀραβίας ἐσχατίας, ἄλλους δὲ εἰς τὰς τῆς Θηβαΐδος διασπαρῆναι πολίχνας. Φασὶ δὲ, καὶ οὕς ἢ φύσις συνέζευξε, διατρεῦσαι τοὺς ὠμοτάτους, καὶ ἀδελφοὺς ὄντας ἀπ' ἀλλήλων χωρίσαι.

16. Valens magistrum militum Tralanum contra Gothos in Thraciam misit

Ἐπειδὴ δὲ τὸν Βόσπορον διαβάς εἰς τὴν Θράκην ἀφίκετο, πρῶτον μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει πλείστον διέτριψε χρόνον, δειμαίνων τὸν πόλεμον. Τραῖα-

11. Ibid., col. 1137 C.

12. Ibid., col. 1145 C.

13. Ibid., col. 1148 B—C.

14. Ibid., col. 1148 C—1149 B.

15. Ibid., col. 1156 D—1157 A.

16. Ibid., col. 1193 A—C.

^α) στρ. συναθροίσας στρατεῦσαι. Basil. Gr. et Savilli, itemque Epiphanius VII, 13, probante Valesio.

12. Валент се готви за война срещу готите

Но след като готите преминали Истър и почнали да опустошават Тракия, [Валент] решил да събере войска и да се отправи на поход срещу тях.

13. Заточаването на епископ Евсевий в Тракия

[Валент изпратил на заточение] в Тракия Евсевий, обяв в апостолска пот.

14. Епископ Евсевий в Тракия

Смятам необходимо да осведомя тези, които не знаят, за мъжеството и мъдростта, проявени от Евсевий, когато той получил нареждането на императора, с което му се заповядало да отиде в Тракия. — — — А той, като взел някои незначителни и обикновени неща, като укрепил всички с поучения и молитви и като им поръчал да се борят за апостолското учение, заминал за Истър.

15. Гонение на православни християни при Валент

След като презвитерът казал [на префекта]²⁹⁴, че те си имат духовен пастир и следват неговите наставления, той заловил осемдесет души и ги изпратил в Тракия²⁹⁵. Те заминали, изпроводени [от народа] с най-голямо уважение. И наистина, градовете и селата посрещали с почит победоносните борци. Обаче завистта подтикнала техните противници да кажат на императора²⁹⁶, че предполагаемото безчестие е донесло твърде голяма чест на тези мъже. Като научил това, Валент заповядал да бъдат разделени и едни да бъдат пръснати из Тракия, други из покрайнините на Арабия, а трети из градовете на Тиваида. Казват дори, че [Валентовите хора] в жестокостта си разделили и ония, които природата била свързала, като отделили един от друг родни братя.

16. Валент изпраща стратега Траян срещу готите в Тракия

След като [Валент] преминал Босфора и стигнал в Тракия, отначало той останал дълго време в Константинопол, понеже се страхувал от войната. Той изпратил стратега Траян с войска срещу варварите²⁹⁷. Тъй като Траян претърпял неуспех и се завърнал, Валент твърде много го укорявал, като го обвинявал в малодушие и страхливост.

17. Вретаний, архиерей на Малка Скития

И Вратений, който блестял с всякакъв вид добродетели, комуто било поверено да управлява като архиерей градовете на цяла Скития и бил обладан от религиозна ревност, изобличил Валент, че изопачава християнското учение и че върши беззакония срещу светите мъже²⁹⁸.

νὸν δὲ σὺν τῇ στρατιᾷ τὸν στρατηγὸν κατὰ τῶν βαρβάρων ἀπέστειλεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡττηθεὶς ἐπανῆλθεν ἐκεῖνος, ἐλοιδορεῖτο λίαν Οὐάλης, μαλακίαν αὐτῷ καὶ δειλίαν ἐγκαλῶν.

17. De Bretanione praesule christianorum in Scythia Minore

Καὶ Βρετανίων,^a παντοδαπῇ μὲν λαμπρυνόμενος ἀρετῇ, πάσης δὲ τῆς Σκυνθίας τὰς πόλεις ἀρχιερατικῶς ἰθύνειν πεπιστευμένος, ἐπύρσευσέ τε τῷ ζήλῳ τὸ φρόνημα, καὶ τὴν τῶν δογμάτων διαφθοράν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἀγίων παρανομίας τοῦ Βάλεντος ἤλεγξε.

18. De Valentis excidio

Ὁ δὲ τῶν συμβούλων ἐκείνων τῶν ἀρίστων καταφρονήσας, τὴν μὲν στρατιὰν εἰς τὴν παράταξιν προὔπεμψεν· αὐτὸς δὲ ἐν τινὶ κώμῃ καθήμενος τὴν νίκην προσέμενεν. Οἱ δὲ στρατιῶται τῶν βαρβάρων οὐκ ἐνεγκόντες τὴν ῥύμην, ἐτράποντο, καὶ κατεκτείνοντο διωκόμενοι· οἱ μὲν φεύγοντες κατὰ τάχος, οἱ δὲ κατακράτος διώκοντες. Καταλαβόντες δὲ τὴν κώμην ἐκείνην οἱ βάρβαροι, ἔνθα ὁ Βάλης τῆς ἥτιαν μεμαθηκῶς ἐπειράθη λαθεῖν, πῦρ ἐμβαλόντες ἐνέπρησαν σὺν τῇ κώμῃ καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας ἀντίπαλον.

19. De Eusebio, episcopo Samosatæ

Τοιοῦτο μετὰ τοὺς παντοδαποὺς ἀγῶνας ὁ μέγας Εὐσέβιος ἐδέξατο τέλος, καὶ τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ βαρβάρους διαφυγόν, τὰς τῶν δυσσεβῶν αἰρετικῶν οὐ διέφυγε χεῖρας, ἀλλὰ δι' ἐκείνων τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδήροατο. Ταῦτα μὲν οὖν μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῶν ἐπισκόπων ἐγένετο. Γρατιανὸς δὲ, τὴν Θράκην δηρουμενὸν μαθὼν ὑπὸ τῶν τὸν Βάλεντα κεκανότων βαρβάρων, καταλιπὼν τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὴν Πανονίαν^b ἀφίκετο.

20. De magistro militum Theodosio contra barbaros circa Istrum pugnante

Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν Θεοδοσίος, διὰ τε τὴν τῶν προγόνων περιφάνειαν, καὶ διὰ τὴν οἰκείαν ἀνδρείαν, ὀνομαστότατος ἦν, καὶ τούτου χάριν ὑπὸ τοῦ φθόνου τῶν ὁμοτίμων καὶ ὁμοφύλων βαλλόμενος, ἐν ταῖς Σπανίαις διέτριβεν· ἐν ἐκείναις γὰρ ἔφν τε καὶ ἐτράφη. Ἀπορῶν δὴ οὖν ὁ βασιλεὺς ὃ τί χρή δεῖσαι, φουσηθέντες γὰρ ἐκ τῆς νίκης οἱ βάρβαροι, δύσμαχοι ἦσαν τε καὶ ἐδόκουν, τὴν Θεοδοσίου στρατηγίαν λῦσιν ὑπέλαβε τῶν κακῶν. Ἀντίκα δὴ οὖν, ἐκ τῶν Σπανίων τὸν ἄνδρα μεταπεμφόμενος, καὶ στρατηγὸν χειροτονήσας, μετὰ τῆς συνειλεγμένης ἐξέπεμψε στρατιᾶς. Ὁ δὲ τῇ πίστει φραζόμενος θαρσαλέως ἐξώρμησε, καὶ τὴν Θράκης ἐπιβὰς, καὶ τοὺς βαρβάρους θεασάμενος ὁμόσε χωροῦντας, ἔταξε τὴν στρατιάν ὡς εἰς μάχην. Ἀψιμαχίας δὲ γενομένης, οὐκ ἐνεγκόντες ἐκεῖνοι τὴν ἐμβολήν, τὴν τάξιν κατέλιπον· τῆς δὲ τροπῆς γενομένης,

17. Ibid., col. 1196 B.

18. Ibid., col. 1196 B.

19. Ibid., col. 1205 A.

20. Ibid., col. 1205 A—C.

a) Βεττανίων Christoph., Scalig., Casaubon.

b) Παννονίαν Bas. Graec. et Stéph.

c) ὡς abest a Bas. Graec.

18. Гибелта на Валент

Като пренебрегнал отличните съветници, той изпратил войската напред да се бие, а сам отседнал в едно село и чакал победата. Но войниците не могли да удържат устрема на варварите, обърнали гръб и били избити при преследване. Едните бягали бързо, а другите ги преследвали с всички сили. Когато варварите стигнали до онова село, гдето Валент, след като се научил за поражението, се опитал да се скрие, запалили селото и заедно с него изгорили и противника на благочестието.

19. За Евсевий, епископ на Самосата

Така завършил живота си великият Евсевий, след най-различни страдания. Той се отървал от варварите в Тракия, но не избягнал от ръцете на нечестивите еретици и чрез тях придобил мъченическия венец. Това станало след завръщането на епископите²⁹⁹. А Грациан³⁰⁰, когато разбрал, че Тракия бива опустошавана от варварите³⁰¹, които били изгорили Валент, напуснал Италия и отишъл в Панония.

20. Борбата на стратега Теодосий срещу варварите край Дунав

По онова време Теодосий³⁰² бил много известен както поради благородния си произход, така и поради личната си храброст. Затова преследван от завистта на своите другари и съплеменници, той стоел [далеч] в Испания, гдето бил роден и отгледан. Прочее, като недоумявал, що да стори, защото възгордените от победата варвари били и изглеждали непобедими, императорът³⁰³ сметнал, че избирането на Теодосий за стратег ще сложи край на злините. Затова веднага го извикал от Испания, назначил го за стратег и го изпратил със събраната войска. Теодосий смело тръгнал на поход, като се уповавал на вярата си. Когато пристигнал в Тракия и видял, че варварите³⁰⁴ настъпват дружно, той построил войската за бой. След като било завързано сражение отблизо, неприятелите не могли да издържат удара и напуснали строя. При отстъплението едните бягали, а другите ги преследвали със все сила. Настанало голямо изстребление на варварите. Те били избивани не само от ромеите, но и взаимно се изстребвали. Така били погубени повечето от тях. Малцина успели да се скрият и преминали Истър. А отличният военачалник като разпределил веднага из близките градове войската, която имал, отпътувал бързо и стигнал при император Грациан и му съобщил лично за своите победи.

21. За града Солун

Солун е извънредно голям и многолюден град³⁰⁵. Той принадлежи на македонския народ и е главен град на Тесалия, Ахея, а също и на много други племена, които се управляват от префекта на Илирик³⁰⁶.

οἱ μὲν ἔφρευγον, οἱ δὲ κατακράτος ἐδίωκον. Πολὺς δὲ φόνος τῶν βαρβάρων ἐγένετο. Οὐ μόνον γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἁλλήλων ἐκτείνοντο. Οὕτω δὲ τῶν πλείστων ἀναιρεθέντων, ὀλίγων δὲ τῶν λαθεῖν δυνηθέντων διαβάντων τὸν Ἰστρον, εὐθὺς ὁ ἄριστος στρατηγός, ἣν εἶχε στρατιὰν ἐν ταῖς πελαγούσαις πόλεσι διελὼν, αὐτὸς πρὸς τὸν βασιλέα Γρατιανὸν κατὰ τάχος ἐλαύνων ἀφίκετο, τῶν οἰκείων τροπαίων γενόμενος ἄγγελος.

21. De Thessalonica

Θεσσαλονίκη πόλις ἐστὶ μερίστη καὶ πολυάνθρωπος, εἰς μὲν τὸ Μακεδόνων ἔθνος τελοῦσα, ἡγουμένη δὲ καὶ Θετταλίας καὶ Ἀχαΐας, καὶ μέντοι καὶ ἄλλων παμπόλλων ἐθνῶν, ὅσα τῶν Ἰλλυριῶν τὸν ὑπαρχον ἡγούμενον ἔχει.

22. De dissensione ecclesiastica in Antiochia

Παυλῖνός τε γὰρ ἐτελεύτησε πάλαι, καὶ Εὐάγριος οὐκ ἐννόμως προβέβληται· καὶ τῆς Ἐφώας αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Φλαβιανοῦ προεδρίας ἀντέχονται, πρὸς δὲ τῇ Ἐφώᾳ, καὶ τὴν Ἀσιανὴν ἅπασαν, καὶ τὴν Ποντικὴν, καὶ μέντοι καὶ τὴν Θρακικὴν^β κοινωνοῦσας ἔχει καὶ συνημμένας, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν δὲ ἅπαν ἐκείνων οἶδε τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐπισκόπων ἡγούμενον.

23. De ecclesia Gothorum

Ὅρων δὲ καὶ τὸν Σκυθικὸν ὄμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμηνιῆσατο καὶ αὐτὸς, καὶ πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν. Ὁμογλώττους γὰρ ἐκείνοις^α πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντας λόγια προβαλλόμενος, μίαν τούτοις ἀπένευμεν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανωμένων ἐθήρευσεν. Αὐτὸς τε γὰρ τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν διελέγετο, ἐρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέρω γλῶσσαν ἐπισταμένῳ τινί.

24. De conversione Scytharum circa Istrum incolentium

Μαθὼν δὲ τινὰς τῶν νομάδων παρὰ τὸν Ἰστρον ἐσκηνομένους διψῆν μὲν τῆς σωτηρίας, ἐστειρῆσθαι δὲ τοῦ τὸ νόμα προσφέροντος, ἐπεζήτησεν ἄνδρας τὴν ἀποστολικὴν φιλοπονίαν ἐξηλωκότας, καὶ τούτους ἐκείνοις ἐπέστησεν. Ἐγὼ δὲ καὶ γράμμασιν ἐντετύχηκα παρ' αὐτοῦ γραφεῖσι πρὸς Λεόντιον τὸν Ἀγκύρας ἐπίσκοπον, δίδων καὶ τῶν Σκυθῶν ἐδήλωσε τὴν μεταβολήν, καὶ πεμφθῆναι ἄνδρας πρὸς τὴν τούτων ποδηγίαν ἐπιτηδείους ἡξίωσεν.

21. Ibid., col. 1232 A.

22. Ibid., col. 1249 B—C.

23. Ibid., col. 1257 B—C.

24. Ibid., col. 1257 D—1260 A.

a) τὴν Ἐφῶν. Basil. Gr. et Steph.

b) Θρακικανήν. Ibidem.

c) καὶ abest a Basil. et Steph.

d) ἐκείνων. Basil. Gr.

22. Църковен разкол в Антиохия

И тъй Павлин³⁰⁷ отдавна бил починал и Евагрий бил назначен незаконно. Всички църкви от Изтока били привърженици на епископ Флавиан. Той се намирал в общение с църквите на Изтока, на цяла Азия и на Понта, а също и на Тракия. Те били в единение и общение с него и целият Илирик признавал него за глава на източните епископи.

23. За църквата на готите

Когато [Йоан Златоуст видял]³⁰⁸, че и скитското множество³⁰⁹ паднало в мрежата на арианите, започнал и той да измисля противосредства и намерил възможност за лов. Защото той им назначавал за презвитери и дякони техни еднородници, които да им четат словото божие, отредил им една църква и чрез това спечелил мнозина от заблудените. А и самият той отивал там много често и беседвал с тях посредством един човек, който знаел и двата езика.

24. За покръстването на скитите край Дунава³¹⁰

Когато разбрал, че някои от номадите, разположени край Истър, жадуват за спасение, но нямало кой да им даде да пият от извора, той потърсил мъже, ревнители на апостолския труд, и им ги поставил [за наставници]. Аз дори намерих случайно и едно писмо, отправено от него до Анкирския епископ Леонтий, с което му известявал за покръстването на скитите и искал да им бъдат изпратени способни мъже, които да ги ръководят.

25. Бунтът на Гаина в Тракия³¹¹

„Защото ти си стратег, удостоен си с консулската одежда и трябва да не забравяш, какво си бил по-рано и какво си станал сега, каква е била предишната ти бедност и какво е сегашното ти богатство, какви дрехи си носел преди да минеш Дунава и с какви сега си облечен“ — — — С тия думи учителят на вселената³¹² затворил устата на Гаина и го накарал да млъкне. След известно време Гаина открито извършил отдавна замислената узурпация, събрал войската в Тракия и започнал да плякосва и опустошава много местности.

26. Християни в Тракия в началото на пети век³¹³

От тази неправда³¹⁴ се отворили особено епископите на Европа. Затова те се отказали от общение с ония, които я били извършили. А и всички илирийци застанали на тяхна страна. Повечето от градовете на Изток отбягнали от участие в неправдата, но не

25. De seditione Gaïnae in Thracia

Στρατηγός τε γὰρ εἶ, καὶ τῆς ὑπατικῆς ἡξιώτης στολῆς, καὶ χρὴ σε σκοπιῆσαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γεγένησαι νῦν· καὶ τίς μὲν ἢ προτέρα πενία, τίς δ' ἢ παρούσα περιουσία· καὶ ὁποίοις μὲν ἐσθήμασιν ἐκέχρησο πρὶν διαβῆναι τὸν Ἰστρον, ποῖα δὲ νῦν περιβέβλησαι — — — Τοιοῦτοδε χρόμενος λόγοις ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος ἐπεστόμισε τὸν Γαῖναν, καὶ σιγὴν ἔχειν ἠνάγκασε. Χρόνου δὲ διελθόντος, τὴν πάλαι μελετηθεῖσαν ἐκεῖνος ἐγύμνωσε τυραννίδα, καὶ τὴν στρατιὰν ἐν τῇ Θράκῃ συναγαγὼν, ἐληΐζετό τε καὶ ἐδῆου τὰ πλεῖστα.

26. De christianis in Thracia seculo quinto ineunte

Ταύτην ἐβδελύξαντο διαφερόντως τῆς ἀδικίας οἱ τῆς Εὐρώπης ἐπίσκοποι· τῆς γὰρ τῶν δεδρακότων σφᾶς αὐτοὺς ἀπέκριναν κοινωνίας· καὶ Ἰλλυριοὶ δὲ πάντες τῆς μερίδος ἐκείνης ἐγένοντο. Τῶν δὲ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα πόλεων οἱ πλεῖστοι ἔφυγον μὲν τῆς ἀδικίας τὴν κοινωνίαν, τὸ δὲ τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐμέρισαν σῶμα. Καὶ τελευτήσαντος δὲ τοῦ μεγάλου διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, οὐ πρότερον οἱ τῆς Ἑσπέρας ἐπίσκοποι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τῇ Ἑφῶ, καὶ τῶν ἐν τῷ Βοσπόρῳ^α, καὶ τῇ Θράκῃ τὴν κοινωνίαν ἡσπίασαντο, ἕως ἐκείνου τοῦ θεοπεσίῳ ἀνδρὸς τοῦνομα τοῖς τεθνεῶσιν ἐπισκόποις συνέταξαν.

27. Quomodo Rollas Thraciam vastat

Καὶ γὰρ ἦν ἱκανὰ Ῥωῖλας^β, Σκυθῶν τῶν νομάδων ἡγούμενος, τόν τε Ἰστρον διέβη μετὰ στρατιᾶς ὅτι μάλιστα πλείστης, καὶ τὴν Θράκην ἐδῆου καὶ ἐληΐζετο, καὶ τὴν βασιλίδαν πόλιν πολιορκήσας τε καὶ αὐτοβοεῖ αἰρήσειν, καὶ ἀνάστατον ἡπείλει ποιήσας, σκηπτοῖς ἄνωθεν ὁ Θεὸς καὶ πρηστῆρσι βαλὼν, καὶ αὐτὸν κατέφλεξε, καὶ τὴν στρατιὰν κατανόησεν ἅπασαν.

28. De episcopis Constantinopolitanis

Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοποι· — — — Δημόφιός Βλος ἐρώης τῆς Θράκης αἰρετικός^γ.

29. De incursione Scytharum

Καὶ Σκύθαι μὲν, καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, τὴν Θράκην ἅπασαν ἀπὸ τοῦ Ἰστρον μέχρι τῆς Προποντίδος ἀδεῶς ἐληΐζοντο.

25. Ibid., col. 1260 D—1261 A.

26. Ibid., col. 1264 C—1265 A.

27. Ibid., col. 1268 D—1269 A.

28. Ibid., col. 1280 A.

29. Ibid., col. 1372 A.

a) καὶ τῆς Ἑφῶς καὶ τῶν ἐν τῇ Βοσπ. Basil. Gr.

b) Sic et Nicephorus XIV, c. 4 (quamquam apud eum scribitur Ῥωῖλας). Itemque Epiph. probante Valesio. Basil. Gr. cum Steph. habebat Ῥοῖλος.

c) αὐτὸν ἐκεί μετέθηκεν· εἶτα Γρηγ.

разкъсали тялото на църквата. И когато великият учител³¹⁵ на вселената умрял, епископите на Запад не приели общение с епископите в Египет, Изтока, Босфора и Тракия, преди да бъде поставено името на този божествен мъж между имената на умрелите епископи.

27. Роила опустошава Тракия

Роила³¹⁶, предводителят на скитите номади, преминал Истър с много голяма войска и започнал да опустошава и оплячкосва Тракия, като същевременно заплашвал, че ще обсади столицата, ще я превземе с пързото нападение и ще я обезлюди. Тогава бог пратил от небето гръм и мълния, поразил го с огън и унищожил цялата му войска.

28. Константинополски епископи

Константинополски епископи: — — — Демофил³¹⁷, еретик, от Тракийска Вероя.

29. Нападение на скити³¹⁸

И скитите и другите варвари опустошавали без страх цяла Тракия от Истър чак до Пропонтида.

VIII. ОЛИМПИОДОР ТИВАНСКИ

Олимпиодор произхождал от Тива (Египет). За неговия живот се знае твърде малко. Известно е, че през 412 г. той бил изпратен при хунския цар Донат. Олимпиодор съставил едно историческо съчинение — наречено от Фотия „Исторически слова“ (*Ἱστορικοὶ λόγοι*) — в 22 книги и посветено на имп. Теодосий II (408—450). Там той излагал събитията от времето между 407 и 425 г. Това съчинение, сега загубено, било приготвено като сбирка от материали за една история. Въпреки това, авторът е снабдил всяка книга с предговор, вмъкнал речи, характеристики, описания и други подобни — което показва, че той държал за добрия стил на своята творба. От запазените откъси се вижда, че той черпил сведенията си от устни съобщения и лични наблюдения. Съчинението му е познато само по извадките, които са запазени у патриарх Фотий и историка Зосим.

OLYMPIODORUS THEBANUS

1. De Gothorum et Hunnorum irruptione

Ἵτι ὁ ἱστορικός φησι παρὰ Οὐαλερίου τινὸς τῶν ἐπισήμων ἀκοῦσαι περὶ ἀνδριάντων ἀργυρῶν τετελεσμένων εἰς βαρβάρων ἀποκόλυσιν. Ἐν γὰρ ταῖς ἡμέραις, φησί, Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως, ἐν τῇ Θράκῃ Οὐαλερίου ἄρχοντος, μήνυσις γέγονεν ὡς θησαυρὸς εὑρεθείη. Οὐαλέριος δὲ παρὰ τὸν τόπον παραγενόμενος μαρτάνει παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἱερὸν εἶναι τὸν τόπον, καὶ ἐξ ἀρχαίας τελετῆς ἀνδριάντας ἐν αὐτῷ ἀφιερῶσθαι. Εἰτα ἀναφέρει ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ δέχεται γράμμα ἐπιτρέπον αὐτῷ ἀναλαβεῖν τὰ μηνυθέντα. Ἀνορυχθέντος τοίνυν τοῦ τόπου εὐρίσκονται τρεῖς ἀνδριάντες διόλου ἐξ ἀργύρου πεποιημένοι, ἐν σχήματι βαρβαρικῷ κατακείμενοι καὶ ἐξηγωνισμένοι κατ'ἀμφοῖν ταῖν χερσίν, ἐνδεδυμένοι δὲ βάρβαρον πεποικιλμένην ἐσθῆτα, καὶ κομῶντες τὰς κεφαλὰς, νεύοντες ἐπὶ τὸ ἀρχιῶν μέρος, τουτέστι κατὰ τοῦ βαρβαρικοῦ χώρου. Ὡν ἀνδριάντων ἀναληφθέντων, πάσαντα καὶ μετ'ὀλίγας ἡμέρας πρῶτον μὲν τὸ Γότθων ἔθνος πᾶσαν ἐπιτρέχει τὴν Θράκην, ἔμελλε δὲ μικρὸν ὕστερον καὶ τὸ τῶν Οὐννων καὶ τὸ τῶν Σαρματῶν καταδραμεῖσθαι τό τε Ἰλλυρικὸν καὶ αὐτὴν τὴν Θράκην. Ἐν μέσῳ γὰρ αὐτῆς τε Θράκης καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ κατέκειτο τὰ τῆς τελετῆς, καὶ ἐῴκει τῶν τριῶν ἀνδριάντων ὁ ἀριθμὸς κατὰ παντὸς ἔθνους τετελεῖσθαι βαρβάρου.

ИЗДАНИЯ

C. Müller, FHG, IV, pp. 57—69. — Dindorf, HGM, I, pp. 450—472. — Ср. Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 288, где са посочени по-старите издания. Преводът на латинския тук откъс е направен по изданието на текста от Dindorf, b., p. 461, 1—25.

КНИЖНИНА

Christ — Schmid — Stählin, GGL, ib., pp. 1035—1036. — Croiset, HLG, pp. 887—888. — W. Haedicke: PWRE, XVIII (1939), coll. 201—207. — Moravcsik, Byzantinoturcica, I, p. 288. — E. A. Thompson, The Historical Work of Ammianus Marcellinus (Cambridge 1947), p. 19 n. 6; 40. — E. A. Thompson: Classical Quarterly, XXXVIII (1944), pp. 43—52. — E. A. Thompson, A History of Attila and the Huns (Oxford 1948), pp. 8 sqq., 34, 47, 58, passim. — Руски превод на един откъс вж. у Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 3, сс. 301—302.

ОЛИМПИОДОР ТИВАНСКИ

Предсказание за нахлуването на готи и хуни

Историкът³¹⁹ разказва, че чул от Валерий³²⁰, един знатен мъж, за сребърни статуи, предопределени да възспират варварите. „В дните именно на император Констанций — разказва той³²¹ —, когато в Тракия бил управител Валерий, било съобщено, че е намерено съкровище. Валерий пристигнал на мястото и узнал от местните жители, че мястото е свещено и че там имало свещени статуи от стария култ. После той докладвал за това на императора и получил писмо, с което му се заповядвало да прибере споменатите неща. И тъй, след като било разкопано мястото, намерени били три статуи, направени изцяло от сребро, легнали по варварски начин и с вързани на гърба ръце. Статуите били облечени в пъстри варварски дрехи, имали дълги коси на главите и били обърнати към север, сиреч към варварската земя. След като тези статуи били вдигнати, веднага, подир малко дни, нахлули първо готите по цяла Тракия. Малко по-късно хуните и сарматите³²² щели да нападнат Илирик и самата Тракия. Защото светилището се намирало в средата между самата Тракия и Илирик³²³. И изглежда, че трите статуи били предопределени срещу всеки един от тези варварски народи³²⁴.

IX. ПРИСК ТРАКИЕЦ

Приск, наричан от някои византийски автори с името „Приск Тракиецът“ (ὁ Θρακιεὺς), се е родил в тракийския град Панион вероятно към 410—420 г. Той се занимавал с философия и реторика. Неизвестно през коя година посетил Рим. Когато през 448 година неговият приятел Максимин бил изпратен от императора Теодосий II при Атила, Приск заминал заедно с него като секретар и съветник на византийското пратеничество. Пак заедно с Максимиана той посетил през 452 г. Дамаск, гдето трябвало да се водят мирни преговори със сарацините. Въз основа на някои данни трябва да се предполага, че Приск е починал след 472 г. Известен е като съставител на реторически съчинения. Според сведенията на Свидас, той написал една „Византийска история“, в осем книги, гдето били дадени също и вести за хуните. От това съчинение са запазени само откъси. Вероятно то е обгръщало събитията между 411 и 472 г.

Приск съставил своето съчинение главно въз основа на спомени и наблюдения, а в някои случаи и по писмени документи. Това придава на съчинението му извънредно голяма цена, като съвременен извор за събитията към средата на V век. Откъсите от него са запазени главно в сборниците с извадки, приготвени по нареждане на имп. Константин VII Багренородни (913—959) за назидание на малолетния му син Роман II (959—963). Вмъкнатите в тия сборници откъси, обаче, са били прередактирани. Други откъси от историята на Приска са запазени в съчиненията на по-късни византийски писатели. Изобщо, Приск може да бъде посочен като прозорлив и любознателен наблюдател. У него се долавя стремеж към архаизиране, като назовава съвременни нему племена и народи със заети от класическата древност имена. Изглежда, че някъде той съзна-

EXCERPTA E PRISCO

1. De conventione inter Hunnos et Imperium Orientale

1. "Οτι Ῥοῦα βασιλεύοντος [τῶν] Οὐννων, Ἀμλζούροις καὶ Ἰτιμάροις καὶ Τούνσουροι^α καὶ Βοΐσκοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσι προσσυνοῦσι τὸν Ἰστρον καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων δμαυμίαν καταφυγγάνουσιν ἐς μάχην ἔλθειν προσηρημένος^б ἐκπέμπει Ἡσλαν^с εἰσάοτα ἐπὶ τοῖς διαφόροις αὐτῶ τε καὶ Ῥωμαίοις διακονεῖσθαι,

1. Excerpta de leg., I, 1, pp. 121, 4—122, 22.

а) τούνσουροι m. 1 corr. e τούσουρσα E τουάσουροι MP. In B incert. sitne τουάσουροι ap. τονάσουροι.

б) προσηρημένος O corr. Hoeschel.

с) Ἡσλαν MP. εἰσλας in mg. repetit E.

телно е подражавал на своите класически образци, преди всичко на Херодота.

Съчинението на Приска е важно за нас не само защото дава извънредно ценни сведения за положението на византийската империя през първата половина на V век, но и защото описва с големи подробности държавата, нравите и живота на хуните. А известно е, че в състава на хунската държава са влизали както първобългарски, така и славянски племена. Освен това, дадени са също и множество вести за положението на днешните български земи през този период.

За различните ръкописи, в които са запазени откъсите от съчинението на Приска, вж. сведенията у Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, pp. 297—299.

ИЗДАНИЯ

Трябва да се отбележи, че и досега липсва едно пълно и окончателно издание. Като най-добри издания могат да се посочат главно: L. Dindorf, *HGM I* (Lipsiae 1870), pp. 275—352.— *Excerpta de legationibus*, ed. C. de Boor (Berolini 1903), pp. 121—155, 575—591.

КНИГОПИС

Г. С. Дестунис, *Сказания Приска Панийского* (в: *Ученые записки второго отделения имп. Академии наук*, VII. 1. 1861). — Moravcsik, *op. cit.*, pp. 294—302. — R. Rösler, *Zur Bestimmung der Lage des alten Naissos* (= *Zf. für die österreichischen Gymnasien*, XIX. 1868, pp. 843—846). — W. Ensslin, *Maximinus und sein Begleiter, der Historiker Priskos* (= *BNGJ*, V. 1926, pp. 1—9). — Gy. Moravcsik, *Attilas Tod in Geschichte und Sage* (= *Körösi Csoma Archivum*, II. 1926, pp. 83—116). — E. A. Thompson, *Priscus of Panium, Fragment I b* (= *Classical Quarterly*, XXXIX. 1945, pp. 92—94). — *Idem*, *A History of Attila and the Huns* (Oxford 1948), pp. 9—13, *passim*.

ПРИСК

ОТКЪСИ

1. Договор между хуните и Източната империя

Като решил да воюва срещу амилзурите³²⁵, итимарите³²⁶, тоносурите³²⁷, войските³²⁸ и други племена, които обитавали край Дунава и били потърсили съюз с ромеите, хунският цар Руа³²⁹ изпратил Исла³³⁰, който обикновено служел за посредник в разприте между него и ромеите. Той ги заплашил, че ще наруши по-рано сключения мир, ако не бъдат предадени всички онези, които били избягали при

λύειν τὴν προϋπάρχουσαν εἰρήνην ἀπειλῶν, εἰ μὴ γε πάντας τοὺς παρὰ σφῶν καταφυγόντας ἐκδοῖεν. βουλευομένων δὲ Ῥωμαίων στείλαι πρεσβείαν παρὰ τοὺς Οὐνους, πρεσβεύειν μὲν ἤθελον Πλίνθας καὶ Διονύσιος^a, Πλίνθας μὲν τοῦ Σκυθικοῦ, Διονύσιος δὲ τοῦ Θερράκου γένους, ἀμφοτέρω δὲ στρατοπέδων ἡγούμενοι καὶ ἄρξαντες τὴν ὑπαίον παρὰ Ῥωμαίοις ἀρχήν. ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει Ἡσλῶν^b παρὰ τὸν Ῥοῦαν ἀφικνεῖσθαι πρότερον τῆς ἐκπεμφθησομένης πρεσβείας, συνεκπέμπει Πλίνθας Σηγγίλαχον, ἄνδρα τῶν ἐπιτηδείων, πείσαι τὸν Ῥοῦαν αὐτῷ καὶ μὴ ἑτέροις Ῥωμαίων ἐς λόγους ἐλθεῖν. τελευτήσαντος δὲ Ῥοῦα, καὶ περιστάσης τῆς Οὐνικῆς βασιλείας ἐς Ἀττήλαν καὶ Βλήδαν^c, ἐδόκει τῇ Ῥωμαίων βουλῇ Πλίνθας^d πρεσβεύειν παρ' αὐτούς. καὶ κρυωθείσης ἐπ' αὐτῷ παρὰ βασιλέως ψήφου, ἐβούλετο καὶ Ἐπιγένην^e ὁ Πλίνθας συμπρεσβεύειν αὐτῷ ὡς μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ δόξαν ἐπιφερόμενον καὶ τὴν ἀρχὴν ἔχοντα τοῦ κοιαιστῆρος. χειροτονίας δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ γενομένης, ἀμφω ἐπὶ τὴν πρεσβείαν ἐξώρμησαν καὶ παραγίνονται ἐς Μύργον (ἡ δὲ πόλις τῶν ἐν Ἰλλυρίᾳ Μυρῶν^f πρὸς τῷ Ἰστροῦ κειμένη ποταμῷ ἀντικρὺ^g Κωνσταντίας φρουρίου κατὰ τὴν ἑτέραν ὁχθὴν διακειμένου), εἰς ἣν καὶ οἱ βασιλῆες συνήσαν Σκύθαι^h. καὶ τὴν σύνοδον ἔξω τῆς πόλεως ἐποιούντο ἐπιβεβηκότες ἵππωνⁱ. οὐ γὰρ ἐδόκει τοῖς βαρβάρους ἀποβάσι λογοποιεῖσθαι, ὥστε καὶ τοὺς Ῥωμαίων πρέσβεις τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας προνοουμένους ἀπὸ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἐς ταῦτόν τοῖς Σκύθαις ἐλθεῖν, πρὸς τὸ μὴ τοὺς μὲν ἀφ' ἵππων, τοὺς δὲ πεζοὺς διαλέγεσθαι. * * * τοὺς ἀπὸ τῆς Σκυθικῆς καταφεύγοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἤδη πεφευγότας σὺν καὶ τοῖς αἰχμαλώτοις Ῥωμαίοις τοῖς ἄνευ λύτρων ἐς τὰ σφέτερα ἀφικμένοις ἐκδίδουσαι^k, εἰ μὴ γε ὑπὲρ ἐκάστον πεφευγὸς τοῖς κατὰ πόλεμον κτησαμένοις ὁπῶν δοθεῖεν χρυσοῖ^l. ἔθνη δὲ βαρβάρων μὴ συμμαχεῖν Ῥωμαίους πρὸς Οὐνους αἰρουμένους^m πόλεμον εἶναι δὲ καὶ τὰς πανηγύρεις ἰσονόμους καὶ ἀκινδύνους Ῥωμαίοις τε καὶ Οὐνοιςⁿ φυλάττεσθαι δὲ καὶ διαμένειν τὰς συνθήκας ἐπτακοσίων λιτρῶν χρυσοῦ ἔτους ἐκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασιλείοις Σκύθαις^o πρότερον δὲ πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι αἱ τοῦ τέλους ἐτόγγανον οὖσαι. ἐπὶ τούτοις ἐσπένδοντο^p Ῥωμαῖοί τε καὶ Οὐνοὶ καὶ πάτριον ὄρκον ὁμόσαντες ἐς τὰ ἀμφοτέρω^q ἐπαγγέσαν. οἱ δὲ παρὰ Ῥωμαίους^r καταφυγόντες ἐξεδόθησαν βαρβάρους, ἐν οἷς καὶ παῖδες Μάμα καὶ Ἀτακάμ τοῦ βασιλείου γένους, οὓς ἐν Κασσῶ^s φρουρίῳ Θερράκῳ οἱ παρειληφότες ἐσταύρωσαν δίκας αὐτοὺς προαπτόμενοι τῆς φυγῆς. οἱ δὲ περὶ Ἀττήλαν καὶ Βλήδαν τὴν εἰρήνην πρὸς Ῥωμαίους θέμενοι διεξήσαν τὰ ἐν τῇ Σκυθικῇ ἔθνη χειρούμενοι καὶ πόλεμον πρὸς Σορόσγους συνεστήσαντο.

a) πλίνθας et Διονύσιος rep. E. in mg.

b) Ἡσλῶν BE Ἡσλῶν MP.

c) καὶ Βλήδαν, quod addidit Niebuhrus e conl. extat in O sed ἀλήδαν scriptum pro βλήδαν. βλήδαν etiam m, 2 E.

d) πλίνθας O corr. Hoesch.

e) ἐπιγένην BE ἐπιγένην M ἐπὶ γένει P. corr. Hoesch.

f) μυρῶν O corr. Nieb. (Mysorum interpres editionis Paris.).

g) ἀντικρὺ O corr. Dl.

h) συνήσαν Σκύθαι Nieb. σαν σκύθαις O.

i) ἀφ' ἵππων E.

k) ἐκδίδουσαι O corr. Nieb.

l) χρυσοῖ BE χρυσῶ MP corr. Hoesch.

m) αἰρουμένους O αἰρουμένους Nieb. in text. αἰρουμένους idem in adnot. (cf. Dind. p. LXVII).

n) ἐσπένδοντο X sed m. 1 corr. in M. οὐνοὶ O.

o) ἀμφοτέρω] σφέτερα vel σφέτερα ἀμφοτέρω conl. Bekker.

p) παρὰ Ῥωμαίοις O corr. Hoesch.

q) Κασσῶ] καιρῶ (cf. Procop. de aedif. IV, 11 p. 308, 25).

тях. Тогава ромеите решили да проводят пратеници при хуните. Като такива пожелали да отидат Плинт³³¹ и Дионисий³³². Плинт произхождал от скитски, а Дионисий — от тракийски род. Двата били вождове на войски и вече били получили у ромеите консулска длъжност. Тъй като изглеждало, че Исла щял да пристигне при Руа преди пратениците, които щели да бъдат изпратени, то Плинт изпроводи заедно с него едного от своите приближени, Сингилах, за да убеди Руа да преговаря с него, а не с други от ромеите. След като Руа умрял³³³ и царската власт у хуните минала в ръцете на Атила и Бледа, ромейският сенат решил да изпроводи при тях като пратеник Плинт. Когато това решение било утвърдено от императора, Плинт поискал да бъде съпроводен в пратеничеството и от Епиген³³⁴, който се ползувал заради мъдростта си с голяма слава и имал квесторски сан. Като се получило потвърждение и за него, двамата потеглили като пратеници и стигнали в Маргос³³⁵, мизийски град в Илирия, разположен при реката Истър, срещу крепостта Констанция³³⁶, която се намира на другия бряг. Тук пристигнали и царските скити³³⁷. Двете пратеничества се срещнали извън града на коне. Понеже варварите решили да преговарят с ромеите без да слизат от конете си, и ромейските пратеници, като държели за своето достойнство, се явили по същия начин при скитите, та да не се водят преговори между конници и пешаци. [Решено било³³⁸ ромеите в бъдеще не само да не приемат онези], които бягали при тях от скитска земя, но и да предадат [на скитите] избягалите вече, а също тъй и пленените ромеи, които се били завърнали в земята си без откуп, освен в случай, когато за всеки от тях се заплатят по осем жълтици на онези, които са ги били пленили през време на война. Ромеите не трябвало да влизат в съюз с варварско племе, което би водело война против хуните. Тържищата трябвало да бъдат еднакво достъпни и безопасни както за ромеи, тъй и за хуни. За спазването и поддържането на договорите ромеите трябвало да плащат на царските скити по седемстотин литри злато всяка година, докато порано данта била триста и петдесет литри. При тия условия ромеите и хуните сключили договор и, като се заклели по своя отечествен обичай³³⁹, едните и другите се завърнали в земите си. Забягналите при ромеите били предадени на варварите. Между тях били и младежите от царски род Мама³⁴⁰ и Атакам³⁴¹. А скитите, след като ги получили, ги разпънали на кръст в тракийската крепост Карсум³⁴² и тъй ги наказали заради бягството им. Като сключили мир с ромеите, Атила и Бледа потеглили на поход, за да покорят скитските племена и наченали война срещу сорозгите³⁴³.

2. Бунтът на Валипс³⁴⁴

Валипс, който някога бил вдигнал рувите³⁴⁵ против източните римляни, завзел разположения при реката³⁴⁶ град Новидунум³⁴⁷, избил някои граждани, задигнал всичките богатства от града и се готвел да нападне Тракия и Илирия заедно със своите съмишленици в бунта. Когато изпратената от императора войска се приближила

2. De seditione Valipsis

Οὐάλιψ ὁ πάλαι τοὺς Ῥούβους τοῖς Ῥωμαίοις ἐπαναστήσας τοῖς ἐφ' οὖς, καταλαβὼν Νοβίδουνον πόλιν πρὸς τῇ ὀχθῇ κειμένην τοῦ ποταμοῦ, τινὰς τε τῶν πολιτῶν διεχειρίσατο καὶ σύμπαντα τὰ ἐν τῷ ἄστει ἀθροίσας χρήματα κατατρέχειν τὴν Θρακῶν καὶ Ἰλλυριῶν παρεσκευάζετο μετὰ τῶν νεωτερίζειν σὺν αὐτῷ ἐλομένων. τῆς δὲ παρασησομένης αὐτὸν πεμφθείσης ἐκ βασιλείας δυνάμεως τειχίρης γενόμενος τοὺς πολιορκοῦντας ἐκ τῶν περιβόλων ἡμύνετο, ἐφ' ὅσον αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν οἶά τε ἦν κατερεῖν. ἥνικα γὰρ ἀπηγόρευον τῷ πόνῳ διὰ τὸ ἐκ διαδοχῆς τὸ Ῥωμαϊκὸν μάχεσθαι πλήθος, ἐς τὰς ἐπάλξεις τοὺς παῖδας τῶν αἰχμαλώτων ἰστώντες τὴν τῶν ἐναντίων βελῶν ἐπεῖχον φορὰν. φίλοι γὰρ τῶν Ῥωμαϊκῶν παίδων οἱ στρατιῶται οὔτε ἔβαλλον ἐς τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους οὔτε ἠκόντιζον. καὶ οὕτως αὐτῷ τριβομένου τοῦ χρόνου ἐπὶ συνθήκαις ἡ πολιορκία ἐλύετο.

3. De incursione Hunnorum contra Naissum

Ἐπολιόρχουν οἱ Σκύθαι τὴν Ναϊσσὸν πόλιν δὲ αὕτη τῶν Ἰλλυριῶν ἐπὶ Δανουβα (!) κειμένη ποταμῷ. Κωνσταντῖνον αὐτῆς εἶναι οἰκιστὴν φασιν, ὃς καὶ τὴν ὁμώνυμον ἑαυτῷ πόλιν ἐπὶ τῷ Βυζαντίῳ ἐδείματο. οἶα δὲ οὖν πολυάνθρωπόν τε πόλιν αἰρήσειν οἱ βάρβαροι μέλλοντες καὶ ἄλλως ἐρυμνὴν διὰ πάσης ἐχώρουν πείρας. τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ ἄστεως οὐ θαρρούντων ἐπεξίεναι πρὸς μάχην τὸν ποταμὸν ὥστε ραδίαν εἶναι πλήθει τὴν διάβασιν ἐγεφύρωσαν κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος, καθ' ὃ καὶ τὴν πόλιν παραρρεῖ, καὶ μηχανὰς τῷ περιβόλῳ προσῆγον, πρῶτον μὲν δοκ' ὥς ἐπὶ τροχῶν κειμένας διὰ τὸ πρόχειρον αὐτῶν εἶναι τὴν προσαγωγήν· αἷς ἐφρεσιώτερες ἄνθρωποι ἐς τοὺς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων ἀμυνόμενους ἐτόξευον, τῶν ἐξ ἑκατέρας κεραίας ἐσιώτων ἀνδρῶν ὠθούντων τοῖς ποσὶ τοὺς τροχοὺς καὶ προσαγόντων ὅπη καὶ δέοι τὰς μηχανάς, ὥς ἂν εἴη βάλλειν ἐπίσκοπα διὰ τῶν ἐν ταῖς ἐφρεστρίσι πεποιημένων θυρίδων. ὥστε γὰρ τοῖς ἐπὶ τῆς δοκοῦ ἀνδράσιν ἀκάνδυνον εἶναι τὴν μάχην, λόγους διαπλόκοις ἐκαλύπτοντο δέερεις καὶ διφθέρας ἐχούσας, κώλυμα τῶν τε ἄλλων βελῶν καὶ ὅσα ἐπὶ σφᾶς πυρφόρα ἐκπέμποιτο. πολλῶν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ἐπιτελισθέντων ὀργάνων τῇ πόλει, ὥστε διὰ πλήθος βελῶν ἐνδοῦναι καὶ ὑποχωρῆσαι τοὺς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, πρὸς σήγγοντο καὶ οἱ καλούμενοι κριοί. μεγίστη δὲ ἄρα καὶ ἥδε ἡ μηχανή· δοκὸς ἐκ ξύλων πρὸς ἄλληλα νεύοντων χαλαραῖς ἀπηρωρημένη ἀλύσειν, ἐπιδορατίδα καὶ προκαλύμματα δὲ ἐρηται τρόπον ἔχουσα, ἀσφαλείας ἕνεκα τῶν ἐργαζομένων. καλαρδίους γὰρ ἐκ τῆς ὀπισθεν κεραίας εἴλκον βιαίως ἄνδρες αὐτὴν ἐς τὸ ἐναντίον τοῦ δεχομένου τὴν πληγὴν, καὶ μετὰ ταῦτα ἠφίεσαν, ὥστε τῇ ρύμῃ πᾶν τὸ ἐμπύπτον τοῦ τείχους ἀφανίζεσθαι μέρος. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἀμυνόμενοι ἀμαξιαίους λίθους πρὸς τοῦτο ἤδη παρεσκευασμένους, ἥνικα τῷ περιβόλῳ προσαχθεῖν τὰ ὄργανα, ἐνέβαλλον, καὶ τινὰ μὲν αὐτοῖς ἀνδράσι συνέτριψαν, πρὸς δὲ τὸ πλήθος οὐκ ἀντήρουν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ δὴ προσῆγον καὶ κλίμακας, ὥστε πῇ μὲν ἐκ τῶν κριῶν λυθέντος τ. ὡς τείχους, πῇ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπάλξεσι βιαζομένων ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν μηχανῶν, ἀλῶναι τὴν πόλιν, τῶν βαρβάρων ἐσφρησάντων κατὰ τὸ ραγὲν τοῦ περιβόλου μέρος ἐκ τῆς τοῦ κριοῦ πληγῆς. τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν κλιμάκων, αἱ τῷ μήκῳ πεσόντι τοῦ τείχους προσήγοντο.

2. Dindorf, HGM, I, p. 278, 4—20.

3. Ibidem, pp. 278, 22—280, 2.

до града, Валипс бил обсаден и се защищавал от стените срещу нападателите, доколкото той и съмишлениците му могли да окажат отпор. А като се отчаяли в борбата поради непрекъснатите нападения на римската войска, те поставили децата на пленниците върху зъберите на стените и така пречели на неприятелите да стрелят. Войниците, понеже били благосклонни към децата на ромеите, не отправяли стрели срещу тях, които били застанали върху стените, и не ги замервали с копия. Като печелил по този начин време, Валипс успял да сключи споразумение, и обсадата била вдигната.

3. Нападение на хуните срещу Ниш

Скитите³⁴⁸ обсадили илирийския град Ниш³⁴⁹, разположен при река Дунав. Казват, че [този град] бил построен от Константин³⁵⁰, който създал и наречения по негово име град при Византион. Тъй като градът [Ниш] бил многолюден и при това укрепен, варварите искали да го превземат и за тая цел опитали всички средства. Защитниците на града не се одързостявали да излязат да се сражават и затова [варварите] построили мост на реката откъм юг, гдето тя тече край града, за да премине войската лесно през нея. Те докарали при стените бойни уреди и то на първо място греди, които били поставени върху колела, за да бъдат по-лесно придвижвани [към стените]. Върху тях стоели войници и стреляли срещу онези, които се отбранявали от зъберите на стените. В същото време други мъже, които се намирали от двете страни на гредите, тласкали с крака колелетата и придвижвали уредите там, гдето трябвало, та да могат да стрелят точно от направените в закритията пролуки. За да се сражават без да се излагат на опасност, мъжете, които стояли на гредите, се закривали с преплетени клоне, на които имало и сурови и обработени кожи. Това представляло препятствие както за обикновените, така и за огненосните стрели, които били хвърляни срещу тях. По този начин при градските стени били докарани много такива машини, та поради многото стрели онези, които се намирали по зъберите на стените, да бъдат принудени да отстъпят и да се оттеглят. Докарани били и така наречените „овни“³⁵¹. Тоя вид уреди са много големи и са устроени така. Една греда е окачена с хлабави вериги на дървета, които се наклоняват едно към друго. Краят ѝ е заострен и целият уред е покрит по гореказания начин, за да бъдат в безопасност онези, които си служат с гредата. Няколко души отзад я теглят силно с въжета в противоположна посока на стената, на която трябва да се нанесе ударът. След това те я пускат, та със своя устрем да разруши всяка част от стената, върху която попадне. Когато тези уреди били докарвани до крепостта, защитниците хвърляли от стените огромни камъни, предварително донесени за тая цел, и смачквали някои от уредите заедно с хората, които действували с тях. Но те не могли да се справят с множеството уреди. Варварите донесли и стълби, та ако някъде стената бъде съборена от „овните“ или пък ако защитниците по зъберите на стената бъдат надвити от множеството уреди, те да нахлуят през разрушената от удара на „овена“ част на крепостта и тъй да

4. De invasione Hunnorum in terras Imperii Romani

“Οτι τῶν Σκυνθῶν κατὰ τὸν τῆς πανηγύρεως καιρὸν καταστρατηγησάντων Ῥωμαίους καὶ πολλοὺς ἀνελόντων, οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέστελλον πρὸς τοὺς Σκύνθας ἐν αἰτίᾳ σφᾶς ποιοῦμενοι τῆς τοῦ φρουρίου αἰρέσεως ἕνεκεν καὶ τῆς τῶν σπονδῶν ὀλιγωρίας. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὡς οὐκ ἀρξάμενοι ἀλλ’ ἀμυνόμενοι ταῦτα δράσειαν· τὸν γὰρ τῆς Μάργου ἐπίσκοπον εἰς τὴν αὐτῶν διαβεβηκότα γῆν καὶ διερευνησάμενον τὰς παρὰ σφίσι βασιλείους θήκας σεσληκέναι τοὺς ἀποκειμένους θησαυροὺς· καὶ εἰ μὴ τοῦτον ἐκδοῖεν, ἐκδοῖεν δὲ καὶ τοὺς φυγάδας κατὰ τὰ ὑποκείμενα (εἶναι γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις πλείστους)· τὸν πόλεμον ἐπάξεν. Ῥωμαίων δὲ τὴν αἰτίαν οὐκ ἀληθῆ φαμένων εἶναι, ἐν τοῖς σφετέροις λόγοις^a τὸ πιστὸν οἱ βάρβαροι θέμενοι κρίσεως μὲν τῶν ἀμφιβόλων κατωλιγώρουν, πρὸς πόλεμον δὲ ἐτράπησαν, καὶ παραιωνθέντες τὸν Ἰστρον πόλεις καὶ φρούρια πλείστα ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἐκάκωσαν. ἐν οἷς καὶ τὸ Βιμνάκιον εἶλον· πόλιν δὲ αὕτη τῶν ἐν Ἰλλυριοῖς Μυσῶν. ὧν γινομένων, καὶ τῶν λογοποιούντων ὡς ὁ τῆς Μάργου ἐπίσκοπος ἐκδοθῆναι, ὥστε μὴ ἐνὸς ἀνδρὸς πέρι τῷ παντὶ Ῥωμαίων τὸν ἐκ τοῦ πολέμου ἐπαχθῆναι κίνδυνον, ὑποτοπήσας ὁ ἀνθρώπος ἐκδοθῆσεσθαι, λαθὼν τοὺς ἐν τῷ ᾧσκει πρὸς τοὺς πολεμίους παραγίνεται καὶ αὐτοῖς παραδῶσειν ἐπισχρεῖται τὴν πόλιν, εἰ γε ἐπιεικὲς τι οἱ τῶν Σκυνθῶν βουλευσάντο^b βασιλεῖς. οἱ δὲ ἔφασαν πάντα ποιήσεν τὰ ἀγαθὰ, εἰ τὴν αὐτοῦ ἄγοι ἐς ἔργον ὑπόσχεσιν· δεξιῶν τε^c καὶ δοκῶν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δοθέντων, μετὰ βαρβαρικῆς πολυπληθείας ἐς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπάνεισι^d γῆν καὶ ταύτην προλοχίσας ἀντικρὺ τῆς ὀχθῆς νυκτὸς διατίσθησιν ἐκ συνθῆματος καὶ ὑπὸ τοῖς ἀντιπάλαις τὴν πόλιν ποιῇ. δηρωθείσης δὲ τῆς Μάργου τὸν τρόπον τοῦτον, ἐπὶ μεῖζον ἠξήθη τὰ τῶν βαρβάρων πράγματα.

5. De petitione Attilae de transfugis reddendis

“Οτι ἐπὶ Θεοδοσίῳ τοῦ μικροῦ βασιλέως Ἀτιήλας ὁ τῶν Οὐννων βασιλεὺς τὸν οἰκτεῖον στρατὸν ἀγείρας γράμματα στέλλει παρὰ τὸν βασιλέα τῶν τε φυγάδων καὶ τῶν φόρων πέρι, ὅσοι προφάσει τοῦδε τοῦ πολέμου οὐκ ἐδέδοντο, τὴν ταχίστην οἱ ἐκπέμπεσθαι παρακαλενόμενος· συντάξεως δὲ ἕνεκα ἢ μέλλοντος φόρου παρ’ αὐτὸν πρέσβεις τοὺς διαλεγομένους ἀφικνεῖσθαι, ὥς, εἰ μελλήσειον^e ἢ πρὸς πόλεμον ὁρμήσειαν, οὐδὲ αὐτὸν ἐπὶ ἐθέλοντα τὸ Σκυνθικὸν ἐφέξειν πλῆθος. ταῦτα ἀναγνόντες οἱ ἀμφὶ τὰ βασιλεια οὐδαμῶς τοὺς παρὰ σφᾶς καταφυγόντας ἐκδῶσειν ἔφασαν, ἀλλὰ σὺν ἐκείνοις τὸν πόλεμον ὑποστήσεσθαι, πέμψειν δὲ πρέσβεις τοὺς τὰ διάφορα λύσοντας. ὡς δὲ τῷ Ἀτιήλᾳ τὰ δεδωγμένα Ῥωμαίοις ἠγγέλλετο, ἐν ὁρῇ τὸ πρᾶγμα ποιούμενος τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐδῆον γῆν, καὶ φρούριά τινα καθελὼν τῇ Ρατιαρίᾳ προσέβαλε μερίστη καὶ πολυνθρώπων.

4. Excerpta de leg., I, 2, pp. 575, 10—576, 9.

5. Ibid., I, 2, p. 576, 10—23.

a) λόγοις] ὁπλοῖς Herwerden.

b) βουλευσάντο A sed aiv m. 1 spr. vers.

c) τε] δέ Dindorf.

d) ἐπάνεισι A corr. Niebuhr.

e) μελλήσειαν ἢ Bekker μελλήσειεν A.

f) καὶ m. 1 spr. v. A.

превземат града. За това щели да послужат и стълбите, които били докарвани към онази част на стената, която още не била засегната.

4. Нападение на хуните в земите на империята

Скитите³⁵² нападнали ромеите по време на панаира и избили мнозина [от тях]. Тогава ромеите изпроводици при тях пратеници и ги обвинявали, че са завзели крепостта и са пренебрегнали договора. Скитите отговорили, че не те първи започнали враждебни действия, но че били извършили това за самоотбрана, тъй като епископът на Маргос³⁵³ бил преминал в тяхна земя, издирил гробниците на техните царе и ограбил поставените там съкровища. Ако не им бѣдел предаден епископът и не им бѣдели върнати според договора бегълците — при ромеите имало мнозина такива — те щели да започнат война. Ромеите заявили, че това обвинение не отговаря на истината. А варварите, като настоявали за правотата на своите думи, не сметнали за нужно да подложат на обсъждане спорните неща и започнали война. Те преминали Дунава и разорили голям брой градове и крепости покрай реката. Между превзетите градове бил и Виминациум, мизийски град в Илирия. Когато ставали тези неща, някои говорили, че епископът на Маргос трябва да бѣде предаден, та заради един човек да не бѣде излагано цялото ромейско население на опасност, от война. [Епископът], като подозирал, че ще да бѣде предаден, пристигнал тайно от жителите на града при неприятелите и обещал да им предаде града, ако скитските царе³⁵⁴ се отнесат към него благосклонно. Те му отговорили, че ще го облагодетелствуват щедро, ако действително изпълни своето обещание. След като се споразумели и заклели относно уговореното, той се завърнал в ромейска земя с голямо множество варвари и ги поставил в засада срещу брега. През нощта те се вдигнали по даден знак, и той предал града на неприятелите. След като Маргос бил опустошен по този начин, могъществото на варварите се увеличило още повече.

5. Искане на Атила за връщане на бегълците

По време на императора Теодосий Млади³⁵⁵, хунският цар Атила събрал своята войска и, като изпратил писмо до императора относно бегълците и данъка, които не му били предадени под предлог, че имало война, настоявал да му бѣдат изпратени в най-скоро време. [Той изисквал също] да се явят при него пратеници, за да преговарят относно определянето на бъдещия данък, [като добавил], че ако се бавят или се впуснат във война, то и той ще престане вече да възпира скитската войска. Когато прочели това, приближените на императора заявили, че по никакъв начин не ще предадат избягалите при тях лица, но заедно с тях ще посрещнат нападението, обаче ще изпратят пратеници, които да разрешат споровете. Когато на Атила било известно решението на ромеите, той се разгневил, опустошил ромейската земя, сринал някои крепости и нападнал голямата и многолюдна [крепост] Рациария³⁵⁶.

6. De legatione Senatoris ad Attilam

“Οτι Θεοδόσιος ἔπεμπε Σηπάτορα ἄνδρα ὑπατικὸν παρὰ τὸν Ἀττίλαν πρεσβευ-
σόμενον. ὃς οὐδὲ τὸ τοῦ πρεσβευτοῦ ἔχων ὄνομα ἐθάρρησε περὶ παρὰ τοὺς
Οὐννοὺς ἀφικέσθαι, ἀλλ’ ἐπὶ τὸν Πόντον καὶ τὴν Ὀδυσσηῶν^α ἐπλευσε πόλιν,
ἐν τῇ καὶ Θεόδουλος στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς διέτριβεν.

7. De foedere inter Hunnos et Imperium Romanum

“Οτι μετὰ τὴν ἐν Χερρονήσῳ μάχην Ῥωμαίων πρὸς Οὐννοὺς ἐγίνοντο
καὶ αἱ συμβάσεις, Ἀνατολίου πρεσβευσαμένου. καὶ ἐπὶ τοῖσδε ἐσπένδοντο, ὅπως
ἐκδοθεῖεν μὲν τοῖς Οὐννοῖς οἱ φηγάδες, καὶ ἑξ χιλιάδες χρυσοῦ λίτρων ὑπὲρ
τῶν πάλαι συντάξεων δοθεῖεν^β αὐτοῖς· φόρον δὲ ἔτους ἐκάστου δισχιλίας καὶ
ἐκατὸν λίτρας χρυσοῦ σφίσι τεταγμένον εἶναι· ὑπὲρ δὲ αἰχμαλώτου Ῥωμαίου
φεύγοντος καὶ ἐς τὴν σφετέραν γῆν ἄνευ λύτρων διαβαίνοντος δώδεκα χρυσοῦς
εἶναι ἀποτίμησιν, μὴ καταβάλλοντας δὲ τοὺς ὑποδεχομένους ἐκδιδόναι τὸν φεύ-
γοντα· μηδὲν δὲ βάρβαρον Ῥωμαίους κατὰ σφᾶς φεύγοντα δέχεσθαι. ταύτας προσ-
εποιῶντο μὲν ἐθέλονται Ῥωμαῖοι τὰς συνθήκας τίθεσθαι ἀνάγκη^δ δὲ ὑπερβάλ-
λονται· δέει, ὅπερ κατεῖχε τοὺς σφῶν ἄρχοντας, πᾶν ἐπίταγμα καίπερ ὃν χαλεπὸν
τυχεῖν τῆς εἰρήνης ἐσπουδακότες ἡσμένισον, καὶ τὴν τῶν φόρων σύνταξιν βα-
ρυτάτην οὖσαν προσέεντο, τῶν χρημάτων αὐτοῖς καὶ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν
οὐκ εἰς δέον^ε ἐκδεδαπανημένων, ἀλλὰ περὶ θέας ἀτόπους καὶ φιλοτιμίας οὐκ
εὐλόγους καὶ ἡδονὰς καὶ δαπάνας ἀνειμένας, ὃς οὐδεὶς τῶν εὖ φρο-
νούντων οὐδὲ ἐν εὐπραγίαις^ς ὑποσταίη, μήτι γε δὴ οἱ τῶν ὅπλων ὀλιγω-
ρήσαντες, ὥστε μὴ μόνον Σκύθαις, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς λοιποῖς βαρβάροις τοῖς
παροικοῦσι τὴν Ῥωμαίων ὑπακούειν ἐς φόρου ἀπαγωγὴν. τούτων τῶν συντά-
ξεων καὶ τῶν χρημάτων πέρι, ἅπερ ἔδει τοῖς Οὐννοῖς ἐκπέμπεσθαι, συνεισ-
φέρειν πάντας ἡνάγκασαν^ς δασμὸν εἰσπραττομένους καὶ τοὺς κατὰ χρόνον τινα
τὴν βαρυτάτην κουφισθέντας τῆς γῆς ἀποτίμησιν εἴτε δικαστῶν κρίσει εἴτε βασι-
λέων φιλοτιμίαις. συνεισέφερον^η δὲ ρητὸν χρυσίον καὶ οἱ ἐν τῇ γερονσίᾳ ἀνα-
γεγραμμένοι ὑπὲρ τῆς σφῶν αὐτῶν ἀξίας. καὶ ἦν πολλοῖς ἡ λαμπρὰ τύχη
βίου μεταβολή· ἐσπραττοντο γὰρ μετὰ αἰκισμῶν ἅπερ ἕκαστος ἀπεγράφαντο οἱ
παρὰ βασιλέως τοῦτο ποιεῖν ἐπιτεταγμένοι, ὥστε τὸν κόσμον τῶν γυναικῶν καὶ
τὰ ἔπιπλα τοὺς πάλαι εὐδαίμονας περιτιθέναι ἐν ἀγορᾷ, τοῦτο μὲν μετὰ τὸν πό-
λεμον τὸ κακὸν Ῥωμαίους ἐδέξατο, ὥστε πολλοὺς ἢ ἀποκατεργήσαντας ἢ βρόχον^ς
ἀφαμένους τὸν βίον ἀπολιπεῖν. τότε δὲ ἐκ τοῦ παραχρῆμα τῶν θησαυρῶν ἐξ-

6. Ibid., I, p. 122, 23—27.

7. Ibid., 1, 2, pp. 576, 24—578, 35.

a) Ὀδυσηῶν Nieb. sed Ὀδυσοός forma Byzantinis non insolita.

b) δοθεν A ei m. 1 spr. vers. add.

c) κατὰ/παρὰ Bekker, παρὰ σφᾶς καταφεύγοντα coll. p. 578, 9; 21; 32 al.? κατὰ
in mg. archetypum adscriptum errore librarii falsum locum obtinuisse videtur.

d) ἀνάγκη A. δὲ καὶ ὑπερβάλλονται Nieb.

e) εἰς τὰ δέον A sed τὰ m. 1 expunctum.

f) εὐπραγ. ἂν ὑποσταίη Di.

g) ἡνάγκασαν E ἡναγκάσαν A sed v. ita scriptum um i sit similis (ἡναγκάσαι
MP ἡνάγκασαι B).

h) συνεισέφερον καὶ ρητὸν χρυσίον. καὶ A corr. Bekker.

i) βρόχων A corr. Hoesch.

6. Пратеничеството на Сенатор при Атила

Теодосий изпратил при Атила консула Сенатор³⁵⁷, за да води преговори. Той, ако и да притежавал звание на пратеник, не дръзнал да отиде при хуните по сухо, но отплувал по Черно море и пристигнал в града на одесците³⁵⁸, в който пребивавал и изпратеният стратег Теодул³⁵⁹.

7. Договор между хуните и Източната империя

След битката³⁶⁰ в Херсонес между ромей и хуни бил сключен и договор чрез съдействието на пратеника Анатолий³⁶¹. Постигнато било споразумение при следните условия. На хуните да бъдат предадени бегълците; а също така да им се дадат шест хиляди литри злато съгласно предишните спогодби. Уговорено било да им се плаща всяка година данък две хиляди и сто литри злато. За всеки пленник ромей, който избяга и се завърне в своята земя без откуп, да се заплаща обезщетение от дванадесет жълтици. В случай че онези, които го приемат, не заплатят, те трябва да предадат обратно беглеца. Ромеите [се задължавали] да не приемат в страната си нито един беглец варварин. Ромеите³⁶² се престрували, че сключват доброволно този договор, а в същност сторили това поради необходимост и поради преголемия страх, който бил обзел техните управници. В старанието си да сключат мир, те приемали с готовност всяко искане, ако и да било тежко, и се съгласили дори с определения им данък, който бил много голям. Те били изразходвали богатствата и царските съкровища не за потребни неща, но за неуместни зрелища, за неразумни щедрости, за удоволствия и разхищения. Никой благоразумен човек дори при благосъстояние не би допуснал това, а още по-малко хора, които са занемарили оръжието. Затова те били принудени да плащат данък не само на скитите, но и на другите варвари, които обитават по границата на ромейската земя. Поради тези условия и поради парите, които трябвало да бъдат изпращани на хуните, [управниците] принудили всички да плащат данъци, дори и онези, които били освободени временно от извънредно тежкия поземелен данък било по решение на съдиите, било по милост на императорите. Също и сенаторите трябвало да внасят определено количество злато заради своя сан. За мнозина блестящото положение станало причина за обрат в живота. Защото назначените от императора бирници събирали чрез насилия онова, което били определили всекиму, така че заможните някога люде предлагали за продаждане на тържището накитите на жените си и покъщината. След войната такава беда сполетяла ромеите, че мнозина умирали от глад или пък се самообесвали. Съкровището изведнаж се изчерпало, когато златото и бегълците били изпратени, тъй като за тази цел бил пристигнал Скота³⁶³. Ромеите избили мнозина от пленниците, които се противили да бъдат предадени на хуните. Между тях имало и царски скити, които били дошли при ромеите, понеже отказали да се подчиняват на Атила. Атила увеличил своите изисквания и заповядал и жителите на Асимус³⁶⁴ да предадат всички

αὐληθέντων, τό τε χρυσίον καὶ οἱ φυγάδες ἐπέμποντο, Σκόττα ἐπὶ ταύτην τὴν
 προᾶξιν ἀφιγμένον^α ὧν πλείστους Ῥωμαῖοι ἀπέκτειναν ἀπειθοῦντας πρὸς τὴν
 ἐκδοσιν, ἐν οἷς καὶ τῶν βασιλικῶν ὑπῆρχον Σκνυθῶν, οἱ ὑπὸ Ἀττήλας τάττεσθαι
 ἀνηγράμενοι παρὰ Ῥωμαίους ἀφίκοντο. τοῖς δὲ αὐτοῦ δ' Ἀττήλας προστιθεὶς
 ἐπιτάγμασι καὶ Ἀσημουντίους ἐκέλευσεν ἐκδιδόναι ὅσους αἰχμαλώτους ὑπῆρχον
 ἔχοντες εἴτε Ῥωμαίους εἴτε βαρβάρους. Ἀσημοῦς δὲ ἐστὶ φρουρίον καρτερόν, οὐ
 πολλὸν μὲν ἀπέχον τῆς Ἰλλυρίδος, τῷ δὲ Θερμάκῳ προσκείμενον μέρει ὅπερ οἱ
 ἐνοικοῦντες ἄνδρες πολλὰ δεινὰ τοὺς ἔχθρους εἰργάσαντο, οὐκ ἀπὸ τειχῶν ἀμυ-
 νόμενοι, ἀλλ' ἔξω τῆς τάφρου μάχας ὑφιστάμενοι πρὸς τε ἄπειρον πλῆθος καὶ
 στρατηγούς μέγιστον παρὰ Σκνυθαῖς ἔχοντας κλέος, ὥστε τοὺς μὲν Οὔννους
 ἀπορρεῦσαντας^α τοῦ φρουρίου ὑπαναχωρήσαι, τοὺς δὲ ἐπεκτρέχοντας καὶ περαι-
 τέρω τῶν οἰκείων γινομένους, ἥνίκα ἀπήγγελλον αὐτοῖς οἱ σκοποὶ διέναι τοὺς
 πολεμίους λείων Ῥωμαϊκὴν ἀπάγοντας, ἀδοκήτοις τε ἐμπίπτειν καὶ σφέτερά τὰ
 ἐκείνων ποιῆσθαι λάφυρα, πλήθει μὲν λειπομένους τῶν ἀντιπολεμούντων, ἀρετῇ
 δὲ καὶ ῥώμῃ διαφέροντας. πλείστους τοίνυν οἱ Ἀσημουντίοι ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ
 Σκνυθὰς μὲν ἀπέκτειναν, Ῥωμαίους δὲ ἡλευθέρωσαν, τοὺς δὲ καὶ ἀποδράσαντας^β
 τῶν ἐναντίων ἐδέξαντο. οὐκ ἀπάγειν οἷον ἔφη ὁ Ἀττήλας τὸν στρατὸν οὐδὲ
 ἐπικυροῦν τὰς τῆς εἰρήνης συνθήκας, εἰ μὴ ἐκδοθεῖεν οἱ παρ' ἐκείνους κατα-
 φυγόντες Ῥωμαῖοι ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν δοθεῖεν ἀποτιμήσεις, ἀφεθείησαν δὲ καὶ
 οἱ παρὰ Ἀσημουντίων ἀπαχθέντες αἰχμαλῶται βάρβαροι. ἀντιλέγειν δὲ αὐτῷ
 ὡς οὐχ οἷός τε ἦν οὔτε Ἀνατόλιος πρεσβευόμενος οὔτε Θεόδουλος ὁ τῶν στρα-
 τιωτικῶν^γ κατὰ τὸ Θερμάκιον ταγματῶν ἡγούμενος, (οὔτε γὰρ ἔπειθον^δ οὔτε τὰ
 εὐλογα προτείνοντες, τοῦ μὲν βαρβάρου^ε τεθαρρηκός καὶ προχείρως ἐς τὰ
 ὅπλα δορυφόρος, αὐτῶν δὲ κατεπιτηχότων διὰ τὰ προὑπάρξοντα) γράμματα παρὰ
 τοὺς Ἀσημουντίους ἔστελλον^ς ἢ ἐκδιδόναι τοὺς παρ' αὐτοὺς καταφυγόντας αἰχμα-
 λῶτους Ῥωμαίους, ἢ ὑπὲρ ἐκάστον δώδεκα τιθέναι χρυσοὺς^ς, διαφεθῆναι δὲ καὶ
 τοὺς αἰχμαλώτους Οὔννους. οἱ δὲ τὰ αὐτοῖς ἐπεσταλμένα ἀναγνόντες ἔφασαν
 τοὺς μὲν παρ' αὐτοὺς^ς καταφυγόντας Ῥωμαίους ἀφεῖναι ἐπ' ἡλευθερίᾳ, Σκνυθὰς
 δὲ ὅσους αἰχμαλώτους ἔλαβον ἀνηρηκέναι, δύο δὲ^ς συλλαβόντας ἔχεν διὰ τὸ
 καὶ τοὺς πολεμίους μετὰ τὴν γενομένην ἐπὶ χρόνον πολιορκίαν ἐξ ἐνέδρας ἐπι-
 θεμένους τῶν πρὸ τοῦ φρουρίου νεμόντων παίδων ἀρπάσαι τινας, οὓς εἰ μὴ
 ἀπολάβοιεν, οὐδὲ σφᾶς τοὺς νόμῳ πολέμου κτηθέντας ἀποδώσειν. ταῦτα ἀπαγ-
 γειλάντων τῶν παρὰ τοὺς Ἀσημουντίους ἀφιγμένων, τῷ τε Σκνυθῶν βασιλεῖ
 καὶ τοῖς Ῥωμαῖοις ἄρχουσιν ἐδόκει μὲν ἀναζητεῖσθαι οὓς οἱ Ἀσημουντίοι
 ἔφασαν ἡρπάσθαι παῖδας, οὐδενὸς δὲ φανέντος, εἰ παρὰ τοῖς Ἀσημουντίοις
 βάρβαροι ἀπεδόθησαν, πίστεις^ς τῶν Σκνυθῶν δόντων ὡς παρ' αὐτοῖς οἱ παῖδες
 οὐκ εἴησαν^ς. ἐπωμνύοντο δὲ καὶ οἱ Ἀσημουντίοι, ὡς οἱ παρὰ σφᾶς καταφυ-
 γόντες Ῥωμαῖοι ἐπ' ἡλευθερίᾳ ἀφεῖθησαν. ὤμνουν δέ, καίπερ παρὰ σφῖσι δυνάμεις
 Ῥωμαίων οὐ γὰρ ἐπίορκον ᾤοντο δοῦναι δυνάμει ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐκ τοῦ
 σφετέρου γένους ἀνδρῶν.

α) ἀπορήσαντας Nieb.

β) ἀποδράντας Di.

γ) στρατιωτικῶν Nieb. στρατιωτῶν τῶν A.

δ) ἔπειθεν A sed on m. I spr. vers.

ε) μὲν γὰρ βαρβάρου A γὰρ expunxit Nieb.

ς) ἔστελλον ὡς ἢ conl. Nieb.

ς) χρυσοὺς δεῖ, ἀφεθῆναι conl. Nieb.

ς) παρ' αὐτοῖς A corr. Nieb.

ι) δ' οὐ X. δύο A.

κ) πίστεις BM πιστοῖς tell.

ι) εἰσὶν Hoesch. Di.

пленници, които държели — ромеи или варвари. Асимус е яка крепост, която отстои немного далеч от Илирия и се намира в областта Тракия. Нейните жители нанесли големи щети на неприятелите. Те се защищавали не от стените, но водели сражения извън крепостния окоп срещу безбройна войска и пълководци, които имали голяма слава всред скитите. Поради това хуните се отчаяли и се оттеглили от крепостта. А жителите на крепостта предприемали набези и стигали надалече от своите укрепления, когато съгледвачите им съобщавали, че минавали врагове, натоварени с ромейска плячка. Те ги нападали неочаквано и им отнимали плячката. Въпреки че били помалобройни в сравнение с неприятелите, те ги надвишавали по смелост и мощ. И така, в тази война асимунтите избили много скити и освободили [много] ромеи, като приели онези от неприятелите, които били избягали при тях. Затова Атила заявил, че не ще оттегли войската си, нито пък ще потвърди мирния договор, ако не му бъдат предадени избягалите при тях ромеи, или не се заплати откуп за тях, а също и ако не бъдат пуснати пленените от асимунтите варвари. Не били в състояние да му възразят нито пратеникът Анатолий, нито началникът на военните отреди в Тракия Теодул. Те нито го склонили, нито пък му изтъкнали убедителни доводи, понеже варваринът бил много дързък и готов да грабне оръжие, докато те поради станалите преди това събития били унили. Те изпратили писмо до асимунтите, с което поискали или да предадат избягалите при тях пленници-ромейци или да дадат за всекиго по дванадесет жълтици, а също и да освободят пленените хуни. След като асимунтите прочели писмото, те заявили, че вече били освободили избягалите при тях ромейци, а всички пленени скити били избили. Те били задържали само двамина, защото и неприятелите след извършената някога обсада заловили от засада някои младежи, които пасели стада пред крепостта. Ако не им бѣдели върнати, то и те не щели да предадат онези, които били заловили в сражение. Когато лицата, изпратени при асимунтите, се върнали и съобщили това, скитският цар и ромейските управници решили да издирят тия младежи, за които асимунтите твърдели, че били отвлечени. След като не бил намерен никакъв младеж и след като скитите се заклели, че те не били при тях, варварите, които се намирали при асимунтите, били предадени. Също и асимунтите се заклели, че ромейците, които прибягнали при тях, били пуснати на свобода. Те дали тая клетва, въпреки че при тях имало ромейци, защото не смятали, че вършат клетвопрестъпление, като се кълнат за спасението на люде от своя род.

8. De legationibus Hunnorum ad Imperium Orientale

Ἔστι γενομένων τῶν σπονδῶν Ἀτιήλας αὐθις παρὰ τοὺς ἐφύους ἔπεμψε πρέσβεις φυγάδας αὐτῶν. οἱ δὲ τοὺς πρεσβενομένους δεξάμενοι καὶ πλείστοις δώροις θεραπεύσαντες ἀπέπεμψαν φυγάδας μὴ ἔχειν φήσαντες. ὁ δὲ πάλιν ἐτέρους ἔπεμψεν. χρηματισαμένων δὲ καὶ αὐτῶν, τρίτη παρεγένετο πρεσβεία, καὶ τετάρτη μετ' αὐτήν. ὁ γὰρ βάρβαρος ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀφορῶν φιλοτιμίαν, ἣν ἐποιοῦντο εὐλαβεῖα τοῦ μὴ παραβαθῆναι τὰς σπονδάς, ὅσους τῶν ἐπιτηδείων εὖ ποιεῖν ἐβούλετο ἔπεμψε παρ' αὐτούς, αἰτίας τε ἀναπλάττων καὶ προφάσεις ἐφευρίσκων κενάς. οἱ δὲ παντὶ ὑπήκουον ἐπιτάγμασι καὶ δεοπότοις ἡγοῦντο τὸ πρόσταγμα, ὅπερ ἂν^α ἐκεῖνος παρεκελεύσατο^β. οὐ γὰρ μόνον τὸν πρὸς αὐτὸν ἀνελθεῖν πόλεμον εὐλαβοῦντο, ἀλλὰ καὶ Παρθυαίους ἐν παρασκευῇ τυγχάνοντας ἐδεδίεσαν καὶ Βανδίλους τὰ κατὰ θάλασσαν ταράττοντας καὶ Ἰσαύρους πρὸς τὴν ληστείαν διανοσταμένους καὶ Σαρακηνοὺς τῆς αὐτῶν ἐπικρατείας τὴν ἑω κατατρέχοντας καὶ τὰ Αἰθιοπικὰ ἔθνη συνιστάμενα. διὸ δὴ τεταπεινωμένοι τὸν μὲν Ἀτιήλαν ἐθεράπευον, πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἔθνη ἐπειρῶντο παρατάττεσθαι δυνάμεις τε ἀθροίζοντες καὶ στρατηγούς χειροτονοῦντες.

9. De legatione Maximini ad Hunnos

Ἔστι καὶ αὐθις Ἐδέκων ἦκε πρέσβις, ἀνὴρ Σκύθης μέγιστα κατὰ πόλεμον ἔργα διαπραξάμενος, σὺν Ὁρέστη, ὃς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ γένους ὢν ᾔκει τὴν πρὸς τῷ Σάω ποταμῷ Παιόνων^γ χώραν τῷ βαρβάρῳ κατὰ τὰς Ἀετίου στρατηγοῦ τῶν ἐσπερίων Ῥωμαίων συνθήκας ὑπακούουσιν. οὗτος ὁ Ἐδέκων ἐς τὰ βασίλεια παρελθὼν ἀπεδίδου τὰ παρὰ Ἀτιήλα γράμματα, ἐν οἷς ἐποιεῖτο τοὺς Ῥωμαίους ἐν αἰτίᾳ τῶν φυγάδων πέρι ἀνθ' ὧν ἡπεῖλει ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν, εἰ μὴ ἀποδοθεῖεν αὐτῷ καὶ ἀφέξονται Ῥωμαῖοι τὴν δοριάλωτον ἀροῦντες. εἶναι δὲ μῆκος μὲν αὐτῆς κατὰ τὸ ρεῦμα τοῦ Ἰστροῦ ἀπὸ τῆς Παιόνων ἄχρι Νοβῶν^δ τῶν Θερραίων, τὸ δὲ βάθος πέντε ἡμερῶν ὁδόν^ε καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν ἐν Ἰλλυριοῖς μὴ πρὸς τῇ ὁχθῇ τοῦ Ἰστροῦ ποταμοῦ γίνεσθαι, ὥσπερ καὶ πάλαι, ἀλλ' ἐν Ναῖσσῳ, ἥν^ε ὄριον ὡς ἐπ' αὐτοῦ δηρωθεῖσαν τῆς Σκυθῶν καὶ Ῥωμαίων ἐτίθετο γῆς, πέντε ἡμερῶν ὁδόν^ε εὐζώνῳ ἀνδρὶ τοῦ Ἰστροῦ ἀπέχουσιν ποταμοῦ. πρέσβεις δὲ ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι τοὺς περὶ τῶν ἀμφιβόλων διαλεξομένους, οὐ τῶν ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ τῶν ὑπατικῶν ἀνδρῶν τοὺς μεγίστους^ς οὓς εἰ ἐκπέμπειν εὐλαβηθεῖεν, αὐτὸν δεξόμενον^ς σφᾶς ἐς τὴν Σερδικὴν^ς διαβήσεσθαι. τούτων ἀγαπωσθέντων βασιλεῖ τῶν γραμμάτων, ὡς ὑπεξῆλθεν ὁ Ἐδέκων σὺν τῷ Βιγίλᾳ ἐρμηνεύσαντι ὅσαπερ ὁ βάρβαρος ἀπὸ στόματος ἔφρασε τῶν Ἀτιήλα δεδογμένων, καὶ ἐς ἐτέρους οἴκους παρεγένετο, ὥστε αὐτὸν Χρυσασίῳ τῷ βασιλέως ὑπασπιστῇ οἷα δὴ τὰ μέγιστα δυναμένῳ ἐς

8. Ibid., I, 2, p. 579, 1—18.

9. Ibid., I, 2, pp. 579, 19—581, 14.

a) ἂν del. Di.

b) παρακαλεῦσαιτο conl. Bekker.

c) παγόνων A corr. Hoesch.

d) νόβων A corr. Nieb.

e) ἦν A corr. Hoesch.

f) δεξόμενον Bekker. δεξάμενον A.

g) βερδεκὴν A βερδικὴν BP βαρδικὴν M Hoesch. unde Σερδικὴν Ed. Paris.

8. Хунски пратеничества до Източната империя³⁶⁵

След сключването на договора Атила отново проводил пратеници при източните [ромей], за да изискат бегълците. Ромеите ги приели, почели ги с твърде много дарове, заявили им, че нямат бегълци, и ги отпратили. Той проводил нови пратеници. След като и те получили дарове, пристигнало трето пратеничество, а след него и четвърто. Защото варваринът, като имал предвид щедростта на ромеите, която те проявявали от страх да не бъде нарушен мирният договор, изпращал при тях тези от своите приближени, които желаел да облагодетелствува, като измислял причини и намирал празни предлози. Ромеите се подчинявали на всяко искане и приемали като заповед на господар онова, което той пожелавал. Защото те се опасявали не само от възобновяването на войната с него, но също така се страхували от партианите, които се готвели за война, от вандалите, които смущавали мореплаването, от исаврите³⁶⁶, които се надигали да вършат грабежи, от сарацините, които нападали източните предели на държавата, и от етиопските племена, които се съюзявали срещу тях. Затова именно те смирено угаждали на Атила, докато против другите народи правели опити да водят война, като събирали войски и назначавали пълководци.

9. Пратеничеството на Максимин при хуните³⁶⁷

Отново пристигнал като пратеник Едекон³⁶⁸, скит, който бил извършил големи военни подвизи, а заедно с него и Орест³⁶⁹, който произхождал от ромейски род и живеел в Пеонската земя³⁷⁰ при река Сава, подвластна на варварина, съгласно договора сключен с пълководеца на западните римляни — Аеций³⁷¹. Този именно Едекон се явил в двореца и предал писмото от Атила, в което той обвинявал ромеите във връзка с бегълците, заплашвал ги, че ще прибегне до оръжие, ако те не му бъдат предадени и ако ромеите не се откажат да обработват завоюваната от него земя³⁷². Тая земя [според него] се простирала покрай Дунава от Панония до Нове³⁷³, в Тракия, и била широка пет дни път³⁷⁴. Той искал също тържището на илирийците да не става, както по-рано, на брега на реката Дунав, но в Ниш, който, разорен от него, бил определен за граница между скити и ромей и отстоял от Дунава на пет дни път бърз мъжки ход. Той искал още да дойдат при него пратеници, които да разговарят по спорните въпроси, и то не люде случайни, а най-видните измежду консулите. Ако пък се боели да ги пратят при него, той щял да дойде в Сердика³⁷⁵, за да ги приеме. Когато това писмо било прочетено на императора, Едекон излязъл напред и Вигида³⁷⁶ превел предадените устно от него Атилови искания. После [Едекон] отишъл в други сгради, за да се представи на императорския оръженосец Хрисафий³⁷⁷, човек с много голямо влияние. Той

ὄψιν ἔλθειν, ἀπεθανύμασε τὴν τῶν βασιλείων οἶκον περιφάνεαν. Βιγίλας δέ, ὡς τῷ Χρυσοφίῳ ἐς λόγους ἦλθεν ὁ βάρβαρος, ἔλεγεν ἐρμηνεύων, ὡς ἐπαινοίῃ ὁ Ἑδέκων τὰ βασίλεια καὶ τὸν παρὰ σφίσι μακαρίζοι πλοῦτον. ὁ δὲ Χρυσοφίης ἔφασκεν ἔσεσθαι καὶ αὐτὸν οἶκον τε χρυσοστέγων καὶ πλούτου κύριον, εἴ γε περιόδοι μὲν τὰ παρὰ Σκύθαις, ἔλοιτο δὲ τὰ Ῥωμαίων. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ὡς τὸν ἑτέρου δεσπότην θεράποντα ἄνευ τοῦ κυρίου οὐ θέμις τοῦτο ποιεῖν, ἐπυνθάνετο ὁ εὐνούχος εἴ γε ἀκόλutos αὐτῷ ἢ παρὰ τὸν Ἀτιήλαν εἴη εἴσοδος καὶ δύναμις παρὰ Σκύθαις ἔχει^α τινά. τοῦ δὲ ἀποκριναμένου ὡς καὶ ἐπιτήδειος εἴη τῷ Ἀτιήλῃ καὶ τὴν αὐτοῦ ἅμα τοῖς εἰς τούτο ἀποκεκριμένοις λογάσιν ἐμπιστεύεται φυλακὴν, (ἐκ διαδοχῆς γὰρ^β κατὰ ρητὰς ἡμέρας ἕκαστον αὐτῶν ἔλεγε μεθ' ὅπλων φυλάττειν τὸν Ἀτιήλαν) ἔφασκεν ὁ εὐνούχος, εἴπερ πίστεις δέξοιτο, μέγιστα αὐτῷ ἔρεῖν ἀγαθὰ· δεῖσθαι δὲ σχιλῆς^γ ταύτην δὲ αὐτῷ ἐπάρχειν, εἴ γε παρ' αὐτὸν ἐπὶ δεῖπνον ἔλθοι χωρὶς Ὁρέστου καὶ τῶν ἄλλων συμπρεσβευτῶν. ὑποσχόμενος δὲ τοῦτο ποιεῖν, ἐπὶ τὴν ἐστίαν πρὸς τὸν εὐνούχον παραγενόμενος, καί^δ ὑπὸ τῷ Βιγίλῃ ἐρμηνεῖ δεξιὰς καὶ ὄρκους ἔδοσαν, ὁ μὲν εὐνούχος ὡς οὐκ ἐπὶ κακῷ τῷ Ἑδέκωνι, ἀλλ' ἐπὶ μεγίστοις ἀγαθοῖς τοὺς λόγους ποιήσας, ὁ δὲ ὡς οὐκ ἐξείποι τὰ αὐτῷ ρηθησόμενα, εἰ καὶ μὴ πέραςτος κυρήσοι. τότε δὴ ὁ εὐνούχος ἔλεγε τῷ Ἑδέκωνι, εἰ διαβὰς ἐς τὴν Σκυθικὴν ἀνέλοι τὸν Ἀτιήλαν καὶ παρὰ Ῥωμαίους^δ ἦξει, ἔσεσθαι αὐτῷ βίον εὐδαίμονα καὶ πλοῦτον μέγιστον. τοῦ δὲ ὑποσχομένου καὶ φήσαντος ἐπὶ τῇ πράξει δεῖσθαι χρημάτων, οὐ πολλῶν δέ, ἀλλὰ πεντήκοντα λιτρῶν χρυσοῦν δοθησομένων τῷ ἐπ' αὐτὸν τελοῦντι πλήθει, ὥστε αὐτῷ τελείως^ε συνεργῆσαι πρὸς τὴν ἐπίθεσιν, καὶ τοῦ εὐνούχου τὸ χρυσίον παραχρῆμα δώσας ὑποσχομένου, ἔλεγεν ὁ βάρβαρος ἀποπέμπεσθαι μὲν αὐτὸν ἀπαγγελεύντα τῷ Ἀτιήλῃ περὶ τῆς πρεσβείας, συμπέμπεσθαι δ' αὐτῷ Βιγίλῃ τὴν παρὰ τοῦ Ἀτιήλα ἐπὶ τοῖς φυγάσιν ἀποκρίσιν δεξόμενον^ς. δι' αὐτοῦ γὰρ περὶ τοῦ αὐτοῦ χρυσοῦ μνηύσειν, καὶ ὃν τρόπον τοῦτο ἐκπεμφθήσεται. ἀπεληλυθότα γάρ, ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους, πολυπραγμονήσας^ς τὸν Ἀτιήλαν, τίς τε αὐτῷ δώσῃ καὶ ὅποσα παρὰ Ῥωμαίων δέδοται^ς χρήματα^ς μὴ οἶόν τε δὲ ταῦτα ἀποκρύπτειν διὰ τοὺς συμπορευομένους. ἔδωκε δὴ τῷ εὐνούχῳ εὖ λέγειν, καὶ τῆς γνώμης τὸν βάρβαρον ἀποδεξάμενος ἀποπέμπει μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ ἐπὶ βασιλέα φέρει τὴν βουλὴν. ὃς Μαρτιάλῳ τὴν τοῦ μαγίστρου διέποντα ἀρχὴν προσμεταπεμφάμενος ἔλεγε τὰς πρὸς τὸν βάρβαρον συνθήκας. ἀνάγκη δέ^ς ἐθάρρει^ς τὸ τῆς ἀρχῆς^ς πασῶν γὰρ τῶν βασιλέως βουλῶν ὁ μάγιστρός ἐστι κοινωνός, οἷα δὴ τῶν τε ἀγγελιαφόρων καὶ ἐρμηνέων καὶ στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὴν βασιλέως φυλακὴν ὑπ' αὐτὸν ταπτομένων. ἐδίδκει δὲ αὐτοῖς βουλευομένοις τῶν προκειμένων περὶ μὴ μόνον Βιγίλῳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ Μαξιμίῳ ἐκπέμπειν πρεσβευόμενον παρὰ τὸν Ἀτιήλαν.

α) ἔχει scripsit De Boor. ἔχοι mg. E m. 2 Nieb. ἔχει A.

β) καὶ γὰρ A sed κα' m. 1 expunctum.

γ) καὶ del.? vel ad v. 14 ante ἐπὶ transponendum?

δ) παρὰ Ῥωμαίοις A corr. Hoesch.

ε) τελείως DI.

ς) δεξάμενον A corr. Bekker.

ς) πολυπραγμονήσαι A corr. Bekker.

ς) δέδοται A.

ς) ἀνάγκη A.

ς) ἐθάρρει τὸ Bekker ἐθαύρετο A.

се удивлявал на блясъка на императорските сгради. Когато варваринът влязъл в разговор с Хрисафий, Вигила, който превеждал, му казал, че Едекон възхвалявал дворците и се възхищавал от тяхното богатство. Хрисафий отговорил, че и той може да стане господар на златопокрити къщи и на богатства, ако изостави скитите и премине на страната на ромеите. Като Едекон възразил, че нему, като служител на друг господар, не е позволено да стори това без негово съгласие, скопецът запитал, дали той има свободен достъп до Атила и дали се ползува с някаква власт сред скитите. Той отговорил, че е приближен на Атила и че нему, заедно с други определени за тази цел скити, е поверена неговата охрана. В определени дни, казал той, всеки от тях последователно с оръжие стоел на стража при Атила. Скопецът тогава му казал, че ако даде уверения за вярност, той щял да му съобщи много добри неща. Но за това било необходимо удобно време, какъвто би бил случаят, ако той дойде при него на обяд без Орест и другите пратеници. [Едекон] обещал да стори това и пристигнал на обяд при скопеца. Чрез преводача Вигила те се споразумели и заклели: скопецът — че ще му направи предложение не за зло, но за голямо негово добро, а Едекон — че не ще издаде онова, което ще му бъде казано, дори и ако не бъде приведено в изпълнение. Тогава скопецът казал на Едекон, че ако отиде в скитската земя, убие Атила и се завърне при ромеите, той щял да живее щастливо и щял да има много голямо богатство. [Едекон] обещал и казал, че за тая работа ще бъдат потребни пари, не много, но петдесет литри злато, които да бъдат раздадени на неговите подвластни, за да му съдействуват напълно в покушението. Щом скопецът обещал, че веднага ще му даде златото, варваринът казал, че той трябвало да бъде изпратен при Атила, за да му разправи за пратеничеството, като заедно с него бъде изпроводен и Вигила, за да получи от Атила отговор по въпроса за бегълците. По него той щял да му съобщи за самото злато и по какъв начин да му бъде то пратено, защото, след като се завърнел, Атила щял да запита както него, така и другите, какви дарове и колко пари е получил от ромеите, а той не щял да бъде в състояние да укрие това, защото нямало да пътува сам. Това се сторило на скопеца доста разумно, той го възприел, отпратил варварина след обяда и съобщил на императора своя план. Той пратил да повикат магистра Марциал³⁷⁸ и му съобщил това, което било уговорено с варварина. По необходимост, с оглед на неговия сан, той трябвало да му довери това, защото магистърът участва при всички решения на императора, тъй като нему са подчинени вестносите, преводачите и войниците от охраната на императора. Като се посъветвали по въпроса, те решили да проводят като пратеник при Атила не само Вигила, но и Максимин.

10. De itinere Maximini

Ἵτι τοῦ Χρυσαφίου τοῦ εὐνούχου παρανέσαντος Ἐδέκων^a ἀνελεῖν τὸν Ἀττήλαν, ἐδόκει τῷ βασιλεῖ Θεοδοσίῳ καὶ τῷ μεγίστῳ Μαρτυλίῳ βουλευμένοις^b τῶν προκειμένων περὶ μὴ μόνον Βιγίλαν, ἀλλὰ καὶ Μαξιμῖνον ἐκπέμπειν πρεσβευόμενον παρὰ τὸν Ἀττήλαν, καὶ Βιγίλαν^c μὲν τῷ φαινομένῳ τὴν τοῦ ἐρμηνέως ἐπέχοντα τάξιν πράττειν ἅπερ Ἐδέκων^d δοκεῖ, τὸν δὲ Μαξιμῖνον μηδὲν τῶν αὐτοῖς βουλευθέντων ἐπιστάμενον τὰ βασίλειως ἀποδιδόναι γράμματα^e. ἀντεγγράπτο δὲ τῶν πρεσβευομένων ἀνδρῶν ἕνεκα ὥς ὁ μὲν Βιγίλας ἐρμηνεύς, ὁ δὲ Μαξιμῖνος μείζωνος ἥπερ^f ὁ Βιγίλας ἀξίας γένους τε^g περιφανοῦς καὶ ἐπιτήδειος ἐς τὰ μάλιστα βασιλεῖ, ἔπειτα ὥς οὐ δεῖ παρασαλεύοντα τὰς σπονδὰς τῇ Ῥωμαίων ἐμβατεύειν γῇ, φυγάδας δὲ μετὰ τοὺς^h ἤδη ἐκδοθέντας ἐπτακαίδεκα ἀπέσταλκα σοίⁱ, ὥς ἐτέρων οὐκ ὄντων, καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἐν τοῖς γράμμασι. φράζειν δὲ τὸν Μαξιμῖνον ἀπὸ στόματος τῷ Ἀττήλῃ^k μὴ χρῆναι αἰτεῖν πρεσβεῖς μεγίστης ἀξίας παρ' αὐτὸν διαβῆναι· τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτοῦ προγόνων οὐδὲ^l ἐπὶ ἐτέρων τῶν ἀρξάντων τῆς Σκυδικῆς γενέσθαι, ἀλλὰ πρεσβεύεσθαι τὸν τε ἐπιτυχόντα στρατιωτὴν καὶ ἀγγελιαφύρον. εἰς δὲ τὸ διευκρινῆσαι τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἐδόκει πέμπειν Ὀνηγήσιον παρὰ Ῥωμαίους· μὴ οἶόν τε γὰρ αὐτὸν Σερδικῆς δηλωθείσης σὺν ὑπατικῷ ἀνδρὶ ἐς αὐτὴν προῖεναι. ἐπὶ ταύτην τὴν πρεσβείαν ἐκλιπαρήσας πείθει με Μαξιμῖνος αὐτῷ συναπᾶραι^m καὶ δῆτα ἅμα τοῖς βαρβάροις ἐχόμενοι τῆς ὁδοῦ ἐς Σερδικὴν ἀφικνούμεθα τρισκαίδεκαⁿ ὁδὸν ἀνδρὶ εὐζώνῳ τῆς Κωνσταντίνου ἀπέχουσιν· ἐν ᾗ καταλύσαντες καλῶς ἔχειν ἡγησάμεθα ἐπὶ ἐστίαν Ἐδέκωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ βαρβάρους καλεῖν. πρόβατα οὖν καὶ βόας ἀποδομένων τῶν ἐπιχωρίων ἡμῖν, κατασφάζαντες ἡραιοποιούμεθα^o, καὶ παρὰ τὸν τοῦ συμποσίου καιρὸν τῶν μὲν βαρβάρων τὸν Ἀττήλαν, ἡμῶν δὲ τὸν βασιλέα θαναμαζόντων, ὁ Βιγίλας ἔφη ὥς οὐκ εἴη θεὸν καὶ ἀνθρώπον δίκαια συγκρίνειν, ἀνθρώπον μὲν τὸν Ἀττήλαν, θεὸν δὲ τὸν Θεοδοσίον λέγων. ἡσχαλλόν οὖν εἰ Ὀῖννοι^p καὶ κατὰ μικρὸν ὑποθερμαινόμενοι ἐχαλέπαινον. ἡμῶν δὲ ἐς ἕτερα τρεφάντων τὸν λόγον καὶ φιλοφροσύνῃ τὸν σφῶν αὐτῶν καταπραῦνάντων^q θυμόν, μετὰ τὸ δεῖπνον ὥς διανέστημεν, δώροισι ὁ Μαξιμῖνος Ἐδέκωνα καὶ Ὀρέστην ἐντεράπευσε σηρικαῖς ἐσθῆμασι καὶ λίθοις Ἰνδικαῖς. ἀναμείνας δὲ τὴν Ἐδέκωνος Ὀρέστης ἀναχώρησεν πρὸς τὸν Μαξιμῖνον φράζει, ὥς σοφός τε εἴη καὶ ἀριστος μὴ ὁμοία σὺν τοῖς ἀμφὶ τὰ βασίλεια πλημμελήσας· χωρὶς

10. Ibid., I. 1, pp. 122, 28—148, 13.

a) ἐδέκωνι O corr. Hoesch.

b) βουλευομένους O corr. idem.

c) βιγίλῳ O corr. idem.

d) ἐδέκων MP ἐδόκων BE corr. Hoesch.

e) Post γράμματα clausulam orationis indicant O. ἀντεγγράπτο O ἐνεγγράπτο Bekker pro vulg: ἀναγγράπτο.

f) εἴπερ O corr. Nieb.

g) τε om. E.

h) τὰς X et ut vid. E.

i) οἱ Vales. σοι O (ἀπέσταλκέν σοι Nieb). ἀπέσταλκέν οἱ De Boor

k) ἀττήλῃ hic O (rell. locis in solis MP).

l) οὔτε—οὔτε Di.

m) συνεπάραι O corr. Nieb.

n) τρισκαίδεκα O.

o) ἡραιοποιούμεθα edd.

p) οὔννοι O.

q) καταπραῦνόντων B edd.

10. Пътуването на Максимин

Скопецът Хрисафий склонил Едекон да погуби Атила. Тогава Теодосий и магистър Марциал се посъветвали по този въпрос и решили да проводят като пратеник при Атила не само Вигила, но и Максимин: Вигила, прикрит под службата си на преводач, да изпълни онова, което реши Едекон, а Максимин, без да знае нещо от това, което те замисляли, да предаде императорското писмо. В него за пратениците било писано, че Вигила е преводач и че Максимин³⁷⁹ имал по-голям сан от него, произхождал от знатен род и бил много приближен на императора, по-нататък — че [Атила] не трябвало да нарушава договора и да напада ромейската земя. „Освен бегълците, които вече ти предадох, пращам ти още седемнадесет души, понеже други няма“. Това съдържало писмото. Вън от това Максимин трябвало устно да каже на Атила, че той не бивало да иска да отиват при него пратеници с много голям сан, тъй като това не било ставало нито по времето на неговите предци, нито при други владетели на скитската земя, обаче бивал изпращан като пратеник [само] някакъв воин или вестносец. За разрешаването на спорните въпроси [Атила] трябвало да изпрати при ромеите Онигизий³⁸⁰, защото нему не подобавало да идва да се срещне с един консул в разрушената Сердика³⁸¹.

Максимин ме помоли и ме убеди да отпътувам в това пратеничество заедно с него. И така ние потеглихме заедно с варварите и стигнахме в Сердика, която отстои от Константиновия град на тринадесет дни път бърз ход³⁸². Като се разположихме в нея, намерихме за добре да поканим на угощение Едекон и варварите с него. Местните люде ни дадоха овце и волове, заклахме ги и устройхме угощение. По време на угощението, когато варварите възвеличаваха Атила, а ние — императора, Вигила каза, че не е право да се сравняват бог и човек, като наричаше Атила човек, а Теодосий — бог. Хуните се възмутиха и като се поразгорещиха, изразиха недоволството си. Ние обърнахме разговора към друго и с любезности успокоихме техния гняв. Щом станахме от обяда, Максимин почете Едекон и Орест с дарове — копринени одежди³⁸³ и индийски камъни. След като изчака да се отдалечи Едекон, Орест каза на Максимин, че бил постъпил мъдро и умно, тъй като не сторил същата грешка, която извършили дворцовите люде, като поканили без него Едекон на угощение и го почели с дарове. Тези

γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ δεῖπνον τὸν Ἑδέκωνα καλοῦντες δώροις ἐτίμων. ἀπόρον δὲ τοῦ λόγου ὡς μηδὲν ἐπισταμένοις φανέντος, καὶ ἀνερωτήσαντες ὅπως καὶ κατὰ ποῖον καιρὸν περιῶπται μὲν αὐτός, τετίμηται δὲ ὁ Ἑδέκων, οὐδὲν ἀποκρινάμενος ἐξηλθεν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὡς ἐβαδίζομεν, φέρομεν ἐπὶ Βιγίλῳ^α ἄπερ ἡμῖν Ὁρέστης εἰρήκει. ὃς δὲ ἐκεῖνον ἔλεγεν μὴ δεῖν χαλεπαίνειν ὡς τῶν αὐτῶν Ἑδέκων^β μὴ τυγχάνοντα· αὐτὸν μὲν γὰρ ὁπάσθαι τε καὶ ὑπογραφέα εἶναι Ἀττήλα, Ἑδέκωνα δὲ τὰ κατὰ πόλεμον ἄριστον καὶ τοῦ Οὔννου γένους ἀναβεβηκέναι τὸν Ὁρέστην πολὺ. ταῦτα εἰπὼν^γ καὶ τῷ Ἑδέκωνι ἰδιολογησάμενος ἔφασκεν ὕστερον πρὸς ἡμᾶς, εἴτε ἀληθεύόμενος εἴτε ὑποκρινόμενος, ὡς εἶποι μὲν^δ αὐτῷ τὰ εἰρημένα, μόγισ δὲ αὐτὸν καταπραῦναι τραπέντα ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσιν εἰς ὁργήν. ἀφικόμενοι δὲ ἐς Ναῖσσο^ν ἔρημον μὲν εὗρομεν ἀνθρώπων τὴν πόλιν ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐνατραπεῖσιν, ἐν δὲ τοῖς ἱεροῖς καταλύμασι τῶν ὑπὸ νόσων κατεχομένων τινὲς ἐτύγχανον ὄντες. μικρόν^ε δὲ ἄνω τοῦ ποταμοῦ ἐν καθαροῦ καταλύσαντες (σύμ-παντα γὰρ τὰ ἐπὶ τὴν ὄχθη^ς ὁστέων ἦν πλέα τῶν ἐν πολέμῳ ἀναρεθέντων) τῇ ἐπαύριον πρὸς Ἀγίνθεον τὸν^ς ἐν Ἰλλυριοῖς^ι ταγμάτων ἡγούμενον ἀφικόμεθα οὐ πόρρω ὄντα τῆς Ναῖσσο^ς, ἐφ' ᾧ τὰ παρὰ βασιλέως ἀγγεῖλαι καὶ τοὺς φρυγάδας παραλαβεῖν· τοὺς γὰρ εἰ τῶν ἰζ', περὶ ὧν Ἀττήλα ἐγγράπτο, αὐτὸν ἔδει παραδιδόναι. ἦλθομεν οἶν ἐς λόγους καὶ τοὺς εἰ φρυγάδας παραδοῖναι αὐτὸν τοῖς Οὔννοις παρεκεύασμεν^ι· οὗς φιλοφρονησάμενος σὺν ἡμῖν ἀπέπεμψεν. διανυκτερεύσαντες δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ὁρίων τῆς Ναῖσσο^ς τὴν πορείαν ποιησάμενοι ἐπὶ τὸν Ἰστρον ποταμὸν ἐς τι χωρίον ἐσβάλλομεν συνηρεφές, καμπὰς δὲ καὶ ἐλιγμοὺς^κ καὶ περιαγωγὰς πολλὰς ἔχον. ἐν ᾧ περ τῆς ἡμέρας διαφανούσης^ι, οἰομένοις^μ ἐπὶ δυσμὰς πορεύεσθαι (ἢ)^ν τοῦ ἡλίου ἀνατολὴν κατεναντίον ὤφθη, ὥστε τοὺς ἀπείρως ἔχοντας τῆς τοῦ χωρίου θέσεως ἀναβοῆσαι, οἷα δὴ τοῦ ἡλίου τὴν ἐναντίαν ποιούμενοι^ο πορείαν καὶ ἕτερα παρὰ τὰ καθεστῶτα σημαίνοντος· ὑπὸ δὲ τῆς τοῦ τόπου ἀνωμαλίας ἐπὶ ἀνατολὰς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἔβλεπε τῆς ὁδοῦ. μετὰ δὲ τὴν^π δυσχωρίαν ἐν πεδίῳ καὶ αὐτῷ ἰλιώδει παραγινόμεθα^ρ. ἐντεῦθεν βάρβαροι πορθμεῖς ἐν σκάφεσι μονοξύλοις, ἄπερ αὐτοὶ δένδρα ἐκτέμνοντες καὶ διαγλύφοντες κατασκευάζουσιν, ἐδέχοντο ἡμᾶς καὶ διεπόρθημεν τὸν ποταμόν, οὐχ ἡμῶν ἕνεκα παρασκευασάμενοι, ἀλλὰ διαπορθημέσαντες πλήθος βαρβαρικόν, ὅπερ ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπηντήκει, οἷα δὴ βουλομένου^ς ὡς ἐπὶ θήραν Ἀττήλα διαβαίνειν ἐς τὴν Ῥωμαίων γῆν. τοῦτο δὲ ἦν πολέμου παρασκευὴν ποιούμεν^ρ· τῷ βασιλεῖ Σκύθῃ, προφάσει^υ τοῦ μὴ πάντας αὐτῷ τοὺς φρυγάδας δεδύσθαι.

α) βιγίλα (—λα M) O corr. Hoesch.

β) ἐδέκων O corr. Nieb.

γ) καί]ώς edd.

δ) εἰπὼν Hoesch. εἶπεν O.

ε) εἶποι μὲν Cantoclar. εἶπομεν (εἵπομεν P.) O.

ς) μικρόν m. 1 corr. ex μικρῶν M μικρῶν rell.

ζ) ὄχθη E τῇ ὄχθῃ?

η) τῶν Bekker.

ι) Ἰλλυριοῖς O corr. Nieb.

κ) παρασκευασόμενοι E.

λ) ἐλιγμούς Hoesch. ἐλιγμούς O.

μ) διαφανούσης Nieb. διαφανούσης EP et ut vid. BM.

ν) οἰομένους O corr. Hoesch.

ξ) ἢ add. Bekker ἀνατολή, MP ἀνατολή, BE.

ο) κατεναντίον ὤφθη e vers. 16 post ποιούμενον repetunt O.

π) τὴν]τῆς E.

ρ) παραγινόμεθα Nieb. παρεγενόμεθα O παρεγενόμεθα Di.

ς) βουλόμενον O corr. Nieb.

τ) παρασκευὴν ποιούμενη conl. Bekker.

υ) προφάσις. EP. προφασίς τό?

думи се сториха неясни на тези, които нищо не знаеха, и те запитаха, как и кога той е бил пренебрегнат, а Едекон бил почетен. Орест излезе, без да отговори нещо. На другия ден по пътя съобщихме на Вигила онова, което ни беше казал Орест. Вигила отговори, че Орест не трябва да негодува, загдето не бил удостояван като Едекон, защото той бил само придружник и секретар на Атила, а Едекон — отличен войник и, като човек от хунско потекло, се издигал много по-високо от Орест. Като рече това и поговори насаме с Едекон, той ни каза сетне — дали говореше истината или се преструваше, не се знае — че му предал разговора ни, но едва го усмирил, тъй като Едекон се разгневил от това, което чул.

Като пристигнахме в Ниш³⁸⁴, намерихме града безлюден, понеже бе напълно разрушен от неприятелите и само в светите обители се намираха някои болни. Ние се разположихме малко по-нагоре от реката, на чисто, тъй като всичко по брега³⁸⁵ бе изпълнено с костите на избитите във войната. На следния ден пристигнахме при началника на отредите в Илирик — Агинтей³⁸⁶, който се намираше недалеч от Ниш, за да му известим нарежданията на императора и да приемем бегълците, защото той трябваше да ни предаде петимата от седемнадесетте, за които бе писано на Атила. Заговорихме и уредихме той да предаде на хуните петимата бегълци. Той им каза няколко любезни думи и ги изпрати с нас.

Пренощувахме и се отправихме от околностите на Ниш към реката Дунав³⁸⁷. Навлязохме в сенчесто място, което имаше много завой, извивки и заобиколки. На това място, когато проблесна денят, на нас, които мислехме, че пътуваме към запад, изгрев слънце се показва отпред, така щото онези, които не познаваха разположението на мястото, извикаха, че слънцето върви по обратен път и показва нещо противно на установеното. Пътят се виеше и, поради това, тази част от него гледаше към изток. След това мъчнопроходимо място стигнахме в гориста равнина. Оттам лодкари варвари ни взеха в еднодръвки лодки, приготвени от отсечени и издълбани дървета, и ни прокараха през реката. Те не бяха приготвени за нас, а с тях прекарзаха множеството варвари, които срещаме по пътя, тъй като Атила уж искал да премине в земята на ромеите на лов. Това бе всъщност подготовка за война от страна на скитския цар³⁸⁸, и то под предлог, че не всички бегълци са му били предадени. Като пре-

περαιωθέντες δὲ τὸν Ἰστρον καὶ σὺν τοῖς βαρβάροις ὡς ὁ πορευθέντες σταδίους ἐν πεδίῳ τῷ ἐπιμένειν ἠναγκάσθημεν, ὥστε τοὺς ἀμφὶ τὸν Ἑδέκωνα τῷ Ἀττήλῃ γενέσθαι τῆς ἡμετέρας ἀφίξεως μηνυτάς^α. καταμεινάντων δὲ σὺν ἡμῖν καὶ τῶν ξεναγησάντων^β ἡμᾶς βαρβάρων, ἀμφὶ δέλην ὄψιν^γ δεῖπνον ἡμῶν αἰρουμένων, κρῖτος ἵππων ὡς ἡμῶς ἐρχομένων ἠκούετο, καὶ δὴ ἄνδρες β' Σκύθαι παρεγίνοντο ὡς τὸν Ἀττήλαν ἡμᾶς ἀπύεσθαι παρακελευόμενοι. ἡμῶν δὲ πρότερον ἐπὶ τὸ δεῖπνον αὐτοὺς ἐλθεῖν αἰτησάντων, ἀποβάντες τῶν ἵππων εὐωχήθησαν καὶ ἡμῖν τῆς ὁδοῦ τῇ ὑστεραίᾳ ἠγήσαντο. παραγενομένων δὲ ἐς τοῦ^δ Ἀττήλα σκηνὰς ἀμφὶ θ' τῆς ἡμέρας ὥρα (πολλὰ δὲ αὐταί^ε ἐτόγγανον οὖσαι) ἐπὶ τε λόφου τινὸς σκηνοποιῆσαι βουληθέντων, οἱ ἐπιτυχόντες διεκώλυσαν βάρβαροι, ὡς τῆς Ἀττήλα ἐν χθαμαλῷ ὑπαρχούσης σκηνῆς. καταλυσάντων δὲ ὅπου τοῖς Σκύθαις ἐδόκει — — —

Τοῦ δὲ Βιγίλα ἐξορμίσαντος^ς, μίαν μετὰ τὴν ἐκείνου ἀναχώρησιν ἡμέραν ἐπιμεινάντες τῇ ὑστεραίᾳ ἐπὶ τὰ ἀρκικώτερα τῆς χώρας σὺν Ἀττήλῃ ἐπορεύθημεν, καὶ ἄχρι τινὸς^ς τῷ βαρβάρῳ συμπροελθόντες^ς ἑτέραν ὁδὸν ἐτράπημεν, τῶν ξεναγόντων^ς ἡμᾶς Σκυθῶν τοῦτο ποιεῖν παρακελευομένων, ὡς τοῦ Ἀττήλα ἐς κόμην τινὰ παρεσομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Ἑσκάμιν ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ ταύτην κατὰ νόμον τὸν Σκυθικόν. ἐνθὲνδε ἐπορευόμεθα ὁδὸν ὁμαλὴν ἐν πεδίῳ κειμένην ναυσιπόροις τε προσεβάλομεν ποταμοῖς, ὧν οἱ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἰστρον^κ δὲ τε Δρήκαν λεγόμενος καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν. καὶ τούτους μὲν ἐπεραιώθημεν τοῖς μονοξύλοις πλοίοις, οἷς οἱ προσκυῖντες τοῖς ποταμοῖς κέχρηται, τοὺς δὲ λοιποὺς ταῖς σχεδίαις διεπλεύσαμεν, ἃς ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν οἱ βάρβαροι διὰ τοὺς λιμνάζοντας φέρονται τόπους. ἐχορηγοῦντο δὲ ἡμῖν κατὰ κόμας τρεφαί, ἀντὶ μὲν αἵτου κέγχρος^ς, ἀντὶ δὲ οἴνου ὁ μέδος^ς ἐπιχωρίως καλεούμενος. ἐκομίζοντο δὲ καὶ οἱ ἐπόμενοι ἡμῖν ὑπηρέται κέγχρον καὶ τὸ ἐκ κραιῶν χορηγούμενοι^ς πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτό^ς. μακρὰν δὲ ἀνύσαντες ὁδὸν περὶ δέλην ὄψιν κατεσκηνώσαμεν πρὸς λίμνῃ τῇ πότιμον ὕδαρ ἐχούσῃ, ὅπερ οἱ τῆς πλησίον ἰδρεύνοντο κόμης — — —

ἐνθα δὴ ἔνε^ς τυγχάνομεν^ς ἀνδράσι τῶν ἐσπερίων Ῥωμαίων καὶ αὐτοῖς παρὰ τὸν Ἀττήλαν πρεσβενομένοις^ς ὧν Ῥωμύλος ἦν, ἀνὴρ τῇ τοῦ κόμητος ἀξία τετιμημένος, καὶ Προμῶτος^ς τῆς Νωρικῶν^ς ἄρχων χώρας καὶ Ῥωμανός^ς στρατιωτικοῦ τάγματος ἡγεμών. συνῆν δὲ αὐτοῖς Κωνσταντίος.

α) μηνυτής X.

β) ξεναγησάντων X incerta lectio in E.

γ) ὄψια E.

δ) τοῦ/τάς Bekker.

ε) αὐται/αὐτῶ edd.

ς) ἐξορμίσαντος O corr. Hoesch.

g) τίνος O corr. idem.

h) συμπροελθόντες E.

i) ξεναγόντων X.

κ) οἴστρον B οἰστρον P. Tibiam Tibisiamque et Driccam Jornand. Get. cp. 34 ἄχρι τοῦ Δρέγωνος ποταμοῦ Prisc. Frg. 14.

l) κέγχρος O corr. Hoesch.

m) μέδος in mg. repet. E.

n) χορηγούμενον Di.

ο) αὐτοί O corr. Hoesch.

ς) ἐνετυγχάνομεν Hoesch. τυγχάνομεν O.

ς) κόμητος X. Προμῶτος Nieb. προμῶτος O.

ς) Νωρικῶν Di. νωρίκων O.

t) ρωμάνος BE.

минахме Дунав и пропътувахме заедно с варварите около седемдесет стадии, принудихме се да спрем в една равнина, за да могат Едеконовите люди да известят на Атила нашето пристигане. Заедно с нас останаха и варварите, които ни бяха довели дотук. Привечер, когато вечеряхме, се чу тропот на коне, които идваха към нас. И наистина, пристигнаха двама скити, които ни предадоха заповедта да заминем при Атила. Ние ги поканихме първо да седнат на вечеря. Те слязоха от конете и се нахраниха. На другия ден те ни послужиха за водачи. Към деветия час на деня^{388a} стигнахме при шатрите на Атила, които бяха многочислени, и поискахме да издигнем шатра на един хълм. Обаче варварите, които бяха там, ни възпряха да сторим това, тъй като шатрата на Атила се намирала на ниско място. Разположихме се на това място, което ни определиха скитите³⁸⁹. — — —

Вигила замина и ние останахме на същото място един ден след отпътуването му. На следния ден заедно с Атила се отправихме към по-северните области на страната. Донякъде пътувахме заедно с варварина, после поехме друг път, както ни показаха скитите, които ни водеха, тъй като Атила щял да отиде в някакво село, за да се ожени за дъщерята на Ескам³⁹⁰. Въпреки че имаше много жени³⁹¹, той взимаше и нея, съгласно скитския закон. Оттам ние пътувахме по равен път, през равнина. Стигнахме до плавателни реки, именно до Дрикон³⁹², Тигас³⁹³ и Тифиза³⁹⁴, които са най-големи след Дунава. Преминахме и тях с лодки еднодръвки, каквито употребяват жителите край реките. Другите реки преплувахме на салове, които варварите поради бластистите места носят на колите си. По селата ни даваха храна: вместо жито — просо, вместо вино — така нареченото на местен език „медос“³⁹⁵. Прислужниците, които ни придружаваха, доставяха просо и питие, добито от ечемик. Варварите наричат това питие „камос“³⁹⁶. След като изминахме дълъг път, надвечер се разположихме при едно езеро с пивка вода, използвана от жителите на близкото село³⁹⁷. — — —

Тук³⁹⁸ ние срещнахме западните римляни, които също бяха проводени като пратеници при Атила. Между тях бе Ромул³⁹⁹, по чин комит, Промут⁴⁰⁰, управител на областта Норик⁴⁰¹, и Роман, начал-

δὲν ἀπεστέλλει Ἀέτιος παρὰ τὸν Ἀττήλαν ὑπογραφέως χάριν, καὶ Τατοῦλος δὲ Ὁρέστου πατὴρ τοῦ μετὰ Ἐδέκωνος, οὗ τῆς πρεσβείας ἕνεκα, ἀλλὰ οἰκειότητος χάριν ἅμα σφίσιν αὐτοῖς τὴν περὶ αὐτοῦ ποιούμενοι, Κωνσταντίος μὲν διὰ (τὴν ἐν)^a ταῖς Ἱταλίαις προὑπάρχουσαν πρὸς τοὺς ἄνδρας γνώσιν, Τατοῦλος δὲ διὰ συγγένειαν ὃ γὰρ αὐτοῦ παῖς Ὁρέστης Ῥωμύλου θυγατέρα ἐγεγαμήκει. * * * ἀπὸ Παταβίανος τῆς ἐν Νωρικῷ^b πόλεως ἐπρεσβεύοντο ἐκμελιττόμενοι^c τὸν Ἀττήλαν ἐκδοθῆναι αὐτῷ^d βουλούμενον Σιλβανόν, ἃ ἄρμιον^e τραπέζης κατὰ τὴν Ῥώμην προσεῴντι, ὡς φιάλας χρυσᾶς παρὰ Κωνσταντίου δεξάμενον, ὃς ἐκ Γαλατῶν μὲν τῶν ἐν τῇ ἐσπέρᾳ ὠρεῖται, ἀπέσταλτο δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ Ἀττήλαν τε καὶ Βλήδαν, ὥσπερ ὃ μετ' αὐτὸν Κωνσταντίος, ὑπογραφέως χάριν. κατὰ δὲ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ὑπὸ Σκυνθῶν ἐν τῇ^f Παιόνων ἐπολιορκεῖτο τὸ Σίρμιον^g, τὰς φιάλας παρὰ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου ἐδέξατο^h ἐφ' ᾧ αὐτὸν λύσασθαι, εἰ γε περιόντοςⁱ αὐτοῦ ἄλῶναι τὴν πόλιν συμβαίη, ἢ ἀναιρεθέντος ὀνήσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους ἀπαγομένους τῶν ἀστῶν. ὃ δὲ Κωνσταντίος μετὰ τὸν τῆς πόλεως ἀνδραποδισμόν^k ὀλιγορήσας τῶν συνθηκῶν^l ἐς τὴν Ῥώμην κατὰ πρᾶξιν ἵνα παραγίνεται καὶ κομίζεται παρὰ τοῦ Σιλβανοῦ χρυσίον τὰς φιάλας δούς, ὥστε ῥητοῦ χρόνου ἐντὸς ἢ ἀποδόντα τὸ ἐκδανεισθὲν^m χρυσίον ἀναλαβεῖν τὰ ἐνέχυρα, ἢ αὐτοῖς τὸν Σιλβανὸν ἐς ὃ τι βούλοιο χρήσασθαι. τοῦτον δὲ τὸν Κωνσταντίον ἐν ὑποφίᾳ προδοσίας ποιησάμενοι Ἀττήλας τε καὶ Βλήδας ἀνισταύρωσαν· μετὰ δὲ χρόνον τῷ Ἀττήλᾳ ὡς τὰ περὶ τῶν φιαλῶν ἐμνηύθη, ἐκδοθῆναι αὐτῷ τὸν Σιλβανὸν οἷα δὴ φῶρα τῶν αὐτοῦⁿ γενόμενον^o ἐβούλετο. πρέσβεις τοίνυν παρὰ Ἀετίου καὶ τοῦ βασιλεύοντος τῶν ἐσπερίων Ῥωμαίων ἐστάλησαν ἐροῦντες ὡς χρήστης Σιλβανὸς Κωνσταντίου γενόμενος τὰς φιάλας ἐνέχυρα καὶ οὐ φῶρα λαβὼν ἔχοι, καὶ ὡς ταύτας ἀργυρίου χάριν ἱερεῦσι καὶ τοῖς^p ἐπιτυχεῦσιν ἀπέδοτο, οὔτε γὰρ θέμις ἀνθρώποις εἰς σφετέρᾳ διακρίαν κεχρησθαι ἐκπώμασιν ἀνατεθεῖσι θεῷ. εἰ οὖν μὴ^q τῆς εὐλόγου προφάσεως καὶ εὐλαβείᾳ τοῦ θεοῦ ἀποσταίη τοῦ τὰς φιάλας αἰτεῖν, ἐκπέμπεον τὸ ὑπὲρ αὐτῶν χρυσίον τὸν Σιλβανὸν παραιτούμενους^r, οὐ γὰρ ἐκδώσειν^s ἄνθρωπον ἀδικοῦντα οὐδέν^t. καὶ αὕτη μὲν αἰτία τῆς τῶν ἀνδρῶν πρεσβείας, καὶ παρείποντο ὃ τι καὶ ἀποκρινόμενος^x ἀποπέμποι εἰς ὃν ὁ βαρβαρος. ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὖν ὁδοῦ γενομένοι, προπορευθῆναι αὐτὸν ἀναμείναντες σὺν τῷ παντὶ ἐπηκολουθήσαμεν πλήθει. καὶ ποταμούς τινας διαβάντες ἐν μεγίστῃ παρεγγόμενθα κόμῃ, ἐν ἣ τὰ τοῦ

a) τὴν ἐν add. Nieb.

b) νωρικῷ corr. ex νωρίκω P νωρικῶ sine acc. tell.

c) ἐκμελιττόμενοι X.

d) αὐτῷ P αὐτῶ (m. 1 corr. ex αὐτῶν E) tell. corr. Nieb.

e) ἄρμιον X In E incert. sitne ἄρμιον an ἄρμιον. ἀργυρίου coni. Vales.

f) τῇ Nieb. τῷ O.

g) σίρμιον O corr. Hoesch.

h) ἐδέξατο O corr. ed. Paris.

i) περιόντο Hoesch. „Lege παρόντος s. περιόντος“ mg. E. m. 2 παρόντος BE παιόντος P παιοῖντος M.

k) μετὰ τὸν τῆς π. ἀνδραποδισμόν Nieb. μετὰ τῆς π. τ ν ἀνδραπ. MP. τὸν om. BE.

l) συνθηκῶν Nieb. συνθικῶν M. σκυνθικῶν tell.

m) ἐκδανεισθὲν B ἐκδανεισθὲν P.

n) αὐτῷ et 21 αὐτοῦ O corr. Nieb.

o) γενομένων O corr. Hoesch. et E incert. qua m.

p) καὶ οὐ τοῖς Bekker. καὶ del. Mti.

q) οὐδέ edd.

s) μὴ/μετὰ coni. Nieb.

t) παραιτούμενοι Bekker.

u) ἐκδώσεις X ἐκδώσης ut vid. E corr. Vales.

v) οὐδέν edd.

x) ἀποκρινόμενος BE.

ник на военен отред. Заедно с тях беше и Констанций, когото Аеций бе изпратил при Атила за писар, а също и Татул⁴⁰², бащата на Орест, който беше заедно с Едекон. Те не бяха пратеници, но пътуваха заедно с тях, понеже бяха близки: Констанций, понеже се познавал с тях още в Италия, а Татул поради родство—неговият син Орест бе женен за дъщеря на Ромул^{***}. Те идваха като пратеници от Патавий⁴⁰³, град в Норик, за да умилюват Атила. Той искал да му бъде предаден Силван, началника на монетарницата в Рим, понеже той бил получил златни чаши от Констанций. А [Констанций] произхождал от западните галати⁴⁰⁴ и бил изпратен при Атила и Бледа, както по-късно другият Констанций — за писар. По времето, когато Сирмиум⁴⁰⁵, който се намира в Пеонската земя, бе обсаждан от скитите, епископът на града предал чашите на Констанций с условие да бъде откупен, ако градът бъде завзет докато той е жив; ако ли пък загине, тогава да бъдат откупени отведените в плен градски жители. След поробването на града Констанций пренебрегнал споразумението и отишъл в Рим по някаква работа. Той предал чашите на Силван и получил злато при условие или да върне в определен срок полученото в заем злато и си вземе обратно залога, или пък Силван да ги използва, както желае. Атила и Бледа, като заподозряли казания Констанций в предателство, разпънали го на кръст. След време, когато на Атила било известно за чашите, той поискал да му бъде предаден Силван, като крадец на негови вещи. Тогава Аеций и царят на западните римляни⁴⁰⁶ изпратили пратеници, за да съобщат, че Силван е бил заимодавец на Констанций и че притежавал чашите като залог, а не като нещо крадено. Той ги бил продал за пари на някакви свещеници, защото не е позволено на хората да използват за своя служба чаши, посветени на бога. Ако прочее [Атила] не се откаже да иска чашите поради тази основателна причина и от почит към бога, то те ще му изпратят полученото за тях злато, но молят да не бъде изискван Силван, тъй като не ще предадат човек, който в нищо не е сгрешил. Това бе причината, поради която тези хора бяха изпратени. Те следваха подир варварина, за да им даде отговор и да ги отпрати. Като попаднахме, прочее, на един и същ път, изчакахме той да мине напред и после с цялото множество го последвахме⁴⁰⁷. Като преминахме

Ἀττήλα οἰκήματα περιφανέστερα τῶν ἀπανταχοῦ εἶναι ἐλέγετο ξύλοις τε καὶ σανίσιν εὐξέστοις ἡρμοσμένα καὶ περιβόλῳ ξυλίνῳ κυκλούμενα οὐ πρὸς ἀσφάλειαν, ἀλλὰ πρὸς εὐπρέπειαν συλλαμβάνοντι. μετὰ δὲ τὰ τοῦ βασιλέως ἦν τὰ τοῦ Ὀνηγησίου διαπρεπῆ καὶ περίβολον μὲν ἐκ ξύλων καὶ αὐτὰ ἔχοντα, οὐχ ὁμοίως δὲ ὥσπερ δ' Ἀττήλα^a πύργους ἐκοσμεῖτο. βαλανεῖον δὲ ἦν οἷ πόρρω τοῦ περιβόλου, ὅπερ Ὀνηγησίου^b μετὰ τὸν Ἀττήλαν παρὰ Σκύθαις ἰσχύων μέγα ὠκοδόμει λίθους ἐκ τῆς Παιόνων διακομίσας γῆς· οὐδὲ^c γὰρ οὐδὲ^d λίθος οὐ δένδρον παρὰ τοῖς ἐκείνῳ τὸ μέρος οἰκοῦσι βαρβάροις ἐστίν, ἀλλὰ ἐπεισάκτω τῇ ὕλῃ κέχρηται ταύτῃ. ὁ δὲ ἀρχιτέκτων τοῦ βαλανείου ἀπὸ τοῦ Σιρμίου αἰχμαλώτος ἀχθεῖς, μισθὸν τοῦ εὐρέματος^e ἐλευθερίαν λήψας πρὸς δακτύλῳ ἐλάττει μείζονι πόνῳ περιπεσὼν τῆς παρὰ Σκύθαις δουλείας· βαλανέα γὰρ αὐτὸν Ὀνηγησίου^f κατέστησεν, καὶ λονομένῳ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν διηκονεῖτο. ἐν ταύτῃ τῇ κώμῃ εἰσιόντα τὸν Ἀττήλαν ἀπὸ τῶν κόραι στοιχηδὸν προσπορευόμεναι ὑπὸ οὐδαίαις λεπταῖς τε καὶ λευκαῖς ἐπὶ πολὺν ἔς μῆκος παρατεινούσας, ὥστε ὑπὸ μιᾷ ἐκάστῃ ὁδόνῃ ἀνεχομένη ταῖς χερσὶ τῶν παρ' ἑκάτερα γυναικῶν κόρας ζ' ἢ καὶ πλείους βαδίζούσας^g (ἦσαν δὲ πολλαὶ τοιαῦται τῶν γυναικῶν ὑπὸ ταῖς ὁδοῖς τάξεις) ἄδειν ἄσπετα σκνυθικά. — — —

Ὑποφαινούσης ἡμέρας ὁ Μαξιμίανος στέλλει με παρὰ τὸν Ὀνηγησίαν τὰ δῶρα δώσοντα, ἃ τε αὐτὸς ἐδίδου, ἃ τε βασιλεὺς ἀπεστάλκει, καὶ ὅπως γνοίῃ οἱ βούλεται αὐτῷ καὶ ὅποτε ἐς λόγους ἐλθεῖν. παραγενόμενος δὲ ἅμα τοῖς κομίζουσιν αὐτῷ ἐπηρέταις προσεκαρτέρουν, ἐν τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ἄχρως αὐτοῦ τις ὑπεξεληθὼν τὴν ἡμετέραν μηνύσειεν ἄφριξιν.

Λισσάροντι δὲ μοι καὶ περιπάτους^h ποιουμένῳ πρὸ τοῦ περιβόλου τῶν οἰκημάτων προσελθόνⁱ τις, ὃν βάρβαρον ἐκ τῆς Σκυθικῆς φήθηεν εἶναι στολῆς, Ἑλληνικῇ ἀσπάζεται με φωνῇ, χαῖρε προσειπὼν, ὥστε με θαυμάζειν ὅτι γε δὴ ἐλληνίζει^k Σκύθης ἀνὴρ. ξύγκλυδες γὰρ ὄντες πρὸς τῇ σφετέρᾳ βαρβάρῳ γλώσσῃ ζηλοῦσιν^l ἢ τὴν Οὐννων ἢ τὴν Γότθων ἢ καὶ τὴν Ἀύσονίων, ὅσοις αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἐπιμιξία καὶ οὐ ραδίως τις σφῶν ἐλληνίζει τῇ φωνῇ, πλὴν ὧν ἀπύγαγον αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς Θρακίας καὶ Ἰλλυρίδος παράλουν^m. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν γνώριμοι τοῖς ἐγγυγγάνουσιν ἐτύγγωνον ἐκ τε τῶν διεργωγῶτων ἐνδυμάτων καὶ τοῦ ἀνχμοῦ τῆς κεφαλῆς ὡς ἐς τὴν χεῖρωνα μεταπεσόντες τύχη· οὗτος δὲ τρυφῶντι ἐφίκει Σκύθηⁿ εὐείμων τε ὢν καὶ ἀποκειράμενος τὴν κεφαλὴν περὶ τρύχαλα. ἀντασπασάμενος δὲ ἀνηρώτων τίς ὢν καὶ πόθεν ἐς τὴν βάρβαρον παρῆλθε γῆν καὶ βίον ἀναιρεῖται Σκυθικόν. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βουλόμενος ταῦτα γινῶναι ἐσπούδακα. ἐγὼ δὲ ἔφην αἰτίαν πολυπραγμοσύνης εἶναι μοι τὴν^o Ἑλλήνων φωνήν. τότε δὴ γελάσας ἔλεγε^p Γραικὸς μὲν εἶναι τὸ γένος, κατ'

a) ἀττήλας BE ἀττίλας MP corr. Hoesch.

b) ὀνηγησίου BEP.

c) οὐδὲν γὰρ MP.

d) οὐδὲ ante λίθος def. Hoesch. οὐδὲν γὰρ οὐ λίθος quam cod. M. lectionem esse per errorem asserit, comprobatur Di. praef. p. LXX.

e) εὐρέματος Di.

f) ὀνηγησίου BEP incert. spir. in M.

g) βαδίζουσας X.

h) περιπάτοις O corr. Hoesch. et mg. E m. 2.

i) προσελθόν τις/προσελθόντες (προελθ. I) X.

k) ἐλληνίζειν O corr. Hoesch.

l) ξηλ. οὐ τὴν. X.

m) θρακίᾳς O corr. Hoesch.

n) σκύθει X.

o) τὴν Bekker τῶν O.

p) ἔλεγε E ἔφη X edd.

едни реки, стигнахме в едно много голямо село⁴⁰⁸. Казваха, че там се намирали най-великолепните от всички Атилови дворци, направени от добре изгладени дървета и дъски и заобиколени с дървена ограда, поставена околоръст не за защита, но за украшение. След царския дворец по великолепию идваше домът на Онигизий, който също имаше дървена ограда, но не беше украсен като Атиловия дворец с кули. Недалеко от сградата се намираше баня, построена от Онигизий, който след Атила се ползуваше с най-голямо влияние между скитите. Той бе докарал камъни от земята на пеоните, защото в тази област, гдето живеят варварите, няма нито камък, нито дърво, но използват докарания от другаде материал. Строителят на банята бил пленник, доведен от Сирмиум. Той се надявал, че ще получи свобода като награда за своята работа, но неочаквано попаднал на по-голямо тегло, отколкото когато бил роб при скитите. Защото Онигизий го поставил в банята, за да прислужва на него и на близките му, когато се къпят. При влизането в селото Атила бе посрещнат от девойки, които вървяха в редици под тънки и бели покривала. Покривалата бяха обтегнати на голямо разстояние, така че под всяко едно покривало, поддържано с ръце от жени, застанаха от двете страни, вървяха по седем или повече девойки. Имаше много такива редици от жени, които се намираха под покривала. Те пееха скитски песни⁴⁰⁹. — — —

Когато⁴¹⁰ се съмна, Максимин ме изпрати при Онигизий да му предам неговите дарове и тези, които императорът му бе изпратил, а също така да узная, дали той иска да преговаря с него и кога. Когато пристигнах заедно с прислужниците, които носеха даровете, вратите бяха още затворени и трябваше да чакам, докато излезе някой и извести за нашето пристигане⁴¹¹.

Докато аз чаках и се разхождах пред оградата на къщата приближи се един човек, когато поради скитското облекло сметнах за варварин. Той ме поздрави на гръцки, като каза „Здравей!“ Аз се почудих, че един скит говори гръцки. Понеже са сбирщина от разни народи⁴¹², скитите освен своя варварски език употребяват също и езика на хуните, на готите, или пък на авзоните⁴¹³, когато имат сношения с римляни. Не е лесно да се намери някой измежду тях, който да говори гръцки, с изключение на пленниците, които те са отвели от Тракия и крайбрежна Илирия⁴¹⁴. Но когато ги срещне, човек може да ги разпознае по дрипавите одежди и мръсната глава, като люде, които са изпаднали в злощастие. А този изглеждаше да е скит, който живее в разкош, беше добре облечен и главата му наоколо бе остригана. Като отговорих на поздрава, запитах го кой е, откъде е дошъл във варварската земя и как е възприел скитския начин на живот. Той ме запита, защо искам да зная това. Аз му казах, че моето любопитство се дължи на неговия гръцки говор

ἐμπορίαν δὲ εἰς^α τὸ Βιθυνάκιον ἐληλυθέναι τὴν πρὸς τῷ Ἰστροῦ ποταμῷ Μυσῶν πόλιν. πλείστον δὲ ἐν αὐτῇ διατρίψαι^β χρόνον καὶ γυναῖκα γήμασθαι ζάπλουτον. τὴν δὲ ἐντεῦθεν εὐπραγίαν ἐκδύσαισθαι ὑπὸ τοῖς βαρβάροις τῆς πόλεως γενομένης, καὶ διὰ τὸν ὑπάρξαντα πλοῦτον αὐτῷ Ὀνηγησίῳ ἐν τῇ τῶν λαφύρων προκριθῆναι διανομῇ· τοὺς γὰρ ἄλλοντας ἀπὸ τῶν εὐπόρων μετὰ τὸν Ἀττήλαν ἐκκρίτους εἶχον οἱ τῶν Σκυθῶν λογάδες διὰ τὸ^γ ἐπὶ πλείστοις διατίθεσθαι. ἀριστεύσαντα δὲ ἐν ταῖς ὕστερον πρὸς Ῥωμαίους μάχαις καὶ τὸ τῶν Ἀκατήρων^δ ἔθνος, δόντα τῷ βαρβάρῳ δεσπότη κατὰ τὸν παρὰ Σκύθαις νόμον τὰ κατὰ τὸν πόλεμον αὐτῷ κτηθέντα, ἐλανθερίας τυχεῖν. γυναῖκα δὲ γήμασθαι βάρβαρον, εἶναι τε αὐτῷ παῖδας· καὶ Ὀνηγησίῳ τραπέξης κοινωνοῦντα ἀμείνονα τοῦ προτέρου τὸν παρόντα βίον^ε ἡγεῖσθαι. τοὺς μὲν γὰρ παρὰ Σκύθαις μετὰ τὸν πόλεμον ἐν ἀπραγμοσύνῃ διατελεῖν, ἐκάστου τῶν παρόντων ἀπολαύοντος καὶ οὐδαμῶς ἢ ὀλίγα ἐνοχλοῦντος^ς ἢ ἐνοχλουμένου, τοὺς μὲντοι παρὰ Ῥωμαίοις ἐν μὲν πολέμῳ ραδίως ἀναλίσκεσθαι εἰς ἑτέρους τὰς τῆς σωτηρίας ἐλπίδας ἔχοντας, ὥς πάντων διὰ τοὺς τυράννους μὴ χρωμένων ὅπλοις· καὶ τῶν χρωμένων δὲ σφαλερωτέρα ἢ τῶν στρατηγῶν κακία μὴ^ς ὑφισταμένων τὸν πόλεμον. ἐν δὲ τῇ εἰρήνῃ^ς ὀδυνηρότερα ὑπάρχειν τὰ συμβαίνοντα τῶν ἐν τοῖς πολέμοις κακῶν διὰ τε τὴν βαρυτάτην εἰσπραξίν τῶν δασμῶν καὶ τὰς ἐκ τῶν πονηρῶν βλάβας, τῶν νόμων οὐ κατὰ πάντων κειμένων, ἀλλὰ εἰ μὲν ὁ παραβαίνων τὸν θεσμόν τῶν πλουτούντων εἴη, ἔστι^ς τῆς ἀδικίας αὐτὸν μὴ διδόναι δίκας· εἰ δὲ πένης εἴη, οὐκ ἐπιστάμενος χρῆσθαι πράγμασιν ὑπομένει^ς τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ζημίαν, εἴπερ μὴ πρὸ τῆς κρίσεως ἀπολείποι τὸν βίον, μακροῦ^ς ἐπὶ ταῖς δίκαις παρατενωμένου^ς χρόνου καὶ πλείστον ἐκδαπανωμένων χρημάτων ὅπερ τῶν πάντων ἄνιστον εἴη, ἐπὶ μισθῷ^ς τῶν ἀπὸ τοῦ νόμου τυγχάνειν. οὐδὲ γὰρ τῷ ἀδικουμένῳ τις^ς δικαστὴρ ἢ παραδώσει, εἰ μὴ τι ἀγύριον τῷ τε δικαστῇ καὶ τοῖς ἐκείνῳ διακονουμένοις κατὰθοιτο. τοιαῦτα καὶ πλείστα ἕτερα προτιθέντος, ὑπολαβὼν ἔφασκον πρῶως^ς αὐτὸν καὶ τὰ ἐξ ἐμοῦ ἀκοίειν. καὶ δὴ ἔλεγον ὥς οἱ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας εὐρεταὶ σοφοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ὥστε^ς τὰ πράγματα τηράλλως μὴ^ς φέρεσθαι, τοῖς μὲν τῶν νόμων εἶναι φύλακας, τοὺς δὲ ποιεῖσθαι τῶν ὀπλων ἐπιμέλειαν ἔταξαν καὶ τὰς πολεμικὰς μελέτας ἀσκεῖν, πρὸς μηδὲν ἕτερον ἐπαγομένους ἢ ὥστε εἶναι πρὸς μάχην ἐτοίμους καὶ ὥς ἐπὶ τὴν συνήθη γυμνασίαν θαρροῦντας ἐπὶ τὸν πόλεμον ἵεναι, πρὸ ἀναλωθέντος^ς αὐτοῖς διὰ τῆς μελέτης τοῦ φόβου· τοὺς δὲ προσκειμένους^ς τῇ γεωργίᾳ καὶ τῇ ἐπιμε-

α) ἐς X.

β) διατρίψας O corr. Hoesch.

γ) τό/τόν EP sed in P m. I corr.

δ) ἀκατήρων O corr. Mū.

ε) βίον, quod e conl. add. Bekker, inest in O.

ς) ἐνοχλοῦντος ἢ om. edd. ante Di.

ς) σφαλ. ἢ τύχη τῇ τῶν στρ. κακία? μηδέ Di ex M.

η) τῇ εἰρήνῃ E εἰρήνῃ B εἰρήνης MP.

ι) ἔστι Bekker ἐπὶ O.

κ) ὑπομένη BEP.

λ) μακροῦ Nieb. μακρόν O.

μ) ἂν ἄνιστον. Di.

ν) ἐπίμισθῳ E.

ο) τις Nieb. εἰς O. τῷ τε Hoesch. τότε O.

ς) πρῶτος (πρῶτος P) O corr. Hoesch. αὐτός E.

ς) ὥστε] οἱ γε ἰδόντες conl. Bekker.

ς) μὴ in E spr. vers. m. I ut vid. om. X. ante τηράλλως add. Classen.

ι) πρὸς ἀναλωθέντος O corr. Hoesch.

υ) προσκειμένους X.

Тогава той се засмя и каза, че е грък по произход⁴¹⁵ и че бил пристигнал за търговия в разположения при Дунава мизийски град Виминаций. Прекарал в този [град] много време и се оженил за твърде богата жена. Когато варварите завзели града, той загубил полученото от нея богатство. Поради богатството си при раздялата на плячката той се паднал на Онигизий, понеже пленените заможни люде бивали давани, след Атила, на скитските първенци, тъй като те имат най-голяма власт. След като по-късно се отличил във войните против ромеите и против племето на акацирите, той дал на своя господар варварина — според скитския закон — придобитото във войната и получил свобода. Оженил се за жена варварка и имал деца. Участвувал в трапезата на Онигизий и смята настоящия си живот за по-добър от предишния⁴¹⁶. Защото онези, които прекарват всред скитите, след свършване на войната живеят в безделие, като всеки се наслаждава от онова, което притежава, и никак или много малко обезпокоява другите или бива обезпокояван; докато онези, които живеят всред ромеите, във време на война лесно погиват, понеже надеждата си за спасение възлагат на други, тъй като не всички имат право да си служат с оръжие — поради страх от узурпатори⁴¹⁷. А за тези, които носят оръжие, е още по-вредна неспособността на пълководците, когато не могат да се справят с войната. А във време на мир животът [за ромеите] е още по-тежък в сравнение със злините през време на войната поради извънредно тежкото събиране на данъците и поради щетите, причинявани от лошите люде, тъй като законите не тежат еднакво за всички. Защото ако този, който наруши закона, е богат, то той може да не бъде подлаган на наказание заради извършената неправда. Ако ли пък е беден и не знае да си нарежда работите, понася наложеното от закона наказание — в случай, че не умре преди издаването на присъдата, тъй като съденето продължава много време и се разходват премного пари. Но най-печално от всички било, че установеното от закона се получавало срещу заплащане⁴¹⁸. Защото дори на неоправдания никой не ще окаже правосъдие, ако не бъдат дадени пари на съдията и на неговите помощници. Той каза това и много други неща. Тогава аз подех и му рекох кротко да изслуша и и моите думи⁴¹⁹. Казах му прочее, че създателите на римската държава са били мъдри и добри люде. За да не бъдат работите предоставени на случайността, те наредили едни да бъдат блюстителите на законите, а други да се грижат за оръжията и да се занимават с военни упражнения. [Тези люде] не бива да се насочват към други неща, а само да бъдат готови за сражение и да отиват смело на война като на обичайно военно упражнение, тъй като военните занимания ще премахнат у тях страха. Тези, които се занимават със земеделие и се грижат за земята, трябва да прехранват себе си и

λεία τῆς γῆς ἑαυτούς τε καὶ τοὺς ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἀγωνιζομένους τρέφειν ἔταξαν τὸ στρατιωτικὸν^α εἰσπραττομένους σιτηρέσιον· ἄλλους δὲ τῶν ἀδικουμένων προνοεῖν, καὶ τοὺς μὲν τοῦ δικαίου προῖσθαι ὑπὲρ τῶν δι' ἀσθένειαν φύσεως μὴ οἶων τε ὄντων τὰ σφέτερα προῖσθαι δίκαια, τοὺς δὲ δικάζοντας φυλάττειν^β ἅπερ ὁ νόμος βούλεται μὴ ἔσπερῆσθαι δὲ φροντίδος μηδὲ τῶν παραστάντων τοῖς δικασταῖς, ἀλλὰ καλκείων εἶναι τοὺς πρόνοιαν ποιησομένους, ὅπως τοῦ τε δικαίου τεύξοιτο ὁ τῆς τῶν δικαστῶν τυχὼν κρίσεως καὶ ὁ ἀδικεῖν νομισθεὶς μὴ εἰσπραχθεῖη πλέον ἢ περὶ ἡ δικαστικὴ βούλεται ψῆφος. εἰ γὰρ μὴ ὑπῆρχον οἱ ταῦτα ἐν φροντίδι ποιούμενοι, ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐτέρας δίκης ἐγίνετο ἢν πρόφασις, ἢ τοῦ νενικηκότος χαλεπώτερον ἐπεξιόντος, ἢ τοῦ τὴν χεῖρον^γ ἀπενεγκαμένου τῇ ἀδίκῳ ἐπιμένοντος γνώμη. εἶναι δὲ καὶ τούτοις τεταγμένον ἀργύριον παρὰ τῶν τὰς δίκας ἀγωνιζομένων, ὥς παρὰ τῶν γεωργῶν τοῖς ὀπλίταις. ἢ οὐχ ὅσιον τὸν ἐπικουροῦντα τρέφειν καὶ τῆς εὐνοίας ἀμείβεσθαι; ὥσπερ ἀγαθὸν ἵππεϊ μὲν ἢ τοῦ ἵππου κομίδῃ, ἀγαθὸν δὲ βουκόλῳ ἢ τῶν βοῶν καὶ θηρατῇ ἢ τῶν κυνῶν^δ ἐπιμέλεια, καὶ τῶν ἄλλων ὧν πρὸς σφετέρῳ φυλακὴν τε καὶ ὠφέλειαν ἔχουσιν ἄνθρωποι, ὁπότε τὴν δαπάνην τὴν ἐπὶ τῇ δίκῃ γενομένην ἀλόντες ἐκτίνουσιν, ἀνατιθέντες^ε ἀδικίᾳ σφετέρᾳ καὶ οὐχ ἐτέρῳ τὴν βλάβην. τὸν δὲ ἐπὶ ταῖς δίκαις μακρότερον, ἢν οὕτω τύχοι^ς, χρόνον τῆς τοῦ δικαίου προνοίας γίνεσθαι χάριν, ὥστε μὴ σχεδιάζοντας τοῖς δικασταῖς τῆς ἀκριβείας διαμαρτεῖν λογιζομένους ἄμεινον εἶναι ὧπὲρ πέρας ἐπιτεθῆναι^ς δίκῃ ἢ ἐσπουδακότας μὴ μόνον ἄνθρωπον ἀδικεῖν, ἀλλὰ εἰς (τὸν)^ς τοῦ δικαίου εὐρετὴν θεὸν πλημμελεῖν. κῆσθαι δὲ τοὺς νόμους κατὰ πάντων, ὥστε αὐτοῖς καὶ βασιλέα πείθεσθαι, καὶ οὐχ, ὅτι τῇ αὐτοῦ ἐνεστὶ κατηγορία, ὅτι γε δὴ οἱ εὐποροὶ τοὺς πένητας ἀκινδύνως βιάζονται, εἰ μὴ γε διαλαθὼν τις φύγει τὴν δίκην. ὅπερ οὐκ ἐπὶ τῶν πλουσίων, ἀλλὰ καὶ πενήτων εὖροι τις ἂν πλημμελοῦντες γὰρ οὐδὲ αὐτοῖς^ς ἀπορία ἐλέγχων δοῖεν δίκας. καὶ τοῦτο παρὰ πᾶσι καὶ οὐ παρὰ Ῥωμαίοις μόνον συμβαῖνόν ἐστιν. χάριν δὲ ὁμολογεῖν τῇ τύχῃ ἐπὶ τῇ αὐτῷ ὑπαρξάσῃ^ς ἐλευθερίᾳ, καὶ μὴ τῷ ἐπὶ πόλεμον ἐξάγοντι δεσπότῃ, ὥστε αὐτὸν δι' ἀπειρίαν ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναρεθῆναι ἢ φεύγοντα ὑπὸ τοῦ κτησαμένου κολάζεσθαι. ἄμεινον δὲ καὶ τοῖς οἰκέταις διατελοῦσι Ῥωμαῖοι χρώμενοι. πατέρων γὰρ ἢ διδασκάλων ἐς αὐτοὺς ἔργα ἐπιδεικνύντες^ς, ἐφ' ᾧ τῶν φαύλων ἀπεχομένους μετέναι ἅπερ αὐτοῖς καλὰ νενόμισται, σωφρονίζουσι σφᾶς ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήματι ὥσπερ τοὺς οἰκείους παῖδας· οὐδὲ γὰρ εὐδὲ αὐτοῖς θάνατον, ὥσπερ Σκύθαις, ἐπάγειν θέμις. ἐλευθερίας δὲ τρόποι παρ' αὐτοῖς πλεῖστοι, ἢν^ς οὐ μόνον περιοῖντες ἀλλὰ καὶ τελευτῶντες χαρίζονται διατάττοντες κατὰ τῆς περιοσίας ὃν βούλονται τρόπον, καὶ νόμος ἐστὶν ὅπερ ἕκαστος τελευτῶν περὶ τῶν προσηκόντων βουλευσάτω. καὶ ὅς δακρύσας ἔφη ὡς οἱ μὲν νόμοι καλοὶ καὶ ἡ πολιτεία Ῥωμαίων ἀγαθή, οἱ δὲ ἄρχοντες οὐχ ὅμοια τοῖς πάλαι φρονοῦντες αὐτὴν διαλυμαίνονται. — — —

α) ἑαυτούς ὑπὲρ — τρέφειν, ἔταξαν δὲ καὶ τοὺς τὸ στρατ. O corr. Bekker.

β) φυλάττει O corr. in E incert. qua m. et ab Hoesch.

γ) τοῦ τὴν χεῖρον (sc. ψῆφον) scripsit De Boor. τοῦ τὴν χεῖρονος E τῇ τοῦ χείρονος X.

δ) κυνῶν O corr. Hoesch. προσφετέραν E.

ε) ἀνατιθέντων Vales.

ς) τύχῃ DI.

ς) ἐπιτεθῆναι Mū.

ς) τὸν add. Nieh.

ς) δ Bekk. ὅς O ὡς Vales.

ς) αὐτοῖς ἂν ἀπ. DI.

ς) ὑπαρξάσει BE.

ς) ἐπιδεικνύντες Classen ἐπιδείκνυνται O.

ς) ἢ E.

своите защитници, като доставят храна за войската. Други пък трябва да се грижат за онеправданите: едни да се застъпват за правото на онези, които поради своята природна слабост не са в състояние да защитават своите права, а тия, които съдят, да спазват повеленията на закона. Не са пренебрегнати дори помощниците на съдиите. Едни от тях трябва да се грижат, щото лицето, което е получило в своя полза присъдата на съдиите, да добие своето право, а от оня, който е признат за виновен, да не се изисква повече, отколкото налага съдебното решение. И наистина, ако не съществуваша люде, които да се грижат за това, от една тъжба би изникнал повод за друго съдебно дело, защото или онзи, който го е спечелил, би се държал по-безмилостно, или пък този, който го е загубил, би останал на своето несправедливо мнение. Също и на тях е определено да се дават пари от ония, които търсят правосъдие, както на войниците — от страна на земеделците. Не е ли прилично да бъде хранен онзи, който помага, и да бъде възнаграден за своето доброжелателство? Както е добро това, че конникът се грижи за коня, пастирът — за воловете и ловецът — за кучетата, така и люде те трябва да се грижат за ония, които имат за своя охрана и полза. Когато осъдените заплащат разноските по делото, то те трябва да отдадат тая загуба на извършената от тях самите неправда, а не другиму. Ако се случи съденето да трае по-продължително време, то това става поради грижата за справедливост — да не би съдиите, като действуват набързо, да сгрешат против правдата. Те смятат, че е по-добре да завършат съденето по-късно, отколкото, като бързат, не само да онеправдаят човека, но и да сгрешат против бога, твореца на правдата. А законите имат сила за всички, така че на тях се подчинява и императорът. Не е вярно, както се твърди в неговото обвинение, че богатите безопасно за себе си насилват бедните, освен ако никой се укрие и избегне наказанието. Подобно нещо човек би могъл да открие не само между богатите, но и между бедните. Защото дори и те, когато извършват престъпление, не биват осъждани, ако няма улика. Това се случва навсякъде, а не само у ромеите. А за свободата, от която се ползува, той трябва да благодари на съдбата, а не на господаря, който го е завел на война, тъй като поради своята неопитност той би могъл да бъде или убит от неприятелите, или пък, ако побегнал, да бъде наказан от своя притежател. Ромеите пък се отнасят по-добре и с робите. Те проявяват грижи за тях като бащи или наставници, за да се въздържат от лоши работи и да вършат онова, което те смятат за добро. Те ги вразумяват за прегрешенията, както собствените си деца, защото не е позволено дори и на тях да [ги] наказват със смърт, както става у скитите. У тях съществуват премного начини, чрез които може да се получи свобода, която господарите им даряват не само приживе, но и при смъртта си, като се разпореждат по своя воля с имуществото си. За закон се смята онова, що всеки един преди смъртта си би разпоредил относно своите притежания. — Тогава той разплакан каза, че законите са прекрасни и ромейската държавна уредба е добра, обаче управниците не са съзнателни като някогашните и я покваряват — — —

Δύο δὲ ἀντικρὺ τοῦ Ἀττήλα παρελθόντες βάρβαροι ἄσματα πεπσιμμένα ἔλεγον νίκας αὐτοῦ καὶ τὰς κατὰ πόλεμον ἄδοντες ἀρετάς. ἐς οὓς οἱ τῆς εὐωχίας ἀπέβλεπον, καὶ οἱ μὲν ἤδοντο τοῖς ποιήμασιν, οἱ δὲ τῶν πολέμων ἀναμνησκόμενοι διηγείροντο^α τοῖς φρονήμασιν, ἄλλοι δὲ ἐχώρουν ἐς δάκρυα, ὧν ὑπὸ τοῦ χρόνου ἡσθένει τὸ σῶμα καὶ ἡσυχάζειν ὁ θυμὸς ἠναγκάζεται. μετὰ δὲ τὰ ἄσματα Σκύθης τις παρελθὼν φρενοβλαβῆς ἀλλόκοτα καὶ παράσημα καὶ οὐδὲν ἔγνεις φθεγγόμενος ἐς γέλωτα πάντας παρεσκεύασε παρελθεῖν. μεθ' ὧν^β ἐπεισῆλθε Ζέρκων ὁ Μαυρούσιος^γ. ὁ γὰρ Ἐδέκων αὐτὸν παρὰ τὸν Ἀττήλαν ἐλθεῖν παρέπεισεν ὡς τῇ ἐκείνου σπουδῇ τὴν γαμετὴν ἐποληψόμενον, ἣν κατὰ τὴν τῶν^δ βαρβάρων εἰλήφει χώραν τῷ Βλήδᾳ περισπούδαστος ὧν, ἀπολελείπει δὲ αὐτὴν ἐν τῇ Σκυθικῇ παρὰ τοῦ Ἀττήλα δῶρον Ἀετίῳ πεμφθεῖς. ἀλλὰ τῆς μὲν τοιαύτης δῆμαρτεν ἐλπίδος, τοῦ Ἀττήλα χαλεπήναντος, ὅτι γε δὴ ἐς τὴν αὐτοῦ ἐπανῆλθεν· τότε δὲ διὰ τὸν τῆς εὐωχίας καιρὸν παρελθὼν τῷ τε εἶδει καὶ τοῖς ἐσθήμασι καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς συγκεχυμένως παρ' αὐτοῦ προφερομένοις ῥήμασι (τῇ γὰρ Αὔσονίων τὴν τῶν Οὐννων καὶ τὴν τῶν Γούττων παραμυγνὺς^ε γλῶττιαν) πάντας διέχεε καὶ ἐς ἄσβεστον ὀρμήσαι^ς γέλωτα παρεσκεύασε πλὴν Ἀττήλα· αὐτὸς^ς γὰρ ἔμενεν ἀστεμφής καὶ τὸ εἶδος ἀμετάτρεπτος καὶ οὐδὲν οὔτε λέγων οὔτε ποιῶν γέλωτος ἐχόμενον ἐφαίνετο, πλὴν ὅτι τὸν νεώτατον τῶν παίδων (Ἡονᾶς δὲ ὄνομα τοῦτω^ς) εἰσιόντα καὶ παρσιῶτα εἶλκε τῆς παρειᾶς γαλήνοις ἀποβλέπων ὄμμασι πρὸς αὐτόν. ἐμοῦ δὲ θαυμάζοντος, ὅπως τῶν μὲν ἄλλων παίδων ὀλιγοροῖη, πρὸ δὲ ἐκεῖνον ἔχοι^ς τὸν νοῦν, ὁ παρακαυδήμενος βάρβαρος συνιεὶς τῆς Αὔσονίων^ς φωνῆς καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ μοι ρηθέντων μνηδὲν ἐκλέγειν προειπὼν ἔφασκε τοὺς μῶνεις τῷ Ἀττήλα προηγορευκέναι τὸ μὲν αὐτοῦ πεσεῖσθαι γένος, ὑπὸ δὲ τοῦ παιδὸς ἀταστίσεσθαι τούτου. ὡς δὲ ἐν τῷ συμποσίῳ εἶλκον τὴν νύκτα, ὑπεξήλατομεν ἐπὶ πολλὴν μὴ βουληθέντες τῷ πότῳ προσκαρτερεῖν.

Ἡμέρας δὲ γενομένης ἐπὶ τὸν Ὀνηγήσιον ἦλθομεν χοῖναι ἡμᾶς διαφεθῆναι λέγοντες καὶ μὴ τηράλλως^κ τρέβειν τὸν χρόνον. καὶ ὡς ἔφη ἐθέλειν καὶ τὸν Ἀττήλαν ἀποπέμψειν ἡμᾶς. καὶ μικρὸν διαλειπὼν ἅμα τοῖς λογάσιν ἐβουλεύετο περὶ τῶν Ἀττήλα δεδογμένων καὶ τὰ βασιλεῖ ἀποδοθησόμενα συντάττει γράμματα, ὑπογραφέων αὐτῷ παρόντων καὶ Ρονστικίου, ἀνδρὸς ὀρμημένου μὲν ἐκ τῆς ἄνω Μυσίας, ἀλόντος δὲ ἐν τῷ πολέμῳ καὶ διὰ λόγων ἀρετὴν τῷ βαρβάρῳ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων διωπονούμενον συντάξει. ὡς δὲ ἐκ τῆς συνόδου διανέσθη, ἐδείκθημεν^ς αὐτοῦ περὶ λύσεως τῆς Σύλλου γαμετῆς καὶ τῶν ἐκεῖνης παίδων ἐν τῇ Ραυαρίας ἀνδραποδισθέντων ἀλώσει. καὶ πρὸς μὲν τὴν αὐτῶν οὐκ ἀπηγόρευσε λύσιν, ἐπὶ πολλοῖς δὲ σφᾶς ἐβούλετο χρήμασιν ἀπεμ-

α) διεγείροντο O corr. Nieb.

β) μεθ' ὧν O corr. Bekker.

γ) μαρούσιος X et ut vid. E.

δ) τῶν om. E.

ε) παραμυγνὺς vel παραμυγνὺς ἦν?

ς) ὠρμήσαι X ὠρμησαι E.

g) οὗτος Di.

h) τοῦτω Hoesch. τοῦτο O.

i) ἔχει Nieb. ἔχει (ἔχειν M) O.

j) αὔσονιων E.

k) τὴν ἄλλως E.

l) ἐδείκθη μὲν O corr. Nieb.

Пред Атила застанаха двама варвари⁴²⁰. Те изпяха съчинените песни⁴²¹, в които възпяваха неговите победи и проявената във войните доблест. Участниците в угощението ги слушаха: едни се наслаждаваха на песните, а други, припомняйки си за водените войни, се въодушевиха, докато трети, на които поради възрастта тялото беше отслабнало, а духът им се беше уталожил, започнаха да проливат сълзи. След песните се яви някакъв умопобъркан скит, който говореше странни, неясни и безсмислени слова и накара всички да се смеят. След него излезе Зеркон⁴²² Маврузиецът⁴²³. Едекон го беше убедил да се яви пред Атила, та чрез негово съдействие да получи съпругата си, за която се оженил в страната на варварите, като любимец на Бледа. Той я бил оставил в скитската земя, когато Атила го изпратил като подарък на Аеций. Но [Зеркон] се измамил в своята надежда, тъй като Атила се разгневил, че се завърнал в страната му. Сега, като намери сгоден случай поради угощението, той се яви и със своя вид, одеждите си, гласа си и разбъркано произнасяните от него думи — защото бъркаше хунски и готски с езика на авзоните⁴²⁴ — разсмя всички и ги накара да изпаднат в неудържим смях⁴²⁵, с изключение на Атила. Той оставаше неподвижен, не промени вида си и нищо не каза, нито дори се засмя. Само когато влезе най-малкият от синовете му, на име Ирна⁴²⁶, той го пошипна по страната и го гледаше с весел поглед. Аз изказах удивление, че [Атила] пренебрегва другите си чада, а само към тогава проявява внимание. А варваринът, който седеше до мене и разбираше езика на авзоните⁴²⁷, след като ме предупреди да не казвам нищо от онова, което щеше да ми съобщи, рече, че гадателите били предсказали на Атила, че родът му щял да пропадне, но ще бъде въздигнат от този негов син. Понеже пиршеството продължи през нощта, ние, като не желяехме да се отдаваме повече на пианство, излязохме.

Когато настана ден, отидохме при Онигизий и казахме, че трябва да ни освободят, за да не губим напразно време. А той каза, че и Атила искал да ни отпрати. Като се отдалечи малко, той се посъветва с други първенци⁴²⁸ относно онова, що беше решил Атила, и състави писмото, което трябваше да бъде предадено на императора. Присъствуваха писарите и Рустикий, мъж произхождащ от Горна Мизия, пленен през войната и поради своето отлично образование използван от варварина за съставяне на писма. Когато [Онигизий] излезе от съвета, ние го помолихме да освободи съпругата на Сила⁴²⁹ и нейните деца, които били пленени при завземането

πολῶν. ἡμῶν δὲ ἔλεειν^a αὐτοὺς τῆς τύχης ἱκετευσάντων τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν λογιζόμενον, διέβη τε πρὸς τὸν Ἀτιήλαν, καὶ τὴν μὲν γυναῖκα ἐπὶ πεντακοσίοις διαφῆκε χρυσοῖς, τοὺς δὲ παῖδας δῶρον ἔπεμπε βασιλεῖ. — — —

Ἐφ' ὅσον δὲ τὴν Σκυθικὴν διεξήγεμεν^b, Βέριχος^c ἐκοινώνει τε ἡμῖν τῆς ὁδοῦ καὶ ἥσυχός τις καὶ ἐπιτήδειος ἐνομίζετο. ὥς δὲ τὸν Ἰστρον ἐπεραιώθημεν, ἐν ἐχθροῦ ἡμῖν ἐγένετο μοῖρα διὰ ταναὸς ἐώλως προφάσεις ἐκ τῶν θεραπεύοντων συνενεχθείσας. καὶ πρότερον μὲν τὸν Ἴππον ἀφείλετο, ὃ^d τὸν Μαξιμῖνον δωρησάμενος ἦν. ὁ γὰρ Ἀτιήλας πῦντας τοὺς ἄμφ' αὐτὸν^e λογάδας παρεκελεύσατο δώροις τὸν Μαξιμῖνον φιλοφρονήσασθαι, καὶ ἕκαστος ἐπετόμρει Ἴππον αὐτῷ, μεθ' ὧν καὶ ὁ Βέριχος^f. ὀλίγους δὲ λαβὼν τοὺς ἄλλους ἀπέπεμπε τὸ σῶφρον δηλῶσαι ἐκ τῆς μειριότητος ἐσπουδακώς. τοῦτον οὖν^g ἀφείλετο τὸν Ἴππον καὶ οὔτε συνοδικοποιεῖν οὔτε συνεσιᾶσθαι ἠρέσχετο^h. ὥστε ἡμῖν ἐν τῇ βαρβάρων. χώρα γενόμενον σύμβουλονⁱ ἐς τοῦτο προελθεῖν. καὶ ἐντεῦθεν δὲ τῆς Φιλίππου ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν^k τὴν πορείαν ἐποιήσαμεθα. ἐν ἣ διαναπυσάμενοι ἐς λόγους ἦλθομεν τῷ Βερίχῳ καὶ αὐτὸν τῆς πρὸς ἡμᾶς σιωπῆς κατεμεμνήμεθα, ὅτι γε δὴ ὀργίζεται οὐκ ἀδικοῦσιν οὐδέν. θεραπεύσαντες οὖν αὐτὸν καὶ ἐπὶ ἐστίασιν καλέσαντες ἐξωρμήσαμεν. καὶ τῷ Βιγίλᾳ ἐν τῇ ὁδῷ ἀπαντήσαντες ἐπὶ τὴν Σκυθικὴν ἐπαναξενεγγύνει^l καὶ τὰ παρὰ Ἀτιήλα ἡμῖν τῆς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἀποκρίσεως εἰρημένα ἀφηγησάμενοι τῆς ἐπανόδου εἰχόμεθα. ὥς δὲ ἐς τὴν Κωνσταντίνου παρεγενόμεθα, μεταβεβλησθαι μὲν ὤόμεθα^m τὸν Βέριχονⁿ τῆς ὀργῆς· ὅς δὲ τῆς ἀγρίας οὐκ ἐπελέληστο φύσεως, ἀλλ' ἐς διαφορὰς ἐχώρει καὶ ἐν κατηγορίᾳ ἐποιεῖτο τὸν Μαξιμῖνον, ὥς ἔφησεν εἰς τὴν Σκυθικὴν διαβὰς τὸν Ἀρεόβινδον^o καὶ τὸν Ἀσπαρα ἄνδρας στρατηγούς μηδεμίαν παρὰ βασιλεῖ ἔχειν μοῖραν, καὶ ὥς ἐν ὀλιγοῦσι τὰ κατ' αὐτοὺς ἐποιήσατο τὴν βαρβαρικὴν ἐλέγχας κουφότητα.

11. De Zercone in Thracia capto

Ζέρκων, Σκύθης οὕτω καλούμενος, Μαυροῦσιος τὸ γένος. διὰ δὲ κακοφυΐαν σώματος καὶ τὸ γέλωτα ἐκ τῆς τραυλότητος τῆς φωνῆς καὶ ὄψεως παρέχειν· βραχὺς γάρ τις ἦν, κυρτός, διάστροφος τοῖς ποσὶ, τὴν οἶνα τοῖς μυκτῆρσι παραφαίνων διὰ σιμότητος ὑπερβολῆν. Ἀσπαρα τῷ Ἀρδαβουρίου ἐδεδώρητο, κατ' ὃν ἐν Λιβύῃ διέτριβε χρόνον. ἦλθον δὲ τῶν βαρβάρων ἐς τὴν Θρακίαν ἐμβαλόντων καὶ παρὰ τοὺς βασιλεῖς ἦλθον Σκύθας. καὶ Ἀτίλας μὲν οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ἡγεγκεν ὄψιν· ὁ δὲ Βλήδας ἦσθη λίαν αὐτῷ φθιγγόμενος οὐ μόνον γέλωτος ἄξια, εἰ μὴ γε καὶ βαδίζοντι καὶ περιπτῶς κινοῦντι τὸ σῶμα·

11. Dindorf, HGM, I, pp. 324, 22—325, 21.

- a) ἔλεειν Hoesch, ἐλεύειν O.
- b) διεξήγεμεν X.
- c) βερίχος O.
- d) ὃ Nieb. ὡς O.
- e) ἄμφ' αὐτὸν EMP.
- f) βερίχος E accentus incertus in P.
- g) οὖν om. E.
- h) ἠρέσχετο B et ut vid. FP.
- i) γενόμενον σύμβουλον scripsit De Boor, γενομένου σύμβουλον E γενομένου σύμβουλον X.
- k) ἀνδριανούπολιν O corr. Hoesch.
- l) ἐπαναξενεγγύνει O corr. Hoesch.
- m) οἴόμεθα O corr. Nieb.
- n) βερίχον X. In E accentus incert.
- o) ἀρεόβινδον et ἄσπερα O corr. Nieb.

на Рациария⁴³⁰. Той не отказа да ги освободи, но поиска за откупването им много пари. Ние го помолихме да се смили над тяхната съдба, като си спомни за предишното им благополучие. Тогава той отиде при Атила и освободи жената срещу 500 жълтици, а децата изпрати като дар на императора⁴³¹. — — —

Докато минавахме през скитската земя, Верих⁴³² пътуваше заедно с нас и изглеждаше спокоен и благосклонен. Но когато преминахме Дунава, той стана наш враг поради някакъв незначителен повод, даден от прислужниците. Най-напред той си взе коня, който беше подарил на Максимин. Атила бе заповядал на всички свои първенци да почетат Максимин с дарове, и всеки му беше изпратил кон, а също така и [Верих]. В желанието си да се покаже благоразумен със своята умереност, [Максимин] взе само няколко коне, а другите върна. Верих си взе коня от него и не искаше нито да върви, нито да се храни заедно с нас, така щото създаденото между нас във върварската земя приятелство трая само дотука. След това през Филиповия град продължихме пътуването си за Адрианопол. Докато почивахме в този град, заприказвахме с Верих и го укорихме, загдето не говори с нас и ни се сърди, без да сме го обидили с нещо. След като спечелихме неговото благоразположение и го поканихме на угощение, отново потеглихме. По пътя срещнахме Вигила, който се връщаше в скитската земя. Разказахме му онова, що Атила ни бе отговорил през време на пратеничеството ни, и продължихме своя път. Когато пристигнахме в Константинопол, ние мислехме, че Верих е престанал да се сърди. Обаче той не бе забравил своя див нрав. Започна разпри и обвини Максимин, че когато бил в скитската земя казал, че пълководците Ареовинт⁴³³ и Аспар⁴³⁴ не се ползували с никакво уважение пред императора, който презирал техните дела и изобличавал варварското им лекомислие.

11. Плененият в Тракия Зеркон

Така нареченият скит Зеркон бил по произход маврузиец⁴³⁵. С уродливото си телосложение, със заекващия си глас и с вида си той предизвиквал смях. Бил нисък, гърбав, кривокрак, а носът му с преголямата си гърбавина наподобявал хобот. Той бил подарен на пребиваващия в Ливия Аспар, сина на Ардабурий⁴³⁶. А когато варварите нахлули в Тракия, той бил заловен и отведен при царските скити. Но Атила не можал да понася дори вида му, докато Бледа много се наслаждавал не само когато той говорел смешни неща, а и когато се движел и клател силно тялото си. Той го придружавал при уго-

συνῆν δὲ αὐτῷ εὐωχουμένοι καὶ ἐκστρατεύοντι, πεποιημένην πρὸς τὸ γελοῦ-
τερον ἀναλαμβάνων ἐν ταῖς ἐξήδοις πανοπλίαν. διὸ δὴ περισπούδαστον αὐτὸν ὁ
Βλήδας ποιούμενος μετὰ αἰχμαλώτων ἀποδράντα Ῥωμαίων, τῶν μὲν ἄλλων
κατωλιγώρησεν, αὐτὸν δὲ μετὰ πάσης φροντίδος ἀναζητεῖσθαι προσέταξεν. καὶ
ἄλόντα καὶ παρ' αὐτὸν ἀχθέντα ἐν δεσμοῖς ἰδὼν ἐγέλασεν, καὶ καθυφρεῖς τῆς
ὀργῆς ἐπυνθίνατο τὴν αἰτίαν τῆς φυγῆς καὶ ὅτου χάρον νομίζοι τὰ Ῥωμαίων
τῶν παρὰ σφίσιον ἀμείνονα. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο ἁμάρτημα μὲν τὴν φυγὴν εἶναι,
ἔχειν δὲ τοῦ ἁμαρτήματος λόγον τὸ μὴ γαμετὴν αὐτῷ δεδοσθαι. τῷ δὲ γέλῳτι
μᾶλλον ὁ Βλήδας ὑπαχθεὶς δίδωσιν αὐτῷ γυναῖκα τῶν μὲν εὖ γεγονότων καὶ
τῇ βασιλίδι διακονησαμένων, ἀτόπον δὲ τινος πράξεως ἔνεκα οὐκέτι παρ' ἐκείνην
φουτῶσαν. καὶ οὕτω διετέλει ἅπαντα τὸν χρόνον τῷ Βλ δα συνών. μετὰ δὲ τὴν
αὐτοῦ τελευτὴν Ἀτίλλας Ἀετίῳ τῷ στρατηγῷ τῶν ἐσπερίων Ῥωμαίων δῶρον
τῶν Ζέρκωνα δίδωσιν, ὃς αὐτὸν παρὰ τὸν Ἀσπαρα ἀπέπεμψεν.

12. De pacto inter Attilam et Imperium Orientale

Ἵτι οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀνατόλιον καὶ Νόμον τὸν Ἰστρον περαιωθέντες
ἄχρις τοῦ Ἀρέγκωνος^a λεγομένου ποταμοῦ ἐς τὴν^b Σκυθικὴν διέβησαν. αἰδοῦ
γάρ τῶν ἀνδρῶν ὁ Ἀτίλλας ὥστε μὴ τῷ τῆς ὁδοῦ ἐπιτρέβεσθαι διαστάματι ἐν
ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐποίησατο ἔντευξιν. καὶ πρῶτον μὲν ἐπε-
ρηφάνως διαλεχθεὶς ὑπῆχθη τῷ πλήθει τῶν δώρων, καὶ λόγοις προσηνέει μα-
λαχθεὶς φυλάττειν τὴν εἰρήνην ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ἐπώμυντο συνθήκῃς, ἀναχω-
ρεῖν δὲ καὶ τῆς τῷ Ἰστροῦ ὀριζομένης Ῥωμαίων γῆς καὶ τοῦ πράγματα ἔτι^c
παρέχειν περὶ φυγάδων βασιλεῖ, εἰ μὴ γε Ῥωμαῖοι αὐθις ἑτέροις καταφύ-
γοντας παρ' αὐτοῦ δέξονται. ἡρτίει δὲ καὶ Βιγίλαν τὰς ν' τοῦ χρυσοῦ λίτρας
δεξιόμενος ταῦτας^d γάρ αὐτῷ ἐνεκομίζει ὁ παῖς σὺν τοῖς^e πρέσβεσιν ἐς τὴν
Σκυθικὴν^f διαβάς καὶ αἰχμαλώτους ὅνεν λίτρων ἄφηκε πλείστον^g Ἀνατολίῳ
καὶ Νόμῳ χαριζόμενος. δωρησάμενος δὲ καὶ ἵππους αὐτοῖς καὶ θηρίων δοράς,
αἷς οἱ βασίλειοι κοσμοῦνται Σκῆθαι, ἀπέπεμπε συμπέμψας^h καὶ τὸν Κωνσταν-
τιν ὥστε αὐτῷ βασιλεῖα ἐςⁱ ἔργον ἀγαγεῖν τὴν ὑπόσχεσιν. ὥς δὲ ἐπανῆλθον οἱ
πρέσβεις καὶ ἅπαντα τὰ τε παρ' αὐτῶν τὰ τε παρὰ τοῦ βαρβάρου διεξῆλθον,
κατεγγυᾶται τῷ Κωνσταντίῳ^j γυνὴ γαμετὴ Ἀρματίου^k γενομένη παιδὸς Πλινθου
τοῦ παρὰ Ῥωμαίοις στρατηγήσαντος καὶ τὴν ὑπατον ἀρχὴν ἀρξάντος. συνεβε-
βήκει δὲ τὸν Ἀρματίου^k ἐς τὴν Λιβύων διαβάντα ἐπὶ τῇ πρὸς Αἰθιοπιανούς
μάχῃ εὐημερῆσαι μὲν ἐν τῷ πρὸς ἐκείνους πολέμῳ, νοσήσαντα δὲ τελευτῆσαι
τὸν βίον. οὗ δὴ τὴν γαμετὴν καὶ γένει καὶ περιουσίᾳ διαπρέπουσαν ἔπεισεν ὁ
βασιλεὺς τῷ Κωνσταντίῳ^j γήμασθαι. οὕτω καὶ τῶν πρὸς Ἀτίλλαν λυθέντων
διαφορῶν^m. — — —

12. Ibid., I, 1, p. 150, 1—27.

a) Ἀρέγκωνος] cf. Not. ad. p. 150 n. k.

b) τὴν om. edd.

c) ἔτι m. 1 spr. vers. B δα MP.

d) ταῦτας B ταῦτα E.

e) ταῖς X.

f) Σκυθικὴν Vales. et m. 2 E συνθήκην O.

g) συμπέμψας X.

h) εἰς X.

i) κωνσταντίνῳ O corr. Nieb. et m. 2 E.

j) ἀρματίου solus P.

k) ἀρμάτον EP.

l) κωνσταντίνῳ O corr. Nieb.

m) διαφορῶν O corr. Dl.

щения и в походи, като при набезите навличал въоръжение, което предизвикало още повече смях. Понеже го обичал извънредно много, то, когато забягнал заедно с някои пленници ромеи, Бледа изоставил другите, а запозядал [Зеркон] да бъде издирен най-грижливо. Когато го заловили и го довели окован във вериги, [Бледа] се разсмял, укротил гнева си и попитал, защо бил забягнал и защо смятал ромейската държава за по-добра от тяхната. [Зеркон] отговорил, че бягството му било грешка, а тази грешка си имала причина — не му била дадена съпруга. Бледа, обзет от още по-голям смях, му дал за жена една благородница от прислугата на царицата. Тя поради някаква неуместна постъпка вече не отивала при нея. Така [Зеркон] прекарал всичкото си време, като придружавал Бледа. След смъртта на Бледа, Атила го подарил на пълководеца на западните римляни — Аеций, който пък го изпратил на Аспар.

12. Договор между Атила и Източната империя

След като Анатолий и Ном преминали Истър, те стигнали до така наречената река Дренкон и навлезли в скитската земя. От уважение към тях и за да не ги принуждава да се морят по дългия път, Атила се срещнал с тях на това място. Отначало той разговарял с тях високомерно, но сетне, под влиянието на множеството дарове и ласкави слова, станал примирителен и мек, та се заклел да спазва мира при предишните условия, да се оттегли от ромейската земя, която граничела с Дунава, и да не безпокои вече императора за бегълците, при условие, че ромеите занапред не ще приемат други бегълци из неговата страна. Той освободил и Вигила, след като получил петдесетте литри злато, донесени от сина му, който отишъл в скитската земя заедно с пратениците. А за угода на Анатолий и Ном той освободил също и множество пленници без откуп. Той им подарил също и коне и кожи от диви зверове, с каквито се кичат царските скити, и ги отпратил, като проводил с тях и Констанций, за да накара императора да изпълни обещанието си. Когато пратениците се завърнали и разказали всичко за преговорите си с варварина, на Констанций била дадена за жена някогашната съпруга на Арматий, син на бившия ромейски пълководец и консул Плинт. Арматий бил отишъл в Либия, спечелил победа при едно сражение във войната с авсорианците⁴³⁷, но се разболял и починал. Императорът убедил неговата жена, която се отличавала по род и богатство, да се ожени за Констанций. По този начин били разрешени споровете с Атила. — — —

13. De legatione Apollonii ad Attilam

"Οτι τοῦ Ἀτιήλα (τὸν)^a παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένον φόρον ζητοῦντες ἡ πόλεμον ἀπειλοῦντος, τῶν Ῥωμαίων στέλλειν παρ' αὐτὸν πρέσβεις ἀποκρουαμένων, Ἀπολλώνιος^b ἐπέμπετο, οὗπερ ὁ ἀδελφὸς τὴν Σατορνίου γεγαμῖκει θυγατέρα, ἣν ὁ Θεοδοσίος ἐβούλετο Κωνσταντίῳ^c κατεγγυᾶν^d, Ζήνων δὲ Ῥούφῳ ἐδεδώκει πρὸς γάμον· τότε δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἐγερόνει τοῦ Ζήωνος οὖν τῶν ἐπιτηδείων ὁ Ἀπολλώνιος γεγονώς καὶ τὴν στρατηγίδα λαχὼν ἀρχὴν παρὰ τὸν Ἀτιήλαν ἐπέμπετο πρεσβευσόμενος, καὶ τὸν μὲν Ἰστρον ἐπεραιούτο, οὐκ ἔτυχε δὲ τῆς πρὸς τὸν βάρβαρον προσόδου^e. ἐν ὁρῇ γὰρ ἐκεῖνος ποιούμενος τὸ μὴ κεκομίσθαι τοὺς φόρους, οὓς ἔλεγεν αὐτῷ παρὰ τῶν βελτιόνων καὶ βασιλικωτέρων τετάχθαι, οὐδὲ τὸν πρεσβευσόμενον ἐδέχετο τοῦ πέμψαντος κατολιγωρῶν. ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ἀνδρὸς ἔργον κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν φαίνεται διαπραξάμενος. τοῦ γὰρ Ἀτιήλα μὴ προσιεμένου^f τὴν αὐτοῦ πρεσβείαν μηδὲ ἐς λόγους αὐτῷ ἔλθεῖν βουλομένου, παρακελευομένου δὲ πέμπειν ἅπερ αὐτῷ ἐκ βασιλέως δῶρα ἐκόμιζεν, καὶ θάνατον ἀπειλοῦντος, εἰ μὴ δοίη, ἔφησεν· οὐκ αἰτεῖν προσῆκε Σκύθαις ἅπερ αὐτοῖς ἔξεσιν ἢ δῶρα ἢ σκύλα λαβεῖν, παραδηλῶν δῶρα μὲν αὐτοῖς δοθήσεσθαι, εἰ αὐτὸν προσδέξοιντο πρεσβευόμενον, σκύλα δέ, εἰ ἀνελόντες ἀφέλαιτο. οὕτω μὲν οὖν ἄπρακτος ἐπαγίει.

14. Attila Imperium Orientale minatur

"Οτι ὁ Ἀτιήλας μετὰ τὸ τὴν Ἰταλίαν ἀνδραποδίσασθαι ἐπὶ τὰ σφέτερα ἀναξεύξας τοῖς κρατοῦσι τῶν ἐφ' ὧν Ῥωμαίων πόλεμον καὶ ἀνδραποδισμόν τῆς χώρας κατήγγελλεν, ὥς μὴ ἐκπεμφθέντος τοῦ παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένου φόρου.

15. De incursionibus barbarorum in Thraciam

Ἀρδαβούριος, υἱὸς Ἀσπαρος, γενναῖος τὸν θυμὸν καὶ τοὺς τὴν Θράκην πολλάκις καταδραμόντας βαρβάρους εὐρώστως ἀποκρουσάμενος. τοῦτω οὖν γέρα ἀριστευῶν ὁ βασιλεὺς Μαρκιανὸς παρέσχετο τὴν ἐφ' ὧν στρατοπεδαρχίαν. καταλαβὼν δὲ ἐν εἰρήνῃ ταύτην ὁ στρατηγὸς πρὸς ἄνεσιν ἐτιρίπη καὶ ρασιώνην θηλυδοῶντα. ἔχαιρε γὰρ μίμοις καὶ θαυμαστοποιῶσι καὶ πᾶσι σκηνηκοῖσι ἀθύρμασι, καὶ τοῖς τοιούτοις διημερεύων αἰσχροῖς ἡλόγει πάμπαν τῶν πρὸς εὐκλειαν τεινόντων.

16. De incursionibus Valameri

"Οτι τοῦ Βαλάμερος^g τοῦ Σκύθου παρασπονδήσαντος καὶ πολλὰς πόλεις δηρῶσαμένου καὶ χώρας Ῥωμαϊκάς^h, ἐπεμπον παρ' αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πρέσβεις,

13. Ibid., I, 1, pp. 150, 28—151, 16.

14. Ibid., I, 2, p. 583, 11—14.

15. Dindorf, HGM, I, pp. 331, 30—332, 7.

16. Excerpta de leg., I, 1, p. 152, 21—26.

a) τὸν add. Bekker.

b) ἀπολλώνιος in mg. rep. E.

c) κωνσταντίον M. κωνσταντίν tell. Κωνσταντίνφ Hoesch. corr. Nieb.

d) κατεγγυᾶ (-ā B) X.

e) προσόδου Hoesch. προσόδου O.

f) προσιεμένου O corr. Hoesch.

g) βαλέμερος O corr. Nieb. βαλέμερ rep. mg. E.

h) χώρους (m. 1 corr. ex χώρας) ρωμαϊκούς E.

13. Пратеничеството на Аполоний⁴³⁸ при Атила

Когато Атила поискал уговорения с Теодосий данък, като в противен случай заплашвал с война, ромеите отговорили, че ще изпратят при него пратеници. Изпратен бил Аполоний, чийто брат се оженил за дъщерята на Сатурнил, която Теодосий желаел да омъжи за Констанций, но Зинон я бил дал за жена на Руф, който пък починал. И тъй Аполоний, приближен на Зинон и със званието пълководец, бил изпратен като пратеник при Атила. Той преминал Истър, но не бил допуснат да се яви пред варварина. [Атила] се гневял, че не му бил донесен данъкът, за който твърдял, че бил определен да му се плаща от по-достойни и по-царствени личности. Той не приел пратеника, като по този начин изразявал презрение спрямо онова, който го изпращал. Тогава Аполоний се проявил с една храбра постъпка. Тъй като Атила не приел неговото пратеничество, нито желаел да говори с него, а само заповядал да му изпрати даровете, които му донесъл от страна на императора, като го заплашвал със смърт, ако не ги предаде, [Аполоний] казал: „Не подобава на скитите да искат онова, което те могат да получат или като дар, или като плячка“. С това той искал да каже, че ще им даде даровете, ако го приемат като пратеник, а ще получат плячка — ако го убият и му я отнемат. Така, прочее, той се завърнал, без да извърши нещо.

14. Атила заплашва Източната империя⁴³⁹

След като заробил Италия, Атила се завърнал в земята си и заплашвал владетелите на източните римляни с война и поробване на страната, тъй като не бил изпратен установеният от Теодосий данък

15. Нападения на варвари в Тракия

Ардабурий, син на Аспар⁴⁴⁰, бил мъж храбър и здраво отбивал варварите, които често нападали Тракия. Като награда за доблестта му император Маркиан му поверил военачалството над Изтока. Военачалникът, като приел тези длъжност, се отдал през време на мира на безделие и станал мекушав като жена. Той прочее обичал шутове, фокусници и всякакви театрални развлечения и, като губел времето си в такива непристойни неща, съвсем пренебрегнал всичко онова, което можело да му донесе слава.

16. Нападения на Валамир

Когато скитът⁴⁴¹ Валамир⁴⁴² нарушил мирния договор и опустошил множество ромейски градове и области, ромеите проводили

οἱ αὐτῷ τοῦ νεωτερισμοῦ κατεμέμφοι, καὶ ὥστε μὴ αἰῶνις τὴν χώραν καταδραμεῖν τ' λίτρας^α φέρειν αὐτῷ ἐκάστου ἔτους ἔταξαν· σπάνει γὰρ τῶν ἀναγκαίων ἐφραξε^β πρὸς πόλεμον τὸ οἰκεῖον διαναστῆναι πλῆθος.

17. Gentes nonnullae societatem Imperatoris petunt

Ἐπρεσβεύσαντο δὲ κατ'ἐκείνον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ἐώους Ῥωμαίους Σαράγουροι καὶ Οἰρωγοὶ καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἡθῶν^δ, Σαβίρων^ε ἐς μάχην σφίσιν ἐληλυθότων, οἷς ἐξήλασαν Ἀβαροὶ μετανάσται γερόμενοι ὑπὸ ἐθνῶν οἰκοῦντων μὲν τὴν παρωκεανίτην^ς ἀκτὴν, ὥσπερ καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθύντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις, Ὀῦνοις ἐγένοντο, καὶ μάχας πρὸς ἐκείνους πολλὰς συστήσαντες τὸ τε φῦλον κατηγωνίσαντο καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἀφίκοντο, τυχεῖν τῆς αὐτῶν βουλόμενοι ἐπιτηδειότητος. βασιλεὺς οἶν καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν φιλοφρονησάμενοι καὶ δῶρα δόντες αὐτοὺς ἀπέπεμψαν.

18. Quomodo exercitus Illyrici in auxilium Sciris mittitur

Ὅτι Σκίροις^ς καὶ Γότθοι ἐς πόλεμον συνελθόντες καὶ διαχωρισθέντες ἀμφοτέρω πρὸς συμμάχων μετὰ κληρὸν παρεσκευάζοντο· ἐν οἷς καὶ παρὰ τοὺς ἐώους Ῥωμαίους ἦλθον. καὶ Ἀσπαρ^ς μὲν ἡγεῖτο μηδετέροις συμμαχεῖν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Λέων ἐβούλετο Σκίροις ἐπικουρεῖν. καὶ δὴ γράμματα πρὸς τὸν ἐν Ἰλλυριοῖς στρατηγὸν ἐπεμψεν ἐντελλόμενος σφίσι κατὰ τῶν Γότθων βοήθειαν τὴν προσήκουσαν πέμψαι.

19. De legatione filiorum Attilae

Ὅτι ἦκε κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον παρὰ τῶν Ἀττίλα παίδων ὡς τὸν βασιλεὺς Λέοντα πρεσβεία τὰς αἰτίας διαλύουσα τῆς προὑπαρξάσης διαφορᾶς, καὶ ὡς χρὴ αὐτοὺς ἐπὶ εἰρήρῃ σπένδουσθαι καὶ κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος παρὰ τὸν Ἰοτρὸν ἐς ταῦτόν τῳ λίτρας Ῥωμαίοις προσιθῆναι ἀγορὰν καὶ ἀντιλαμβάνειν, ὃν ἂν δεόμενοι τύχοιεν. καὶ ἡ μὲν σφῶν αὐτῶν πρεσβεία ἐν τοῖσδε οἷσα ἀπαρακὸς ἐπιπλήρει· οὐ γὰρ ἰδόκει τῷ βασιλεύοντι Οἰνους τῶν Ῥωμαϊκῶν συμβολαίων μετέχειν πολλὰ τὴν αὐτοῦ κακώσαντας γῆν· οἱ δὲ τοῦ Ἀττίλα παῖδες τὴν ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ ἀπόκρισιν δεξάμενοι πρὸς σφᾶς διεφέροντο· ὁ μὲν γὰρ Δεγγιζίχ, ἀπράκτων ἐπανελθόντων τῶν πρέσβεων, πόλεμον Ῥωμαίοις ἐπάγειν ἐβούλετο, ὁ δὲ Ἡρόαχ πρὸς ταύτην ἀπηγόρευε τὴν παρασκευὴν, ὡς τῶν κατὰ χώραν ἀπαγόντων αὐτὸν πολέμων^ι.

17. Ibid., I, 2, p. 586, 7—16.

18. Ibid., I, 2, p. 587, 22—28.

19. Ibid., I, 2, pp. 587, 29—588, 9.

a) χρυσίον λίτραι τ' rep. mg. E.

b) ἐφραξε vid. E.

c) παρὰ?

d) ἡθῶν Cantoccl. ἐθῶν A (ἐθνῶν X) ἐδρῶν conl. m. 2 in mg. E.

e) Σαβινῶρων Suid. v. Ἀβάρις.

f) παρωκεανίτην Suid. l. l. παρωκεανίτιδα A sed τὴν m. 1 spr. vers. Post ἀκτὴν editiones post Niebuhrianam alia quaedam addunt e Suidae desumpta; De Boor omisit, cum lexigraphum haec sua ex excerptis de legationibus librariorum culpa hic mutilatis sumpsisse ei non persuasum sit.

g) Σκίροι Cantoccl. e. v. 26. σκῆροι A.

h) Ἀσπαρ Cantoccl. ἄσπρ A.

i) πόλεμον A corr. Val.

при него пратеници, които го укорили за враждебните му действия и — за да не напада по-нататък страната — определили да му бъдат давани годишно триста литри [злато], тъй като той казвал, че неговият народ се отдавал на война, понеже не му стигало това, от което се нуждаел.

17. Няколко племена желаят съюз с империята⁴⁴³

По това време при източните ромеи били проводени пратеници от народите сарагури, уроги⁴⁴⁴ и оногури⁴⁴⁵, които били напуснали своите огнища, тъй като с тях започнали война изгонените от аварите савири⁴⁴⁶. Те, както и сарагурите, били прогонени от народите, които населявали крайбрежието на Океана, и отишли да търсят земя при хуните акацири, завързали множество сражения с това племе, победили го и се явили при ромеите с искане да установят добри отношения с тях. Императорът и неговите люде ги приели благосклонно и, след като им дали дарове, ги отпратили.

18. Илирийската войска помага на скирите

Скирите⁴⁴⁷ и готите завързали война помежду си, обаче я преустановили и тръгнали да търсят съюзници. С тая цел те пристигнали и при източните римляни. Аспар смятал, че не трябва да се даде помощ нито на едните, нито на другите. Но император Льв желал да помогне на скирите. Той изпратил писмо до илирийския пълководец⁴⁴⁸, комуто заповядал да им проводи надлежната помощ против готите.

19. Пратеничество от страна на Атиловите синове

По това време⁴⁴⁹ при император Льв пристигнало пратеничество от страна на Атиловите синове, за да отстранят причината за предишната война и, разбира се, да сключат мир, а освен това, както е било обичай по-рано, да могат [хуните] да отиват при Дунава, да устройват там за ромеите тържище и да получават в замяна неща, от които биха имали нужда. Това пратеничество, което пристигнало с такива предложения, се завърнало без да постигне нещо. Защото императорът не желал хуните, които били ошешили неговата земя толкова много, да участвуват в търговията с ромеите. Синовите на Атила, след като получили отговора на своето пратеничество, почнали разпри помежду си. Защото когато пратениците се завърнали без да постигнат нещо, Денгизих⁴⁵⁰ искал да започне война против ромеите, а Ирнах го разубеждавал в приготвленията му за това, тъй като вътрешни войни отвличали силите му.

20. De legatione Hunnorum iterum ad Constantinopolim missa

“ Οτι Δεγγιζίχ πόλεμον ἐπὶ Ῥωμαίους ἐπενεγκόντος καὶ τῇ τοῦ Ἰστροῦ ὀχθῇ προσκαρτεροῦντος, τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀναγαστής ὁ Ὄστρονί^α (αὐτὸς γὰρ εἶχε τὴν πρὸς τῷ Θρακίῳ μέρει τοῦ ποταμοῦ φυλακὴν) ἐκ τῶν ἀμφ’ αὐτὸν ἐκπέμψας ἐπυνθάνετο ὅ τι βουλόμενοι πρὸς μάχην παρασκευάζονται. ὁ δὲ Δεγγιζίχ τοῦ Ἀναγαστοῦ κατολιγορήσας τοὺς ὑπ’ αὐτοῦ πεμφθέντας ἀπράκτους ἠφίει, παρὰ δὲ τὸν βασιλέα τοὺς διαλεγομένους ἔστελλεν, ὥς, εἰ μὴ γῆν καὶ χρήματα αὐτῷ τε καὶ τῷ ἐπομένῳ δοίη^α στρατῷ, πόλεμον ἐπάξει. τῶν δὲ παρ’ ἐκείνου πρέσβειων ἐς τὰ βασίλεια ἀφικομένων καὶ τὰ αὐτοῖς ἐνταλθέντα ἀπαγγειλάντων, ἀπεκρίνατο βασιλεὺς ἐτοίμως ἔχειν πάντα ποιεῖν, εἴ γε ὑπακουσόμενοι αὐτῷ παραγένωνται^β. χαίρειν γὰρ τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ ἀφικνουμένοις.

21. De bello inter Hunnos, Gothos et Romanos

“ Οτι Ἀναγαστοῦ καὶ Βασιλίσκου καὶ Ὄστρονί^α καὶ ἄλλων τινῶν στρατηγῶν Ῥωμαίων τοὺς Γότθους ἐς τινα κοῖλον^γ χῶρον συγκλεισάντων καὶ πολιορκούντων, λιμῷ τε πιεζομένων τῶν Σκυθῶν σπᾶνει τῶν ἐπιτηδείων, πρεσβείαν παρὰ τοὺς Ῥωμαίους ποιήσασθαι^δ, ὥστε αὐτοὺς εἰ ἐνδιδάσι^ε νεμομένους γῆν ὑπακούειν αὐτῶν ἐς ὃ τι ἂν θέλοιεν· τῶν δὲ ἐπὶ βασιλέα τὴν ἐκείνων φέρειν ἀποκριναμένων πρεσβείαν, καὶ τῶν βαρβάρων τοῦ λιμοῦ πέρι σφᾶς θέσθαι ἐθέλειν τὰς συμβάσεις φαμένων καὶ μὴ οἷους τε εἶναι μακρὰς ποιεῖσθαι ἀνακωχάς, βουλευόμενοι οἱ τὰς Ῥωμαϊκὰς τάξεις διέποντες τροφὰς χορηγήσεν αὐτοῖς ὑπέσχεοντο ἄχρι τῆς βασιλέως ἐπιτροπῆς, εἴ γε σφᾶς αὐτοῖς διέλοιεν ὥσπερ καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν διακέκριται πλήθος· ἔσεσθαι γὰρ αὐτῶν ραδίως οὕτως ἐπιμέλειαν, ἐς τοὺς κληρουμένους καὶ οὐκ εἰς πάντας ἀποβλεπόντων τῶν στρατηγῶν, οἵπερ ἐς φιλοτιμίᾳ ὁρῶντες πρὸς τὴν αὐτῶν πάντως ἀμύλληθήσονται^ς κομδὴν. τῶν δὲ Σκυθῶν τοὺς ἀπαγγελθέντας διὰ τῶν πρέσβειων προσδεξαμένων λόγους καὶ ἐς τοσαύτας σφᾶς αὐτοὺς ταξάντων μοῖρας, ἐς ὅσασπερ^η καὶ οἱ Ῥωμαῖοι διεκέκριντο, Χελχάλ, τοῦ Οὔννων γένους ἀνὴρ καὶ ὑποστράτηγος τῶν διεπόντων τὰ Ἀσπαρος τάγματα, παρὰ τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτοῖς βαρβαρικὴν μοῖραν ἐλθὼν καὶ τῶν^ι Γότθων (πλείονες δὲ τῶν ἄλλων ὑπῆρχον) μεταπεμφόμενος τοῖς λογάδας τοιαῦδε ἐποίησατο λόγων ἀρχήν, ὥς δώσει μὲν αὐτοῖς γῆν ὁ βασιλεὺς, οὐκ εἰς σφετέραν δὲ αὐτῶν ὄνησιν, ἀλλὰ τοῖς ἐν σφίσιν Οὔννοις. τούτους γὰρ ὀλιγώρως^κ γεηπονίας ἔχοντας δίκην λύκων τὰς αὐτῶν ἐπὶ ὄντας διασπάζεσθαι τροφάς, ὥστε θεραπόντων τάξιν ἐπέχοντας τῆς ἐκείνων ἔνεκα ταλαιπωρεῖσθαι προφῆς, καίπερ ἐς αἰὶ ποτε τοῖς Οὔννοις τοῦ Γότθων γένους ἀσπόνδου διαι

21. Ibid., 1, 2, p. 588, 24—36.

20. Ibid., 1, 2, pp. 589, 1—590, 10.

α) δοίη Di. δώη A.

β) παραγένονται A corr. Hoesch.

γ) ὀστροῦν Nieb. Ὄστρονος? coll. Theophane p. 117, 26, ubi Ὄστρον.

δ) ἔστιν ἀκοῖλον A ἐς τὸν ἀκ. Hoesch. corr. m. 2 in E et Nieb.

ε) ποιησάμενων?

ς) ἐνδιδάσαι A sed o m. 1 spr. vers.

η) ἀμύλληθήσονται (spiritu leni, ut solet) A ἀμεληθήσονται conl. Cantoclar.

θ) ὅσασπερ Nieb. ὅσας ἄσπερ A.

ι) καὶ τῶν Bekker καὶ αὐτῶν A.

κ) ὀλιγώρως A corr. Nieb.

20. Ново хунско пратеничество в Цариград⁴⁵¹

Денгизих тръгнал на война против ромеите и се спрял на брега на Истър. Когато узнал това, синът на Орнигискъл⁴⁵², Анагаст⁴⁵³, който държал отбраната на реката откъм Тракия, изпратил свои люде да попитат, какво искат, та се готвят за война. Денгизих не обърнал внимание на запитването на Анагаст и върнал проводените от него люде без отговор. При императора пък проводил пратеници, които трябвало да му кажат, че щял да започне война против него, ако той не даде земя и пари нему и на предвожданата от него войска. Когато неговите пратеници пристигнали в столицата и известили това, което им било заповядано, императорът отговорил, че е готов да стори всичко, ако те са дошли, за да му бъдат покорни — защото той се радвал на онези народи, които дохождали, за да сключват съюз.

21. Война между хуни, готи и ромеи

Анагаст, Василиск⁴⁵⁴, Оструй⁴⁵⁵ и някои други ромейски пълководци заградили готите в някаква низина и ги обсадили. Измъчвани от глад по нямане припаси, скитите проводили пратеничество⁴⁵⁶ при ромеите, като заявявали, че ще се предадат и ще им се покоряват, както те желаят, ако им бъде раздадена земя. Ромеите отговорили, че ще проводят пратеничеството им при императора. Варварите казали, че поради глад желаят да сключат мир с тях и че не могат да отлагат това дълго време. След като се посъветвали, началниците на ромейските войски обещали да им доставят храни, докато получат заповедта от императора, но при условие, че ще се разпределят така, както била разпределена ромейската войска. Защото по този начин щяло да бъде по-лесно да се грижат за тях, тъй като пълководците щели да се занимават с онези, които им се падали, а не с всички, и от честолюбие щели да се надпреварват всячески да ги снабдяват с припаси. Скитите се съгласили с това, което им било съобщено от пратениците, и се разпределили на толкова части, на колкото били разпределени и ромеите. След това Хелхал⁴⁵⁷, скит по произход и подстратег при началниците на Аспаровите войски, пристигнал при онази варварска част, която му се паднала, повикал първенците на готите, които били по-многобройни от другите, и започнал да им говори, че императорът щял да им даде земя, обаче това нямало да бъде в тяхна полза, а в полза на тези хуни, които били между тях. Защото хуните, които пренебрегвали земеделието, щели като вълци да се нахвърлят и да им ограбят храните. Така [готите], като бъдат поставени в положение на роби, ще трябва да се трудят за прехраната на [хуните], при все че

μείναντες, καὶ ἐκ προγόνων τὴν αὐτῶν ἀποφυγεῖν ὁμαιχμίαν ὁμοσαμένων, ἐφ' ᾧ καὶ ὄρκων πατρῶν^α πρὸς τῇ τῶν οἰκείων στερήσει καταφρονεῖν· αὐτὸν δέ, εἰ καὶ τὸ Οὔννων αὐχεῖ γένος, δικαιοσύνης πόθῳ τάδε πρὸς αὐτοὺς εἰπόντα δεδωκέναι περὶ τοῦ πρακτέου βουλήν. ἐπὶ τούτοις οἱ Γότθοι διαταραχθέντες καὶ εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτοὺς ταῦτα τὸν Χελχάλ εἰρηκέναι νομίσαντες, τοὺς ἐν αὐτοῖς Οὔννωνς συστάντες^β διεχειρίζοντο καὶ μάχῃ καρτερὰ ἀμφοτέρων συνίστατο τῶν ἐθνῶν ἐκ συνθήματος. ὁ Ἄσπαρ πυνθόμενος^γ, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ τῶν λοιπῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες μετὰ τῶν οἰκείων παραταξάμενοι τὸν ἐπιτυχόντα τῶν βαρβάρων ἀνῆρουν. τοῦ δὲ δόλου καὶ τῆς ἀπάτης οἱ Σκύθαι λαβόντες ἔννοιαν σφᾶς τε ἀνεκαλοῦντο καὶ ἐς χεῖρας τοῖς Ῥωμαίοις ἐχώρουν. ἀλλ' οἱ μὲν Ἄσπαρος τὴν σφίσιν ἐπιλαχοῦσαν ἐφθασαν ἀναλώσαντες μοῖραν, τοῖς δὲ λοιποῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀκίνδυνος ἡ μάχῃ ἐγένετο, τῶν βαρβάρων καρτερώς ἀγωνισαμένων. ὥστε τοὺς ἐξ αὐτῶν ἱπολειφθέντας τὰς τε Ῥωμαϊκὰς τάξεις διώσασθαι^δ καὶ τῇδε τὴν πολιορκίαν διαφυγεῖν.

22. De proelia Basilisci cum Gothis in Thracia

Τούτῳ τῷ ἔτει Λέων ὁ βασιλεὺς κατὰ Γεζερίχου τοῦ τῶν Ἄσπαρων κρατοῦντος στόλον μέγαν ἐξεπλίσας ἀπέστειλεν.—στρατηγὸν δὲ καὶ ἑξαρχον τοῦ στόλου κατέστησεν Βασιλίσκον τὸν Βηρίνης τῆς Αὔγουστης ἀδελφόν, τῆς ὑπάτου τιμῆς ἤδη μετασχόντα καὶ Σκύθας πολλάκις νικίσαντα ἐν τῇ Θράκῃ.

23. De terrae motu in Thracia

Ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς χρόνοις τοῦ Σκυθικοῦ πολέμου συνισταμένου πρὸς τοὺς ἐφύους Ῥωμαίους, ἡ τε Θρακία γῆ καὶ ὁ Ἑλλήσπορτος ἐσείσθη καὶ Ἰωνία καὶ αἱ καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι, ὡς Κνίδου καὶ τῆς Κῶ τῶν νήσων τὰ πολλὰ κατενεχθῆναι. καὶ ὄμβρους δὲ ἐξαιόλους ὁ Πρίσκοις ἱστορεῖ γενέσθαι ἀνὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Βιδυνῶν χώραν.

22. D i n d o r f, HGM, I, p. 350, 13—28.

23. Ibid., p. 351, 5—11.

a) πρῶν i. e. πατέρων A corr. Hoersch.

b) ὡς συστάντες A ὡς del. Nieb.

c) δ' Ἄσπαρ πυνθόμενος Bekker οἷάπερ πειθόμενοι A.

d) διώσασθαι Nieb. δηώσασθαι A (δηωσ. rel.).

готското племе всякога е било в непримирима вражда с тях и още от времето на своите прадеди се било заклело да избягва съюз с тях. При това, освен че щели да се лишат от своето, но щели да потъпчат и бащината си клетва. А той, ако и да се гордеел със своя хунски произход, им казвал всичко това от любов към справедливостта и ги посъветвал какво трябва да правят. Готите били смутени от казаното и, като сметнали, че Хелхал говори това от благоразположение към тях, събрали се и избили хуните, които се намирали между тях. Като по даден знак двата народа започнали яростна битка помежду си. Когато узнал това, Аспар и другите началници на отреди се наредили в боен ред със своите войски и почнали да унищожават всички варвари, които им попаднали. Ските обаче разбрали хитрината и измамата, събрали се и започнали бой с ромеите. Обаче Аспаровите люде били вече успели да избият омази част, която им се била паднала. За другите военачалници пък сражението не било безопасно, тъй като варварите се биели толкова упорито, че тия, които останали от тях, отблъснали ромейските отреди и по такъв начин избегнали обграждането.

22. Борбите на Василиск против готите в Тракия ⁴⁵⁸

През тази година император Лъв въоръжил голяма флота и я изпратил против владетеля на африте Гизерих — — — За стратег и началник на флотата бил назначен Василиск, брат на императрица Вирина, който вече имал консулски сан и често бил спечелвал победи над скитите в Тракия.

23. Зemetръс в Тракия ⁴⁵⁹

По времето на войната между скитите и източните римляни, в Тракия, Хелеспонт, Йония и така наречените Цикладски острови станало земетресение, така че голяма част от островите Книдос и Кос била опустошена. Приск разказва, че в Цариград и във Витиния валили извънредно силни дъждове.

Х. МАЛХ

Малх (*Málchos*) произхождал от Филадельфия в Палестина. За неговия живот не са запазени почти никакви сведения, с изключение на онова, което намираме у лексикографа Свидас и у патриарх Фотий. По всичко личи, че той е бил съвременник на събитията, които разказва в съчинението си *Βυζαντικά* — следователно, може да се предполага, че е живял към края на V и началото на VI в. Лексикографът Свидас го нарича „византийски софист“ (*Βυζάντιος σοφιστής*), което показва, че той е бил учител по красноречие във византийската столица. От неговото съчинение, съставено в седем книги, до нас са достигнали само откъслечи, запазени в Константиновите *Excerpta de legationibus*, извадки у Свидас и краткото съдържание у Фотия (cod. 78). Малховото съчинение започвало, според думите на Свидас, с управлението на Константина I, а според патриарх Фотия — с 18-тата година от възкачването на имп. Льв I (473 г.). Изглежда, че Фотий е притежавал на ръка един непълен препис от съчинението на Малх, гдето началото е било пропуснато. Навярно това е било някаква уводна част, в която били изложени накратко същите събития, които Приск бил описал толкова подробно. Именно затова Малх може да се смята като негов продължител. Съчинението на Малх, според свидетелството на Фотия, завършвало с убийството на западния римски император Непот в 480 г., докато от думите на Свидас трябва да се заключи, че там са били изложени събитията чак до възкачването на Анастасия I, сиреч до 491 г. Ако това сведение на Свидас е вярно, би трябвало да се заключи, че Фотиевият препис е бил непълен и в края.

MALCHUS

Byzantlaca

1. Quomodo Imperator Leo cum Theuderico, filio Triarii, pacem fecit

“Οτι ὁ αὐτὸς Λέων βασιλεὺς ἀπέστειλε πρὸς τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ βαρβάρους πρεσβευτὴν^α Τελόγιον τὸν σελεντιάριον. οἱ δὲ βάρβαροι τοῦτον ἀσμένως δεξάμενοι ἀντιπέμπουσι πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα φίλοι Ῥωμαίων εἶναι βουλόμενοι. ᾗτήσαντο δὲ τρία, πρῶτον^β Θευδέριχον τὸν κατάρχοντα αὐτῶν τὴν κληρονομίαν ἀπολαβεῖν, ἣν ἀφῆκεν αὐτῷ Ἀσπαρ, δεύτερον νέμεσθαι τὴν Θράκην

1. *Excerpta de leg.*, I, 2, pp. 569, 35—570, 27.

α) *πρεσβευτὴν τε λόγιον* A *Πελάγιον* vel *Εὐλόγιον* conj. Nieb.

β) *πρῶτον εἶνα* *θευδ.* A *εἶνα* *exhulxit* Nieb.

Съчинението на Малх представя главният извор за историята на Източната римска империя през времето от 473 до 480 г. Запазените откъси съдържат ценни сведения. По всичко личи, че Малх е бил много добре осведомен: той ще да е черпел сведенията си от участници в събитията и очевидци. В излагането на самите събития той се стреми да бъде безпристрастен, поради което някъде дава право на готите, в ущърб на ромеите (откъс 18). Малх критикува на много места доста остро недъзите на византийското управление и държавната политика. От някои подробности може да се предполага, че той не е бил привърженик на християнската вяра. Неговият стил, въпреки неизбежната за тогавашната литературна мода риторика, е ясен и лек.

За ръкописите на Константиновите „Извадки за пратеничествата“, гдего се намират откъсите от съчинението на Малх, вж. подробно *Excerpta de legationibus*, ed. C. de Boor, p. VIII sqq. Всички тези ръкописи са преписи от изгорелия мадридски ръкопис I Θ 4.

ИЗДАНИЯ

C. Müller, FHG, IV, pp. 111—132. — L. Dindorf, HGM, I, pp. 383—424. — *Excerpta de legationibus*, ed. C. de Boor, pp. 155—169, 568—575. Дадените тук извадки и преводът са направени именно по това издание.

КНИЖНИНА

Christ—Schmid—Stählin, op. c., II, pp. 1036—1037. — Croiset op. c., V, p. 1017. — Laqueur, PWRE, XXVII, coll. 851—857. — Krumbacher, GBL, pp. 10, 259, 373, 567.

МАЛХ

Откъси от Byzantiaca

1. Император Лъв I сключва мир с Теодорих, сина на Триарий⁴⁶⁰

Същият император Лъв⁴⁶¹ проводил силенциария Телогий⁴⁶² като пратеник при варварите⁴⁶³ в Тракия. Варварите го приели радостно и изпратили от своя страна пратеници при императора, по-неже и те желаели да станат приятели на ромеите. Те поискали три неща: първо, Теодорих⁴⁶⁴, техният владетел, да получи наследството, което Аспар⁴⁶⁵ му оставил; второ, да му бъде позволено да се засели в Тракия; трето, да стане също началник над отредите, над които бил началствувал Аспар. Първите две искания императорът напълно отхвърлил, а се съгласил само за военачалството, при условие, че ще му стане искрен приятел. С това императорът отпратил пратениците. А Теодорих, водителят на варварите, щом приел

συνχωρηθῆναι αὐτῷ, τρίτον καὶ στρατηλάτην γενέσθαι τῶν ταγμάτων, ὥνπερ καὶ Ἄσπαρ ἡγήσατο. καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς πρὸς τὰ δύο παντελῶς ἀπείπατο, μόνον δὲ περὶ τῆς στρατηγίας κατένευσεν, εἰ φίλος αὐτοῦ γένηται ἀδόλως^α καὶ οὕτω τοὺς πρέσβεις ἀπέπεμψεν. ὁ δὲ Θευδέριχος ὁ τῶν βαρβάρων ἀρχηγὸς τοὺς πρέσβεις αὐτοῦ δεξάμενος ἐκ τοῦ βασιλέως ἀπράκτους τὸ μὲν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς Φιλίππους ἐκπέμπει, τῷ δὲ προσεκάθητο τὴν Ἀρκαδιούπολιν μηχανῇ πάσῃ πολιορκῶν. καὶ ταύτην παραλαμβάνει οὐχ ὅπλοις, ἀλλὰ λιμῷ τοὺς ἐνδον τοῦ ἄστεος ἰσχυρῶς στενοχωρήσαντι· καὶ γὰρ καὶ ἵππων καὶ ὑποζυγίων καὶ νεκρῶν σωμάτων ἦσαντο καρτεροῦντες εἰ ποθεν αὐτοῖς ἔλθοι βοήθεια, τῆς δὲ μὴ παρουσίας ἀπῆλπισαν καὶ συνέδωκαν^β. οἱ δὲ ἐκπεμφθέντες ἐπὶ Φιλίππος τὰ πρὸ τοῦ ἄστεος ἐνέπηρσαν μόνον, οὐδὲν δὲ ἄλλο δεινὸν εἰργάσαντο. καὶ νούτων οὕτω λυμαινομένων^γ τὴν Θράκην, ὅμως καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι ὑπὸ τοῦτλιμοῦ συνεχόμενοι πρεσβείαν πέμπουσι περὶ εἰρήνης πρὸς τὸν βασιλέα. καὶ γινέται ἡ σύμβασις τῶν ὅρκων ἐπὶ τούτοις, τοῖς μὲν Γότθοις δίδοσθαι κατ' ἔτος ἰχθυοῦ λίτρας διασμίλλας, τὸν δὲ Θευδέριχον καθίστασθαι στρατηγὸν δύο στρατηγιῶν τῶν ἀμφὶ βασιλέα, αἵπερ εἰσὶ μέγιστα εἰς τὴν ἑτέραν γῆν^δ. αὐτὸν δὲ τῶν Γότθων αὐτοκράτορα εἶναι, καὶ μηδένας ἐξ αὐτῶν ἀποστῆναι θέλοντας τὸν βασιλέα δέχεσθαι· συμμαχεῖν δὲ τῷ βασιλεῖ εἰς πᾶν ὃ τι κελεύει, πλὴν ἐπὶ μόνων τῶν Βανδήλων^ε.

2. Quomodo Heraclius dux interfectus est

Ἵτι Ζήνων ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Γότθων πρεσβευσάμενος περὶ Ἡρακλείου τοῦ στρατηγοῦ τοῦ κρατηθέντος παρὰ τῶν Γότθων, ὑπέσχετο ἐπὶ λύτροις ἀφήσειν καὶ τὰ λύτρα ὃ συνωμολόγησε^α τάλατα. ταῦτα τοὺς προσήκοντας Ἡρακλείῳ Ζήνων ἐκέλευσε παρασχεῖν, ἵνα μὴ δοκοῖη λελυμένος ὑπ' ἄλλων ἐν δούλου γενέσθαι σχήματι. πέμπεται δὲ εἰς Θράκην τοῖς Γότθοις τὰ χρήματα. οἱ δὲ ἐδέξαντο μὲν καὶ δῆθεν ἐκ τῆς φρονεῖας ἀνιάσιν^β. Ἡρακλείου προΐοντι δὲ αὐτῷ ἐν Ἀρκαδίου πόλει προστρέχουσι^γ τινες Γότθοι καὶ βαδίζοντι τῷ Ἡρακλείῳ τις ἐκ τῶν Γότθων βίβλιν τὸν ὄμον ἔπαισε^δ. τῶν δὲ περὶ τὸν Ἡρακλείον τις ἐπέπληξε^ε τῷ Γότθῳ· καὶ πῶς, εἶπεν, οὔτε σαρτὸν οἶδας, ἄνθρωπε, σῆτε γνώσκεις ὃν ἐπληξας; ὁ δὲ πάνυ γνώσκειν ἔφη τὸν ὑπ' αὐτοῦ κἀκιστα ἀπολούμενον· καὶ ἅμα σπασάμενος ὁ μὲν τις τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἡρακλείου, ὁ δὲ τὰς χεῖρας ἀπέτεμεν.

2. Ibid., 1, 1, pp. 165, 26—166, 6.

α) ἀδόλος A ἀδόλως Bekker.

β) ἐνέδωκαν Nieb.

γ) λυμαινόντων A et in mg. m. 1: γε. λυμαινομένων.

δ) εἰς τὴν ἑτέραν γῆν hic delet Val. et εἰς τὴν σφετέραν γῆν post θέλοντας v. 17 inserit.

ε) αὐτόν/αὐτῶν Nieb.

ι) βανδήλων m. 1 ex βανδίλων ut vid. corr. A.

γ) συνωμολόγησε E.

η) ἀνιάσιν O corr. Nieb.

ι) προστρέχουσι O corr. Nieb.

κ) τῶν (τόν E) ὤμων ἔπαισε O corr. Hoesch.

λ) ἐπέπληξε Hoesch., ἐπληξε O.

пратениците си, които се завърнали от императора без да постигнат нищо, отправил една част от войската си към Филипи⁴⁶⁶, а с другата се разположил при Аркадиопол и го обсадил с всички средства. Превзел го обаче не с оръжие, но чрез глад, който измъчвал тъй силно жителите на града, че те започнали да ядат коне, впрегати добитък и труповете на умрели. Те чакали, дали не ще им дойде отнякъде помощ. И понеже не дошла, те се отчаяли и се предали. Изпратените пък срещу Филипи отреди опожарили само местата пред града, без да извършат нещо друго страшно. Но понеже Тракия била толкова много опустошавана, че и самите варвари, измъчвани от глада, проводили пратеници при императора за мир. И клетвената спогодба станала при следните условия: на готите да се дават две хиляди либри⁴⁶⁷ злато всяка година, а Теодорих да бъде назначен за началник на двете стратегии при императора⁴⁶⁸, които са най-значителни, да бъде владетел на самите готи, императорът да не приема в своята земя⁴⁶⁹ никого от тези, които искат да се отцепят от него, а той да му съдействува във всичко, което заповяда, освен срещу вандалите.

2. Убийството на пълководеца Хераклий

Император Зинон⁴⁷⁰ отправил пратеници при вожда на готите във връзка с пълководеца Хераклий⁴⁷¹, който бил пленен от готите, и обещал да плати откуп за освобождението му, като се съгласил откупът да бъде сто таланта. Зинон заповядал тази сума да се достави от близките на Хераклий, за да не се помисли, ако бъде освободен от други, че е бил попаднал в положението на роб. Парите били изпратени на готите в Тракия. Те ги получили и, разбира се, освободили Хераклий от плен. Когато той наближавал Аркадиопол, нападнали го някакви готи, и един от тях го ударил силно по рамото, както си вървял. Един от спътниците на Хераклий се нахвърлил върху гота и казал: „Ти, човече, или не си с ума си, или не знаеш, кого удряш?“ А готът отговорил, че познава добре тогози и че най-жестоко ще го погуби. И същевременно нападателите извадили мечовете си: един от тях отсякъл главата на Хераклий, а друг ръцете му⁴⁷².

3. Theudericus pacem petens dejicitur

“Οτι ἐν τῷ ἐξῆς ἐτεῖ ἐπὶ Ζήνωνος πρέσβεις ἤλθον ἐκ Θράκης τῶν ὑποσπόνδων Γότθων, οὓς δὴ καὶ φουδεράτους οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσαν, ἀξιούν-
τες Ζήωνα Θεудερίχῳ σπείσασθαι τῷ παιδὶ Τριαρίου^α ἥσυχον ἐθέλοντι διεξά-
γειν^β τὸν βίον καὶ μηδένα πόλεμον τοῖς κοινοῖς αἰρεσθαι^γ πράγμασιν. ἤξιον δὲ
καὶ σκοπεῖν ὅσα πολέμιος ὢν κατέβλαψε Ῥωμαίους καὶ ὅσα Θεудέριχος ὁ
τοῦ Βαλαμείρου^δ παῖς στρατηγὸς ὢν καὶ φίλος ταῖς πόλεσιν ἐλυμήνατο, καὶ μὴ
νῦν ἀπεχθείας παλαιᾶς^ε ὁρᾶν μᾶλλον ἢ ὅπως τι τῷ κοινῷ γένοιτο πάντως
ὀφείμιον. εὐθὺς οὖν ὁ βασιλεὺς τὴν βουλὴν συγκαλέσας γνώμην αὐτοῖς προ-
ῆκεν, ὅ τι δεῖ ποιῆσαι. οἱ δὲ ἀμφοτέροις μὲν οὐκ ἔφασαν ἱκανὸν τὸ δημόσιον
εἶναι συντάξεις τε καὶ μισθὸν ἐπαρκέσαι προχέως, ὅποτε γε μηδὲ αὐτοῖς
μόνοις τοῖς στρατιώταις ἀμέμπτως ὑποτελεῖν τὰς χορηγίας δυνάμεθα. ὁπότερον
δὲ αὐτῶν δεῖ φίλον προελέσθαι, τούτου κύριον αὐτὸν τὸν βασιλέα καθίστασαν.
ὁ δὲ ἐπὶ τὴν αὐλὴν τοὺς τε κατὰ τὴν πόλιν στρατιώτας καλέσας^ς καὶ τὰς σχολὰς
ἀπάσας ἀναβὰς ἐπὶ βῆμα πολλὰ τοῦ Θεудερίχου κατηγορεῖ, ἐν τούτοις ὅπως
τε τοῖς Ῥωμαίοις ἐχθρὸς ἄνωθεν εἴη, καὶ ὥς ἐλυμήνατο τοῖς τὴν Θράκην
οἰκοῦσι χειρὰς τε ἀποστέμνων ἅμα τῷ Ἀρματίῳ καὶ τῷ γεωργούν^ε ἅπαν ποιήσας
ἀνάστατον.

4. Theudericus, filius Triarii, et Theudericus, filius Valameri,
paciscuntur

“Οτι ὁ Ζήνων Μαρτινιανὸν προβαλλόμενος^η στρατηγὸν, καὶ τοῦ στρατοῦ
ἐς αἰαξίαν ἐλθόντος, ὥς ταῦτα καλῶς ἔχειν ἐδόκει, πέμπει ἄνδρας αὐτίκα
παρὰ τὸν Βαλαμήρου^ι λέγοντας, ὅτι οὐ δεῖ τριβεῖν ἔτι τὴν μάχην, ἀλλ’ ἔργον
νῦν ἔχεισθαι καὶ πληροῦν τὰς ἐλπίδας, ἐφ’ αἷς τῆς στρατηγίας ἠξιώθη Ῥωμαίων.
ὁ δὲ ταῦτα^ι ἀκούσας ἀντιπέμπει καὶ αὐτὸς ὥς Βυζάντιον^κ πρέσβεις λέγων,
ὥς οὐ πρότερον ἐγχειρήσοι τῷ ἔργῳ, εἰ μὴ καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύγκλητος
αὐτῷ ἐπομόσαιο πᾶσα, ὥς οὐδέποτε ἐπὶ^λ τῷ Τριαρίῳ συμβήσονται. οἱ μὲν
οὖν ἀπὸ βουλῆς καὶ οἱ ἄρχοντες ὤμοσαν μὴ συμβαίνειν, εἰ μὴ βασιλεὺς θέλοι,
αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μηδὲν ἀποστήσεσθαι τῶν ἤδη συγκειμένων, εἰ μὴ πρῶτον
ἐκείνους παραβαίνοντα ἴδοι. τούτων δὲ ὁμοθέντων, αὐτὸν μὲν Θεудέριχον ἐδόξα.

3. Ibid., 1, 2, pp. 571, 27—572, 13.

4. Ibid., 1, 1, pp. 167, 5—169, 2.

α) τριβρίου *A* corr. Nieb.β) διεπάγειν *A* corr. Bekker.γ) αἰρεσθαι *A* corr. Hoesch.δ) βαλαμίνου *A* corr. Hoesch.ε) παλαιᾶς *A* corr. Hoesch.ς) κελεύσας *A* corr. Val.ε) γεωργόν *A* corr. Hoesch.η) προβαλλόμενος *X*.ι) βαλαμείρου *EM*, βαλαμέρου *BP*.

κ) ταῦτα om. edd.

λ) ἐς *X* βυζάντιον *E*.

λ) ἐπὶ/ ἔτι Bekker.

3. Предложението на Теодорих за мир пропада⁴⁷³

На следващата година при Зинона пристигнали от Тракия пратеници от страна на намиращите се в договорни отношения готи, наричани от ромеите федерати⁴⁷⁴. Те молили Зинон да сключи мир с Теодориха, сина на Триарий, който искал да прекарва живота си спокойно и да не предприема никаква война срещу империята. Пратениците помолили [императора] да вземе предвид, колко много [Триариевския син Теодорих] е увредил на ромеите като неприятел, и колко много щети от друга страна бил причинил на градовете Теодорих, синът на Валамира⁴⁷⁵, като [императорски] пълководец и приятел. Нека сега [Зинон] не обръща повече внимание на стари вражди, а да гледа как би могло да стане нещо, което да бъде от обща полза. И тъй императорът свикал веднага съвета и поискал мнението му, какво трябва да направи. Съветниците казали: „Държавната каса не е в състояние да изплаща навреме заплатите и възнаграждението на двамата, щом не можем да плащаме редовно дори издръжката на самите войници“. А кой от двамата трябва да бъде предпочетен за приятел, това съветниците предоставили на самия император. Императорът повикал в двореца войниците, които се намирали в града, и всички schoли⁴⁷⁶, качил се на трибуната и говорил много срещу Теодорих⁴⁷⁷. Между другото той казал, че Теодорих бил от самото начало враг на ромеите и се отнасял зле към жителите на Тракия, като им отсичал заедно с Амартий⁴⁷⁸ ръцете и прогонвал всички, които се занимавали със земеделие⁴⁷⁹.

4. Двамата Теодориховци се съюзяват⁴⁸⁰

Когато назначил Мартиниан⁴⁸¹ за пълководец и войската се разбунтувала, Зинон сметнал, че това е добре, и отправил веднага пратеници при сина на Валамира⁴⁸². Те му казали, че не трябва да отлага повече сражението, но да почне сега борбата и да оправдае надеждите, заради които той е бил удостоен с чин ромейски пълководец. Като чул това, Валамир отправил пратеници във Византион и съобщил, че не ще предприеме борбата, ако императорът и целият сенат не се закълнат, че никога не ще се спогодят със сина на Триарий⁴⁸³. Сенаторите и началниците се заклели да не се спогодят с него, ако императорът не поиска това да стане, а пък самият император се заклел, че в нищо не ще отстъпи от сключения вече договор, освен ако види, че [синът на Валамира] пръв го нарушава. След като се заклели, императорът заповядал Теодорих да вдигне цялата си войска, която била разположена на стан в Марцианопол, и да потегли навътре в страната, а когато дойде при проходите на Хемус⁴⁸⁴, тогава да се съедини със стратега на Тракия⁴⁸⁵, който щял да го срещне с две хиляди конници и десет хиляди тежко въоръжени войници. А като премине Хемус, щяла да го срещне друга

κατήσαντα τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐν Μαρκιανοῦ πόλει τὴν πᾶσαν ἰδρυμένην εἰς τὸ εἶσαι ἐλαύνειν· ἐπειδὴν δὲ γένηται πρὸς ταῖς πύλαις τοῦ Αἷμου^a, τότε τὸν τῆς Θράκης στρατηγὸν διοχιλίους^b ἵππεῦσι καὶ οὐλίταις μυρίοις ἀπαντῶντα^c συμμίξει· ὑπερβάντι δὲ Αἷμον ἄλλην ἀπαντήσεσθαι^d δύναμιν πρὸς τῷ Ἑβρω^e καὶ Ἀδριανουπόλει, πεζοὺς μὲν δις μυρίους, ἑξακισχιλίους δὲ μετὰ τούτων ἱππέας. ἀπὸ δὲ Ἡρακλείας καὶ τῶν πρὸς Βυζαντίου πόλεων καὶ φρουρίων ἄλλην ἔλεγον εἶναι δύναμιν, εἰ δεήσει^f, ὥστε μηδὲν ἐλλείπειν τῶν εἰς ἐλπίδα χρηστὴν συντελούντων τῷ ἔργῳ. ταῦτα ὑποσχόμενος ὁ Ζήνων τοῖς πρέσβεσι κατὰ τάχος ἐκπέμπει. ἄρας δὲ Θευδέριχος^h τῷ αὐτοῦ στρατεύματι ἦει ἐπὶ τὰς πύλας, καθάπερ συνέκειτο. ἐρχομένων δὲ αὐτῶν οὔτε ὁ στρατηγὸς τῆς Θράκης ἀπὴντα· οὔτε οἱ πρὸς τῷ Ἑβρω ὑποκαθῆσθαι λεγόμενοι, ἀλλὰ δι' ἔρημίαςⁱ διεληθὼν τὰ ἐν μέσῳ εἰς τοὺς περὶ Σόνδιν^j παραγίνεται χώρους· ὅρος δὲ ἐστὶ τοῦτο ὑψηλὸν τε καὶ μέγα καὶ ἄπορον ἐπελθεῖν, εἴ τις ἄνω κωλύει^k. ἐν ᾧ στραταπεδεύων ὁ Τριαρίου^l ἐτύγγαεν. κἀντεῦθεν προσβάλλοντες ἐξ ἐφύδων ἀλλήλοισι ποίμνιά τε καὶ ἵππους καὶ λείαν ἄλλην ἀφήρπαζον. ὁ δὲ τοῦ Τριαρίου συνεχῶς προσσιππεύων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ ἐκείνου ὕβριζε καὶ ὠνείδιζε πλεῖστα ἐπίορκόν τε καλῶν καὶ παῖδα καὶ ἄφρονα καὶ τοῦ γένους τοῦ κοινοῦ ἐχθρόν τε καὶ προδότην, ὅστις οὐ συνίησι τῆς γνώμης τῆς Ῥωμαίων μηδὲ ὁρᾷ τὴν σκέψιν, ὅτι αὐτοὶ βούλονται καθήμενοι ἡσυχῇ αὐτοὺς περὶ ἑαυτούς^m κατατρεῖψαι τοὺς Γότθους. — — —

Ταῦτα ὡς ἐπῆκουσε τὸ στρατόπεδον ἅπαν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ὁμοῦ πάντες ἦσανⁿ ἐπὶ τὸν Θευδέριχον τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα κραυγῇ τε καὶ βοῇ ὁρῶντες ἀξιούντες συμβαίνειν, εἰ δὲ μή, ἀπολείπειν αὐτὸν ἔφασαν πάντες ἐς τὸ συμφέρον χωρήσαντες. ἐνταῦθα ἀποστέλλει πρὸς Θευδέριχον πρέσβεις, καὶ σὺν-έρχονται ἄμφω παρὰ ποταμόν τινα ἐφ' ἑκατέρως ὁχθῆς. μέσον δὲ ποιησάμενοι τὸν ποταμὸν διελέγοντο, καὶ ποιοῦνται συνθήκας μὴ πολεμεῖν ἀλλήλοισι, ** ὅσα^o ἡγοῖντο συμφέροντα. καὶ ταῦτα ὁμόσαντες πέμπουσιν ἄμφω πρέσβεις ἐπὶ τὸ Βυζάντιον.

5. Quomodo Theudericus fines Rhodopeias vastat

*Οτι Ζήνων, ἐπεὶ διέλυσε τὴν στρατιάν, πέμπει πρὸς Θευδέριχον^p τὴν εἰρήνην συνθέσθαι πρὸς αὐτὸν ὅπως καὶ δύναιντο. ἐν δὲ τούτῳ^q ευστρέφας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ὁ παῖς ὁ Βαλαμήρου^r ἐπὶ τὰ πρὸς Ῥοδότην^s παραγίνεται μέγας,

5. Ibid., 1, 1, p. 169, 3—9.

- a) αἷμου O.
- b) διοχιλίους O corr. Hoesch.
- c) ἀπαντῶντα X.
- d) ἀπαντήσεσθαι O corr. Nieb.
- e) Ἑβρω Vales. εὔρω O item. v. 11.
- f) ἀδριανουπόλει O corr. Hoesch.
- g) δεήσει B et E m. 1 corr. ex δεήσει MP.
- h) Θευδέριχος edd.
- i) ἡρεμίας conj. Vales.
- j) Σόνδιν Vales.
- k) κωλύει edd.
- l) τριαρίου O corr. Nieb.
- m) περὶ ἑαυτοῦ E.
- n) ἦσαν O corr. Nieb.
- o) καὶ ὅσα Ni b. Equidem ἀλλὰ κοινῇ συμπράττειν ἀλλήλοισι vel simile quid intercidisse suspicit De Boor. ἡγοῖντο scripsit. ἡγοῖντο O ἡγγητο Hoesch.
- p) θευδέριχον BE.
- q) δὲ ἐν τούτῳ E.
- r) βαλαμήρο (βαρ. B) O.
- s) ὁδότην O corr. Ed. Paris.

войска при Хебър⁴⁸⁶ и Адрианопол⁴⁸⁷: — именно двадесет хиляди пехотинци и шест хиляди конници. Той казвал, че от Херзаклия⁴⁸⁸ и от градовете и крепостите до Византион, ако трябва, щяла да дойде друга войска. Така че нищо не щяло да липсва от онова, което е нужно за добрия изход на делото. Зинон, като обещал това на пратениците, веднага ги изпратил. И Теодорих вдигнал войската си и отишъл при проходите. Но когато пристигнал там, не го срещнал, както било уговорено, нито стратегът на Тракия, нито тези, за които се казвало, че били на стан при Хебър. И като преминал междинната област, без да срещне никого, достигнал местата около Сондис⁴⁸⁹. Това е висока и голяма планина, която не може да се премине, ако някой пречи отгоре. На нея се бил разположил на стан синът на Триарий. Тук те правели разузнавателни схватки помежду си и си отвличали добитък, коне и друга плячка. Синът на Триарий обаче на кон се втурвал често към стана на противника си, обиждал го и го ругаел извънредно много, като го наричал клетвопрестъпник, хлапе, безумец, враг на народа и предател, който не схващал замисъла на ромеите и не виждал намерението им — да си седят на спокойствие, а готите взаимно да се унищожават⁴⁹⁰ — — —.

Като чул това целият стан мъже и жени, всички заедно, отишли с викове и крясци при своя вожд Теодорих и поискали от него да се спогоди, иначе, казвали, ще го напуснат и направят това, което е в тяхна полза. Тогава той изпратил пратеници при Теодорих [сина на Триарий] и двамата се срещнали при една река⁴⁹¹, като застанали на двата ѝ бряга, разговаряли се през реката и сключили договор да не воюват помежду си...⁴⁹² [и да правят това], което биха сметнали за полезно. И като потвърдили това с клетва, и двамата изпратили пратеници във Византион.

5. Теодорих опустошава Родопския край⁴⁹³

Зинон, като разпуснал войската, изпратил пратеници при Теодорих⁴⁹⁴, за да сключат по някакъв начин мир с него. Между това синът на Валамир събрал войската си, дошъл в Родопската област, опустошил всички най-хубави места в земята на тракийците и отвлякъл всичкия добитък. Той изтребил там всички, които се занимавали със земеделие, като убивал и унищожавал това, което не могло да се носи.

καὶ † κατατεινόμενος^a τὰ κάλλιστα^b τῆς χώρας τῶν Θρακῶν ἅπαντα καὶ εἴ τι ἦν κτηνικὸν ἀφαρπάζει, ἐξέτριψε δὲ ἅπαν τὸ αὐτόθι γεωργοῦν, κτείνων τε καὶ εἰσπράττων^c ὅσα μὴ φέρειν ἠδύναντο^d.

6. Theudericus in Macedonia pervenit

Ὅτι ὁ Βαλάμηρος^e ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν πολλοὺς τῶν ἰδίων ἀποβαλὼν, οὐ μικρὰν ἔχων ὀργὴν τῷ πάνθει ἀπέδραμεν^f, ἀφειδῶς ὅ τι ἐν ποσὶν εὗροι καίων τε καὶ φονεύων· καὶ τὴν πρώτην τῆς Μακεδονίας πόλιν τοὺς Στόβους^g ἐπόρθησε καὶ τῶν γε στρατιωτῶν τῶν ταύτῃ ἐμφρουρούμενων τοὺς ἀντιστάτας ἀπέκτεινεν. ὥς δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐγγύθεν ἐφεδρεύων ἠγγέλθη ὁ βάρβαρος, αὐτίκα οἱ πολῖται νομίσαντες ἐκ δόλου τὰ ἐν τῇ προτεραίᾳ ἀνεγνώσθαι γράμματα καὶ τὴν πόλιν βούλεσθαι Ζήνωνά τε^h καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ παραδοῦναι, συστραφέντες ἐν σφίσιν αὐτοῖς τὰς τοῦ Ζήνωνος στήλας καταβάλλονσι πάσας καὶ αὐτὸν ὀρμήσαντες τὸν ὑπαρχόνⁱ ἔτοιμοι διασπῆσαι ἦσαν. οἱ δὲ κομισάμενοι πῦρ ἐπὶ τὸ ἀρχεῖον ἐμπιπρᾶναι ἔμελλον, εἰ μὴ ὑποφθάσαντες τὰ τε ἱερὰ γένη καὶ οἱ ἐν ταῖς ἀξίαις ἐξήρπασάν τε αὐτὸν τῆς ὀργῆς τῆς τοῦ δήμου καὶ τὸ ἀτακτοῦν λόγοις πρᾶσι κατέστειλαν, λέγοντες οὔτε αὐτὸν αἴτιον εἶναι τούτου οὔτε τὸν βασιλέα τῇ πόλει τι δυσχερὲς ἢ κακὸν βεβουλεῦσθαι, τῆς τε πόλεως χρῆναι ποιήσασθαι φυλακὴν, ὅτε ἂν ἐθέλωσι καὶ ὃν ἡγοῦνται πιστὸν ἐπιτρέποντες ταύτην. οἱ δὲ τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν ἐκ τοῦ ὑπαρχοῦ λαβόντες τῷ ἀρχιερεῖ ἔδοσαν καὶ ἀπὸ τῶν ἐνόντων φρουρῶν ἐπενόησαν ὥς ἠδύναντο πλείστην καὶ τὸν στρατηγὸν ἔστεργον. ἐν δὲ τούτῳ^k ὁ Ζήνων πυνθόμενος τὸν κατέχοντα κίνδυνον καὶ ἰδὼν ὥς οὐδενὸς βουλομένου μάχεσθαι ἄριστον εἶη σπονδαῖς ὥς ἐν κακῇς μετρίαις τῆς τῶν πόλεων φθορᾶς ἐπισχεῖν τὸν βάρβαρον, Ἀρτεμίδωρον πέμπει καὶ Φωκᾶν τὸν ὅτε ἦν στρατηγὸς γραμματεῖα αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ὄντα. οἱ ἐλθόντες ἔλεγον ὅτι σὲ ὁ βασιλεὺς φίλον ἐποίησατο καὶ ἀξίαις, αἱ εἰσι λαμπρόταται Ῥωμαίοις, σεμνῶς ἐπεκόσμησε καὶ ἄρχειν τῶν μεγίστων ταγμάτων ἐποίησεν οὐδὲν οἷάπερ ἀνδρὶ ἀπιστήσας βαρβάρῳ. σὺ δὲ οὐκ ἴσμεν ὅπως ταῖς τῶν κοινῶν δυσμενῶν ἀπάταις ὑπαχθεὶς τὰ τε ὑπάρχοντά σοι ἀγαθὰ διέφθειρας^l καὶ τῆς εὐδαιμονίας τῆς σῆς ἄλλον ἐποίησας ὥς οὐκ ἦδεις^m κύριον. οὐκ ἂν δι-

6. Ibid., I, 1, pp. 155, 8—163, 29.

a) κατατεινόμενος conl. Vales. κατατέμνει μὲν?

b) κάλλιστα MP κάλλιστα corr. e μάλιστα B.

c) σπαράττων conl. Bekker.

d) ἠδύναντο O ἠδύναντο Bekker.

e) καλάμηρος E in mg.: ἴσως βαλάμηρος. Βαλαμήρου Nieb.

f) ἀπέδραμεν (ἀπέδρα μεν B) ἀφειδῶς, δι O. corr. Hoesch.

g) Στόβους Nieb. τόβους O.

h) ζήνων ἄτε O corr. Hoesch.

i) ὑπαρχον Nieb. ut in sqq. ἔπαρχον O.

k) τούτων E.

l) διαφθείρας—ποιήσας?

m) ἦδεις M sed ἦ ut vid. ex l corr. ἴδεις BE et P m. l corr. ex ἴδης. εἰδώς Hoesch., ἔδεις Vales. ἔδει σε Bekker.

6. Теодорих в Македония⁴⁹⁵

Синът на Валамир, като загубил мнозина свои люде, избити от ромейските военачалници, избягъл много разгневен поради претърпяното поражение. Той опожарявал и убивал безпощадно всичко, каквото му попадало. Разрушил най-напред македонския град Стоби⁴⁹⁶ и избил войниците от тамошния гарнизон, които му се противопоставили. Когато се получило известие, че варваринът се разположил близо до Солун⁴⁹⁷, гражданите веднага помислили, че писмото⁴⁹⁸ е било прочетено предния ден за измама и че Зинон и управителят на града искат да предадат града. Те се събрали, съборили всички статуи на Зинон и, като нападнали самия управител, били готови да го разкъсат. Те донесли огън при правителствения дом и щели да го запалят, ако свещените отреди⁴⁹⁹ и властите не били изпреварили да го спасят от гнева на народа. Те усмирили тълпата с успокоителни думи, като казвали, че той не е виновен за това, нито императорът е дал някакъв вреден или лош съвет за града, и че трябва да се организира защитата на града, която да поверят на човек, когото биха искали и когото смятат за верен. Те взели от управителя ключовете на вратите и ги дали на архиепископа, а от намерилите се в града мъже образували стража, колкото може по-голяма, като се подчинявали охотно на своя военачалник. Между това Зинон, като узнал за надвисналата опасност и като виждал, че в това лошо положение, когато никой не иска да се сражава, би било по-добре да отклони варварина от разрушаването на градовете с умерени договорни условия, изпратил Артемидор и Фока, своя секретар от времето, когато бил стратег. Като дошли, те казали следното: „Императорът те направи свой приятел и те украси великолепно с най-бляскавите у ромеите санове, направи те също началник на най-големите отреди, понеже той ти вярваше напълно, ако и да си варварин. А ти, не знаем как, подведен от хитростите на общите ни врагове, унищожил собствените си блага и направи, без да съзнаваш, друго господар на собственото си благоденствие. Ти не си прав да укоряваш императора за неща, в които ти си се провинил и спрямо себе си и спрямо него. И тъй, сега, след като си се поставил сам в такова положение, на тебе ти остава при тоя случай само да се въздържаш, да не вредиш на населението и градовете, доколкото е възможно, и като изпратиш пратеници, да се опиташ да добиеш по-умерени условия от страна на императора, който е добър“. Теодорих, като се съгласил с това, изпратил заедно с тях пратеници във Византион, а самият той задържал войската си да не опожарява и убива люде, при все че не било възможно да спре-

καιος εἴης τῷ βασιλεῖ ἐγκαλῶν ὧν εἰς ἑαυτὸν ἅμα καὶ εἰς ἐκείνον ἐξήμαρτες. νῦν οὖν, ἐπειδὴ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατέστησας, ὑπόλοιπόν σοί ἐστιν ἐκ τῆς παρούσης τύχης τῆς τε κατὰ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν πόλεων βλάβης ἐπισχεῖν ὥς^α οἶόν τε, πέμποντα δὲ πρῆσβειαν πειρᾶσθαι τι μέτριον παρὰ τοῦ βασιλέως ἀγαθοῦ ὄντος εὐρίσκεισθαι. ὁ δὲ πεισθεὶς ἄνδρας μὲν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον σὺν αὐτοῖς ἀποπέμπει, αὐτὸς δὲ τοῦ μὲν καίειν ἢ φονεύειν τοὺς ἀνθρώπους ἀνείργε^β τὸ στρατεύμα, οὐ μὲν τι^γ ἐδύνατο πάντων ὄντας^δ ἀπόρους τὰ γούν ἐπιτήδεια ἐκπορίσαι καλύειν. καὶ δὴ προϊὼν ἦλθεν ἐπὶ τὴν Ἡράκλειαν τὴν ἐν Μακεδονίᾳ καί, τοῦ ἀρχιερέως τοῦ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πολλὰ καὶ παντοδαπὰ τῇ στρατιᾷ καὶ αὐτῷ ἀποστείλλαντος δῶρα, τὴν τε χώραν ἀπαθῆ πᾶσαν διεφύλαξε καὶ οὐδὲν τοὺς οἰκοῦντας ἐνταῦθα παραλυπῶν^ε ἐκ τῶν ταύτῃ ὁμόρων^ς τὸ πλῆθος ἐπεικῶς ἐπειρᾶτο διάγειν. εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον ὥς ἦλθον οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες πρῆσβεις, ἔλεγον ὅτι δέοι ταχέως περὶ πάντων αὐτοκράτορα αὐτῷ πρεσβευτὴν ἀποστεῖλαι, ὥς οὐχ οἷοί τέ^ς εἶσι^ι πλῆθος ἀπειρον εἶργειν ἐπὶ πλείονα χρόνον τῆς ἀφ' ὧν ἂν δύναιτο βλάβης^δ. ὁ δὲ Ἀδαμάντιον τὸν Βιβιανοῦ παῖδα πατρίκion τε ὄντα καὶ πολιάρχῃσαντα προσθεὶς αὐτῷ καὶ τιμὴν ὑπατικὴν ἔπεμψε παραγγείλας, χώραν μὲν αὐτῷ δοῦναι ἐν Πανταλίᾳ^ι, ἣ τῆς μὲν Ἰλλυρικῆς μοίρας ἐστὶν ἐπαρχία, οὐ πολὺ δὲ ἀπέχουσα τῶν εἰσβολῶν τῆς Θρᾷκης, ὅπως, εἴτε Θευδέριχος ὁ Τριαρίου ἐγχειροῖ τι κινεῖν, ἔφεδρον ἔχοι αὐτὸν ἐγγύθεν κατ' ἐκείνον, εἴτε αὐτὸς ταράττειν τὰ συγκείμενα θέλει, ἐν μέσῳ αὐτὸν ἔχων τῶν τε Ἰλλυρικῶν καὶ τῶν Θρᾷκων δυνάμεων εὐκολώτερον αὐτοῦ περιεῖναι δύναιτο. εἰ δὲ τροφῶν ἀπορεῖν τῷ στρατεύματι λέγοι τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν, ἅτε μήτε ἐνσπεύρας^κ μ' τε καρποῦ^ι ἐλπίδα ἔχων ἐν Πανταλίᾳ, ἔδωκε λίτρας χρυσίου ἀπὸντι διακοσίας, ὥς ἐκέλευε δόντα τῷ ὑπάρχῳ τῷ ἐκεῖ ποιῆσαι τὴν δαπάνην αὐτοῖς εἰς Πανταλίαν χορηγῆσαι τὴν ἐπαρκούσαν^μ. ἔτι δὲ τοῦ πρεσβευτοῦ ὄντος ἐν Βυζαντίῳ, στρατιῶται συστάντες ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ τὸν ὑπαρχον Ἰωάννην προϊόντα φυλάξαντες ξιφῆρεις ὥρμησαν καὶ ὥρίσθη παρὰ τῶν^ν Ζήνωνος Ἀδαμάντιος, καὶ ταῦτα κατέστησεν. ὁ δὲ τοῦ^ο Βαλαμήρου, ἐν ᾧ τὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐγένετο, περὶ Ἡράκλειαν ἔμενε καὶ ἐπὶ τὴν Ἡπειρον πέμπει πρὸς Σιδιμοῦνδον^ρ, ἐκ μὲν τῆς αὐτῆς φυλῆς^ς τὸ ἀνέκαθεν ὄντα, δοκοῦντα δὲ τότε εἶναι Ῥωμαῖοις ὑπόσπονδον καὶ ἐν τῇ κατ' Ἐπίδαμνον Ἡπείρῳ χώραν τε νεμόμενον καὶ εὐδαίμονα κλήρον καὶ παρὰ βασιλέως δεόμενον συντάξεις. ἀνεψιὸς δὲ ἦν οὗτος

a) ὥς om. X.

b) ἀνείργε EMP ἀνήγε γε B.

c) μέντοι MP Nieb.

d) ὄντων O corr. Nieb.

e) παραλυπῶν Hoesch. παραλυπῶν O.

f) ὁμόρων scripsit De Boor. μόρων O μερῶν Hoesch. φέρων Nieb.

g) οἶόν τε E.

h) εἰσι om. X.

i) δύναιτο ὀφειλῆσθαι βλάβης. ὁ δὲ βασιλεὺς conl. Nieb.

j) πανταλίᾳ hic et infra O corr. Nieb.

k) ἐνσπεύρας (ἐν sp. EM) O ἐν σπείροις conl. Hoesch. corr. Di.

l) καρπῶ E.

m) ἐπαρκούσαν O corr. Hoesch.

n) τῶν τοῦ Bekker.

o) τοῦ scripsit De Boor τὸν O del. Vales.

p) σινδιμοῦνδον BE σινδισμοῦνδον MP.

q) φυλῆς[φυλακῆς] text. E in mg. m. 1: γε. ἐκ τῆς φυλῆς.

войниците, които били лишени от всичко, да си доставят поне необходимото. Той потеглил напред и дошъл при Хераклия⁵⁰⁰ в Македония. Понеже архиепископът на този град изпратил на войската и нему лично много и всякакви дарове, той запазил цялата страна от страдания и войската му не причинявала никакви вреди на жителите, а се стараела да си достави без насилие храна от съседните на този град места. А проведените от него пратеници, щом пристигнали във Византия, заявили, че императорът трябва да проводи до Теодорих пратеник, упълномощен за всичко, понеже не били в състояние да задържат по-дълго време огромното множество да не нанася вреди. Тогава императорът изпратил Адамантий, сина на Вивиан, който бил патриций и някогашен градоначалник като му дал още и консулски чин. Той му заповядал да даде [на Теодорих] земя в Пауталия⁵⁰¹, област в илирийската префектура, недалеч от проходите за Тракия, било за да го има наблизко готов срещу Теодорих, сина на Триарий, ако той се опита да предприеме някакво враждебно действие, било за да може по-лесно да го надвие, като го държи между илирийските⁵⁰² и тракийските войски, ако той самият реши да наруши договора. При заминаването на Адамантий императорът му дал 200 либри⁵⁰³ злато, със заповед да ги предаде на тамошния управител, за да направи необходимите разходи за снабдяването на готите с храни в Пауталия, в случай, че [Теодорих] заяви, че се нуждае от храни за войската си през тая година, понеже нито е посял, нито има надежда да получи храни в Пауталия.

Докато пратеникът бил още във Византион, в Солун⁵⁰⁴ се събрали войници и като издебнали управителя Йоан, когато излизал, нападнали го с мечове. По заповед на Зинон Адамантий възстановил реда. Когато това ставало в Солун, синът на Валамир се намирал около Хераклея. Той проводил пратеници в Епир при Сидимунд, който бил от същия стар род и минавал тогава за подчинен на ромеите. Сидимунд живеел в Епир при Епидамон⁵⁰⁵, имал богата земя и получавал от императора заплата. Той бил племенник на Айдоинг, човек извънредно близък на Верина⁵⁰⁶, и бил началник на т. н. доместици⁵⁰⁷ — една от големите длъжности в императорския двор. И тъй, той проводил при него пратеници, за да му припомни старото родство, и го моел да потърси и открие начин, по който да завладее Епидамон и останалия Епир, за да може след толкова скитания да се установи в някакъв град, укрепен със стени, и после да се справя със събитията според случая.

Αἰδοῦγγον Βηρίνης^a τε μάλιστα ὄντος οἰκειοτάτου καὶ τὴν τῶν λεγομένων δομε-
σίκων^b ἀρχὴν ἀρχοντος μεγάλῃν τινὰ οὔσαν τῶν περὶ βασιλέα. πρὸς τοῦτον
οὖν ἐπεμπε τῆς τε παλαιᾶς αὐτὸν συγγενείας ἀναμνησκῶν καὶ ἀξιῶν ἐξευ-
ρεῖν καὶ συμπρᾶξαι τρόπον, δι' οὗ τῆς τε Ἐπιδάμου καὶ τῆς ἄλλης Ἡπειρου
δυνηθείη κρατήσας στήναι τῆς πολλῆς πλάνης, καὶ ἰδρύσας ἐαυτὸν ἐν πόλει καὶ
τείχεσιν ἐπευθύνειν ὥς ἂν διδῶ δέχεσθαι τὸ συμβαῖνον. Σιδιμοῦνδος δὲ ταῦτα
παρ' αὐτοῦ δεξάμενος καὶ βάρβαρος βαρβάρῳ συνοικεῖν ἢ Ῥωμαίοις ἡγησά-
μενος κρεῖττον, ἐλθὼν εἰς Ἐπίδαμον καὶ ἰδίᾳ μετῶν τῶν πολιτῶν ἕκαστον
ὥς δῆθεν κατ' εὐνοίαν συνεβούλευεν αὐτοῖς, ἃ τε ἕκαστος ἔχει θάττον ὑπεκαί-
θεσθαι, καὶ αὐτοὺς ἢ εἰς νήσους ἢ πόλιν ποι σάξεσθαι, λέγων ὡς ὁ βάρβαρος ἐπὶ ταύ-
την ὥρμηται, καὶ οὐ τῷ βασιλεῖ ταῦτα δοκοῦντά ἐστιν, καὶ ὡς Ἀδαμάντιος ἐπὶ ταῦτα
πεμφθεὶς κρεῖττον οὖν εἶναι αὐτοῖς, ἕως ἔτι ἄπειται, κατὰ πλείονα σχολὴν τὰ κατ' αὐ-
τοὺς διοικήσασθαι. ταῦτα καὶ τοῖς στρατιώταις (λέγων)^c τοῖς ἐκεῖ φυλάττουσιν οὔσαν
ὥς δισχιλίοις, οἳ καὶ ἀμύνασθαι ἐπιόντα πρὸς γε τὸ παραχρῆμα ῥαδίως ἡδύναντο^d,
ἐπεισεν ὁμοῦ πάντας ἐκλιπεῖν Ἐπίδαμον καὶ λέγων καὶ ταράττων καὶ φήμην
αἰεὶ κακὴν περὶ ὧν ἐμβάλλειν, καὶ οὐ βασιλεῖ ἀπεχθήσονται μᾶλλον ὄντι-
σθῆναι θέλοντες· καὶ πρὸς τὸν Βαλαμῆρου εὐθέως ἐπέστελλεν ὡς τάχος ἐπέ-
γεσθαι. ὁ δὲ τὸ τοῦ Σιδιμοῦνδος ἐπέμενε δῆλωμα καὶ τὴν αὐτοῦ ἀδελφὴν νόσφ
κατεχομένην, ἐξ ἧς^e ἐτελεύτησεν. φανερὰν μέντοι τῆς καθέδρας πρόφασιν ἐποιεῖτο
τὴν τοῦ πρεσβευτοῦ παρὰ Ζήνωνος ἀρετὴν καὶ τὸ βούλεσθαι μαθεῖν, ὅπως
πρὸς αὐτὸν ἔχει τὰ ἐκ τοῦ βασιλέως. ἐπεὶ δὲ τὴν μὲν ἀδελφὴν ἀποθανοῦσαν
εὗθαρην, τὰ δὲ παρὰ Σιδιμοῦνδος ἀπῆρτησε καλοῦντα, πρὸς τοὺς Ἡρακλειώτας^f
ἐκλιπόντας^h μὲν τὴν πόλιν, ἐς φρούριον δὲ ἰσχυρὸν ἀνασκευασμένους πέμψας
ἀπήγει σῖτον πολὺν τινὰ καὶ οἶνον, ὅπως τῷ στρατῷ ἔχοι ἀπὸ τῶν ἐφόδια. οἳ δὲ
οὐδὲν ἔφασαν αὐτῷ δύνασθαι δοῦναι ἐν τισιν αὐταῖς ἡμέραις λέγοντες ὅσον εἶχον
ἐπὶ φρουρίῳ γε μικρῷ δεδαπανῆσθαι. ὁ δὲ πρὸς ἀρχὴν τὰ πλεῖστα τῆς πόλεως
ἐμπρήσας ἀνδρῶν οὔσης ἐρήμου εὐθὺς ἀπαρίσταται, καὶ κατὰ τὴν δύσοδον καὶ στενὴν
ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν Νέαν λεγομένην Ἡπειρον ἀπάγουσαν ἀναστήσας ἤλαυνεν, καὶ
προπέμπει τοὺς ἐπιεῖς τὰ ἄκρα τῇ στρατιᾷ προκαταληψομένους, καί, ἕως ἀνέλ-
πιστοίⁱ εἰσιν, κατ' ἐκείνων^k χωρήσειν ἐξ ἐφόδου ἀθρόας ἐκκρούσοντας τὴν φυ-
λακὴν, ἥτις ἦν αὐτόθι. οἳ δὲ ὡς ἀνέβησαν, οἳ ἐπὶ τῷ τειχίῳ φρουροῦντες στρα-
τιῶται τό τε πλῆθος ἰδόντες καὶ πρὸς τὸ αἰφνίδιον αὐτῶν καταπλαγέντες οὔτε
εἰς ἀλκὴν ἔτι τραπέσθαι ὑπέμειναν οὔτε λογισμὸν ἔσχον ἀποξεῦσαι τὸ τεῖχοςμα,
ἀλλ' ὥρμησαν φεύγειν ὑπὸ τῆς ἐκπλήξεως ἀπερίσπτοι πάντων τῶν εἰς τὸν τότε
καιρὸν ὠφελησάμενων. οἳ δὲ κατὰ πολλὴν^m ἐρημίαν προσιόντες ἐχώρουν,
ἐπὶ τοῦ στόματος αὐτὸς ὁ Θευδέριχος, Σόας δὲ ὁ μέγιστος τῶν ὑπ' αὐτὸν στρα-
τηγῶν τὸ μέσον εἶχεν, Θευδιμοῦνδος γὰρ ὁ ἕτερος τῶν Βαλαμῆρου παίδων ἐπὶ

a) Βηρίνης Val. γηρίνης E γηρήνης X.

b) δομέσικος mg. E.

c) λέγων add. Nieb.

d) ἡδύναντο O corr. Hoesch.

e) ἐξ ἧς E.

f) σιδιμοῦντος E et B corr. ex -του. σιδισμοῦνδος (ut solet) M σινδισμοῦνδος
(ut semper) P.

g) ἡρακλειώτας X edd.

h) ἐκλιπόντα X.

i) δοῦναι om. X edd.

j) ἕως ἂν ἐλπιστοί O corr. Hoesch.

k) κατ' ἐκείνων (vel κατ' ἐκεῖνα) Nieb. κατεῖναι E κατ' ἐκείναι X.

l) τειχεῖσι E et in mg.: γο. τειχίω. τοιχίῳ MP in B incert. sitne τειχίῳ an τοιχίῳ.

m) κατὰ πολὺ (καταπολὺ E) ἐρημίαν O κατὰ πολλὴν ἐρημίαν Vales. κατὰ πολὺ ἡρέμα?

Сидимунд, като получил тази молба от него, сметнал, че е по-добре варварин да живее заедно с варварин, отколкото с ромей, и дошъл в Епидамн. Там той отивал лично при всеки един от гражданите, които съветвал, уж от доброжелателство, всеки от тях бързо и скрито да отнесе, каквото има, и да се спаси или по островите или в някой град, като казвал, че варваринът се е насочил срещу града, че това е решение на императора и че за тая цел бил изпратен Адамантий. Затова за тях било по-добре, докато той е още далеч, да уредят работите си при по-голямо спокойствие. Това говорел той и на войниците, които на брой около две хиляди били там на гарнизон и които веднага и лесно могли да отблъснат неприятеля. Той убедил всички заедно да напуснат Епидамн, като при това внасял с думите си смущение и като се опитвал да разпространява винаги нова мътва — че на императора щели да бъдат много по-омразни тези, които искали да се противопоставят на варварин. На Валамировия син пък веднага изпратил съобщение да потегли час по-скоро. Теодорих пък очаквал съобщение от Сидимунд и сестра си, страдаща от болест, от която [наскоро] умряла. Той обаче използвал като причина за бавенето си очакваното пристигане на Зионовия пратеник и желанието да узнае, какви са решенията на императора за него. След като погребал умрялата си сестра, той получил съобщението, с което Сидимунд го викал. Той изпратил пратеници при хераклейте, които били напуснали града и се били прибрали в една здрава крепост, и поискал от тях голямо количество жито и вино, та войската да има припаси за из пътя, понеже си заминавал. Обаче те му отговорили, че нищо не могат да му дадат, като казвали, че в продължение на толкова много дни били вече изразходвали каквото имали в малката крепост. Разгневен от това, той опожарил по-голямата част от града, който бил изоставен от жителите му, и веднага си заминал. Той тръгнал по мъчнопроходимия и тесен път, който водел в т. н. Нов Епир⁵⁰⁸. Напред изпратил конници, които да завземат височините преди войската, та [оттам] като се втурнат неочаквано, да прогонят още при първото нападение стражата, която била там. Когато те се изкачили, войниците, които стояли на стража по стените, като съгледали голям им брой, изплашили се от внезапната им поява и не се осмелили вече да се защищават, нито помислили да затворят укреплението⁵⁰⁹. Тогава те се впуснали да бягат, като от уплаха не обръщали внимание на това, което могло да им помогне. Готите пък настъпвали напред през пуста местност. Начело стоял самият Теодорих, средата заемал Соас, най-великият от неговите пълководци, а на края се намирал Теодимунд, вторият син на Валамир. Така Теодо-

τῆς οὐραγίας. Θευδέριχος μὲν οὖν προκαταβάς καὶ θαροῶν, ὥς οὐδεὶς ἦν αὐτοῖς ἐφεπόμενος, τοῖς ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις εἶπε ἐπὶ σχολῆς προχωρεῖν· αὐτὸς δὲ ἡπείγετο φθάσαι προκαταλαβὼν ἦν ἂν δύνατο πόλιν. καὶ πρὸς μὲν τὴν Λυχνιδόν^α ἐπελθὼν ἀπεκρούσθη ἐπὶ ὄχυροῦ κειμένην καὶ πηγῶν ἔνδον πλήρη, καὶ σίτου προενόντος. ἀναστὰς δὲ ἐκεῖθεν τὴν τε Σκαμπίαν^β αἰρεῖ, τῶν οἰκητόρων αὐτὴν πάλαι ἐκλελειπτόταν, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁρμήσας Ἐπίδαμνον^γ λαμβάνει. Ἀδαμαντίος δὲ ταῦτα πυνθόμενος προπέμπει τῶν ἱππέων τῶν βασιλείων τινά, οὓς μαγιστριανοὺς^δ καλοῦσι, μεμφόμενός τε αὐτῷ παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς πρεσβείας ποιοῦντι καὶ κελεύων ἡρεμεῖν καὶ μῆτε πλοῖα^ε λαβεῖν μήτ' ἄλλο τι τῶν παρόντων πλέον νεωτερίσαι, ἕως ἂν αὐτὸς ἔλθῃ. ἀποστείλαι δὲ καὶ ἄνδρα, ὅστις τὰ πιστὰ δώσει τῆς μετὰ τὴν πρεσβείαν αὐτῆς ἀναχωρήσεως καὶ τῆς ὅλης ἀδείας. ταῦτα τε πρὸς ἐκεῖνον ἐπέστελλε καὶ αὐτὸς ἄρας ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἔρχεται εἰς Ἑδεσσαν^ς, ὅπου ἦν Σαβινιανός, σὺν δὲ αὐτῷ καὶ Φιλόξενος, καὶ τὰς τε δέλτους αὐτῷ παρέχουσι καὶ στρατηγὸν ἀποφαίνουσι, καὶ περὶ τῶν παρόντων εὖ διεβουλευόντο. καὶ τὸ μὲν ἐπιχειρεῖν τοῖς βαρβάροις πορευομένοις οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει, ὀλίγων μὲν συνόντων αὐτῷ Σαβινιανῷ μισθοφόρων οἰκείων· τῆς δὲ δημοσίας στρατιᾶς καὶ τῶν κοινῶν ταγμάτων τῶν μὲν διεσπαρμένων κατὰ πόλεις, τῶν δὲ μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Ὀνούλφου^ς ἀκολουθοῦντων, ἐδόκει πέμπειν^η ἀπανταχοῦ προστάγματα συγκαλοῦντα τοὺς στρατιώτας καὶ τὸν στρατηγὸν δηλοῦντα προπέμπειν τὸν πρεσβευτήν. ἤδη δὲ ὁρμωμένοις ὁ παρὰ τοῦ Ἀδαμαντίου προαπεσταλμένος ἱππεὺς ἀπαντᾷ τὸν τῶν βαρβάρων ἔχων ἱερέα, ὃν οἱ Χριστιανοὶ καλοῦσι πρεσβύτερον, ὥς πίστιν τῆς ἀδείας αὐτῷ ἐπιθήσονται. ἄγοντες^ι οὖν αὐτὸν σὺν αὐτοῖς ἡπείγοντο καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Λυχνιδόν^ι. τῶν δὲ ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἐν ταῖς ἀξίαις (παλαιόπλουτός τε γὰρ αὕτη καὶ εὐδαίμων ἡ πόλις) καὶ τῶν ἄλλων ἀπαντησάντων, εἰσέρχονται ἐνταῦθα. καὶ ἀποστέλλει πάλιν Ἀδαμαντίος εἰς Ἐπίδαμνον κελεύων ἢ αὐτὸν τὸν Θευδέριχον εἰς τι τῶν περὶ Λυχνιδόν^κ χωρίων ἀπαντῆσαι μετ' ὀλίγων διαλεξόμενον αὐτῷ περὶ ὧν ἀπέσταλτο, ἢ, εἰ βούλοιο αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς Ἐπίδαμνον, πέμψαι ὁμήρους εἰς Λυχνιδόν^λ. Σόαν τε τὸν αὐτοῦ στρατηγὸν καὶ Δαγίσθεον φυλαχθήσομένους, ἕως ἂν αὐτὸς ἐπανέλθῃ. ὁ δὲ πέμπει μὲν τούτους, ἐκέλευσε δὲ αὐτοὺς περιμεῖναι ἐν Σκαμπίᾳ^μ καὶ προαποστεῖλαι^ν ἄνδρα, ὃς τὸν Σαβινιανὸν ὀρκώσει ἢ μὴν ἐπανόντος σφόν τοῦ Ἀδαμαντίου καὶ αὐτὸν τοὺς ὁμήρους ἀπαθεῖς ἀποπέμψαι. ὁ δὲ Σαβινιανός οὐκ ἂν ἔφη ὀμεισθαι· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ ὁμωμοκέναι ἐπ' οὐδενὶ πράγματι, καὶ τὸ πάλαι αὐτῷ δόξαν οὐκ ἂν νῦν καταλύσειν. καὶ τοῦ Ἀδαμαντίου λέγοντος ὥς ἀνάγκη συγχωρῆσαι τῷ καιρῷ ἢ ἀπρακτον εἶναι τὴν πρεσβείαν· οὐ γὰρ αὐτὸν ἀπελθεῖν μή τι καὶ ἐνέχυρον τοῦ σώματος λαβόντα· οὐδὲν μᾶλλον ἐπείσθη, ἀλλ' ἐκείνον μὲν

α) Λυχνιδόν Di. λυχνηδόν O.

β) Σκαμπίαν Nieb. καλπίαν E καρπίαν X.

γ) ἐπίδαμον BE.

δ) μαγιστριανός mg. E.

ε) πλοῖα suspectum πόλεις vel πλείω?

ς) Ἑδεσσαν Ed. Paris.

ζ) Ὀνούλφου Bernhardy ad. Suid. v. κατὰ πατέρα. δ εὐούλφου O.

η) ἐδόκει δὲ πέμπειν edd. Sed δὲ om. EMP in B m. 1 expunctum.

ι) ἄγοντες Vales. λέγοντες O ἔχοντες Nieb.

κ) Λυχνηδόν Ed. Paris. sed. hic λυχνιδόν O.

λ) λυχνηδόν O corr. Di.

μ) λυχνηδόν X.

ν) καμπία O corr. Vales.

π) προαποστεῖλει (πρὸς ἀποστ. E) O corr. Nieb.

рих, като слязъл пръв и като се уверил, че няма кой да им се противопостави, заповядал на тези, които били при колите, и на другия обоз, да вървят напред спокойно. А той сам избързал напред, за да може да превземе някой град. Но когато пристигнал при Лихнид⁵¹⁰, той бил отблъснат, понеже този град се намира на укрепено място, пълен е вътре с извори и бил снабден от по-рано с храни. Оттам той потеглил и завзел Скампия⁵¹¹, който отдавна бил изоставен от жителите си. Оттук той, като се спуснал, превзел Епидамн. Адамантий, щом узнал това, изпратил при Теодорих предварително одного от императорските конници, които се наричат магистриани⁵¹², и го укорявал, че действава противно на това, което е обещал на пратениците. Той му заповядал да стои мирен, да не взема корабите и да не променя с нищо сегашното положение, докато не дойде той сам. Да изпрати също и един човек, който да бъде гарант за завръщането на пратеника и за пълната му безопасност. Това му съобщил Адамантий и като потеглил от Солун, дошъл заедно с Филоксен в Едеса⁵¹³, гдето се намирал Сабиниан. Те предали императорското писмо на Сабиниан⁵¹⁴, назначили го за стратег, и се посъветвали за положението. Те смятали, че не е безопасно да нападнат варварите, които настъпвали, тъй като самият Сабиниан разполагал с малък брой свои наемници, а държавната войска и общите отреди били разпръснати по градовете или придружавали военачалника си Онулф⁵¹⁵. Затова те решили да разпратят навред заповеди за свикване на войниците, а стратегът да извести, че изпраща напред пратеник. Когато носителите на заповедите потеглили, срещнал ги изпратеният преди това от Адамантий конник, който водел със себе си свещеника на варварите, наричан от християните презвитер⁵¹⁶, за да бъде гарант за безопасността на Адамантий. И тъй, като го отвели със себе си, те побързали и стигнали в Лихнид. Властите на града — този град е богат и цветущ от старо време — и други лица ги посрещнали и те така влезли там. Адамантий отново проводил в Епидамн пратеник, чрез когото искал или сам Теодорих, придружен от неколцина да се срещне с него на някое място около Лихнид, за да преговарят относно това, за което по-рано бил проводил пратеник, или, ако Теодорих желае, Адамантий лично да отиде в Епидамн да изпрати за заложници в Лихнид своя пълководец Соас и Дагистей⁵¹⁷, които да бъдат задържани, докато той се завърне. Теодорих ги изпратил, но им заповядал да останат в Скампия и да изпратят едно лице, което да обвърже с клетва Сабиниан, че и той ще върне заложниците незасегнати, щом Адамантий се завърне здрав и читав. Сабиниан обаче отказал да се закълне, защото в миналото той изобщо не се бил клел за нищо и тоза свое старо решение сега не щял да наруши. Когато Адамантий му казал, че е необходимо да отстъпи в случая или иначе срещата не ще стане, тъй като той не би отишъл, ако не получи някакъв залог за живота си, Сабиниан пак не се съгласил, като казал, че Адамантий има право да постъпи както си знае, но и самият той не

ἔφη εἰδέναι τὸ ἑαυτῷ πρακτέον, αὐτὸν δὲ οὐδὲν ποιήσῃν παρὰ τὸν αὐτοῦ νόμον· ἔνταῦθα Ἀδαμάντιος καταστὰς εἰς ἄπορον, λαβὼν στρατιώτας σ' δι' ὄχθων τε ἄβράτων καὶ ὁδοῦ ἀδήλου μὲν τοῖς πολλοῖς, στενῆς δὲ καὶ ἀτριβοῦς καὶ τότε πρῶτον ἵππους, ὥς ἐλέγετο, δεξαμένης, ἀφ' ἑσπέρας ὁρμήσας καὶ κύκλω περιελθὼν ἔρχεται εἰς φρούριον Ἐπιδιάμνου πλησίον ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ κείμενον καὶ ἄλλως ἄμαχον, ᾧ φάραγξ ὑπέκειτο βαθεῖα, καὶ παρὰ τὴν φάραγγα ποταμὸς βαθὺς ἔρρει. ἔνταῦθα μεταπέμπεται τὸν Θευδέριχον. καὶ ὁ μὲν ὑπακούσας ἔρχεται καὶ τὴν ἄλλην στρατιὰν πόρρω καταστήσας σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι πρὸς τὸν ποταμὸν ἀφικνεῖται. Ἀδαμάντιος δὲ κύκλω περὶ τὸν λόφον τάξας στρατιώτας, ὅπως μὴ τις κύκλωσις παρ' ἐκείνου γένηται, ὑποκαταβάς εἰς πέτρων, ἀφ' ἧς ἦν ἄκουστόν, καὶ κελεύσας κἀκείνῳ τοὺς ἄλλους ἀποπέμψαι, μόνος διελέγετο μόνῳ. καὶ καταστὰς ὁ Θευδέριχος κατηγορεῖ Ῥωμαίων, ὥς ἐδόκει, δίκαια, λέγων ὅτι· ἐγὼ μὲν ἔξω τῆς δλης Θράκης διατρίβειν ἡρώδη μὴ πόρρω πρὸς τὴν Σκυθίαν, ὅπου μένων οὔτε ἐνοχλεῖν ἐνόμιζον οὐδένα, ἐτοίμως δὲ βασιλεῖ ὑπακούσεσθαι ἐντεῦθεν ἐς ὃ τι προστάξειεν. ὑμεῖς δὲ καλέσαντες ὥς ἐπὶ τὸν πόλεμον τὸν πρὸς Θευδέριχον πρῶτον μὲν ὑπέσχεσθε τὸν τῆς Θράκης στρατηγὸν μετὰ τῆς δυνάμεως εὐθύς μοι παρέσεσθαι, ὅς οὐδαμοῦ ἐφάνη, ἔπειτα καὶ Κλαύδιον τὸν τοῦ Γοτθικοῦ ταμίαν σὺν τῷ ξενικῷ, ἧξειν, ὃν οὐδὲ αὐτὸν εἶδον, τρίτον καὶ ἡγεμόνας ὁδῶν μοι δεδώκατε, οἱ τὰς εὐπορωτέρας τῶν ὁδῶν ἐάσαντες τὰς εἰς τοὺς πολεμίους φερούσας ἀπήγαγον δι' ὁρυθίας ἀτραπτοῦ καὶ κρημνῶν ἀμφιροτόπων, ἐν οἷς παρὰ μικρὸν ἤλθον σὺν ἱππεῦσί τε ἰών^α, ὥς εἰκός, καὶ ἀμύξαις καὶ στρατοπέδων κατασκευῇ, ἐπιθεμένων ἡμῖν ἄφνω τῶν πολεμίων, ἅμα τῷ ἐμῷ πλήθει παντὶ ἀπολέσθαι καθάπαξ, ἔνταῦθα ἀναγκαίαν ἐβιάσθην σύμβασιν πρὸς αὐτοὺς ποιήσασθαι· οἷς χρὴ πολλὴν χάριν ἔχειν, ὅτι ὑφ' ὑμῶν προδοθέντα δυνάμενοι^β καὶ διαφθεῖραι διέσωσάν γε ὅμως. Ἀδαμάντιος δὲ τῶν τε τοῦ βασιλέως τιμῶν αὐτὸν ἀνευίμνησε καὶ ὅτι πατρίκιον καὶ στρατηγὸν ποιήσας, ὃ τοῖς πλεῖστα καμοῦσι παρὰ Ῥωμαίοις γέρα ἐστί, καὶ τῶν ἄλλων δωρεῶν καὶ πλούτου ἐνέπλησεν, ἀνθ' ὧν ἔδει μηδέποτε πρὸς αὐτὸν ἄλλως πῶς^γ ἢ πρὸς πατέρα φρονεῖν τε καὶ διατίθεσθαι· καὶ τὰ τῶν παρ' αὐτοῦ ἐγκλήσεων (ἦν γὰρ οἶμαι ἀληθῆ) διακρούεσθαι ἐπειράτο· καὶ ὅτι οὐκ ἀνεκὰ ποιήσῃεν ἐν πρεσβείας ἐλπίδι καταλαβάν^δ τὰ Ῥωμαίων, οἱ καὶ ἀποκεκλεισμένοι ἐν Θράκῃ ἔχοντες ὄρεσι καὶ ποταμοῖς καὶ περιβολῇ στρατοπέδων ὅμως συνεχώρησαν ἐκόντες διεξελθεῖν· οὐ γὰρ ἂν μὴ βουλομένων αὐτὸν ἐκεῖθεν κινήσῃν, οὐδὲ εἰ δεκαπλασίαν εἶχε δύναμιν τῆς παρούσης. νῦν τε συμβουλευέειν αὐτῷ μετριώτερον ἑαυτὸν τῷ βασιλεῖ παρέχειν· οὐ γὰρ ἂν δινηθῆναι τὴν Ῥωμαίων εἰς τέλος ὑπερβαλεῖν^ε χεῖρα πανταχόθεν ἐφεισηκότων. δεῖν οὖν, εἰ αὐτῷ πεῖθοιτο, ἐκλιπεῖν μὲν τὴν Ἡπειρον καὶ τὰς αὐτόθι πόλεις (οὐδενὶ γὰρ εἶναι φορητὸν πόλεις οὕτω μεγάλας, τῶν οἰκητόρων ἐκβληθέντων^ς, ὑπ' αὐτοῦ κατέχεσθαι), ἐλθεῖν δὲ εἰς τὴν Ἀσρδανίαν, ἐν ἧ χώρᾳ εἶναι πολλὴν παρὰ τὰ οἰκούμενα καλὴν μὲν καὶ εὖγειον, ἐνδεᾶ δὲ οἰκητόρων, ἣν δύναται γεωργῶν ἐν πᾶσιν ἀφρόνοις αὐτοῦ τὴν στρατιὰν διάγειν. ὁ δὲ Θευδέριχος αὐτὸς μὲν ἐπώμυνε ταῦτα βούλεσθαι, οὐ μέντοι ἀνέξεσθαι αὐτοῦ τὸ πλήθος πολλὰ μὲν προτεταλαιπωρηκός, μόλις δὲ ἀναπαύσεως νῦν ἐπιλαβόμενον· οὕς οὐ δύνασθαι μήπω

α) ἰώντων X.

β) δυνάμεναι X.

γ) ἀλλ' ὥς πῶς O corr. Vales. ἢ Nieb. ἢ O.

δ) καταλαβάν τα Vales, καταλαβόντα X καταλαβόντας E.

ε) ὑπερβαλεῖν MP ὑπερβαλλεῖν BE.

ς) ἐκβληθέντων Bekker ἐκλυθέντων O.

не ще постъпи против обичая си. Тогава Адамантий, като се намерил в безисходно положение, потеглил привечер с двеста войника. Той пътувал през недостъпни урви и по път, непознат за мнозина, тесен, непроходим, по който за пръв път тогава, както казвали, минавали коне, и със заобикаляния дощъл близо до крепостта Елидамн, разположена на висок хълм и изобщо неуязвима. Под нея се намира дълбока пропаст, а покрай пропастта тече дълбока река. Тук той повикал Теодорих, който го послушал и дошъл. Теодорих пристигнал при реката с малко конници, а другата си войска оставил далече назад. Адамантий пък наредил войниците си в кръг около хълма, за да не бъде обкръжен от Теодорих, и застанал на една скала, отгдето могло да се чува. Той поканил и Теодорих да отстрани лицата, които го придружавали. И така те се разговаряли насаме. Теодорих, като се изстъпил, обвинил ромеите, както изглежда справедливо, със следните думи: „Аз бях решил да се установя извън Тракия, близо до Скития⁵¹⁸, гдето като остана, не мислех никого да да обезпокоявам, но оттам да се подчинявам със готовност на императора във всичко, каквото би заповядал. Обаче вие ме повикахте уж за война срещу Теодорих и най-напред обещахте, да дойде веднага при мене с войската стратегът на Тракия, който обаче никъде не се мярнал; после, вие ми обещахте, че ще дойде с наемниците и Клавдий, ковчезникът на готската войска, но и него не видях; най-сетне дадохте ми пътеводители, които изоставиха по-удобните пътища и ни поведоха по пътища, които водеха към неприятелите по стръмна пътека и през места от двете страни урвести. Като вървах, както е естествено, с конница, с колите и военен обоз аз там насмалко щях да загина напълно заедно със цялата си войска, когато внезапно ни нападнаха неприятелите. Тогава бях принуден по необходимост да сключа договор с тях. Аз трябва да им благодаря, много, загдето предаден от вас, те ми запазиха живота, ако и да можеха да ме погубят“. Адамантий пък му припомнил почестите които му оказал императорът, че го направил патриций и стратег, — санове, които се дават у ромеите на най-заслужилите, че го обсипал и с други дарове и богатства. Поради това той никога не би трябвало да има никакви по-други чувства и отношение спрямо него, освен като към баща. Адамантий се опитал също да отхвърли обвиненията му, които били, мисля, верни и казал, че е недопустимо като пратеник да завзема ромейска земя. Ромеите, ако и да са го държали затворен в Тракия всред планини и реки и да са го оградили с войска, все пак доброволно му позволили да се изтегли. Иначе, против волята им, той не би могъл да мръдне оттам, дори ако би имал десеторно по-голяма войска от настоящата. А сега го съветвал да се покаже по-умерен към императора, защото в края

ἀναπνεύσαντας ἄγειν μακρὰν οὕτω πορείαν. ἀλλὰ νῦν μὲν αὐτοὺς ἔαν αὐτοῦ ἐπιχειμάσαι, μήτε πρόσω χωροῦντας <ὧν> ἔχουσι πόλεων μήτε ἐπιφθείροντας^a συνθήμενον δὲ περὶ πάντων ἐπὶ τούτοις ἅμα τῷ ἦρι πέμψαι τὸν ἄξοντα ἐπὶ τὴν Λαοδαίαν † ἐνβῶς^b ἐπακολουθήσοντας^c. ἔλεγε δὲ ὡς ἔτοιμος εἴη τὴν αὐτοῦ κατασκευὴν καὶ τὸ ἅμαχον πλήθος καταθέμενος ἐν πόλει, ἢ βούλοιο βασιλεὺς, καὶ δμήρους παρασχὼν τῆς ἀπάσης πίστεως τὴν τε μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν, μετὰ ἑξακισχιλίων τῶν μάλιστα μαχίμων ἐλθεῖν ὡς τάχιστα εἰς Θοράκην^d καὶ ὑπισχεῖσθαι σὺν τούτοις καὶ τοῖς Ἰλλυριοῖς στρατιώταις καὶ ἄλλοις, ὁπόσους^e ἂν βασιλεὺς ἀποστείλῃ, τοὺς ἐν τῇ Θοράκῃ Γότθους ἀναλώσειν ἅπαντας, ἐφ' ᾧτε, εἰ τοῦτο ποιήσῃ, αὐτὸν τε ἀντὶ Θευδερίχου στρατηγὸν γενέσθαι καὶ εἰσδεχθῆναι εἰς τὴν πόλιν τὸν Ῥωμαϊκὸν πολιτεύσοντα τροπον^f ἔτοιμος δέ, εἰ προστάξειε βασιλεὺς, καὶ εἰς Σαλαμίναν ἀπελθεῖν ὡς Νέπωνα κατὰξων. Ἀδαμάντιος δὲ οὐκ ἔφη κύριος εἶναι οὐδὲν αὐτῷ συνθέσθαι μένοντι ἐν τῇ χώρῃ, ἀλλὰ δεῖν βασιλέα πρῶτον περὶ τούτων πυνθέσθαι^g. ἀνοίσειν οὖν ἐκείνῳ, καὶ αὐτὸς ἐπιμενεῖν^h, ἕως τὴν τοῦ κρατοῦντος διαπύθηται γνώμην. ἐπὶ τούτοις διελύθησαν ἀπ' ἀλλήλων. ἐν ὧσιν δὲ Ἀδαμάντιος ἀμφὶ ταῦτα ἦν, συνεληλύθει μὲν πολλὰ τῶν ταγμάτων εἰς τὴν Λυχνιδὸνⁱ κατὰ τὴν τοῦ στρατηγοῦ ἀγγελίαν, λέγει δὲ τις τῷ Σαβινιανῷ, ὡς οἱ βάρβαροι καταφρονήσαντες σκολαίτερον καίῃσαν^j ἀπὸ τῆς Κανδαμείας^k, οἳ τε σκευοφόροι αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαξῶν αἱ πλείους καὶ οἱ ἐπὶ τῆς οὐραγίας, ἐν οἷς καὶ Θευδιμοῦνδος ἦν ὁ τοῦ Θευδερίχου ἀδελφὸς καὶ ἡ μήτηρ ἡ τῶν, καὶ οὗτις ἔστιν ἐλπίς τῶν πλειόνων κρατήσῃ. ὁ δὲ τό τε ἱππικὸν μεθ' αὐτοῦ συντάξας καὶ πεζοὺς οὐκ ὀλίγους κύκλω διὰ τῶν ὁρῶν περιπέμψας καὶ προειπῶν, ὁπότε δεῖ καὶ πόθεν ἐκφωῆναι, δειπνήσας καὶ ἀναλαβὼν τὸ στράτευμα ἀφ' ἑσπέρας ἐχώρει, καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῖς ἐπιτίθεται ἤδη πορευομένοις. καὶ ὁ μὲν Θευδιμοῦνδος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὡς εἶδον τὴν ἔφοδον, ταχὺ διεκπεσόντες ὑπέφυγον εἰς τὸ πεδίον καὶ τὴν γέφυραν, καὶ ἦν ὑπερέβησαν, εὐθέως ἀνελόντες^l, ἡ φάραγγι βαθεῖα ἐπέρευκτο^m μέση οὔσῃⁿ τῆς ὁδοῦ, τὴν δίωξεν ἐκείνοις ἐπὶ τοὺς καταβάντας ἐποίησαν ἄπορον καὶ μέντοι καὶ τοῖς ἑαυτῶν ἀδύνατον τὴν φυγὴν, ὥστε πρὸς ἀπόνονα ὀλίγοι ὄντες ὁμώσε τοῖς ἱππεῦσιν ἐχώρουν. ὡς δὲ ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ πεζοὶ ἐφάνησαν κατὰ τὸ συγκεείμενον, οὕτω δὴ ἐτράποντο^o, καὶ οἱ μὲν εἰς τοὺς ἱππεῖς, οἱ δὲ εἰς τοὺς ὀπλίτας ἐμπίπτοντες ἔθνησκον. καὶ τὰς ἁμάξας αὐτῶν λαβὼν Σαβινιανὸς^p οὔσας ὡς δισχιλίας αἰχμαλώτους <τε> πλείους ἢ πεντακισχιλίους καὶ λείαν οὐκ ὀλίγην, τὰς δὲ τῶν ἁμαξῶν καὶ κατακαύσας ἐν τῷ ὄρει, ὡς ἦν ἔργον ἐλκύσαι διὰ κρημνῶν τοσοῦτων, εἰς τὴν Λυχνιδὸν^o ἀφικνεῖται. καὶ εὗρίσκει Ἀδαμάντιον ἐκ τῆς πρὸς Θευδερίχον συνουσίας ἐπανελθόντα· οὐ γάρ πο^o

a) μήτε τι φθείροντας conl. Nieb.

b) ἐνβῶς|ἐπιεικῶς Nieb. ἐτοίμως Bekker ἀομένως Mü.

c) ἐπακολουθήσαντας BEP ἀπακολουθήσαντα M corr. Nieb.

d) ὁπόσοις O corr. Hoesch.

e) πυνθέσθαι Val. πύθεσθαι E πείθεσθαι X.

f) ἐπιμένειν O corr. Nieb.

g) λυχνιδόν O λυχνηδόν Hoesch. corr. Di.

h) κατιάσειν O corr. Hoesch.

i) κανδαμείας O corr. Vales.

j) ἀναλόντες conl. Nieb.

k) ἐπέρευκτο O corr. Nieb.

l) μέση (μέσα BEP) οὔσῃ O μέσης οὔσης edd.

m) δὴ ἐτράποντο Di. διετράποντο O.

n) λαὼν Σαβινιανός Hoesch. λανσαβινιανός O.

o) λυχνηδόν MP.

p) πο Nieb. που O.

на краищата той не би могъл да надвие силата на ромеите, които отвред го дебнат. И тъй той би трябвало, ако го слуша, да напусне Епир и градовете в тая област, защото никой не ще търпи той да владее толкова големи градове, след като е изгонил жителите им. Той трябвало да дойде в Дардания. Там извън населените места имало обширна, хубава, плодородна земя, която се нуждаела от жители. Ако я обработва, той можел да живее там заедно с войската си при пълно изобилие. Теодорих се заклел, че е съгласен с това, но все пак той не щял да вдигне от тук войската си, понеже била от по-рано много изморена, и едва сега почнала да си почива. Поради това не могъл да я поведе още неотпочинала на такъв дълъг поход. Той поискал да бъде оставена сега да презимува тук при условие, че войската нямало да излезе извън градовете, които държи, и нямало да опустошава страната. Ако императорът се съгласи с всичко това при тези условия, нека изпрати при настъпването на пролетта едно лице, което да ги отведе в Дардания⁵¹⁹, и те щели да го последват веднага⁵²⁰. Той добавил още, че за пълна гаранция на това бил готов да остави обоза си и невоюващата маса в град, който императорът би посочил, да даде майка си и сестра си като заложници, а той сам щял да дойде час по-скоро с шест хиляди от най-добрите си бойци в Тракия. Той обещавал с помощта на тези бойци, с илирийски войници и с други, които императорът би му изпратил, да унищожи всички готи в Тракия при условие, ако направи това, да стане стратег вместо Теодорих⁵²¹ и да бъде допуснат да живее в столицата като ромейски гражданин. Готов бил също, ако би заповядал императорът, да отиде и в Далмация, за да възвърне Непот на престола⁵²². Адамантий обаче казал, че не бил упълномощен да се споразумява с него за нищо, докато пребивава в тази област, и трябвало предварително да се допита за това до императора. И тъй, той щял да му докладва, а Теодорих трябвало да чака, докато узнае решението на владетеля. При това положение те се разделили. Докато Адамантий се занимавал с това, в Лихнид вече се били събрали много от отредите по нареждане на стратега. Тогава някой казал на Сабиниан, че варварите между които се намирали Теодимунд, братът на Теодорих, и майка им, заедно с обозите си, с повечето си коли и с ариегарда, се спускали бавно и доста спокойно от Кандавия⁵²³, и че Сабиниан би могъл да се надява да плени повечето от тях. Тогава Сабиниан построил в боен ред конницата, която била с него, изпратил не малко пехотинци в обход през планините и ги предупредил, кога и от къде трябва да се явят. След това вечерял и като вдигнал войската си, потеглил привечер. А щом се съмняло той нападнал варварите, които били вече в движение. А Теодимунд и майка му, щом забелязали нападението, бързо си пробили път, избягали в полето и разрушили веднага моста, по който те били преминали. Този мост се издигал над дълбока пропаст, която се намирала посреди пътя. Тъй те отнели на ромеите възможността да преследват слезлите в полето варвари, а на своите — възможността да бягат. Така от отчаяние, макар и да били малко на брой, те се впуснали вкупом срещу конниците. Но когато над главите им, според уговореното, се явили пехотинците, те така почнали да бягат,

Θευδέριχος ἐπέπυστο οὐδέν^α τῶν ὑπὸ Σαβινανοῦ ἐν τῷ ὄρει πραχθέντων. τοὺς μὲν οὖν αἰχμαλώτους τοὺς μὲν εὖ-γεγονότας ἐν φυλακῇ ποιεῖται, τοὺς δὲ ἄλλους μετὰ τῆς λείας διέδωκε τοῖς στρατιώταις, ἀμύσας μέντοι πολλὰς κελεύσας ταῖς πόλεσι πρὸς τὰς τοῦ στρατοπέδου κατασκευάσαι χρεῖας, ὥς ἐλήφθησαν αὐταί, ἀπεῖπε ταῖς πόλεσι μὴδὲν ἐνοχλεῖσθαι, ὥς τὰς ἀκούσας ἔχων. μετὰ δὲ ταῦτα γράφει μὲν Ἀδαμάντιος τῷ βασιλεῖ, ὥς ὑπέσχετο, τὰ πρὸς Θευδέριχον αὐτῷ διελεγμένα, γράφει δὲ καὶ Σαβινανὸς καὶ Ἰωάννης ὁ ὑπαρχος τὰ γεγενημένα, ἐπὶ μείζον ὀγκοῦντες καὶ λέγοντες μὴ χοῖναι τι τῷ βαρβάρῳ συνθέσθαι, ὥς ἐλπίδος οὔσης ἢ κατὰ κράτος αὐτὸν ἐξελάσειν τῆς χώρας ἢ αὐτοῦ μένοντα κατακρίψεν^β. ταῦτα δεξάμενος βασιλεὺς καὶ νομίσας πόλεμον εἰρήνης αἰσχυρὰς εἶναι βελτίω^γ, πέμψας ἀνεκάλεσε τὸν πρεσβευτὴν ἐκεῖθεν^δ, κελεύσας μὴδὲν ἔτι πρὸς ἐκεῖνον συνθέσθαι, ἐλλ'εἰπεῖν Σαβινανῶ^ε καὶ Γέντονι, Γότθῳ μὲν ὄντι ἀνδρὶ, γυναῖκα δὲ Ῥωμαίαν^ς τῶν περὶ τὴν Ἥπειρον γεγαμηκότι καὶ δύναμιν ἔχοντι, ἔχεσθαι τοῦ πολέμου πάσῃ χειρὶ, ὥς οὐδὲν βασιλέως πρὸς ἐκείνους συνθησομένου. καὶ συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας ὁ Ἀδαμάντιος ἐπήνεσεν αὐτοὺς τῆς προθυμίας καὶ ἐκέλευσε γενναίως ὥσπερ πατέρα αὐτοῖς ἔχεσθαι τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ ἐκ βασιλέως ἐπαγγέλλω προσταγμα. ταῖς τε ἐλπίσιν αὐτοὺς μετεώρους ποιήσας, ὥς βασιλέως ἀεὶ πᾶσι τὴν προθυμίαν οὐκ ἄκαρπον ἔωντος, εὐφημίας^ς ἔτυχε καὶ μετὰ τιμῆς παρεπέμφθη. καὶ ὁ μὲν ἀπηλλάγη μὴδὲν πλέον ποιήσας.

α) οὐδενί O corr. Nfeb.

β) κατακρίψεν B κατακρύψειν MP.

γ) βελτίων O corr. Hoesch.

δ) ἐκεῖθεν om. X edd.

ε) σαβιανῶ E.

ς) Ρωμαίων edd.

g) εὐφημίας O corr. Hoesch.

че едни от тях, които се натъквали на конниците, били избивани от тях, а други — от тежковъоръжените. А Сабиниан, като взел техните коли, които били на брой около две хиляди, повече от пет хиляди пленници и голяма плячка, изгорил в планината някон от колите, чието свличане през толкова стръмнини било трудно, и пристигнал в Лихнид. Там той намерил Адамантий, който се бил завърнал от срещата си с Теодорих. Теодорих още не бил узнал нищо от това, което Сабиниан бил извършил в планината. Сабиниан поставил благородните пленници под стража, а другите заедно с плячката разпределил между войниците си. Той съобщил на градовете, на които бил заповядал да приготвят много коли за нуждите на войската, да не се занимават с това, тъй като взетите от варварите му били достатъчни. След това Адамантий писал на императора, както бил обещал, за разговорите си с Теодорих. Сабиниан и управителят Иоан също писали за своите дела, като ги преувеличавали твърде много и казвали, че не трябвало да се сключва никакъв договор с варварина, понеже било възможно или да го изгонят със сила от страната или да го унищожат, ако остане там. Императорът, щом получил тези писма, сметнал, че е за предпочитане война, отколкото позорен мир. Той повикал обратно пратеника си, като му заповядал да не сключва вече договор с Теодорих, но да каже на Сабиниан и на Гентон⁵²⁴, — последният бил гот, който бил женен за ромейка от Епир и разполагал с войска, — да започнат война с всички сили, понеже императорът не щял да сключи мир с готите. А Адамантий, като свикал войниците, похвалил ги за тяхната решителност, заповядал им да се бият храбро, както е обичаят на прадедите им, и прочел императорската заповед. Като им повдигнал самочувствието с надеждата, че императорът не оставял никога ненаградена ничия решителност, той бил акламиран и изпратен с почести. Така Адамантий си заминал, без да направи нещо повече.

XI. ЗОСИМ

За историка Зосим (Ζώσιμος) до нас не са достигнали никакви сведения. Единствен патриарх Фотий, като посочва заглавието на неговото съчинение, споменува, че той бил comes и exadvocatus fisci. Времето, когато той е живял, може да се определи във основа на някои косвени посочвания. Зосим е живял вероятно през втората половина на V век и поради това някои учени са склонни да го отъждествят със Зосим от Газа, който бил убит по времето на имп. Зинона (473—491).

Той е написал едно историческо съчинение в шест книги, под надслов „Нова история“ (Νέα ἱστορία), в което възнамерявал да изложи историята на римските императори от времето на Августа до свои дни. Обаче той успял да доведе своето изложение едва до 410 г. Съчинението му било издадено чак след неговата смърт. В началото — именно в книга първа — той дава накратко историята от времето на Августа до Диоклециана. Разказът по-нататък става все по-подробен. Зосим бил привърженик на древната езическа религия и застъпвал гледището, защитавано също и от Евнапий и Олимпиодор, според което упадъкът на римската империя представлял наказание от страна на боговете заради изоставянето на старата вяра. Поради това образите на християнските императори, като Константин Велики, Теодосий I и дори на Юлиан Отстъпник са обрисувани пристрастно. Общо взето, съчинението на Зосим е написано сухо, на прост език и стил. Изворите за историята на по-старата епоха са неизвестни. За събитията през IV и V век той черпил све-

ZOSIMUS

Historia nova

1. De bello a Decio contra Gothos gesto

Τῶν δὲ πραγμάτων διὰ τὴν Φιλίππου περὶ πάντα ἐκμέλειαν ταραχῆς πληρωθέντων, Σκύθαι τὸν Τάναϊν διαβάντες ἐληΐζοντο τὰ περὶ τὴν Θράκην χωρία· οἷς ἐπεξελθὼν Δέκιος καὶ ἐν πάσαις κρατήσας ταῖς μάχαις, παρελόμενος δὲ καὶ τῆς λείας ἦν ἔτυχον εἰληφότες, ἀποκλείειν αὐτοῖς ἐλευθέρῳ τὴν οἴκαδε ἀναχώρησιν, διαφθεῖραι πανώλεθρῶς διανοούμενος, ὥς ἂν μὴ καὶ αὐτοὶς ἑαυτοὺς συναγαρόντες ἐπέλθοιεν. Γάλλον δὲ ἐπιστήσας τῇ τοῦ Ταναΐδος ὄχθῃ μετὰ δυνάμεως ἀρκούσης αὐτὸς τοῖς λειπομένοις ἐπῆει. χωρούντων δὲ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κατὰ νοῦν, εἰς τὸ νεωτερίζειν ὁ Γάλλος τραπεῖς ἐπιμηγεύεται πρὸς τοὺς βαρβάρους, κοινωνῆσαι τῆς ἐπιβουλῆς τῆς κατὰ Δεκίου παρακαλῶν. ἀσμενέστατα δὲ τὸ προσταχθὲν δεξαμένων, ὁ Γάλλος μὲν τῆς ἐπὶ τῇ τοῦ Ταναΐδος ὄχθῃ φυλακῆς εἶχετο, οἱ δὲ βάρβαροι διελόντες αὐτοὺς τριχῇ διέ-

1. Zosimus, ed. Bonn., pp. 24, 16—25, 15.

денията си от Евнапий и Олимпиодор. По-късно съчинението на Зосим било използвано от Евагрий, Иоан Антиохийски, Фотий, Свидас и други византийски автори. Съчинението на Зосим е важно, защото тук е изложена на гръцки език историята на римската империя до началото на V век и ни е предадено съдържанието на загубеното съчинение на Евнапия.

Историята на Зосим е запазена в преписи, направени по текста в cod. Vatic. graec. 156, който съдържа празнини в първа, втора и пета книга. Първата част от ръкописа произхожда от XI век, втората от XII—XIII в., а третата от XIV в. Подробности за ръкописите вж. у L. Mendelssohn, *Zosimi comitis... historia nova* (Lipsiae 1887), pp. XXI—XXV.

ИЗДАНИЯ

Zosimi comitis et exadvocatus fisci historia nova, ed. L. Mendelssohn (Lipsiae 1887). — Editio I. Bekker: CB (Bonnae 1.37). Извадките и преводът са направени по това издание.

КНИЖНИНА

Christ—Schmid—Stählin, op. c., II 2, pp. 1037—1038. — Croiset, op. c., V, pp. 1014—1016. — Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, pp. 364—365. — Извадки от Зосимовото съчинение в руски превод и обяснителни бележки са дадени у Латышев, Известия: ВДИ, 1948, кн. 4, сс. 274—288.

ЗОСИМ

Нова история

1. Войните на император Деций с готите⁵²⁵

Когато държавата се намирала изцяло в пълно безредие поради нехайството на Филип⁵²⁶, скитите⁵²⁷ минали Танаис⁵²⁸ и ограбвали селищата в Тракия. Срещу тях излязъл Деций, победил ги във всички сражения, отнел им дори част от плячката, която били взели, и се опитал да им попречи да се върнат в селищата си, понеже възнамерявал да ги унищожи до крак, за да не могат да се съберат и отново да нахлуят. [Деций], като оставил Гал⁵²⁹ да пази брега на Танаис с достатъчно войска, сам потеглил с останалите войски. А Гал, като видял, че работите се развиват според желанието му, решил да направи преврат. Той повел преговори с варварите и ги подканвал да вземат участие в заговора срещу Деций.

ταξαν ἐν τῇ τότῳ τὴν πρώτην μοῖραν, οὗ προβέβλητο τέλος. τοῦ Δεκίου δὲ τοὺς πολλοὺς αὐτῶν διαφθείραντος, τὸ δεύτερον ἐπεγένετο τάγμα τροπέντος δὲ καὶ τούτου, ἐκ τοῦ τρίτου τάγματος ὀλίγοι πληροῖον τοῦ τέλους ἐπεφάνησαν. τοῦ δὲ Γάλλου διὰ τοῦ τέλους ἐπ' αὐτοὺς ὁρμῆσαι τῷ Δεκίῳ σημειώσαντος, ἀγνοία τῶν τόπων ἀπερισκέπτως ἐπελθὼν, ἐμπαγείς τε ἅμα τῇ σὺν αὐτῷ δυνάμει τῷ πηλῷ καὶ πανταχόθεν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀκοντιζόμενος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ διεφθάρη, διαφυγεῖν οὐδενὸς δυνηθέντος. Δεκίῳ μὲν οὖν ἀριστα βεβασιλευκότι τέλος τοιόνδε συνέβη.

2. De incursionibus Gothorum in fines Thraciae

Παρελθόντος δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Γάλλου, καὶ συναναδείξαντος ἑαυτῷ τὸν παῖδα Οὐόλουσιανὸν βασιλέα, μόνον τε οὐχὶ βοῶντος ὡς ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτοῦ Δέκιος μετὰ τοῦ στρατεύματος διεφθάρη, τὰ τῆς εὐημερίας τῶν βαρβάρων αὔξην ἐλάμβανεν· οὐ γὰρ μόνον ἐπανελθεῖν αὐτοῖς εἰς τὰ οἰκεία ξυνηχῶρει μετὰ τῆς λείας ὁ Γάλλος, ἀλλὰ καὶ χρημάτων τι μέτρον ἔτους ἐκάστου χορηγεῖν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, οἳ μάλιστα τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν. ἐνεδίδου κατ' ἐξουσίαν ἀπάγειν, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῆς ἐν Θράκῃ Φιλιππουπόλεως ἀλούσης ἔτυχον εἰλημμένοι — — — ἐκμελῶς δὲ τοῦ Γάλλου τὴν ἀρχὴν μεταχειριζόμενον, Σκυθὰι πρῶτον μὲν τὰ πλησιόχωρα σφίσι συνετάραττον ἔθνη, προϊόντες δὲ ὁδῷ καὶ τὰ μέχρι θαλάττης αὐτῆς ἐληΐζοντο, ὥστε μηδὲ ἐν ἔθνος Ῥωμαίοις ὑπήκοον ἀπόρρητον ὑπὸ τούτων καταλειφθῆναι, πᾶσαν δὲ ὡς εἰπεῖν ἀτείχιστον πόλιν καὶ τῶν ὠχυρωμένων τείχεσι τὰς πλείους ἁλῶναι. οὐχ ἦσαν δὲ τοῦ πανταχόθεν ἐπιβρίσαντος πολέμου καὶ ὁ λοιμὸς πόλεσιν τε καὶ κώμαις ἐπιγενόμενος, εἴ τι λελειμμένον ἦν ἀνθρώπων γένος, διέφθειρεν, οὐπω πρότερον ἐν τοῖς φθάσαι χρόνοις τοσαύτην ἀνθρώπων ἀπώλειαν ἐργασάμενος.

Ἐν τούτοις δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, καὶ τῶν κρατούντων οὐδαμῶς οἷων τε ὄντων ἀμῦναι τῷ πολιτεύματι, πάντα δὲ τὰ τῆς Ῥώμης ἔξω περιορώντων, αὐτῆς Γότθοι καὶ Βορανοὶ καὶ Οὐρουνοῦνδοι καὶ Κάρποι τὰς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐληΐζοντο πόλεις, εἴ τι περιλειμμένον ἦν οἰκειούμενοι.

3. De Thessalonicae obsidione a Gothis

Παρελθὼν δὲ Οὐαλεριανὸς κοινῇ γνώμῃ πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν σπουδῇ ἐποιεῖτο τὰ πράγματα εὖ διαθεῖναι. Σκυθῶν δὲ ἐξ ἡθῶν ἀναστάντων καὶ Μαρκομανῶν πρὸς τούτοις ἐξ ἐφόδου τὰ πρόσσκινα τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ χωρία λεηλατούντων, εἰς ἔσχατον μὲν ἡ Θεσσαλονίκη περιέστη κινδύνου, μόλις δὲ καὶ σὺν πόνῳ πολλῷ τῆς πολιορκίας λυθείσης τῶν ἔνδον καρτερῶς ἀντισχόντων, ταραχαῖς ἡ Ἑλλὰς ἐξητάζετο πᾶσα. καὶ Ἀθηναῖοι μὲν τοῦ τείχους ἐπεμελοῦντο μηδεμῆς, ἐξότε Σύλλας τοῦτο διέφθειρεν, ἀξιωθέντος φροντίδος, Πελοποννήσιοι δὲ τὸν Ἰσθμὸν διετείχισον, κοινῇ δὲ παρὰ πάσης φυλακῇ τῆς Ἑλλάδος ἐπ' ἀσφαλείᾳ τῆς χώρας ἐγίνετο.

4. De incursione Gothorum in Chalcedonem

Τῶν δὲ ὁμορούντων Σκυθῶν θεασαμένων τὸν πλοῦτον ὃν ἐπηγάγοντο, καὶ εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθόντων τοῦ δοῦσαι τὰ παραπλήσια, πλοῖα μὲν κατεσκευά-

2. Ibidem, pp. 25, 15—27, 3.

3. Ibidem, pp. 28, 17—29, 5.

4. Ibidem, pp. 32, 18—33, 10.

След като варварите приели със задоволство предложението, Гал продължавал да пази брега на Танаис, а варварите се разделили на три отряда. Те разположили първия отряд в едно място, пред което имало тресавище⁵³⁰. Деций, като унищожил повечето от тях, нападнал втория отряд. Когато и този отряд бил обърнат в бягство, появили се неколцина от третия отряд, близо до тресавището. Деций, без да познава местността, необмислено се втурнал срещу тях, понеже Гал му бил съобщил да ги нападне през тресавището, обаче загинал в тинята заедно с войската си. Отвсякъде обстрелван от варварите, той загинал заедно с тях, които го придружавали, без да може някой да избяга. И тъй, такъв е бил краят на Деций, който бил отличен цар.

2. Готски нападения в Тракия⁵³¹

Когато властта преминала в ръцете на Гал и той назначил сина си Волусиан⁵³² за свой съуправител⁵³³, той почти разгласил, че Деций загинал заедно с войската поради неговия заговор. Тогава щастието на варварите се усмихнало, защото Гал не само че им позволил да се завърнат по домовете си с плячката, но и обещал да им плаща всяка година известна сума пари. Той им позволил свободно да отвлекат пленниците, които били предимно от благородни семейства. Повечето от тях били заловени в превзетия тракийски град Филипопол⁵³⁴ — — — . Понеже Гал управлявал нехайно държавата, скитите отначало безпокоели съседните народи и, като продължавали своето нашествие, опустошавали земите дори до самото море⁵³⁵, та не останал неограбен нито един подвластен на римляните народ, и така да се каже всички неукрепени градове и повечето от укрепените били превзети. Пък и чумата, която нападнала градове и села, погубвала не по-малко от тежката във всяко отношение война онова, което било останало от населението. Порано тя никога не била поразявала толкова много люде.

При това положение на нещата императорите⁵³⁶ не могли по никакъв начин да защитят държавата и пренебрегвали всичко, каквото било извън Рим. Поради това готи, бораи⁵³⁷, уругунди⁵³⁸ и карпи опустошавали отново градовете в Европа⁵³⁹ и си присвоявали каквото било останало.

3. Готите обсаждат Солун⁵⁴⁰

Валериан⁵⁴¹, като получил по общо желание властта над цялата държава, залягал да оправя работите. Но когато скитите се вдигнали от своите земи, а и маркоманите⁵⁴² нахлули в съседните на римската държава земи и ги ограбвали, Солун⁵⁴³ изпаднал в извънредно голяма опасност. Когато обсадата на тоя град с голяма мъка едва била премахната, благодарение на силната съпротива на гражданите, за цяла Елада настъпило безпокойство. И атиняните се погрижили за градската стена, на която не били обръщали никакво внимание, откак Сула я разрушил⁵⁴⁴, а пелопонесците преградили със стена Провлака⁵⁴⁵. И от цяла Елада била уредена обща охрана за безопасността на страната.

ζετο, τῶν συνόντων αὐτοῖς αἰχμαλώτων ἢ ἄλλως κατ' ἐμπορίαν ἐπιμυγνυμένων ὑπουργησάντων εἰς τὴν τούτων δημιουργίαν, τὸν αὐτὸν δὲ τοῖς Βορανοῖς τρόπον ποιήσασθαι τὸν ἔκπλουν οὐκ ἔγνωσαν ὥς μακρὸν ὄντα καὶ δύσκολον καὶ διὰ τόπων ἤδη πεπορθημένων. ἀναμείναντες δὲ τὸν χειμῶνα, τὸν Εὐξεινον πόντον ἐν ἀριστερᾷ καταλιπόντες, τῆς περὶ δυνάμεως αὐτοῖς διὰ τῶν ἡϊόνων κατὰ τὸ παρεῖκον συμπαραθεούσης, Ἰστρον καὶ Τομέα καὶ Ἀγχίαλον κατὰ τὸ δεξιὸν παραμείψαντες μέρος ἐπὶ τὴν Φιλεαίναν ἔβησαν λίμνην, ἣ κατὰ δυτικὰς τροπὰς Βυζαντίου πρὸς τῷ Πόντῳ διάκειται. γινόντες δὲ τοὺς ταύτης ἀλίεας ἐν τοῖς ἔλεσι τοῖς ἐπικειμένοις τῇ λίμνῃ μετὰ τῶν ὄντων αὐτοῖς πλοίων ἀποκρυβέντας, ὁμολογίᾳ παραστησάμενοι καὶ τὴν περὶ δύναμιν ἐμβιβάσαντες ἐπὶ τὴν διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ μεταξὺ Βυζαντίου καὶ Χαλκηδόνος ἐχώρουν διάβασιν.

5. De bello Gallieni contra Gothos

Τῶν δὲ Σκυθῶν τὴν Ἑλλάδα κάκιστα διαθέντων καὶ τὰς Ἀθήνας αὐτὰς ἐκπολιορκησάντων, Γαλληνὸς μὲν ἐπὶ τὴν πρὸς τούτους μετῆι μάχην ἤδη τὴν Θράκην καταλαβόντας.

6. De Gothis a Claudio victis

Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον Σκυθῶν οἱ περιλειφθέντες, ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐπαρθέντες ἐφόδων, Ἐρούλους καὶ Πεύκας καὶ Γότθους παραλαβόντες καὶ περὶ τὸν Τύραν ποταμὸν ἀθροισθέντες, ὅς εἰς τὸν Πόντον εἰσβάλλει, ναυπηγησάμενοι πλοῖα ἑξακισχίλια καὶ τούτοις ἐμβιβάσαντες δύο καὶ τριάκοντα μυριάδας, ἄρσαντες διὰ τοῦ Πόντου, Τομέι μὲν τειχίρει πόλει προσβαλόντες ἀπεκρούσθησαν, προσελθόντες δὲ καὶ ἐπὶ Μαρκιανούπολιν, ἣ Μυσίας ἐστίν, ἀναβάντες καὶ ταύτης διαμαρτιόντες ἔπλεον ἐπὶ τὸ πρόσω, κατὰ πρύμναν τὸν ἄνεμον ἔχοντες. ἐπεὶ δὲ τὰ στενὰ τῆς Προποντίδος κατέλαβον, τότε δὴ τῶν νεῶν τὸ πλῆθος ἐνεγκεῖν τὴν τοῦ ροῦ ταχυτῆτα μὴ δυνάμενον ἀλλήλοις τὰ πλοῖα προσήρατε, καὶ ἐφέρετο τὰ σκάφη σὺν οὐδενὶ κόσμῳ, τῶν κυβερνητῶν μεθιέντων τοὺς ὄψακας, ὥστε τὰς μὲν καταδύναι αἰτάνδρους, τινὰς δὲ καὶ ἀνδρῶν ἐρήμους δεκτεῖλαι, πλήθους πολλοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ πλοίων ἀπολλόμενον. διὰ τοι τοῦτο τοῦ μὲν στενοῦ τῆς Προποντίδος ὑπανεχώρουν οἱ βάρβαροι, τὴν δὲ ἐπὶ Κύζικον ἔπλεον. ἄπρακτοι δὲ διεκπεσόντες καὶ παραπλεύσαντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἄχοι τε τοῦ Ἀθῶ παρενεχθέντες, κάκεισε τῶν πλοίων ἐπιμέλειαν ποιησάμενοι, Κασάνδρειαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν. μηχανὰς δὲ τοῖς τείχεσι προσαγαγόντες καὶ παρὰ βραχὺ τοῦ ταύτας ἐλεῖν ἐλθόντες, ἐπειδὴ τὸν βασιλέα προσέγειν ἐπύθοντο, εἰς τὴν μεσόγειαν ἀναβάντες τὰ περὶ Λοβήρον καὶ Πελαγονίαν ἐληίζοντο πάντα χωρία. ἐς ἃ δὴ τρισχιλίους ἀποβαλόντες εἰς τὴν τῶν Δαλματῶν ἵππον ἐμπεπτωκότες, τοῖς λειπομένοις πρὸς τὴν οὖσαν ἅμα τῷ βασιλεῖ διηγωνίζοντο δύναμιν. μάχης δὲ γενομένης, ἐξ ἑκατέρου τε μέρους πεσόντων, ἐτρέποντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι, διὰ δὲ ἀγρίπτων αὐτοῖς ὁδῶν ἀπροσδοκίτοις ἐπιπεσόντες πέντε τῶν βαρβάρων μυριάδας διέφθειραν. μοῖρα δὲ τῶν Σκυθῶν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα περιπλείσασα τοὺς ταύτη τόπους ἐληίζετο. πόλεις μὲν ἐπιέναι μὴ δυναμένη τῷ φθῆναι ταύτας

5. Ibidem, p. 36, 16—18.

6. Ibidem, pp. 38, 17—41, 19.

4. Походът на готите към Халкидон⁵⁴⁶

Скитите, като видели богатството, което съседите им си докарвали от похода, пожелали и те да сторят същото. Те си приготвили кораби с помощта на пленници или на търговците, които ги посещавали. Обаче те решили да не предприемат похода по море по същия начин както бораните⁵⁴⁷, понеже пътят бил дълъг, мъчен и минавал през вече опустошени места. Когато настъпила зимата те оставили Евксинския понт вляво, като сухопътната войска се движела, доколкото било възможно, заедно с кораби край брега. Те минали отдясно на Истрос⁵⁴⁸, Томи⁵⁴⁹ и Анхиало⁵⁵⁰ и стигнали при езерото Филиатина⁵⁵¹, което се намира до Евксинския понт, на запад от Византион⁵⁵². Когато узнали, че тамошните рибари се били скрили с корабите си в съседни на езерото блата, те се споразумели с тях и като натоварили сухопътните си войски на корабите им, преминали протока между Византион и Халкидон⁵⁵³.

5. Галиен воюва с готите⁵⁵⁴

Когато скитите докарвали Гърция в извънредно тежко положение и обсадили самата Атина, Галиен⁵⁵⁵ потеглил на война срещу тях, след като те вече били завзели Тракия.

6. Походът на готите и поражението им от имп. Клавдий II⁵⁵⁶

По това време останалите скити, поощрени от предприетите по-рано нападения, се съюзили с херулите⁵⁵⁷, певките⁵⁵⁸ и готите, събрали се при реката Тирас⁵⁵⁹, която се влива в Черно море, и като построили шест хиляди кораба⁵⁶⁰, на които качили триста и двадесет хиляди души⁵⁶¹, отплували през Черно море. Те нападнали укрепения град Томи, но като били отблъснати, продължили пътя си и достигнали до Марцианопол⁵⁶², който се намира в Мизия, но и тук претърпели неуспех и карани от благоприятен вятър отплували по-нататък. Когато достигнали теснините на Пропонтида⁵⁶³, големият брой кораби не можал да устои на бързото течение. Те се блъскали един о друг и се носели без всякакъв ред, понеже кормчиите изпуснали кормилата. Едни от тях потънали заедно с хората, а други били изхвърлени на брега без хората. Така загинали много хора и кораби. Поради това варварите се изтеглили от теснините на Пропонтида и отплували за Кизик. Те го изоставили, без да постигнат нещо, и преминали през Хелеспонт, като стигнали дори до Атон. След като си поправили тук корабите, те почнали да обсаждат Касандра⁵⁶⁴ и Солун. Те докарвали обсадни машини при стените и насмалко щели да превземат тия градове. Но като узнали, че императорът се приближава, те навлезли във вътрешността и ограбили всички селища около Добер⁵⁶⁵ и Пелагония⁵⁶⁶. Там те попаднали на далматинската конница и загубили три хиляди души. Останалите им части се сражавали с войската, която била заедно с императора. В завързалото се сражение паднали мнозина от двете страни. Римляните били обърнати в бягство, но после неочаквано

τειχῶν τε καὶ τῆς ἄλλης ἀσφαλείας φροντίδα ποιήσασθαι, τοὺς δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς εὐρισκομένους ἀπάγουσα — — —

Τῆς Αἰγύπτου τοίνυν ὑπὸ Παλμυρηνοῖς γενομένης, οἱ ἐκ τῆς ἐν Ναύσσῳ Κλαυδίου καὶ Σκυθῶν μάχης περιλειφθέντες, προβαλλόμενοι τὰς ἀμάξας, ὡς ἐπὶ Μακεδονίαν ἐχώρουν, σπάνει δὲ τῶν ἐπιτηδείων λιμῶ πιεζόμενοι διεφθίροντο αὐτοὶ τε καὶ τὰ ὑποζύγια. προάγουσι δὲ αὐτοῖς ἡ Ῥωμαίων ἵππος ὑπαντάσασα, πολλοὺς τε ἀνελούσα, τοὺς λοιποὺς ἐπὶ τὸν Αἶμον ἀπέστρεψε. κικλινθέντες δὲ τοῖς Ῥωμαίων στρατοπέδοις οὐκ ὀλίγους ἀπέβαλον. ἐπεὶ δὲ διαστάντων πρὸς ἑαυτοὺς πεζῶν τε καὶ ἱππέων ἐδόκει βασιλεῖ τοὺς πεζοὺς τοῖς βαρβάρους διαμαχεσάσθαι, καρτερᾶς γενομένης μάχης ἐτρέποντο Ῥωμαῖοι καὶ ἀναιρεθέντων οὐκ ὀλίγων, ἡ ἵππος ἐπιφανεῖσα μετρίαν αὐτοῖς τὴν τοῦ πταίσματος πεποίηκεν αἰσθήσιν.

7. De peste inter Gothos

Πρόσω δὲ τῶν Σκυθῶν ἐλασάντων καὶ Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπακολουθούντων, οἱ Κρήτην καὶ Ῥόδον περιπλεύσαντες βάρβαροι πρᾶξαντες οὐδὲν ἀφηγήσεως ἄξιον ἀνεχώρησαν. λοιμοῦ δὲ κατασχόντος ἅπαντας αὐτούς, οἱ μὲν κατὰ Θράκην οἱ δὲ κατὰ Μακεδονίαν ἐφθάρησαν. ὅσοι δὲ διεσώθησαν, ἡ τάγμασι Ῥωμαίων συνηριθμήθησαν ἢ γῆν λαβόντες εἰς γεωργίαν ταύτην προσεκατέρτησαν. ἡφαμένου δὲ τοῦ λοιμοῦ καὶ Ῥωμαίων, ἀπέθανον μὲν πολλοὶ τοῦ στρατεύματος, τελευτᾷ δὲ καὶ Κλαύδιος, ἐν πάσαις διαπρέψας ταῖς ἀρεταῖς καὶ πολὺν ἑαυτοῦ πόθον τοῖς ὑπηκόοις ἐναποθέμενος.

8. Bastarni in Thracia collocati sunt

Βαστάρνας δέ, Σκυθικὸν ἔθνος, ὑποπεσόντας αὐτῷ προσέμενος κατώκισε Θρακίους χωρίους καὶ διετέλεσαν τοῖς Ῥωμαίων βιοτεύοντες νόμοις.

9. De Sauromatorum invasione citra Istrum

Κωνσταντῖνος δὲ πυνθόμενος Σαυρομάτας τῇ Μαιώτιδι προσοικοῦντας λίμνῃ, ναοὶ διαβάντας τὸν Ἰστρὸν, τὴν οὖσαν ὑπ' αὐτῷ ληΐζεσθαι χώραν, ἤγεν ἐπ' αὐτοὺς τὰ στρατόπεδα. συναντησάντων δὲ καὶ τῶν βαρβάρων αὐτῷ μετὰ Ῥαυσιμόδου τοῦ σφῶν βασιλεύοντος, τὴν ἀρχὴν οἱ Σαυρομάται προσέβαλλον πόλει φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐχούσῃ, ἥς τὸ μὲν ἀπὸ γῆς ἀνατρέχον εἰς ὕψος τοῦ τείχους ἐκ λίθων ὤκοδόμητο, τὸ δὲ ἀνωτέρω ξύλινον ἦν. οἰηθέντες τοίνυν οἱ Σαυρομάται ῥᾶστα τὴν πόλιν αἰρήσειν, εἰ τοῦ τείχους ὅσον ξύλινον ἦν καταφλέξαιεν, πῦρ τε προσήγον καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ τείχους ἐτόξευον. ἐπεὶ δὲ οἱ ἐφρεστώτερες τοῖς τείχεσι βέλεσί τε καὶ λίθοις τοὺς βαρβάρους ἐξ ὑπερδεξίων βάλλοντες ἔκτεινον, ἀπαντήσας Κωνσταντῖνος καὶ κατὰ νότον τοῖς βαρβάρους ἐπιπεσὼν πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε τοὺς δὲ πλείους ἐξώγρησεν, ὥστε τοὺς λειπομένους φυγεῖν. Ῥαυσίμοδος δὲ τὸ πολὺ μέρος ἀποβαλὼν τῆς δυνάμεως, ἐς τὰς ναῦς ἐμβὰς ἐπεραιούτο τὸν Ἰστρὸν, διανοούμενος καὶ αὐθις τὴν Ῥωμαίων ληΐζεσθαι χώραν. ὅπερ ἀκούσας ὁ Κωνσταντῖνος ἐπηκολούθει, τὸν Ἰστρὸν καὶ αὐτὸς διαβάς, καὶ συμφυγοῦσι πρὸς τινα λόφον ὕλας ἔχοντα πυκνὰς ἐπιτίθεται, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, ἐν οἷς καὶ Ῥαυσίμοδον αὐτόν, πολλοὺς δὲ ζωγρίας

7. Ibidem, pp. 41, 19—42, 5.

8. Ibidem, p. 61, 19—21.

9. Ibidem, pp. 85, 13—86, 14.

през непроходими пътища нападнали варварите и избили от тях петдесет хиляди души⁵⁶⁷. Една част от скитите отплували покрай Тесалия и Елада и ограбили тамошните места. Те не успели да нападнат градовете, които се били погрижили предварително да си направят стени и други защитни средства, но отвлекли хората, които се намирали на полетата. — — —

Когато Египет попаднал под властта на палмирците, скитите, които опцели от сражението срещу Клавдий⁵⁶⁸ при Ниш, потеглили към Македония, като използвали колите си за прикритие. Обаче поради липса на храни били измъчвани от глад и те самите и впрегатният добитък. Като напреднали по-нататък, скитите били посрещнати от римската конница, която избила мнозина от тях, а останалите отблъснала към Хемус. Обградени от римската войска, мнозина загинали. Понеже императорът решил пехотата да бъде отделена от конницата и сама да продължи сражението срещу варварите, в завързалото се сражение римляните били обърнати в бягство. Но след като били избити мнозина, конницата се появила и спасила войската от пълно поражение.

7. Чума всред готите

Когато скитите се движели напред, а римляните ги следвали, варварите, които обиколили с корабите си Крит и Родос, се завърнали без да извършат нещо, което да заслужава да се разкаже. Но когато чумата нападнала всички, едни умрели в Тракия, а други в Македония. Тези, които се спасили, или били включени в римските кохорти, или получили земя за обработване и се установили в нея. Когато чумата засегнала и римляните, загинали много войници. Умрял и Клавдий, който се отличавал с всякакви добродетели и бил много обичан от своите поданици.

8. Заселване на бастарни в Тракия⁵⁶⁹

Императорът⁵⁷⁰ приел скитското племе бастарни⁵⁷¹, които му се подчинили, и ги заселил в тракийските земи. И тъй те започнали да живеят изцяло по римски обичаи.

9. Савроматите нахлуват отсам Дунава⁵⁷²

Когато узнал, че савроматите⁵⁷³, които живеели при Меотидското езеро⁵⁷⁴, били преминали Истър с кораби и ограбили подвластната му земя, Константин⁵⁷⁵ повел войските си срещу тях. Тогава варварите излезли срещу него под предводителството на царя си Раусимод⁵⁷⁶. Савроматите отначало се опитали да нападнат един достатъчно защитен град. Тази част от стената му, която се издигала от земята нагоре, била построена от камъни, а горната част била дървена. Поради това савроматите мислели, че ще превземат много лесно града, ако изгорят дървената част на стената. Те донесли

ἐλὼν τὸ περιλειφθὲν πλῆθος χεῖρας ἀνατεῖναν ἐδέξατο, καὶ μετὰ πλῆθους αἰχμαλώτων ἐπαυήει πρὸς τὰ βασιλεια.

10. De bello inter Licinium et Constantinum

Διανείμας δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐχώρει, καὶ τὸν ἐν ταύτῃ λιμένα πρότερον οὐκ ὄντα κατασκευάσας ἐπὶ τὸν πρὸς Λικίνιον αὐτῆς παρεσκευάζετο πόλεμον. καὶ τριηκόντοροι μὲν εἰς διακοσίας κατασκευάσθησαν, ναῦς δὲ φορτίδες συνήχθησαν πλέον ἢ διαχίλια, πεζὸς δὲ στρατὸς εἰς δώδεκα μυριάδας, ἡ ναῦς καὶ ἵππος μυρία. Λικίνιος δὲ Κωνσταντῖνον ἀκούσας ἐν παρασκευαῖς εἶναι, διέπεμπεν ἀγγέλους κατὰ τὰ ἔθνη πλοῖα πολεμικὰ καὶ δυνάμεις πεζὰς τε καὶ ἱππικὰς εὐτορεπεῖς ποιῆσαι κελεύων. καὶ σὺν παντὶ τάχει τριήρεις ἐξέπεμπόν· ἱ Αἰγύπτιοι μὲν ὀγδοῖκοντα, Φοίνικες δὲ τὰς ἴσας, Ἰῶνες δὲ καὶ Λαυριεῖς οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐξήκοντα, Κύπριοι δὲ τριάκοντα καὶ Κᾶρες εἴκοσι, Βυθινοὶ δὲ τριάκοντα, καὶ πεντήκοντα Αἰβύνης. ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἦν πεντεκαδεκά πον μυριάδων, ἱππεῖς δὲ πέντακισχίλιοι τε καὶ μύριοι· τούτους Φρυγία καὶ Καππαδοκία παρεῖχεν. ὁρμίσθησαν δὲ αἱ νῆες ἐν τῷ Πειραιεῖ μὲν αἱ Κωνσταντίνου, κατὰ δὲ τὸν Ἑλλήσποντον ὡς Λικίνιος εἶχεν. οὕτω τῶν ναυτικῶν τε καὶ πεζῶν ἐκατέρω ταχθέντων, ὁ μὲν Λικίνιος ἐν Ἀδριανουπόλει τῆς Θράκης τὸ στρατόπεδον εἶχε, Κωνσταντῖνος δ' ἐκ τοῦ Πειραιῶς τὰς ναῦς μετεπέμπετο, κατὰ τὸ πλέον ἐκ τῆς Ἑλλάδος οὖσας, ἐκ δὲ τῆς Θεσσαλονίκης ἅμα τῷ πεζῷ προελθὼν παρὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Ἑβρου ποταμοῦ, τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐν ἀριστερᾷ ἰόντος, ἴσισα σπέδενεν, ἐκτάξαντος δὲ καὶ τοῦ Λικινίου τὴν δύναμιν ἀπὸ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως ὄρους ἄχρι σταδίων διακοσίων, καθ' ὃ Τωνος εἰς [] ποταμὸς τῷ Ἑβρῷ συμβάλλει, συγχρὰς μὲν ἡμέρας ἀλλήλοις ἀνθεκαθέζετο τὰ στρατόπεδα, κατανοήσας δὲ ὁ Κωνσταντῖνος ὅτι μάλιστα στενωπότης ἐστὶν ὁ ποταμὸς ἐαυτοῦ, τοιούτῃ τι μηχανᾶται. ξύλα κατάγειν ἐκ τοῦ ὄρους ἐπέταττε τῷ στρατοπέδῳ καὶ σχοίνους πλέκειν ὡς δὴ μέλλον ζευγνύναι τὸν ποταμὸν καὶ ταύτῃ διαβιβάζειν τὸ στρατεύμα. οὕτω δὲ βουκολήσας τοὺς ἐναντίους, ἀνελθὼν ἐπὶ τινα λόφον ὕλας συνεχεῖς ἔχοντα, καλύπτειν τοὺς ἐντὸς ὄντας αὐτῶν δυναμένους, ἐγκατέστησεν αὐτόθι πεζοὺς μὲν τοξότας πεντακισχίλους, ἱππέας δὲ ὀγδοῖκοντα. δώδεκα δὲ παραλαβὼν ἱππέας, ἅμα τοῖς ταῖς διὰ τοῦ στενοῦ, καθ' ὃ μάλιστα διαβατὸς ὁ ποταμὸς ἦν, ὑπερβὰς τὸν Ἑβρον ἀδόκητος ἐμπίπτει τοῖς πολεμίοις, ὥστε πεσεῖν μὲν τνας, πολλοὺς δὲ φρυγεῖν προτροπάδην, τοὺς δ' ἄλλους πρὸς τὸ αἰγνίδιον κατατεπληγμένους ἐοτάναι κελύφοντος ἐπὶ τῷ τῆς δαβάσεως ἀδοκήτῳ. ἐπ' ἀδείας δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἱππέων περαιωνθέντων καὶ ἐξῆς παντὸς τοῦ στρατεύματος, πολλὸς μὲν ἐγένετο φόνος (ἔπεσον γὰρ μυριάδες πον τρεῖς καὶ τετρακισχίλιοι), τοῦ ἡλίου δὲ πρὸς δύσιν ὄντος ὁ μὲν Κωνσταντῖνος [ὡς] ἐλάμβανε τὰ στρατόπεδα, Λικίνιος δέ, ὅσους οἷός τε γέγονε τῶν οἰκείων ἀναλαβὼν, ἤλανε διὰ τῆς Θράκης, ὡς ἂν τὸ ναυτικὸν καταλάβοι. ἡμέρας δὲ γενομένης, πάντες ὅσοι τοῦ Λικινίου στρατεύματος κατὰ τὸ ὄρος ἢ εἰς φάραγγας ἔτυχον πεφνευγότες, ἐξέδοσαν ἑαυτοὺς Κωνσταντίνῳ μετὰ τῶν ἀπολεφθέντων τῆς Λικινίου φυγῆς.

11. Constantinus civitatem exercitumque reformat

Κωνσταντῖνος δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὐσαν ἐς τέσσαρας διεῖλεν ἀρχάς. ὑπάρχῳ γὰρ ἐν τῇ Αἰγυπτίῳ ἵπασαν πρὸς τῇ Πενταπόλει

10. Ibidem, pp. 86, 15—88, 16.

11. Ibidem, pp. 98, 15—99, 18

огън и стреляли срещу тях, които били на стената. Но докато защитниците на стената избивали варварите със стрели и камъни, които те хвърляли отвисоко, Константин се появил и нападнал изотзад варварите. Той избил мнозина от тях и пленил още повече души, а останалите избягали. А Раусимод, като загубил по-голямата част от войската си, качил се на корабите си и преминал [отвъд] Истър, с намерение отново да ограби ромейската земя. Като чул това, Константин го последвал, преминал и той Истър и нападнал избягалите [савромати] при някакъв хълм с гъста гора. Той избил мнозина от тях, между които бил и самият Раусимод, и мнозина пленил. Той приел останалата част, която протягала ръце за милост, и [така] се завърнал с голям брой пленници в столицата си.

10. Войната между Лициний и Константин

[Константин], след като разпределил [пленниците] по градовете, се отправил за Солун. Тук той построил пристанище, каквото порано нямало, и се готвел отново за война срещу Лициний⁵⁷⁷. Били построени около двеста кораба с по тридесет гребла, били събрани повече от две хиляди товарни кораба, до сто и двадесет хиляди пехотна войска и десет хиляди моряци и конници. А Лициний, като узнал, че Константин се готви за война, изпратил вестители до [разните] народи и им заповядал да поставят в боева готовност военни кораби и пехотни и конни войски. Египтяните му изпратили с най-голяма бързина осемдесет триери, финикийците — също толкова, йонийците и дорийците, които живеели в Азия, — шестдесет, кипърците — тридесет, карите — двадесет, витинците — тридесет и ливийците — петдесет. Пехотната войска била около сто и пет хиляди души, а конницата — петдесет хиляди. Тези войски били доставени от Фригия и Кападокия. Корабите на Константин били хвърлили котва в Пирея, а тези на Лициний — при Хелеспонт. След като и двете страни наредили така морските и пехотните си войски, Лициний се установил на стан в тракийския Адрианопол, а Константин повикал от Пирея корабите, от които по-голямата част била от Гърция, и като потеглил от Солун заедно с пехотната си войска, се установил на стан покрай брега на реката Хебър, която тече наляво от Адрианопол. След това и Лициний заел с войската си планината⁵⁷⁸, която отстои на около двеста стади от града, гдето реката Тонос⁵⁷⁹ се влива в Хебър. Войските стояли една срещу друга много дни. Константин, като видял мястото, където реката е най-тясна, измислил да направи следното. Той заповядал на войската да свлече от планината дървета и да изплете въжета, като че ли възнамерявал да свърже с мост двата бряга на реката и да прекара по него войската си. Като измамил по този начин противниците си, той се изкачил на някакъв хълм покрит с гъсти гори⁵⁸⁰, които могли да скрият настанените вътре люде, и поставил там 15,000 пехотинци стрелци и осемдесет конника. После взел със себе си 12 конника и като преминал заедно с тях Хебър на тясното място, гдето реката могла да се премине, нападнал неочаквано неприятелите, така че едни паднали убити, много други избягали стремглаво, а остана-

Λιβύης καὶ τὴν ἐφ' ἧς ἄχρι Μεσοποταμίας καὶ προσέει γε Κίλικας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀρμενίους καὶ τὴν παράλιον ἔπασαν ἀπὸ Παμφυλίας ἄχρι Τραπεζοῦντος καὶ τῶν παρὰ τὸν Φᾶσιν φρουρίων παρέδωκε, τῷ αὐτῷ καὶ Θράκην ἐπιτρέψας Μυσίαν τε μέχρι Αἴμου^α καὶ Ῥοδόπης καὶ μέχρι Δοβήρου^β πόλεως δοριζομένην, καὶ Κύπρον μέντοι καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους δίχα Δήμνον καὶ Ἰμβρον καὶ Σαμοθράκης· ἑτέρῳ δὲ Μακεδόνας καὶ Θεσσαλοὺς καὶ Κρήτας καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρας Ἡπείρους, καὶ πρὸς ταύταις Ἰλλυριοὺς καὶ Δάνας καὶ Τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς Βαλερίας Παίονας, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω Μυσίαν· τῷ δὲ τρίτῳ τὴν Ἰταλίαν ἔπασαν καὶ Συκελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε Σαρδόνα καὶ Κύρνον καὶ τὴν ἀπὸ Σύρτειον Κυρήνης ἄχρι Λιβύην, τῷ δὲ τετάρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς Ἀλπεῖς Κελτοὺς τε καὶ Ἰβήρας πρὸς τῇ Βρετανικῇ νήσῳ. ταύτῃ διελόμενος τὴν τῶν ὑπάρχων ἀρχὴν καὶ ἄλλοις τρόποις ἐλαττώσαι ταύτην ἐσπεύδασεν· ἐφεστῶτων γὰρ τοῖς ἀπανταχοῦ στρατιώταις οὐ μόνον ἑκατοντάρχων καὶ χιλιάρχων, ἀλλὰ καὶ τῶν λεγομένων δουκῶν, οἱ στρατηγῶν ἐν ἐκάστῳ τόπῳ τάξιν ἐπεῖχον, στρατηλάτας καταστήσας, τὸν μὲν τῆς Ἰππου τὸν δὲ τῶν πεζῶν, εἰς τούτους τε τὴν ἐξουσίαν τοῦ τάττειν στρατιώτας καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀμαστάνοντας μεταθεῖς, παρείλετο καὶ ταύτης τοὺς ὑπάρχους τῆς αὐθεντίας — — —

Ἐπράξε δὲ τι Κωνσταντῖνος καὶ ἕτερον, ὃ τοῖς βαρβάροις ἀκόλυτον ἐποίησε τὴν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίοις ὑποκειμένην χώραν διάβασιν. τῆς γὰρ Ῥωμαίων ἐπικρατείας ἀπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τῇ Διοκλητιανοῦ προνοίᾳ κατὰ τὸν εἰρημένον ἤδη μοι τρόπον πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διειλημμένης, καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ τούτα τὴν οἴκησιν ἔχοντος, ἄπορος τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις, πανταχοῦ δυνάμειος ἀπαντώσης τοὺς ἐπιόντας ἀπώσασθαι. καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν διασφείρων ὁ Κωνσταντῖνος τῶν στρατιωτῶν τὸ πολὺ μέρος τῶν ἐσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοηθείας πόλεσιν ἐγκατέστησε, καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βοηθείας, καὶ ταῖς ἀνειμέναις τῶν πόλεων τὴν ἀπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐπέθηκε λύμην, δι' ἣν ἤδη πλεῖσται γεγόνασιν ἔρημοι, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκδόντας ἑαυτοὺς θεάτροις καὶ τρυφαῖς ἐμαλάκισε, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τῆς ἄχρι τοῦδε τῶν πραγμάτων ἀπωλείας αὐτὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὰ σπέρματα δέδωκε.

α) Αἴμου S: ἀσήμου LP.

β) Τοπήρου LP.

лите, смаяни от изненадата поради ненадейното преминаване, стояли като гръмнати, със зинала уста. Когато преминали безнаказано и другите конници, а след това всичката войска, настанала голяма сеч, защото паднали близо 34,000 души. Когато слънцето залязвало, Константин превзел стана, а Лициний взел със себе си всички люде, колкото имал, и потеглил през Тракия, за да отиде при флотата си. На разсъмване всички, които били избягали от войската на Лициний в планината или в доловете, се предали на Константин заедно с ония, които били изостанали при бягството на Лициний.

11. Константин преустройва администрацията и войската⁵⁸¹

Константин променил доброто устройство в държавата и разделил империята, която дотогава била в едни ръце, на четири дяла⁵⁸². Той предал на един наместник⁵⁸³ целия Египет, заедно с Либийския Пентаполис и Изтока до Месопотамия, а освен това Киликия, Кападокия, Армения, цялото крайбрежие на Памфилия до Трапезунт и крепостите при Фазис. На същия [наместник] поверил и Тракия, и Мизия, с граници до Хемус, до Родопите и до град Довер и освен това Кипър и Цикладските острови без Лемнос, Имброс и Самотраки. На друг [наместник предал] Македония, Тесалия, Крит, Елада, островите около нея и двата Епира, освен тях Илирия, Дакия, Трибалия и Пеония чак до Валерия и най-после Горна Мизия. На трети [наместник предал] цяла Италия, Сицилия и островите около нея, после Сардиния, Корсика и земята от Сиртите в Кирена чак до Либия. А на четвърти [наместник предал] отвъдалпийските келти и иберити заедно с Британския остров. След като разделил по този начин властта между наместниците⁵⁸⁴, той се погрижил да я ограничи и по друг начин. Именно, макар навсякъде войниците да си имали не само стотници⁵⁸⁵ и хилядници⁵⁸⁶, но и тъй наречените дукове⁵⁸⁷, които винаги заемали положението на стратежи, той назначил стратилати⁵⁸⁸: един на конницата, а друг на пехотата⁵⁸⁹. Императорът прехвърлил върху тях правото да командуват войниците и да наказват провинилите се и с това отиел и тази власт на наместниците — — —.

Константин извършил и нещо друго, което направило свободно нахлуването на варварите в подвластната на римляните земя. Благодарение на предвидливостта на Диоклециан римската империя била обградена отвсякъде с градове, крепости и кули по описания вече от мене начин⁵⁹⁰. В тях пребивавала всякакъв вид войска, та варварите не могли да нахлуват, понеже тя присрещала навсякъде нападателите и ги отблъсквала. Константин разстроил и тази сигурност, тъй като отстранил от границите по-голямата част от войниците и ги настанил в градовете, които не се нуждаели от защита, а лишил от защита ония, които били обезпокоявани от варварите. Небезпокояваните [от варварите] градове той оставил на поругание отстрана на войниците, поради което повечето от тях запустели, а войниците се отдали на зрелища и удоволствия и се изнежили. С една дума той поставил началото и зародиша на разстройството на държавата, което продължава и досега.

12. De Istro flumine

Ἐλθὼν δὲ εἰς Ῥαιτοὺς, ὅθεν ὁ Ἰστρος ἀρχόμενος Νωρικούς τε καὶ Παιονίαν πᾶσαν παραμείβεται καὶ προσέτι γε Δάκας καὶ τοὺς ἐν Θράκῃ Μυσοὺς καὶ Σκυθὰς, οὕτω τε εἰς τὸν Εὐξείνιον ἐξίησι πόντον.

13. De bello imperatoris Valentis adversus Gothos

Οὐάλης δὲ ὁ βασιλεὺς πολλοὺς μετὰ τὴν Προκοπίου τελευτήν ἀγελῶν, πλειόνων δὲ τὰς οὐσίας εἰς τὸ δημόσιον ἐνεγκὼν, ἀνεκόπτετο τῆς ἐπὶ Πέρσας ἐλάσεως, μοίρας τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Σκυθῶν τὰ Ῥωμαίων ὄρια ταραττούσης. ἐφ' οὓς δύναμιν ἀρκοῦσαν ἐκπέμψας τῆς ἐπὶ τὸ πρόσω παρείας ἀνεῖχε, καὶ τὰ ὅπλα παραδοῦναι συναναγκάσας διένειμε ταῖς παρὰ τὸν Ἰστρον αὐτοῦ πόλεσιν, ἐν ἀδέσμῳ φρουρεῖσθαι παρακελευσάμενος φυλακῇ. οὗτοι δὲ ἦσαν οὓς ὁ τῶν Σκυθῶν ἡγούμενος ἔνυχε Προκοπίῳ συμμάχους ἐκπέμψας. ἐπεὶ οὖν τούτους ἀφελθῆναι παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπῆται κατὰ προσβείαν τοῦ τότε κρατοῦντος αὐτοῦς φήσας ἐκπεπομφέναι, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς Οὐάλης ὑπήκουε· μήτε γάρ πρὸς αὐτὸν τούτους ἐστάλθαι ἔλεγε, μήτε φίλους ὄντας ἀλλὰ πολεμίους ἀλῶναι. αὕτη τὸν Σκυθικὸν πόλεμον ἀνεργίσαιεν ἡ αἰτία. διανοομένους δὲ αὐτοὺς ἐπιέναι τοῖς Ῥωμαίων ὄριοις αἰσθόμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ πρὸς αὐτὸ ἤδη συνειλεγμένους ἅπαντας σὺν ὀξύτητι πάσῃ, τὸ μὲν στρατόπεδον τῇ ὀχθῇ τοῦ Ἰστρον συμπαρατείνας, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῆς Μαρκιανουπόλεως, ἡ μεγίστη τῶν ἐν Θράκῃ πόλεων ἐστὶ, διατρίβων, τῆς τε τῶν στρατιωτῶν ἐν ὅπλοις ἀσκή εως ἐπιμέλειαν ἐποιεῖτο καὶ μάλιστα τοῦ μηδεμίαν αὐτοῖς ἐπιλεῖψαι τροφὴν. ὑπαρχον μὲν οὖν τῆς αὐλῆς Αὐξόσιον ἀπεδείκνυ, Σαλούστιν ταύτης διὰ τὸ γῆρας ἀφείας, ἤδη δευτέρον ταύτην μεταχειρισάμενον τὴν ἀρχήν· Αὐξόνιος δέ, καίπερ ἐνεστῶτος οὕτω μεγάλου πολέμου, περὶ τε τὴν τῶν εἰσφορῶν εἰσπραξὶν δίκαιος ἦν, ἐὼδὲνα βαρύνεσθαι παρὰ τὸ κατῆκον καὶ ὀφειλόμενον ἀνεχόμενος, καὶ ὀλκάδων πλήθει τὴν στρατιωτικὴν σίτησιν διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Ἰστρον παραδιδούς, κἀντεῦθεν διὰ τῶν ποταμίων πλοίων ταῖς ἐπικειμέναις τῷ ποταμῷ πόλεσιν ἐναποτιθέμενος, ὥστε ἐξ ἐτοίμου γενέσθαι τῷ στρατοπέδῳ τὴν χορηγίαν. τούτων δὲ οὕτω χειμῶνος ὄντος ἔτι διαρκημένων, ἕαρος ἀρχομένου τῆς Μαρκιανουπόλεως ὁ βασιλεὺς ἀναστὰς ἅμα τοῖς εἰς τὸν Ἰστρον φυλάττουσι στρατιώταις περαιοθέντις ἐν τῇ πολεμίᾳ τοῖς βαρβάροις ἐπήει. τῶν δὲ σιῆναι πρὸς μάχην σταδίαν οὐ θαρρησάντων, ἐγκεκρυμμένων δὲ τοῖς ἔλεσι καὶ ἐκ τούτων λαθραίας ποιουμένων ἐπιδρομάς, τοῖς μὲν στρατιώταις κατὰ χώρων ἐπέταττε μένειν, ὅσιν δὲ ἦν οἰκετικὸν συναγαγόν, καὶ ὅσων μέντοι τὴν τῆς ἀποσκευῆς ἐπετίτραπτο φυλακῇ, ρητόν τι χρυσίον ὑπισχνεῖτο δωρεῖσθαι τῷ βαρβάρῳ φέροντι κεφαλὴν. εὐθὺς οὖν ἅπαντες ἐπληρομένοι τῇ τοῦ κέρδους ἐλπίδι, ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς ἔλεσιν εἰσδυόμενοι τοὺς τε προσπίπτοντας ἀναιροῦντες, ἐπιδεκόντες τε τῶν κατασφαπτομένων τὰς κεφαλὰς τὸ ταχθὲν ἐκομίζοντο. πολλοὺ δὲ πλήθους τοῦτον τὸν τρόπον ἀπολομένου, περὶ σπονδῶν οἱ λελειμμένοι τοῦ βασιλέως ἐδόεστο. τοῦ δὲ οὐκ ἀποσεισαμένου τὴν αἴτησιν, ἐγίνοντο σπονδαὶ μὴ καταισχύνουσαι τὴν

12. Ibidem, p. 138, 4—7.

13. Ibidem, pp. 184,5—186, 6.

12. Река Дунав

[Юлиан]⁵⁹¹ дошъл в земята на ретите⁵⁹², отгдето започва Истър, който минава край Норик, цяла Пеония⁵⁹³, а също и край Дакия, Тракийска Мизия и Скития и най-сетне се влива в Евксинския Понт.

13. Император Валент воюва с готите⁵⁹⁴

Като погубил мнозина след смъртта на Прокопий⁵⁹⁵ и прибрал имуществата на повечето [му привърженици], император Валент бил възпрепятствуван в похода си срещу персите, понеже една част от отвъддунавските скити⁵⁹⁶ обезпокоявали римските граници. Той изпратил достатъчно войска срещу тях и спрял по-нататъшното им напредване. Той ги принудил да си предадат оръжието и ги разпределил там между римските градове край Истър, като поръчал да ги държат под стража без окови. Това били онези [скити], които скитският вожд бил изпратил като съюзници на Прокопий. Когато този вожд поискал от императора да ги освободи, като казал, че те били проводени като пратеници при тогавашния владетел, император Валент не искал дори да го изслуша. Той казвал, че те не били изпратени при него, но били пленени не като приятели, а като неприятелите. Поради тая причина избухнала войната със скитите. Когато забелязал, че те възнамерявали да нападнат римските граници и че за тази цел всички се събрали вече с голяма бързина, императорът разположил войската си по брега на Истър, а самият той се настанил в Марцианопол, най-големия град в Тракия. Там той полагал грижи за военното обучение на войниците и особено се стараел да не бъдат лишени от някаква храна. За дворецов началник⁵⁹⁷ той назначил Авксоний, след като уволнил поради старост от тази служба Салустий, който я бил заемал вече втори път. Ако и да предстояла толкова голяма война, Авксоний се показал справедлив в събирането на данъците, понеже не допускал да бъде обременяван никой извън задължението и дълга си. Той изпращал храна за войската с най-голям брой товарни кораби през Евксинския Понт до устията на Истър. А оттук с речни кораби я пренасяли в разположените край реката градове, така че продоволствието на войската било осигурено. Тези неща били уредени по този начин още през зимата. В началото на пролетта императорът напуснал Марцианопол и заедно с войниците, които били на стража при Истър, преминал в неприятелската земя и нападнал варварите. Но понеже те не се осмелили да влязат в открито сражение, а се изпокрили в блатата и оттам предприемали тайни нападения, той заповядал на войниците да стоят по местата си и като събрал колкото имал роби и пазачи на обоза, обещал да подари известна сума злато на всеки, който му донесе глава на варварин. И тъй веднага всички, подбудени от надеждата за печалба, се промъкнали в горите и блатата, убивали онези, които им попадали, и получавали уговореното, щом покажели главите на убитите. След като били погубени много [варвари] по този начин, останалите помолили императора за мир. А императорът не отхвърлил молбата и сключил договор, който не унижил достойн-

Ῥωμαίων ἀξίωσιν· ἐδόκει γὰρ Ῥωμαίους μὲν ἔχειν μετὰ πάσης ἀσφαλείας ὅσα πρότερον εἶχον, βαρβάροις τε ἀπένγνωστο μὴ περαινοῦσθαι μηδὲ ὅλως ποιεῖν τοῖς Ῥωμαίων ἐπιβαίνειν ὁρίοις· ταύτην ποιησάμενος τὴν εἰρήνην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀφικνεῖται.

14. Quomodo Hunni Gothos expulerunt

Τούτων δὲ ὄντων ἐν τούτοις, φῦλόν τι βάρβαρον τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον Σκυθικοῖς ἔθνεσιν ἐπανεῖστη, πρότερον μὲν οὐκ ἐγνωσμένον, τότε δὲ ἐξαίφνης ἀναφανέν. Οὐγγους δὲ τούτους ἐκάλεον, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, εἴτε οὖς Ἡρόδοτός φησι παρῶκεῖν τὸν Ἰστρον σιμοὺς καὶ ἀσθενέας ἀνθρώπους, εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διέβησαν· καὶ τοῦτο γὰρ εὖρον ἱστορημένον, ὥς ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ταναΐδος καταφερομένης ἱλὺς ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθείς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην περὶ διαβῆναι. παρελθόντες δὲ ὅμως τοῖς ἵπποις καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶ καὶ οἷς ἐπεφέροντο, τοῖς ὑπὲρ τὸν Ἰστρον καταρρημένοις ἐπῆρσαν Σκύθαις, μάχην μὲν σταδίων οὔτε δυνάμενοι τὸ παράπαν οὔτε εἰδότες ἐπαγαγεῖν (πῶς γὰρ οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἳ τε ὄντες ἐδραῖως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτάμενοι καὶ καθεύδοντες), περιελάσσει δὲ καὶ ἐκδρομαῖς καὶ εὐκαίροις ἀναχωρήσων, ἐκ τῶν ἵππων καταπορεύοντες, ἀπειρον τῶν Σκυθῶν εἰργάσαντο φόνον. τοῦτο συνεχῶς ποιοῦντες εἰς τοῦτο τὸ Σκυθικὸν περιέστησαν τύχης ὥστε τοὺς περιλειμμένους, ὧν εἶχον ἐκστάντας ἱκίσειον, ἐκδοῦναι μὲν τοῖς Οὐγγοῖς ταύτας οἰκεῖν, αὐτοὶ δὲ φεύγοντες ἐπὶ τὴν ἀντιπέραν ὄχθην διαβῆναι τοῦ Ἰστρού, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες ἱκετεύειν δεχθῆναι παρὰ βασιλέως ὑπισχνεῖσθαι τε πληρώσειν ἔργον αὐτῷ συμμάχων πιστῶν καὶ βεβαίων. τῶν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ Ἰστροῦ πόλεις φρουρεῖν τεταγμένων εἰς τὴν τοῦ βασιλεύοντος γνώμην ἀναβαλλομένων τὰ περὶ τούτου, δεχέσθαι τούτους Οὐάλης ἐπέτρεπε πρότερον ἀποθεμένους τὰ ὄπλα. τῶν δὲ ταξιάρχων, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ὅτε ὕπλων δίχα τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια διαπέμψαι, μηδενὸς δὲ γενομένου ἑτέρου πλην γυναικῶν εὐπροσώπων ἐπιλογῆς καὶ παίδων ὠραίων εἰς αἰσχρότητα θήρας ἢ αἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τι οἱ μόνους προσσχόντες τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον ὑπερεῖδον, ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὕπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαινοθέντες. καὶ ἅμα τῆς ὑπὸ Ῥωμαίους γῆς ἐπιβάντες οὔτε ἱκεσιῶν οὔτε ὄρκων ἐμνήσθησαν, ἀλλ' ἡ Θράκη τε ἅπασα καὶ ἡ Παιονία καὶ τὰ μέχρι Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐπληροῦντο βαρβάρων τὰ προσπεσόντα ληϊζόμενον.

15. De Valentis expeditione adversus Gothos et de clade ad Adrianopolim

Κινδύνον δὲ τοῖς ταύτῃ πράγμασιν ἐπικειμένον μεγίστου, δραμόντες ἐπὶ βασιλέα τὸ συμβὰν ἀπαγγέλλουσιν. ὁ δὲ τὰ πρὸς Πέρους ὡς ἐνῆν διαθέμενος, ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας διαδραμὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦει, κἀντεῦθεν ἐπὶ Θράκης ἐχώρει, τὸν πρὸς τοὺς αὐτομόλους Σκύθας ἀγωνισόμενος πόλεμον. ἐξίστηναι δὲ τῷ στρατοπέδῳ καὶ αὐτῷ δὲ τῷ βασιλεῖ τέρας ὄφθη τοιόνδε. ἀνθρώ-

14. Ibidem, pp. 194,8—195,20.

15. Ibidem, pp. 195, 20—201,3.

ството на римляните, защото било уговорено римляните да владеят напълно сигурно каквото имали по-рано, а на варварите било забранено да преминават реката и изобщо да нахлуват когато и да е в римските предели. След като сключил този мир, той се върнал в Константинопол.

14. Хуните прогонват готите отсам Дунава⁵⁹⁸

Докато тези работи се намирали в такова положение⁵⁹⁹, срещу откъддунавските скитски народи се надигнало някакво варварско племе, което по-рано не било известно, но тогава се явило внезапно. Наричали го хуни⁶⁰⁰. А това са или тези, които трябва да се назовават царски скити, или ония, за които Херодот казва, че като чи-поноси и недъгави люде живеели при Истър, или пък изобщо [някои други], които преминавали от Азия в Европа⁶⁰¹. Пък и аз на-мерих⁶⁰² записано и следното. Кимерийският Босфор⁶⁰³ бил превърнат в твърда земя от тинята, която свличал Танаис⁶⁰⁴, и това им дало възможност да минат пешком от Азия⁶⁰⁵ в Европа. Но като потеглили с конете, жените и децата си и с това, което носели, те нападнали скитите, които живеели отвъд Истър. Обаче те не могли изобщо да водят правилно сражение, нито умеели да нападнат. Та как би могло да бъде другояче, когато те не били в състояние [дори] да стъпват здраво на земята, а живеели и спели все на конете си⁶⁰⁶. Но все пак извършвали огромно клане всред скитите, като ги обграждали и нападали, — а също така навременно отстъпвали, стреляйки от конете си. Тъй като правели често това, те докарвали скитите до такова положение, че уцелелите от тях напуснали жилищата си и ги оставили за обитаване на хуните, а те самите избягали и минали на отсрещния бряг на Истър⁶⁰⁷. С протегнати ръце те молили да бъдат приети от императора, като обещавали да му бъдат верни и сигурни съюзници. Но началниците на гарнизоните на градовете край Истър отлагали разрешението на този въпрос, докато узнаят волята на императора. А Валент позволил да ги приемат, като предварително сложат оръжието си. Таксиарсите⁶⁰⁸ и другите войскови началници пуснали варварите да минат при условие да ги препратят без оръжие в римските предели. Но тези [военачалници] нищо друго не вършели, а само избирали красиви жени и ловели хубави момчета за най-срамни цели или пък за да се сдобият с поселници и земеделци. Те само на тия неща обръщали внимание, а пренебрегвали всичко друго, което било от обща полза, и поради нехайността им повечето от варварите минали незабелязано с оръжията си. Щом стъпили на римска земя, те не си спомняли нито молбите, нито клетвите си. Цяла Тракия, Пеония⁶⁰⁹ и земите чак до Македония и Тесалия били изпълнени с варвари, които грабели, каквото им попаднело.

15. Походът на Валент срещу готите и поражението при Одрин⁶¹⁰

Но когато голяма опасност надвиснала над тамошните места, за случилото се бързо съобщили на императора. А той след като уредил както могъл работите с персите, отправил се бързо от Антиохия и дошъл в Константинопол, а оттам отишъл в Тракия, за

που τι σκῆνος ἐφάνη κατὰ τὴν ὁδὸν κείμενον, τὸ μὲν ἄλλο ἅπαν ἀκίνητον καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μεμαστιγμένῳ ἄχρι ποδῶν ἑοικὸς, μόνους δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνεωγμένους ἔχον, ἐμβλέποντας τοῖς πλησιάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τοῖς ἐρωτῶσι τίς τε εἴη καὶ πόθεν, ἢ παρὰ τίνος ταῦτα πάθοι, παντάπασιν οὐδὲν ἀπεκρίνατο, τερατῶδες εἶναι νομίσαντες ἐπέδειξαν καὶ τῷ βασιλεῖ παρόντι. τοῦ δὲ τὰς αὐτὰς πεύσεις προσαγαγόντος οὐδὲν ἦτιον ἄφωνος ἦν, οὔτε ζῆν νομισθεὶς διὰ τὸ πᾶν τὸ σῶμα ἀκίνητος εἶναι, οὔτε τεθνάναι τελέως, ἐπειδὴ ἐρρωσθαι τὸ βλέμμα ἔδοκει. καὶ γέγονεν ἀφανὲς ἄφνω τὸ τέρας. τῶν οὖν περισσώτων περὶ τὸ πρακτέον ἀπορουμένων συνέβαλλον οἱ τὰ τοιαῦτα ἐξηγεῖσθαι δεινοὶ τὴν ἐσομένην προμηνύειν τῆς πολιτείας κατάστασιν, ὅτι τε πλητιόμενα καὶ μαστιγούμενα διατελέσει τὰ πράγματα, ψυχορραγούων ἑοικότα, μέχρις ἂν τῇ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐπιτροπευόντων κακίᾳ τελέως φθαρείη. τοῦτο μὲν οὖν, ἐπιόντων ἡμῶν τὰ κατ' ἕκαστα, σὺν ἀληθείᾳ φανήσεται προαγορευθέν· ὁ δὲ βασιλεὺς Οὐάλης ληΐζομένους ἤδη τὴν Θράκην πᾶσαν τοὺς Σκύθας θεώμενος, ἔγνω τοὺς ἐκ τῆς ἐφ' ἑσῆς σὺν αὐτῷ παραγενομένους καὶ μάχεσθαι μετ' ἵππων ἐμπειροτάτους τῇ τῶν Σκυθῶν ἵππῳ πρότερον ἐπιτέμψαι. λαβόντες οὖν παρὰ τοῦ βασιλέως τὸ σύνθημα κατ' ὀλίγους τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως πυλῶν ἐξήσαν, καὶ τοὺς ἐκλείποντας Σκυθῶν τοῖς κοντοῖς περονῶντες πολλῶν ἡμέρας ἐκίστης ἔφερον κεφαλὰς. ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν ἵππων ταχυτῆς καὶ ἡ τῶν κοντῶν ἐπιφορὰ δύσμαχος εἶναι τοῖς Σκύθαις ἔδοκει, καταστρατηγῆσαι τὸ Σαρρακηρικὸν διανοήθησαν φύλον. ἐνέδρῳσιν ἑνὰ κοίλῃς ἐναποκρύψαντες τόποις τρεῖς ἐν Σκύθας ἐπιέναι συνεῖδον Σαρρακινοῦ. καὶ ταύτης διαμαρτόντες τῆς πείρας, τῶν Σαρρακινοῦ διὰ τὸ τῶν σφετέρων ἵππων ταχὺ καὶ εὐάλογον κατ' ἐξουσίαν ἀποφευγόντων, ἡνίκα ἂν πλήθος ἐπιὼν ἴδοιεν, ἐπελαινόντων δὲ σχολαίους καὶ τοῖς κοντοῖς ἀναιρούντων, τοσοῦτος ἐγένετο Σκυθῶν φρόνος ὥστε ἀπαγορεύσαντας αὐτοὺς ἐθελῆσαι περαιωθῆναι τὸν Ἰστρον καὶ σφᾶς ἐκδοῦναι τοῖς Οὐννοῖς μᾶλλον ἢ ἐπὶ Σαρρακινοῦ πανωλεθρίᾳ διαφθαρῆναι. καταλιπόντων δὲ αὐτῶν τοὺς περὶ Κωνσταντίνου τὴν πόλιν τόπους καὶ πορρωτέρω προελθόντων, γέγονεν εὐρυχωρία τῷ βασιλεῖ παραγαγεῖν εἰς τὸ πρόσω τὸ σιράτευμα.

Σκοποῦμενον δὲ αὐτοῦ τίτι δέοι τρόπον διαθεῖναι τὸν πόλεμον πλήθους ἐπιχειμένου τοσοῦτου βαρβάρων, καὶ ἅμα τῇ τῶν ἀρχόντων βαρυνόμενον κακίᾳ, καὶ παραλῦσαι μὲν αὐτοὺς διὰ τὸν περιέχοντα τὰ πράγματα σάλον ὀκνοῦντος, ἀποροῦντος δὲ τίσι τὰς ἡγεμονίας παραδοῦναι προσήκει μηδενὸς ἀξιόχρεω φαινομένων, καταλιπόντων Σεβασιανὸς τὴν ἐσπέραν οἷα τῶν αὐτόθι βασιλέων διὰ νεότητα φρογεῖν ταῦτά πρὸς ἑαυτοὺς οὐκ ἀνεχομένων, ἀλλὰ ἐκδόντων ἑαυτοὺς εὐνούχων ἐπὶ τῷ κοιτῶνι τεταγμένων διαβολαῖς, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πορεύετο.

Τοῦτο μαθὼν Οὐάλης, καὶ τὰς ἐν πολέμοις καὶ τῇ πάσῃ πολιτείᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετὰς ἐπιστάμενος, αἰρεῖται στρατηγὸν αὐτὸν καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ παντὸς ποιεῖν πόλεμον. ὁ δὲ πρὸς τὸ ἐκδεδιητημένον καὶ παντάπασιν ἐκμελὲς τῶν ταξiάρχων καὶ στρατιωτῶν ἀφορῶν, καὶ ὡς εἰς φυγὴν μόνον εἰσι γεγυμνασμένοι καὶ γυναικῶδεις καὶ ἀθλίας εὐχάς, δισχιλίους ἤτησεν, οὓς ἂν ἔλοιο, δοθῆναι στρατιώτας αὐτῷ· πλήθους γὰρ ἡγεῖσθαι χαίνως ἡγμένων ἀνθρώπων μὴ ῥάδιον εἶναι, παιδαγωγῆσαι δὲ ὀλίγους καὶ εἰς τὸ ἀρρενωπὸν ἐκ τοῦ θήλεος ἀναγαγεῖν οὐ σφόδρα δύσκολον εἶναι, καὶ ἄλλως δὲ λυσιτελὲς μᾶλλον ἐν

да води война срещу бегълците скити. Когато императорът потеглил заедно с войската, станало следното предзнаменование. Появило се някакво човешко тяло, легнало на пътя, изобщо неподвижно, но от главата до петите наподобявало бичуван човек. Само очите му били отворени и гледали тия, които се приближавали. А когато на зададените въпроси, кой е той и от где е, или от кого е пострадал така, той нищо не отговорил, [хората] помислили, че е някакво чудовище и го показали на императора, който минавал оттам. А когато [императорът] му отправил същите въпроси, той останал също тъй безгласен, и изглеждало, че нито е жив, понеже тялото му било свършено неподвижно, нито е напълно умрял, понеже погледът му като че ли бил жив. И видението изчезнало внезапно. И тъй понеже тези, които стояли наоколо, не знаели какво трябва да правят, то онези, които умеели да тълкуват такива неща, обяснявали, че то предсказва бъдещето положение на държавата: тя щяла да продължава да бъде наранявана, бичувана и щяла да прилича на умирающ, докато загинела свършено поради порочността на властниците и на управниците. И наистина, след като разкажем всичко как стана по отделно, ще се окаже, че това е било вярно предсказание. Император Валент, като виждал, че скитите ограбват вече цяла Тракия, решил да изпрати срещу конницата на скитите най-напред тези⁶¹¹, които дошли заедно с него от Изток, и тези, които били най-опитни в конни сражения⁶¹². И тъй след като императорът им дал знак, те излизали на малки групи от вратите на Константинопол, промушвали с копията си изостаналите назад скити, и всеки ден донасяли много глави. И понеже скитите видели, че мъчно могат да преодолеят бързината на конете и ударите на копията, те решили да надвият сарацинското племе с хитрост. Те се изпокрили в [разни] долове и се нагласили трима скити да нападат един сарацин. Но и тази измама не сполучила, понеже сарацините, щом виждали, че ги нападат мнозина неприятели, лесно избягвали с бързите си коне. Те подгонвали ония, които се движели бавно, и ги избивали с копията си. Тогава настанало толкова голямо клане на скити, че те се отчаяли и предпочели да преминат Истър и да се предадат на хуните, отколкото да бъдат напълно изстребени от сарацините. След като те напуснали местата около Константинопол и се отдалечили, императорът добил възможност да придвижи напред войската си.

Той обмислял⁶¹³ по какъв начин да се води войната, понеже голям брой варвари заплашвали [ромеите], а същевременно се намирал в затруднение поради порочността на началниците си. Поради бурята, която заплашвала държавата, той се колебаел да ги уволни, а и не знаел на кого да предаде управлението, понеже никой не му се виждал да заслужава доверие. В това време обаче Севастиян⁶¹⁴ напуснал Запада, понеже тамошните императори поради младостта си нямали единомислие помежду си, но се поддавали на интригите на евнусите-камердинери. Той дошъл в Константинопол.

Когато се научил за това, Валент го назначил за стратег и му поверил главното командване над цялата войска⁶¹⁵, понеже познавал неговите добри качества както през време на война, така и при

δλίγοις ἢ παντὶ κινδυνεύειν τῷ πλήθει. πείθει ταῦτα λέγων τὸν βασιλέα, καὶ λαβὼν αἴρεσιν οὐκ ἐκ τῶν ἐντεθραμμένων δειλία καὶ πρὸς τὸ φεύγειν γεγυμνασμένων οὐς ᾤτησεν εἴλετο, νεωστὶ δέ τινας ἐναρτημηθέντας τῷ στρατοπέδῳ καὶ σώματος ἀνατρέχοντας εὐφυνία καὶ προσέειπε γε τῷ φύσει τεκμαίρεσθαι δυναμένῳ φαινομένους εἰς ὅπερ ἡρέθησαν ἱκανούς. αὐτόθεν οἷν ἐκάστου τῆς φύσεως ἐπειράτο, καὶ τῇ συνεχεῖ γυμνασίᾳ τὸ ἐνδόν ἐπλήρου, πειθομένους μὲν ἐπαινῶν καὶ δωρεαῖς ἀμειβόμενος, ἀπειθοῦσι δὲ σφοδρὸς καὶ ἀπαραίτητος εἶναι δοκῶν. οὕτω δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν ἐπιστήμην ἀσκήσας τὰς μὲν τειχίρεις κατελάμβανε πόλεις, τῆς ἀσφαλείας ὅτι μάλιστα τοῦ στρατοπέδου ποιούμενος λόγον, ἐνέδραϊς δὲ συνεχέσι τοῖς προνομύουσι τῶν βαρβάρων ἐπῆει, καὶ νῦν μὲν τῷ πλήθει τῶν λαφύρων ἐρίσκων βαρυνομένους ἀνῆρει, τῆς λείας γενόμενος κίρκος, νῦν δὲ μεθύοντας, ἄλλους δὲ τῷ ποταμῷ λουομένους ἀπέσφαξεν. ὥς δὲ τὸ πολὺ τῶν βαρβάρων τοῖς τοιούτοις στρατηγήμασιν ἑδαιπάνησε μέρος, καὶ τὸ λειπόμενον δέει τοῦ στρατηγοῦ τοῦ προνομύειν ἀπέσχετο, φθόνος ἐξανίσταται κατ' αὐτοῦ μέγιστος. οὗτος δὲ ἔτικτε μῖσος, ἐντεῦθεν τε διαβολαὶ πρὸς τὸν βασιλέα, τῶν τοῦ ἄρχειν ἐκπεπιτωκότων τοὺς κατὰ τὴν αὐλήν εἶν ὕχους παρορμώντων εἰς τοῦτο. οὕτω δὴ τοῦ βασιλέως εἰς ἄλογον ἰσχυρίαν παραπράπεντος, Σεβαστιανὸς μὲν ἐδήλου κατὰ χώραν μένειν τῷ βασιλεῖ καὶ μὴ παραπύρῳ προβαίνειν· οὐδὲ γὰρ εἶναι ῥᾶστον πλήθει τοσούτῳ πόλεμον ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπάγειν, ἀλλ' ἐκ περιδρομῆς καὶ λαθραίας ἐπιθέσεισι τριβῆν τὸν χρόνον, ἕως ἄν σπῆναι τῶν ἐπιτηδείων ἀπειπόντες ἢ παραδίδῃεν αἰτούς, ἢ τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους χωρίων ἀναχωρήσαιν, τοῖς Οὐναις ἐκδιδόντες τὸ κατ' ἑαυτοὺς μᾶλλον ἢ τοῖς ἐκ τοῦ λιμοῦ συμβαίνειν εἰσθόσιον οἰκροτάτοις ὀλέθροις. ἀλλ' ἐκείνου ταῦτα παρανοῶντος, οἱ τᾶνναντία σπονδάζοντες ἐξιέναι μᾶλλον τὸν βασιλέα πωστρατιᾷ παρεκάλουν ἐπὶ τὸν πόλεμον ὥς ἤδη τῶν βαρβάρων ὥς ἐπίπαν ἀπολωλότων καὶ ἀκοντὶ τοῦ βασιλέως τῇ νίκῃ παρισταμένον. κρατησάσης δὲ τῆς χειρόνος γνώμης, ἐπειδὴ πρὸς τὸ χεῖρον ἦγεν ἢ τύχη τὰ πράγματα, τὸν στρατὸν ἅπαντα σὺν οὐδενὶ κόσμῳ πρὸς τὴν μάχην ἐξῆγεν ὁ βασιλεύς. οἷς ἀπαντήσαντες ἀπροφασίστως οἱ βάρβαροι, καὶ παρὰ πολὺ τῇ μάχῃ κρατήσαντες, μικροῦ μὲν ἅπαντας πανωλεθρία διέφθειραν· σὺν ὀλίγοις δὲ πεφηνγότες εἰς τινα κόμην τοῦ βασιλέως, οὐκ οἶσαν τειχίρη, περιθέντες ὕλην πανταχόθεν τῇ κόμῃ καὶ πῦρ ἐνέντες τοὺς ἐν αὐτῇ συμφηνγόντας μετὰ τῶν ἐνοικοῦντων ἐνέπρησαν, ὥς μηδὲ τῷ τοῦ βασιλέως σώματι δινηθῆναι τινα πωτάλασιν ἐπιστῆναι.

Τῶν δὲ πραγμάτων ἐπὶ λεπτοτάτης ἐστῶτων ἐλπίδος, Βίκτωρ ὁ τοῦ Ῥωμαίων ἡγούμενος ἱππικῶν, τὸν κίνδυνον ἅμα τοῖν ἱππεῦσι διαφυγόν, ἐπὶ Μακεδονίαν τε καὶ Θεσσαλίαν ἐλάσας κατέειπεν ἐπὶ Μυσσοὺς καὶ Παίονας ἀναδραμῶν, αὐτόθι διατρίβοντι τῷ Γρατιανῷ τὸ συμβᾶν ἀπαγγέλλει καὶ τὴν τοῦ στρατοπέδου καὶ τοῦ βασιλέως ἀπώλειαν. ὁ δὲ οὐ σφόδρα μὲν λυπηρῶς τὴν τοῦ θείου τελευτὴν ἠνεγκεν (ἦν γὰρ τις ἰσχυρία πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς), ὁρῶν δὲ αὐτὸν οὐκ ἀρκούντα πρὸς τὴν διοίκησιν, Θράκης μὲν ὑπὸ τῶν ἐφεστώτων ταύτῃ βαρβάρων κατεχομένης καὶ τῶν περὶ Μυσίαν καὶ Παιονίαν τόπων ὑπὸ τῶν ταύτῃ βαρβάρων ἐνοχλουμένων, τῶν δὲ περὶ τὸν Ῥῆνον ἐθνῶν ἀκωλύτως

всяка държавна работа. [Севастиан], с оглед на обстоятелството, че таксиарсите и войниците се били отклонили от военния живот и съвсем нехаели, като че ли били свикнали само да бягат и окаяно да се молят като жени, поискал да му бъдат дадени две хиляди души, които сам той да избере. Защото трудно било да се ръководи едно множество разпуснати войници, докато много лесно било да се възпитат малцина и да се промени женственият характер в мъжествен. И изобщо по-изгодно било да се изложат на опасност малцина, отколкото цялата войска. С тия думи той убедил императора и си избрал тия, които искал, не измежду боязливите и свикналите да бягат, а измежду ония, които били зачислени неотдавна във войската и се отличавали със стройно телосложение, така че от външния им вид могло да се заключи, че по природа те ще бъдат годни за това, за което били избрани. При това той веднага изпитвал характера на всякого и чрез постоянно упражнение допълвал това, от което били лишени, като похвалявал и награждавал с подаръци послушните, а към непослушните се показвал суров и неумолим. [Севастиан], като обучил по този начин своите хора на всякакво военно изкуство, настанил се в оградените със стени градове, понеже искал войската му да бъде по възможност на по-сигурно място. Същевременно устройвал често засади срещу ония варвари, които отивали за фураж, и веднаж избивал тия, които намирали на-товарени с много плячка, като им я отнемал, а друг път посичал ония, които заварвал да пиянствуват или пък да се къпят в реката. С такива военни хитрини той унищожил голяма част от варварите, а останалата част от тях започнала да се въздържа да отива за фураж, понеже се страхували от стратега. Това възбудило извънредно голяма завист срещу него. От нея пък се породила омраза и оттук произлезли козни пред императора, понеже уволнените от служба подбуждали дворцовите евнуси към това. Когато императорът бил насочен по този начин към неоснователно подозрение, Севастиан предупредил императора да стои на мястото си и да не напредва повече. Той твърдял, че не било много лесно да се води открита война срещу толкова голямо множество, но трябвало да се печели време с обходни и тайни нападения, докато неприятелите се изтощат поради недостиг на храни, та или да се предадат, или да напуснат римските земи, предавайки се по-скоро на хуните, отколкото да измрат по най-жалък начин от глад. Обаче докато Севастиан му давал тоя съвет, противниците му подканяли императора по-скоро да влезе с цялата си войска в сражение, понеже по-голямата част от варварите били уж вече унищожени, и той лесно щял да спечели победата. Надделяло по-лошото мнение, защото съдбата повела държавните работи към лош край. Императорът излязъл да се сражава с цялата войска без никакъв ред. Варварите ги посрещнали веднага и ги победили напълно в сражението, като насмалко щели да избият всички до крак. А императорът избягъл с неколцина в някакво неукрепено със стени село. Варварите обградили отвред селото с дървен материал и като поставили огън, изгорили избягалите в селото заедно с неговите жители, така че никой не могъл по никакъв начин да се приближи до тялото на императора.

ταῖς πόλεσιν ἐπιόντων, αἰρεῖται τῆς βασιλείας κοινωνὸν Θεοδόσιον, ἐκ μὲν τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ Καλλαικίας, πόλεως δὲ Καύκας ὁρμώμενον, ὄντα δὲ οὐκ ἀπόλεμον οὐδὲ ἀρχῆς στρατιωτικῆς ἄπειρον. ἐπιστήσας δὲ τοῖς κατὰ Θράκην αὐτὸν καὶ τὴν ἐφ' ὧν πράγμασιν αὐτὸς ἐπὶ Γαλάτας τοὺς ἐσπερίους ἐχώρει, τὰ αὐτόθι διαθήσων, εἰ οἷός τε γένοιτο.

16. Quomodo Modares barbaros confudit

Θεοδόσιον δὲ τοῦ βασιλέως κατὰ τὴν Θεσσαλονίκην διατρίβοντος, πολλοὶ πανταχόθεν κατὰ κοινὰς καὶ ἰδίας συρρέοντες χρείας τῶν προσηκόντων τυγχάνοντες ἀπηλλάττοντο. πλήθους δὲ πολλοῦ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἰσθμὸν Σκευθῶν, Γότθων λέγω καὶ Ταϊφάλων καὶ ὅσα τοῖτοις ἦν ὁμοδιαιτα πρότερον ἔθνη, περὶ αὐθέντων καὶ ταῖς ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν οὖσας πόλεσιν ἐνοχλεῖν ἀναγκαζομένων διὰ τὸ πλῆθος Οὐννων τὰ παρ' αὐτῶν οἰκούμενα κατασχεῖν, ὁ μὲν βασιλεὺς Θεοδόσιος ἐς πόλεμον πανστρατιᾷ παρεσκευάζετο· πάσης δὲ τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἤδη κατειλημμένης, καὶ τῶν ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν πόλεων καὶ τῶν αὐτόθι φρουρίων οὐδὲ ἐπὶ βραχὺ θαρρούντων ἔξω τῶν τεχνῶν προελθεῖν, μήτι γε καὶ ἐν τοῖς ἱπαιθροῖς εἰς χεῖρας ἔλθεῖν, Μοδάρος ὢν μὲν ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν Σκευθῶν γένους, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσας καὶ δι' ἣν ἐπεδείξατο πίστιν στρατιωτικῆς προβεβλημένος ἀρχῆς, ἐπὶ τινος ἀναβιβάσας λόφου τοὺς στρατιώτας, ὁμαλοῦ μὲν καὶ γεώδους, ἔκτενουμενοῦ δὲ εἰς μῆκος καὶ πεδία μέγιστα ὑποκείμενα ἔχοντας, ἔλαθε μὲν τοὺς βαρβάρους τοῦτο πεποιηκώς, ἐπεὶ δὲ διὰ τῶν κατασκόπων ἔγνω πάντας ἐν τοῖς ὑποκειμένοις τῷ λόφῳ πεδίοις τοὺς πολεμίους ἀποχρησαμένους τῇ κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς ἀτειχίστους κώμας ἐφρεθείση τροφῇ κεῖσθαι μεθύοντας, ἡσυχῇ παραγγέλλει τοὺς στρατιώτας ξίφη μόνα καὶ ἀσπίδας ἐπικοιμζομένους, μείζονος δὲ ἢ βαρυτέρας ὑπεριδόντας ὀπλίσεως καὶ τοὺς συνασπισμοὺς τοὺς συνήθεις ἑάσαντας, ἐπελθεῖν τοῖς βαρβάροις ἤδη τῇ τροφῇ παρειμένοις· οὐτερ γεγεννημένου βραχύ τι τῆς ἡμέρας ἐπιθέμενοι τοῖς βαρβάροις οἱ στρατιῶται πάντας κατέσφαξαν, τοὺς μὲν οὐδὲ αἰσθανομένους, τοὺς δὲ ἅμα τῇ αἰσθήσει τρωθέντας, καὶ ἄλλους ἄλλοις θανάτου τρόποις ἀναιρεθέντας. ἔπει δὲ τῶν ἀνδρῶν οὐδὲν ὑπελείφθη, τοὺς μὲν πεσόντας ἑσκύλευον, ἐπὶ δὲ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας ὁρμήσαντες ἁμάξας μὲν εἶλον τετρακισχιλίας, αἰχμηλῶτους δὲ ὅσους ἦν εἰκὸς ἐπὶ τοσοῦτων ἁμαξῶν φέρεσθαι, δίχα τῶν βάδην ταύταις ἀκολουθοῦντων καὶ ἐξ ἀμοιβῆς, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, τὰς ἀναπαύσεις ἐπ' αὐτῶν ποιουμένων. οὕτω τοῖς ἀπὸ τῆς τύχης πορισθεῖσι τοῦ στρατοῦ χρησαμένον, τὰ μὲν τῆς Θράκης, εἰς ἔσχατον ἀπωλείας ἔλασεν κινδυνεύσαντα, τέως ἦν ἐν ἡσυχίᾳ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν ἐν ταύτῃ βαρβάρων ἀπολομένων.

Когато държавните работи висели на косъм, Виктор⁶¹⁶, началникът на римската конница, се измъкнал от опасността и с неколцина конника дошъл в Македония и Тесалия, а оттам бързо се отправил при мизите и пеоните⁶¹⁷. Той съобщил на Грациан⁶¹⁸, който се намирал там, за случилото се — за гибелта на войската и императора. Грациан не се опечалил твърде много от смъртта на чичо си, понеже между тях съществувало някакво подозрение. Той виждал, че сам не може да се справи с управлението на държавата, тъй като Тракия била завзета от нахлулите варвари в нея, Мизия и Пеония били обезпокоявани от тамошните варвари, а народите около Рейн нападали безпрепятствено градовете. Затова той избрал за съимператор Теодосий⁶¹⁹, който произхождал от град Кавка⁶²⁰ в иберийската област⁶²¹ Калекия⁶²² и бил доста воинствен и опитен във военното командване. [Грациан] го поставил за управител на Тракия и Изтока, сам после се отправил срещу западните галати, за да уреди тамошните работи, доколкото било възможно.

16. Модарис разбива варварите⁶²³

Докато император Теодосий пребивавал в Солун⁶²⁴, мнозина се стичали отвед при него поради общи и частни нужди и като получавали това, на което имали право, си отивали. В това време големи пълчища от откъддунавските скити, т. е. готи, тайфали⁶²⁵ и други народи, които по-рано живеели заедно с тях, преминавали реката и били принудени да безпокоят подвластните на римляните градове, понеже голям брой хуни завзели населяваните от тях земи. Поради това Теодосий се готвел за война с цялата си войска. Цяла Тракия била вече завзета от казаните народи, и тези, които били на гарнизон в градовете и тамошните крепости, не се осмелявали да излизат дори на малко разстояние извън стените, за да не би някак да завържат сражение на открито. Тогава Модарис — който произлизал от царския род на скитите, бил преминал неотдавна към римляните и бил назначен за военачалник заради показаната от него вяност — изкачил войниците си на една височина, равна, некамениста, продълговата и с просторни полета под нея. Той извършил това скришом от варварите. След като узнал от съгледвачи, че всички неприятели, които били в полетата под височината, лежали пияни, понеже били злоупотребили с храната и питието, които намерили в полетата и неукрепените села, той заповядал на войниците си безшумно да вземат със себе си само мечове и щитове, без голямото или тежкото въоръжение и без обичайните си сгъстени редици, и така да нападнат варварите, които поради невъздържаността си се били вече отпуснали. Войниците изпълнили заповедта и нападнали през деня бързо варварите и ги избили всички: едни не почувствували нищо, други били прободени, докато още били на себе си, а трети били погубени по друг начин. Когато не останал нито един мъж, почнали да обират убитите, а когато се отправили към жените и децата, те взели четири хиляди коли заедно с толкова пленници, колкото намерили върху тях, като не се смятали ония, които следвали колите пешком и си почивали върху тях на смени,

17. Quomodo Westgothi imperatorem Theodosium vicerunt

Τῶν δὲ Αἰγυπτίων εἰς Μακεδονίαν ἀφικομένων καὶ τοῖς αὐτόθι τάγμασι συναφθέντων, τάξεις μὲν ἦν τοῖς στρατεύμασιν οὐδεμία, οὐδὲ Ῥωμαίου διάκρισις ἢ βαρβάρου, πάντες δὲ ἀναμῖξ ἀνιστρέφοντο, μηδὲ ἀπογραφῆς ἔτι τῶν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς ἀριθμοῖς ἀναφερομένων φυλαττομένης. ἐφεῖτο δὲ τοῖς αὐτομόλοις, ἤδη τοῖς τάγμασιν ἐγγραφεῖσιν, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανέναι καὶ ἑτέρους ἐκπέμπειν ἀνθ' ἑαυτῶν, καὶ ὁππότε ἂν αὐτοῖς δοκοίη, πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους στρατεύεσθαι. τοιαύτην ὁρῶντες οἱ βάρβαροι κρατοῦσαν ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασι ταραχὴν (οἳ τε γὰρ αὐτόμολοι πάντα ἐσήμανον αὐτοῖς καὶ ἡ τῆς ἐπιμιξίας εὐρυχωρία) καιρὸν ἔχον ᾤκηθησαν ἐπιθέσθαι τοῖς πράγμασιν ἐν ἀμελείᾳ τοσαύτῃ κειμένοις. καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὸν ποταμὸν διαβάντες καὶ μέχρι Μακεδονίας ἐλθόντες (ἐκώλυε γὰρ οὐδὲ εἰς ἐνδιδόντων αὐτοῖς μάλιστα τῶν αὐτομόλων ἀκόλυντον, ἐφ' ᾧπερ ἐβούλοντο, τὴν διάβασιν) ἐπειδὴ καὶ τὸν βασιλέα μετὰ παντὸς αὐτοῖς ἀπαντήσαντα τοῦ στρατεύματος ἦσθοντο, νικτὸς οὖσης ἤδη βαθείας πῦρ ἀνακαίονμενον πολὺ θεασάμενοι, τεκμαιρόμενοί τε ὡς περὶ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν εἶη τὸ φαινόμενον πῦρ, ἅμα δὲ καὶ παρὰ τῶν προσιόντων αὐτοῖς αὐτομόλων οὕτως ἔχον τοῦτο μαθόντες, δρόμον ἀφῆκαν ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὀδηγούμενοι. συναραμένων δὲ καὶ τῶν αὐτομόλων αὐτοῖς, μόνον Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν αὐτομόλων ὅσοι παρῆσαν, ἀντέστησαν. ὀλίγοι δὲ πρὸς πολλῷ πλέονας οὐκ ἀρκέσωτες ἔδωκαν μὲν τῷ βασιλεῖ φηγῆς εὐρυχωρίαν, αὐτοὶ δὲ ἅπαντες ἔπλεον ἀνδρείως μαχόμενοι καὶ τῶν βαρβάρων πλῆθος ἄπειρον ἀνελόντες, εἰ μὲν σὺν ἐπεξηλθόν οἱ βάρβαροι τῷ προτερήματι καὶ τοῖς ἅμα τῷ βασιλεῖ φεύγοντας ἐδίωξαν, πάντως αὐτοβοεῖ πάντων ἂν ἐκρίθησαν. ἐπεὶ δὲ ἀρκεσθέντες τῇ νίκῃ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἐγένοντο κύριοι φυλάττοντος οὐδενός, αὐτοὶ μὲν ἀφῆκαν τὰς πόλεις, ἄχαρι πράξαντες εἰς αὐτὰς οὐδὲ ἐν, ἐλπιδὶ τὸ φόρον τινα ἐξ αὐτῶν κομιεῖσθαι· μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς ὡς ἐπὶ τούτοις τὴν ἀναχώρησιν ποιησάμενοι τὰ οἰκεῖα κατέλαβον, φυλακαῖς μὲν τὰ φρούρια καὶ τὰς τειχέρεις ἡσφαλίζετο πόλεις, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦλαντο, γράμματα πρὸς Γρατιανὸν στείλας τὸν βασιλέα, δι' ὧν τὰ συμβεβηκότα ἐδήλου, καὶ ὡς δέοι τοῖς πράγμασιν εἰς ἔσχατον ἦκουσι κακοῦ μετὰ πάσης ἀμύνειν ταχυτήτος. καὶ τοὺς γραμματεφόρους ἐπὶ τούτοις ἐξέπεμπεν, αὐτὸς δὲ, ὡς οὐδενὸς λυπηροῦ ταῖς ἐν Μακεδονίᾳ πόλεσι καὶ Θεσσαλίᾳ συμβεβηκότος, ἐφίστη τοῖς τῶν δημοσίων πράκτορας φόρων εἰσπράξοντας τὸ τελούμενον εἰς πᾶσαν ἀκρίβειαν. καὶ ἦν ἰδεῖν, ὃ διὰ τὴν τῶν βαρβάρων φιλάνθρωπιν περιλελειμμένον ἦν, ἐκφορούμενον· οὐ γὰρ χρήματα μόνον ἀλλὰ καὶ γυναικεῖος κόσμος καὶ ἐσθῆς πᾶσα, μέχρι καὶ αὐτῆς ὡς εἰπεῖν τῆς τὴν αἰδῶ σκεπούσης, ὑπὲρ τῶν τεταγμένων ἐδίδοτο φόρων. καὶ ἦν πᾶσα πόλις καὶ πᾶς ἄγρος οἰμωγῆς καὶ θρήνων ἀνάμεστος, τοῖς βαρβάρους ἀπάντων ἀνακαλούντων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνων ἐπισπωμένων βοήθειαν.

Καὶ τὰ μὲν Θεσσαλῶν καὶ Μακεδόνων ἐν τούτοις ἦν, ὃ δὲ βασιλεὺς Θεοδόσιος λαμπρὸς καὶ ὥσπερ ἐπὶ νίκῃ σεμνῇ θρίαμβον ἐκτελῶν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰσῆει, τῶν μὲν κοινῶν ἀτυχημάτων οὐδένα ποιούμενος λόγον, συνεκτείνων δὲ τῷ τῆς πόλεως μεγέθει τὴν τῆς τρυφῆς ἀμετρίαν. ὃ δὲ βασιλεὺς Γρατιανὸς οὐ μετρίως ἐπὶ τοῖς ἀγγελθεῖσι συνταραχθεὶς στρατιῶν ἀρκοῦσαν ἐξέπεμψε, Βαύδωνι τῷ στρατηγῷ ταύτην παραδούς, ᾧ καὶ Ἀρβογάστην συνέ-

както имали обичай да правят. След като войската използвала по този начин това, което съдбата ѝ поднесла, работите в Тракия, които заплашвали да вземат крайно гибелен край, известно време вървели въпреки всяка надежда спокойно, понеже там варварите били унищожени.

17. Вестготите разбиват император Теодосий⁶²⁶

Когато египтяните дошли в Македония и били зачислени в тамошните отреди, сред войската не съществувал никакъв ред, нито разлика между ромеи и варвари, но всички живеели смесено, понеже още нямало списък на тези, които принадлежали към войнишките полкове. Позволено било на варварите-пришълци, зачислени вече в отредите, да се завръщат в отечеството си и да пращат други на мястото си, а когато намерят за добре, отново да служат като войници у ромеите⁶²⁷. Варварите, като виждали какво безредие царува сред войнишките отреди—те узнавали всичко както от пришълци, така и чрез широкото си общуване [с ромеите]—сметнали, че е дошло време, удобно за нападение, понеже работите в държавата се намирали в толкова голямо разстройство. Те преминали реката без никакво усилие и достигнали дори до Македония, понеже никой не ги възпирал, а особено пришълците-варвари не им пречели да преминават безпрепятствено там, където искат. Понеже узнали, че императорът идва да ги посрещне с цялата си войска, те когато видели късно през нощта, че гори голям огън, заключили, че при запаления огън се намирал императорът със своята свита. А когато узнали от дошлите при тях пришълци, че това е така, спуснали се тичешком към палатката на императора, насочвайки се по огъня. Понеже и пришълците-варвари преминали на тяхна страна, противопоставили им се само римляните и тези пришълци-варвари, които им останали верни. Но те били малцина, та не били достатъчно силни срещу по-големия брой неприятели, затова дали възможност на императора да избяга, а те самите паднали всички, като се сражавали храбро и избили несметно множество варвари. Ако варварите бяха използвали победата си и бяха преследвали бягащите заедно с императора, те са щели да завладеят изцяло всичко при първото си нападение. Но те се задоволили с победата си и станали господари на незащитената от никого Македония и Тесалия, а оставили градовете, без да им сторят никаква пакост, като се надявали да получат някакъв данък от тях. А императорът, когато узнал, че варварите поради това се оттеглили и прибрали в родината си, подсигурил с гарнизон крепостите и защитените със стени градове, а сам потеглил за Константинопол и изпратил писмо до император Грациан, с което му съобщавал за случилото се и изтъквал, че трябва да дойде на помощ с най-голяма бързина поради влошеното положение на държавата. Той изпратил писмоносците с тези съобщения, а сам наредил държавните бирници да съберат дължимия данък с голяма вискателност, като че ли нищо лошо не се било случило с градовете на Македония и Тесалия. Тогава могло да се види, как се изнася оттам и това, което било изоставено поради

πεμψεν ἄμφω δὲ ἦσαν Φράγκοι τὸ γένος, εὐνοί τε σφόδρα Ῥωμαίοις καὶ χρημάτων ὡς μάλιστα ἀδωρότατοι καὶ περὶ τὰ πολέμια φρονήσει καὶ ἀλλῇ διαφέροντες. τούτων ἅμα τῇ στρατιᾷ τοῖς κατὰ Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν ἐπιστάντων χωρίοις, οἱ τὰ τῇδε νεμόμενοι Σκύθαι ἐκ προσιμίου τοῦ φρονήματος τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς προσειρέσεως συναισθόμενοι, παραχρῆμα τῶν τόπων ἐκστάντες ἐπὶ τὴν Θράκην ἐπαλινδρόμουν πεπορνημένην ὑπ' αὐτῶν πρότερον, καὶ ὅ τι πράττειν ἀποροῦντες ἐπὶ τὴν ὁμοίαν τῇ πρότερον ἐφέροντο πεῖραν καὶ τοῖς αὐτοῖς παρᾶγειν τὸν βασιλέα Θεοδοσίον ἐπεχείρουν· αὐτομόλους γὰρ ἔπεμπον ὡς αὐτὸν ἐλαχίστους, εἵνοιον καὶ συμμαχίαν καὶ πᾶν τὸ προσταπτόμενον ὑποσχουμένους· καὶ ἐπειδὴ ταῦτα λέγουσι πιστεύσας ἐδέχετο καὶ οὐδὲ ἡ πρώτη πεῖρα δέδωκεν αὐτῷ τὸ λυσιτελοῦν ἰδεῖν, ἐπηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τούτοις ἕτεροι, καὶ πάντας προσέτετο, καὶ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτομόλοις τὰ πράγματα ἦν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἡμιθιότητα.

18. Theodosius Scyros et Carpodacas in fugam vertit

Ὁ δὲ ὡς Θεοδοσίον ἔδραμεν ἀγρίως ἀπαλλαγέντα νόσου τὸν βίον αὐτῷ καταστησάσης εἰς ἀμφίβολον. ὁ δὲ φιλοφρόνως μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ βαρβάρων ἐδέξατο, πόρρω που τῆς Κωνσταντινουπόλεως προελθὼν, καὶ παραχρῆμα τελευτήσωντα ταφῇ βασιλικῇ περιέστειλε. τοσαύτη δὲ ἦν ἡ περὶ τὴν ταφὴν πολυτέλεια ὥστε τοὺς βαρβάρους ἅπαντας καταπλαγέντας τῇ ταύτης ἐπερβολῇ, τοὺς μὲν Σκύθας ἐπανελθεῖν οἶκαδε καὶ μηκέτι Ῥωμαίους παρενοχλεῖν, τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ βασιλέως θαυμάσαντας, ὅσοι δὲ ἅμα τῷ τελευτήσαντι παρεγένοντο, τῇ τῆς ὀχθρῆς φυλακῇ προσεγκατεργήσαντας ἐπὶ πολὺν κωλύσαι τὰς κατὰ Ῥωμαίων ἐφόδους. ἐν ταύτῃ δὲ καὶ ἄλλα προσεγίνετο τῷ Θεοδοσίῳ τύχης πλεονεκτήματα· Σκύρους γὰρ καὶ Καρποδάκας Οὔννοις ἀναμεμιγμένους ἡμύνατο, καὶ ἐλαττωθέντας τῇ μάχῃ περαιοθῆναι τὸν Ἰστρον καὶ τὰ οἰκεῖα καταλαβεῖν συνηγάκασεν. ἐκ τούτου τοιγαροῦν ἀναθαρρήσαι τοὺς στρατιώτας συνέβη, καὶ ἔδοξέ πως βραχὺ γοῦν ἐκ τῶν προλαβόντων δυστυχημάτων... ἀνενεγκεῖν, ἀνιέναι τε καὶ γεωργοῖς τὴν ἐκ τῆς γῆς ἐπιμέλειαν καὶ ἐποζυγίαις καὶ θρέμμασι ν. μὴν ἄφοβον.

19. De clade Oldothei

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς Θεοδοσίος οὕτω πως ἔδοξεν ἰᾶσθαι τὰ ἐλαττώματα. Πρόμωτος δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν κατὰ Θράκην πεζῶν Οἰδοθέω, δύναμιν συναγαγόντι πλείστην οὐ μόνον ἐκ τῶν Ἰστροῦ προσόικων ἐθνῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πορρωτάτω που καὶ ἀγνώστων, καὶ ἐπελθόντι στρατιᾷ καὶ περαιουμένῳ τὸν

18. Ibidem, pp. 213, 7—214, 2.

19. Ibidem, p. 214, 3—10.

човеколюбие то на варварите. Не само пари, но и женски накити и всякакви дрехи, дори, така да се каже, и дрехата, която покривала срамните части, била давана за [изплащане на] определените данъци. И всеки град и всяко селище се изпълнили с плач и ридание, като всички призовавали варварите и дирели помощ от тях.

И тъй докато тесалийците и македонците се намирали в такова тежко положение, император Теодосий влязъл⁶²⁸ бляскаво в Константинопол като триумфатор, който бил спечелил някаква славна победа. Той не казал нито дума за нещастията на държавата, но заедно с бързия растеж на града увеличавал и прекомерния му разкош. Император Грациан, обезпокоен твърде много от известията, изпратил достатъчна войска под началството на стратега Баудон, заедно с когото изпратил и Арбогаст. И двама били по род франки, които били силно привързани към римляните, никак не се подкупвали с пари и се отличавали с разум и храброст във военните действия. След като те пристигнали заедно с войските си в Македония и Тесалия, скитите, които се разпореждали с тамошните работи, почувствували от самото начало ума и решителността им. Те напуснали веднага тези места и се завърнали в Тракия, която била опустошена по-рано от тях. И понеже не знаели, какво да правят, прибягнали до измама, подобна на по-раншната, и се опитали да подведат по същия начин император Теодосий. Те изпращали при него най-незначителни пришълци-варвари, които му обещавали да бъдат благосклонни, да влязат в съюз с него и да изпълнят всичко, каквото заповяда. А той, като повярвал на техните думи, ги приел. Понеже не бил извлякъл достатъчно поука от по-раншния опит, последвали и други [пришълци], и той приемал всички. И отново, поради глупостта на императора, държавата зависела от пришълците-варвари.

18. Император Теодосий отблъсва скирите и карподаките⁶²⁹

[Атанарих]⁶³⁰ избягал при император Теодосий, който току-що бил оздравял от болест, която била поставила живота му в опасност. Той го приел любезно заедно с придружаващите го варвари, като го посрещнал доста далеч от Константинопол. А когато [Атанарих] умрял наскоро, [императорът] го погребал царски. Погребението било извършено с такова великолепие, че всички варвари се смаяли от прекомерния разкош. Скитите се завърнали по домовете си и повече не безпокоели ромеите, като се възхищавали от благородството на императора. А всички онези, които били дошли заедно с починалия, дълго време залягали да пазят брега и възпирали нападенията срещу ромеите. През същото време щастието дало на Теодосий и други придобивки. Той отблъснал размесените с хуни скири⁶³¹ и карподаки⁶³² и като ги победил в сражение, принудил ги да се оттеглят отвъд Истър и да се отправят за своите селища. Поради това войниците се насърчили отново и изглеждало, че се съвзели малко от сполетелите ги по-рано нещастия. И земеделците се възвърнали да обработват земята, а впрегатният добитък и домашните животни могли без страх да пасат.

πταμόν, ἀπαντήσας περὶ τε καὶ ποταμίαις ναυσὶ τοσοῦτον εἰργάσατο φόνον ὥστε καὶ τὸν ποταμόν πλησθῆναι νεκρῶν καὶ τοὺς ἐν γῇ πεσόντας μὴ ραδίως ἀρσιμῆσθαι.

20. Promotus cum dolo Greutungos vicit

ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔθνος τι Σκυθικὸν ὑπὲρ τὸν Ἰστρον ἐφάνη πᾶσιν ἄγνωστον τοῖς ἐκεῖσε νομάσιν· ἐκάλουν δὲ Γροθίγγους αὐτοὺς οἱ ταύτην βάρβαροι. πλῆθος τοίνυν ὄντες καὶ ὠπλισμένοι κατὰ τὸ δέον, καὶ προσέτι γε ρώμη διαφέροντες, ῥᾶστα διαδραμόντες τοὺς ἐν μέσῳ βαρβάρους παρ' αὐτὴν ἐληλύθασιν τοῦ Ἰστροῦ τὴν ὕχθην, καὶ τὴν διάβασιν αὐτοῖς ἤτουν ἐπιτρατῆναι τοῦ ποταμοῦ. Πρόμωτος δὲ τὴν τῶν ἐκεῖσε στρατοπέδων ἐπιτειραμμένος ἀρχὴν, συμπαρατείνας ἐπὶ μήκιστον τῇ ἡϊόνι τοῦ ποταμοῦ τὰ στρατόπεδα τὴν πάροδον τοῖς βαρβάροις ἀπέκλειε. ταῦτα δὲ πράττων καὶ ἐφ' ἑτέραν ὁδὸν ἦλθε τοιάνδε. συγκλέσας τῶν αἰσθανομένων τῆς ἐκείνων διαλέκτου τινάς, οἷς μάλιστα ἐγνώκει τὰ τοιαῦτα θαρρεῖν, ἐπὶ προδοσίᾳ καθεῖναι λόγους τοῖς βαρβάροις τούτοις ἀφίησιν. οἱ δὲ ὑπὲρ τοῦ δοθῆναι τὸν Ῥωμαίων στρατηγὸν μετὰ τοῦ στρατεύματος ἄδρὸν ἀπῆλθον μισθόν. τῶν δὲ βαρβάρων πρὸς τὸ τοῦ μισθοῦ πλῆθος ἀρκεῖν οὐ φησάντων, πίστιν τοῖς οἰκείοις λόγοις ἐμποιοῦντες οἱ ἑσταλμένοι παρὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῖς ἐξ ἀρχῆς προταθεῖσιν ἐπέμενον, σμικρῶναι κατὰ τι τὸ κέρδος οὐκ ἀνεχόμενοι. συνδραμόντων δὲ εἷς τι ποσὸν ἀμφοτέρων, ἐγένοντο μὲν ἐν παραβύσῳ περὶ προδοσίας συνιῆναι, καὶ συνεδόκει μέρος μὲν τι τοῦ μισθοῦ παραχρήμα κομίσασθαι τοὺς προδοτάς, τὸ δὲ λειπόμενον τῷ καιρῷ φυλάξει τῆς νίκης. ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπως ἀρθῆναι τὰ σημεῖα ἔδει καὶ τὸν καιρὸν ἔταξεν καθ' ὃν ἐχρῆν τὰς προδοσίας εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἀπαγγέλλουσι τῷ στρατηγῷ τὸ συγκείμενον, καὶ ὥς νυκτὸς ἐπιγενομένης οἱ βάρβαροι μέλλοιεν ἔργου τε ὑπτεσθαι καὶ τὴν διάβασιν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποιεῖσθαι στρατεύματος. οἱ μὲν οὖν βάρβαροι τὸ τῆς δυνάμεως ἀκμαϊότατον πλήθει μονοξύλων ἐμβιβάσαντες ἔταξαν πρῶτον διαβῆναι καὶ τοῖς στρατιώταις ἔτι καθεύδουσιν ἐπελθεῖν, εἰτα ἐπὶ τούτοις τοὺς ἐν ἰσχυρῇ μέσῃ ἔχοντας τάξιν, ὥς ἂν τοῖς πρώτοις ἤδη τῆς ἐπιθέσεως ἀρξαμένοις συνεπιλάβοιντο, καὶ οὕτως ἐξῆς τὴν ἀχρηστον ἅπασαν ἡλικίαν, ἐπὶ κατορθωμένοις ἤδη πράγμασιν ὠραῖζεσθαι μέλλουσιν. ὁ δὲ στρατηγὸς Πρόμωτος ἐκ τῶν ἐπὶ προδοσίᾳ σταλέντων ἅπαντα ταῦτα προδιδαχθεὶς πρὸς τὰ τοῖς βαρβάροις σκεφθέντα παρεσκευάζετο, τὰς ναῦς ἀντιπρώρους στήσας ἀλλήλαις, καὶ τὸ μὲν βάθος πλοίοις τρισὶ πληρώσας, φροντίσας δὲ μήκους ὅτι μάλιστα πλείονος ἐπὶ σταδίους ἑκαοσι τοῦ ποταμοῦ τὴν ἡϊόνα κατέλαβε, τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ τοῦτο τὴν διάβασιν ἀποκλείων, τοῖς δὲ λοιποῖς ἀπαντῶν μονοξύλοις ἤδη διαβαίνειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οἷς ἐνετύγχανε καταδύων. ἀσελῆρον δὲ τῆς νυκτὸς οὔσης ἀγνοοῦντες οἱ βάρβαροι τὴν τῶν Ῥωμαίων παρασκευὴν ἔργου τε ἥπτοντο καὶ σιγῇ καὶ ἡσυχίᾳ πολλῇ τοῖς μονοξύλοις ἐνέβανον, ἀγνοεῖν πάντῃ τὰ βεβουλευμένα τοὺς Ῥωμαίους ἡγούμενοι. τῶν δὲ σημείων ἀρθέντων οἱ τὴν προδοσίαν μηχανησάμενοι, τῷ στρατηγῷ προμνηύσαντες ἕκαστα καὶ ἀρμυοσάμενοι τῇ τῶν πολεμίων παρασκευῇ, ταῖς τε ναυσὶ μεγάλαις οὔσαις καὶ εἰρεσίᾳ καρτερωτάτῃ χρωμέναις ἐπέπλεον καὶ τὰ προστυγγάνοντα πάντα κατέδυνον, οὐδενὸς τῶν ἀποπιπτόντων διὰ τὸ τῆς πανοπλίας βάρους οἷον τε γενομένου σωθῆναι. τὰ δὲ τοὺς ταῖς ναυσὶ περιπλέοντας διαφυγόντας μονόξυλα, καὶ τοῖς εἰς μήκος ἡγμένοις πλοίοις περιπεσόντας, παντὶ τῷ προσπεσόντι βαλλόμενα σὺν αὐτοῖς ἀπώλετο τοῖς ἀνδράσιν, οὐδενὸς ὑπερβῆναι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν πλοίων διάφραγμα δυνηθέντος. φόνου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ οἷος οὕτω πρότερον ἐν ναυμαχίᾳ συνέβη, σωμάτων μὲν ὁ ποταμὸς ἐπληροῦτο καὶ δαίμων ὅσα φύσιν εἶχεν ὑπὲρ

19. Разбиването на остгота Одетей⁶³³

Император Теодосий така мислел да поправи щетите. Промот, стратегът на пехотните войски в Тракия⁶³⁴, присрещнал с пехота и речни кораби Одетей⁶³⁵, който бил събрал голяма войска не само от живущите край Истър, но и от далечните и неизвестни племена. С тая войска [Одетей] дошъл при реката⁶³⁶ и преминал. [Промот обаче] извършил такова голямо клане, че дори реката се изпълнила с трупове, а падналите на земята не могли лесно да се преброят.

20. Промот разбива с измама гротингите⁶³⁷

По същото време отвъд Истър се появило някакво скитско племе, съвсем непознато на тамошните жители. Местните варвари ги наричали гротинги⁶³⁸. И тъй, понеже били многобройни, въоръжени както трябва и при това много силни, те се спуснали много лесно през варварските земи, дошли до самия бряг на Истър и по-молили да им се позволи да преминат реката. Промот⁶³⁹, комуто било поверено командването на тамошните войски, разположил тия войски по брега на реката на голямо протежение и така попречил на варварите да преминат. При това той намислил да направи следното. След като повикал неколцина, които разбирали езика на варварите и на които най-много се доверявал, че могат да свършат такива неща, той ги изпратил да направят на тези варвари предложение за предателство, като им поискал голямо възнаграждение, за да предадат ромейския стратег заедно с войската му. А когато варварите казали, че размерът на възнаграждението надвишава техните възможности, изпратените от стратега лица, за да вдъхнат доверие в думите си, настоявали на първоначалното си предложение, като не се съгласявали да намалят с нещо печалбата си. След като и двете страни се спогодили за размера на сумата, те сключили тайно договор за предателство и решили предателите веднага да получат една част от възнаграждението, а останалата да им се запази за времето, когато варварите победят. След като определили, как трябва да бъде даден знакът, както и времето, когато трябвало да се проведе на дело предателството, те съобщили на стратега уговореното [и го осведомили, че] при настъпването на нощта варварите щели да се заловят за работа и щели да преминат [реката] срещу ромейската войска. Тогава варварите натоварили най-силната част от войската си на многобройни еднотръвки, като й заповядали да премине най-напред и да нападне войниците, докато още спят. После натоварили по-слабите, за да подкрепят първите, които били започнали вече нападението, а след тях — всички негодни за бой, които щели да се кичат с извършените вече подвизи. А пък стратегът Промот предварително бил научил всичко това от ония, които бил изпратил уж да извършат предателство, и се приготовил съобразно с плановите на враговете. Той поставил корабите обърнати с носовите си едни срещу други и запълнил дълбочината с по три по-малки кораба. А като се стремил да има колкото може по-дълъг фронт, той завзел до двадесет стадии от брега на реката. Тъй той

τοῦ ὕδατος αἰωρεῖσθαι, εἰ δέ ποῦ τινες οἱοί τε γέγονασι διαβῆναι νηχόμενοι, τοῖς περὶ τὴν ἡϊόνα τοῦ ποταμοῦ παροῖς ἐμπεσόντες ἀπώλοντο. τοῦ δὲ ἀκμάζοντος παντὸς ἐν τοῖς βαρβάροις διαφθαρέντος, ἐπὶ τὴν λείαν ἐχώρουν οἱ στρατιῶται, παιδάρια μὲν ἀπάγοντες καὶ γυναῖα, καὶ τῆς ἀποσκευῆς γενόμενοι κύριοι. τότε δὴ καὶ ὁ στρατηγὸς Πρόμωτος οὐ πόρρω που τὸν βασιλέα Θεοδοσίον ὄντα μετακαλέσας ἐποιεῖτο μάρτυρα τοῦ κατορθώματος. ὁ δὲ τῶν αἰχμαλώτων τὸ πλῆθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν λαφύρων τεθεαμένος ἀνῆκε τε τοὺς αἰχμαλώτους ἀδέτους καὶ δουρεαῖς ἐφιλοφρονεῖτο, διὰ τῆς τοιαύτης φιλάνθρωπίας εἰς τὸ αὐτομολῆσαι προτρέπων, καὶ ἄλλως εἰς τὸν κατὰ Μαξιμου συνοίσοντάς οἱ πόλεμον. ὁ μὲν οὖν Πρόμωτος ἐπέμενε τῇ τῆς Θράκης ἐφεστῶς φυλακῇ καὶ πρὸς τὸν εἰρημένον πόλεμον ἐν παραβύσσει γινόμενος εὐτρεπής.

21. De gestis Gerontii ad civitatem Tomis

Πόλις ἔστιν ἐν τῇ κατὰ Θράκην Σκυθίᾳ Τομεὺς ὀνομαζομένη. τῶν ἐνδυνμένων ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγεῖτο Γερόντιος, ἄνθρωπος καὶ σώμῃ σώματος καὶ πρὸς πᾶσαν πολεμικὴν χρεῖαν ἀρκῶν. ἦσαν δὲ πρὸ ταύτης τῆς πόλεως ὑπὸ βασιλέως ἀριστίνδην ἐνοστάντες βάρβαροι, τῇ τε τῶν σωμάτων ἀνατρέχοντες εὐφυῖα καὶ ἀνδρία πολὺ τῶν ἄλλων διαφέροντες. οὗτοι καὶ σιτήσεων ὑπὲρ τοὺς στρατιώτας καὶ ἄλλων παρὰ βασιλέως ἡξιωμένοι δουρεῶν οὐκ ἐβνοία τὰς εἰς αὐτοὺς ἀμείβεσθαι διεννοοῦντο τιμὰς, ἀλλὰ τῇ εἰς τὸν ἄρχοντα ὑπεροψίᾳ καὶ τῇ περὶ τοὺς στρατιώτας καταφρονήσει. ταύτης αὐτῶν αἰσθανόμενος τῆς προαιρέσεως ὁ Γερόντιος, καὶ ὡς ἐγχειρῆσαι διανοοῦνται τῇ πόλει καὶ συνταράξαι τὰ καθεστῶτα, κοινοῦται τῶν στρατιωτῶν τοῖς φρονήσει μάλιστα διαφέρουσιν, ἐπεξελεθεῖν τῇ τῶν βαρβάρων ἀσελγείᾳ καὶ ὕβρει βουλόμενος. ὥς δὲ διὰ δειλίαν ἑώρα ὀκνοῦντας καὶ αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν βαρβάρων δεδιώτας, ἀναλαβὼν τὰ ὅπλα καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σφόδρα εὐαριθμήτους παντὶ τῷ τῶν βαρβάρων ἀντετάττετο πλήθει, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας ἀπήντα, τῶν στρατιωτῶν ἢ καθενδόντων ἔτι καὶ τῷ ὄγκῳ πεπεδημένων, ἢ πρὸς τὸ τεῖχος ἀναδραμόντων καὶ τὰ γινόμενα θεωμένων. τοῖς δὲ βαρβάροις ἐπῆει γελῶν τὴν τοῦ Γεροντίου παραφροσύνην, καὶ θανατῶν οἰόμενοι τὸν ἄνθρωπον ἔπεμπον αὐτῷ τοὺς ἐν ἑαυτοῖς ἄλκιμους διαφέροντας. ὁ δὲ τῷ πρῶτον ἐπελθόντι συμπλακεῖς καὶ τὴν ἀσπίδα συντόμως χειρὶσας ἐμάχετο καρτερώς, ἄχρως ὅτε τῶν ὑπασπιστῶν τις, ἰδὼν συμπλεγμένους αὐτοὺς ἀλλήλεις, ἀπέκοψε τῷ ξίφει τοῦ βαρβάρου τὸν ὦμον καὶ τοῦ ἵππου κατήγαγε. καταπλαγέντων δὲ τῶν βαρβάρων τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἀνδρεῖόν τε ἅμα καὶ θαρραλέον, ἅμα τε ὁ Γερόντιος ἄλλοις τῶν πολεμίων ἐπῆει, καὶ θεωροῦντες οἱ ἐκ τοῦ τεύχους τὰ πραττόμενα παρὰ τοῦ σφῶν στρατηγοῦντος ἀνεμνήσθησαν τοῦ Ῥωμαίων ὀνόματος, καὶ ἐπεξελθόντες ἤδη καταπεπληγμένους τοὺς ἐκπεδόντας κατέσφαξαν· τοὺς δὲ ἀποδράντας ἐδέχετο παρὰ Χριστιανῶν τιμώμενον οἰκόμενον, νομιζόμενον ἄστυλιν. ὁ μὲν οὖν Γερόντιος τῶν ἐπισημασμένων τὴν Σκυθίαν ἐλευθερώσας κινδύνων, καὶ τῶν ἐπαναστάντων αὐτῇ βαρβάρων ἀνδρίας ὑπερβολῇ καὶ μεγαλοψυχίᾳ κρατήσας, τὰς παρὰ τοῦ βασιλεύοντος ἀμοιβὰς προσεδέχετο· Θεοδοσίος δὲ ὁ βασιλεὺς οὐ μετρίως ἀγανακτήσας ὅτι βάρβαροι τοσαύτης ἡξιωμένοι παρ' αὐτοῦ τιμῆς ἀνῆρθησαν, εἰ καὶ τοῖς πράγμασιν ἔτυχον λυμηνάμενοι, συναρπάζει τε τὸν Γερόντιον παραχρῆμα καὶ λόγον τῆς ὑπὲρ Ῥωμαίων ἀριστείας ἀπήντει. τοῦ δὲ καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων αὐτῶν ἐπανάστασιν ἀπελέγχοντος, διεξιόντος τε τὰς ἀρπαγὰς καὶ τὴν τῶν οἰκητόρων ἀπώλειαν, τούτων μὲν οὐδενὶ προσεῖχεν ὁ βασιλεὺς, ἐνίστατο δὲ τῷ μὴ διὰ τὸ κοινῇ λυσιτελεῖς ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ τῶν παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδωρημένων, ὥς ἂν μὴ ἐλεγχθεῖη τοῦτα κερδάνας, ἐκποδὼν αὐτοὺς ἐθελῆσαι ποιῆσαι τοῦ δὲ

щял да спре преминаването на неприятелите, а ония, които се опитват вече да преминат с еднодръвки и които пресрещне, щял да потопи. Тъй като нощта била безлунна, и варварите не знаели за приготовленията на ромеите, те се заловили за работа и се качили на еднодръвките с голямо мълчание и тишина, като мислели, че ромеите не знаят нищо за техните намерения. Когато знакът бил даден, устройствата на предателството предупредили стратега за всичко, и ромеите се нагодили според приготовленията на неприятелите. Техните големи кораби заплували с най-голяма бързина срещу варварите и потопявали всичко, каквото срещнали. Никой от скочилите във водата не могъл да се спаси поради тежкото си въоръжение. Някои еднодръвки се изплъзнали от [ромеите], които плували около тях с корабите, но те се натъкнали на наредените по протежение на брега по-малки кораби, били удряни от всеки, който им се изпречвал, и загивали с целия си екипаж, без да може някой да премине преградата на ромейските кораби. Така станала голяма сеч, каквато по-рано не се била случвала при сражение с кораби, реката се изпълнила с трупове и оръжия, които били направени от такъв материал, че могли да плуват над водата. Ако някои успявали някак да преминат с плаване, те попадали на наредените около брега на реката войници и така загивали. Когато бил погубен плейтът на варварската войска, войниците се втурнали да плячкосват, като отвеждали деца и жени и завладявали багажа на варварите. Тогава именно и стратегът Промот повикал императора Теодосий, който се намирал някъде недалеч, и го направил свидетел на подвига си. А той, като видял големия брой пленници и грамадната плячка, оставил пленниците неоковани и се отнесъл към тях благосклонно, като им давал подаръци и с такова човеколюбие ги подбуждал да минат доброволно към него и изобщо да му помагат във войната срещу Максим⁶⁴⁰. И тъй Промот останал началник на гарнизоните в Тракия и бил тайно приготвен за тази война.

21. Подвигът на Геронтий пред град Томи⁶⁴¹

В Скития, която граничи с Тракия, се намира град, наречен Томевс⁶⁴². Началник на тамошния гарнизон бил Геронтий, който се отличавал с телесна сила и бил годен за всякаква военна служба. Пред този град имало знатни варвари, оставени от императора, които се отличавали с красотата си и превъзхождали другите с голямата си храброст. Ако и да били удостоявани от императора с храна и други подаръци повече отколкото останалите войници, те не мислели да се отплатят за оказаната чест с преданост, но се отнасяли с пренебрежение към началника си и с високомерие към ромейските войници. Когато забелязал това тяхно държане и намерението им да нападнат града и да смутят установения ред, Геронтий съобщил на ония от войниците, които най-много се отличавали от другите по благоразумие, че желае да накаже необуздаността и надменността на варварите. А като забелязал, че те се колебаят поради страх и се боят именно от това раздвижване на варварите, той грабнал оръжието си и с много малък брой телохранители се опъл-

καὶ ταῦτα τῷ δημοσίῳ λέγοντος πεπομφέναι μετὰ τὴν ἐκείνων ἀναίρεσιν (ἦν δὲ περιανχένια χρυσᾷ παρὰ βασιλέως αὐτοῖς δεδομένα πρὸς κόσμον), μόλις ἦν εἶχε διανείμας τοῖς εὐνούχοις οὐσίαν οἷός τε γέγονε τῶν περισσιώτων ἐξαιρεθῆναι κινδύνων, ἄξια τῆς εἰς Ῥωμαίους εὐνοίας ἐκτίσας τὰ ἐπίχειρα.

22. De bello contra Gothos in paludibus et stagnis Macedoniae abditos

Αὐτὸς δὲ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἐπανελθὼν οὐ τὴν τυχοῦσαν εὖρεν ἐν τοῖς Μακεδόνων πράγμασι ταραχήν. ὅσοι γὰρ τῶν βαρβάρων ἐν τοῖς ἔλεσι καὶ ταῖς περὶ τὰς λίμνας ὕλαις ἑαυτοὺς ἀποκρύψαντες ἐκ τῆς προτέρας τῶν Ῥωμαίων ἐφόδου περιεσώθησαν, τῆς περὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον ἀσχολίας Θεοδοσίου τοῦ βασιλέως λαβόμενοι τὰ Μακεδόνων καὶ Θεσσαλῶν ἐληΐζοντο, μηδενὸς αὐτοῖς ἐναντιωθέντος. ἐπεὶ δὲ τὰ τῆς νίκης αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως ἠγγέλθη, τοῖς ἔλεσι αὐθις ἑαυτοὺς ἐναπέκρυψαν, αὐτόθεν τε λαθραίως ἐπανιστάμενοι, τὰ ἐν ποσὶ τε ἄγοντες καὶ φέροντες, ἡμέρας ἐπιφανομένης ἐπὶ τοὺς συνήθεις τόπους ἐχώρουν, ὥστε περὶ τῷ βασιλεῖ λογίζεσθαι φράσματα μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους εἶναι τοὺς ἐπιόντας. ἀπορῶν τοίνυν ἀκονιώσας μὲν οὐδενὶ τὸ πρακτέον, ἀναλαβὼν δὲ ἄχρι πέντε ἱππέων τὸν ἀριθμὸν, καὶ ἐκάστην τρεῖς ἵππους ἢ τέσσαρας ἔλκεν ἀπὸ ρυτῆρος εἰπὼν, ὥστε ἐπειδὴν ὁ τὸν ἱππέα φέρων ἵππος ἀπείποι τῷ πόνῳ, μεταβαίνειν ἐπὶ τὸν ἕτερον, τοῦτω τε τῷ τρόπῳ πρὸς πᾶσαν ἀγκέσαι τοὺς ἵππους κακοπάθειαν ἥς κατὰ νοῦν ἔλαβεν ἐγχειρήσεως, οὐδενὶ τῶν θεωμένων ὅτι βασιλεὺς εἴη διδοὺς ὑποσπεύειν, περιενόσκει τοὺς ἀγρούς, καὶ εἴ που τροφῆς ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ θεηθείη, παρὰ τῶν ἀγροίκων αὐτῶν, ἐνέτυχε καταλύματι βραχεῖ παρὰ γραδὸς οἰκουμένῳ, καὶ στέγης αὐτῷ μεταδοθῆναι καὶ ποτοῦ παρεκάλει. τῆς δὲ γραδὸς φιλοφρόνως αὐτὸν ὑποδεξαμένης, οἴνου τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἔτυχεν ἔχουσα μεταδόσης, ἐπειδὴ νύξ ἐγένετο, αὐτόν τι καθεύδεν ἐδεῖτο. τῆς δὲ πρεσβύτιδος καὶ πρὸς τοῦτο ἐνδούσης, κείμενος ὁ βασιλεὺς ἐν τινὶ μέρει τῆς καταλύσεως ἀνθρώπον ἐθεάσατο φθεγγόμενον μὲν οὐδὲ ἐν, βοκῶντα δὲ λανθάνειν ἐθέλοντι. καὶ τοῦτο θαυμάσας ὡς αὐτὸν ἐκάλει τὴν γραῦν, καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ πόθεν. τῆς δὲ ἀγνοεῖν εἰπούσης, καὶ κατὰ ποίαν ἀφίκετο χρεῖαν, τοῦτο δὲ εἰδέναι φρασκούσης ὅτι γε ἀφ' οὗ

чил срещу цялото множество варвари. Той разтворил вратите и се отправил срещу тях. А през това време едни от войниците или още спели или били сковани от страх, а други от тях се изкачили на стените и наблюдавали това, което ставало. Варварите започнали да се смеят на безумието на Геронтий и като мислели, че този човек си търси смъртта, изпратили срещу него най-силните помежду си. Той се счепкал с първия нападател и бързо му хванал щита. Той се сражавал храбро, докато един от телохранителите, като видял, че са се вплеели един в друг, отсякъл с меч си рамото на варварина и го смъкнал от коня. Тъй като варварите се уплашили от неговата храброст и смелост, пък и Геронтий същевременно нападнал и други от неприятелите, тези, които наблюдавали от стените действията на своя началник, си спомнили, че са ромеи, излезли вън от стените и избили уплашените вече нападатели. А ония варвари, които избягали, намерили убежище в почитаната от християните сграда⁶⁴³, която се смятала за неприкосновено убежище. Геронтий очаквал ваграда от императора, понеже освободил Скития⁶⁴⁴ от опасностите, които я заплашвали, и надвил разбунтувалите се там варвари с необикновена храброст и душевно величие. Император Теодосий обаче много негодувал за това, че били избити варвари, удостоени с толкова голяма чест от него, ако и да били нанасяли вреди на държавата. Той веднага уловил Геронтий и му поискал сметка за действията му в защита на ромеите. Когато Геронтий ги обвинявал за бунта им срещу ромеите и разказвал за грабежите им и за избиванията на жителите, императорът не обърнал внимание нито на едно от тези неща, но настоявал, че Геронтий бил действувал не с оглед на общата полза, но от желание да присвои дадените им от императора подаръци и бил поискал да ги премахне, за да не бъде изобличен, че е взел тези подаръци за себе си. Когато Геронтий казал, че след избиването на варварите подаръците бил изпратил в държавната хазна (това били златни огърлици, дадени им от императора за украшение), той едва можал да се избави от опасността, която го заплашвала, и то след като раздал на евнусите имота, който имал, и заплатил награда достойна за предаността си към ромеите.

22. Военни действия срещу укрилите се в македонските блатата и езера готи⁶⁴⁵

Когато [Теодосий] се завърнал⁶⁴⁶ в Солун, той намерил положението в Македония твърде забъркано. Всички варвари⁶⁴⁷, които се били спасили от по-раншното нападение на ромеите, се били скрили в блатата и в горите около езерата⁶⁴⁸. Като се възползвали от обстоятелството, че император Теодосий бил зает с междуособната война, те ограбвали земите на македонците и тесалийците, без да им се противопостави никой. Но когато им било съобщено за победата и за завръщането на императора, те отново се скрили в блатата. Оттам като се надигали тайно [през нощта], грабели и откарвали каквото им попадало, а когато денят настъпвал, те се оттегляли в обичайните си места. Така императорът могъл да помисли, че нападателите са по-скоро призраци, отколкото люде. Затова той

Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἐπανίεναι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἡγγέλθη, καταλύσας παρ' αὐτῇ καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς τροφῆς τιμὴν ἐκάστης ἡμέρας ἀποδιδούς, τὴν ἡμέραν ἅπασαν τῆς οἰκίας ἐξιὼν, ὅποι βούλεται τε περνοστών, νυκτὸς ἐπαγομένης ἐπανιὼν ὥσπερ ἐκ κόπου τροφῆς τε μεταλαμβάνει καὶ κεῖται κατὰ τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα, ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, τεκμαιρόμενός τε ὡς οὐ προσήκει τοὺς τῆς πρεσβυτιδος λόγους ἀνεξετάστους καταλιπεῖν, συναρπάσας τὸν ἄνθρωπον ὅστις εἶη λέγειν ἀπῆγει. τοῦ δὲ οὐδὲν ἀνασχομένου παντάπασιν ἀποκοίνασθαι βάσανοι διὰ μαστίγων ἐπήγοντο. τοῦ δὲ μηδὲ τῇ διὰ τούτων ἐνδόντος ἀνάγκῃ, ξίφεσιν ἀμύττειν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῖς ἵππευσιν ἐνεκελεύετο, προσθεῖς ὅτι αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος εἶη. καὶ ὅς τῶν ἐν τοῖς ἔλεσι κρυπτομένων βαρβάρων εἶναι κατὰσκοπος ἔλεγεν, ἀπαγγέλλειν τε αὐτοῖς ὅποι εἶη καὶ ποίοις ἐπιέναι τόποις ἢ ἀνδράσι προσήκει. τούτου μὲν οὖν παραχερῆμα ἀπέτεμε τὴν κεφαλὴν, ἑλάσας δὲ πρὸς τὸ στρατόπεδον οὐ πάρρωθεν αὐλιζόμενον ἄγει τε αὐτοὺς ἐνθα ἔγνω τοὺς βαρβάρους ἐνδοιατᾶσθαι, σὺν αὐτοῖς τε ἐπιπεσὼν ἡβηδὸν πάντας διέφθειρε, τοὺς μὲν τοῖς ἔλεσι κρυπτομένους ἐξάγων, τοὺς δὲ καὶ ἐν τοῖς ὕδασι ἀποσφάτιων, ὥστε φόνον τῶν βαρβάρων γενέσθαι πολύν.

Ὁ δὲ στρατηγὸς Τιμάσιος, τοῦ βασιλεὺς ἀγασθεὶς τὴν ἀνδρίαν, ἀπίτοις οἷοι τοῖς στρατιώταις καὶ οὐκ ἐτι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς τέλμασι πόνους ἀρκεῖν δυναμένοις τροφῆς ἡξίου συγχωρηθῆναι μεταλαβεῖν. τοῦ δὲ ἐνδόντος ἡ μὲν σάλπιγξ ἡχοῦσα τὸ ἀνακλητικὸν ἀφίστη τοῖς στρατιώταις τοῦ ἔργου καὶ τῆς κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιφορᾶς, ἀναχωρήσαντες δὲ ἐπὶ τὴν εὐωχίαν καὶ ταύτης ἐμφορηθέντες, οἷῳ τε καὶ πόνῳ συνειλημμένοι, βαθυτάτον ἐκάθευδον ὕπνον. ὅπερ αἰσθόμενοι τῶν βαρβάρων οἱ περιελελειμμένοι ὅπλα τε ἀνέλαβον, καὶ προσπεσόντες ὕπνῳ καὶ μέθῃ τοῖς στρατιώταις κεκρατημένοις κατεκέντουν δόρα ἰ τε καὶ ξίφεσι καὶ παντὶ τῷ πρὸς φόνον ἀρκοῦντι. συνανήρητο δ' ἂν ἀπάσῃ τῇ στρατιᾷ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτός, εἰ μὴ τινες τῶν οὐπω θοίνης μεταλαβόντων ἔδραμον ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως σκηνὴν, τὸ συμβάν ἐξαγγέλλοντες· ἐφ' οἷς αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παραχθέντες φυγῇ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἔγνωσαν ἀποδρᾶναι. φεύγουσι δὲ αὐτοῖς ὑπαντήσας Πρόμωτος (εὖτυχε γὰρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως μετὰπεμπτos γεγονώς) τὸν μὲν βασιλέα περισώζειν αὐτόν τε καὶ τοὺς αὐτῷ συνόντας ἡξίου. τῶν γὰρ βαρβάρων αὐτῷ μελήσειν, ἀξίαν τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἐπιθήσονται δίκην. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἐπῆει, καὶ εὐρὼν ἔτι τοῖς καθευδούσιν

бил в недоумение и не съобщил това, което щял да направи. Взел със себе си пет конника и на всекиго от тях казал да води за юздите три или четири коня, та когато язденият кон се умори от ездата, конникът да се премества върху друг и по този начин конете да издържат всякакви напрежения в замисленото начинание. След това той обикалял полето, като никой от тях, които го виждали, не можел да се усъмни, че е император. Ако той и тях, които го придружавали, се иуждаели от някаква храна, изисквали я от селяните. Така той попаднал на една незначителна хижа, обитавана от някаква стара жена, и я помолил да му даде подслон. След като бабата го приела любезно и му дала вино и каквото друго случайно имала, той поискал да преспи там, тъй като било вече нощ. След като старицата се съгласила и на това, императорът, както лежал, забелязал в един кът на помещението един човек, който нищо не говорел и като че ли искал да се укрие. Учуден от това, той повикал бабата и я попитал, кой е и откъде е [този човек]. Тя казала, че не знае кой е и по каква работа е дошъл, но знае, че откак било съобщено, че император Теодосий се завърнал с войската си, той заживял при нея, плащал всеки ден храната си, през целия ден отсъствувал от къщата и ходел където искал, а когато нощта настъпвала, завръщал се като от работа, нахранвал се и си лягал по забелязания начин. Когато чул това, императорът се досетил, че не трябва да остави непроверени думите на старицата, уловил човека и настоявал да каже кой е. Тъй като той се въздържал въобще да каже нещо, подложил го на бичуване. Но когато и това не го заставило да проговори, императорът заповядал на конниците да го мушкат с мечове, като прибавил, че той е император Теодосий. Тогава човекът казал, че бил съгледвач на скрилите се в блатата варвари, на които съобщавал къде и кои места и люде трябва да нападнат. Императорът му отсякъл веднага главата и като отишъл при войската, която била разположена наблизо, завел войниците там, гдето, както узнал, пребивавали варварите. Той ги нападнал с войниците си и ги погубил всички до един, като едни от скрилите се в блатата измъкнал навън, а други убил във водите, така че била извършена голяма сеч над варварите.

Стратегът Тимасий, който бил възхитен от храбростта на императора, го помолил да позволи на войниците, които били гладни и не могли повече да издържат негодите в блатата, да получат храна. Тръбата засвирила отбой, понеже императорът се съгласил, и войниците прекратили военните действия срещу варварите. Те се оттеглили да ядат, нахранили се до насита и овладени от виното и умората, отдали се на най-дълбок сън. Когато уцелелите варвари забелязали това, грабнали оръжието си, втурнали се върху обзетите от сън и пиянство войници и ги пробождали с копия, мечове и с всяко нещо, което носело смърт. Заедно с цялата войска щял да бъде убит и самият император, ако някои от тези, които още не били взели участие в угощението, не се затекли при палатката на императора и не му съобщили за станалото. Императорът и свитата му, смутени от това, решили да се избавят чрез бягство от надвисналата над тях опасност. Обаче както бягали, срещнал ги Промот

ἐγκειμένους ἐπῆλθε μετὰ πάσης δξύτητος, καὶ τοσούτους ἀνεῖλεν ὥστε ἢ οὐδένα ἢ σφόδρα ὀλίγους εἰς τὰ ἔλη συμφυγόντας περισυνῆναι.

23. De Alarici invasione in Macedoniam

Ἐπὶ τούτοις Ἀλάριχος τῶν Θράκης ἀπανίστατο τόπων, καὶ ἐπὶ Μακεδονίᾳ προήει καὶ Θεσσαλίᾳ, πάντα καταστρεφόμενος τὰ ἐν μέσῳ.

24. Gainas e Thracia Orientali excedit

Γαῖνης μὲν οὖν τῆς οὕτω μερίστης ἐγκεινῆσεως ἀποσφαλεῖς ἤδη προφανῶς τὸν κατὰ τῆς πολιτείας ἀνεργίπυζε πόλεμον, ἐπιὼν δὲ τοῖς ἐν Θράκῃ χωρίοις τὰς μὲν πόλεις ἐώρα καὶ τείχεσι πεφραγμένας καὶ τὴν παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ οἰκητόρων ἐχούσας φυλακὴν ἤδη γὰρ ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων οὐκ ἀμελέτητοι πολέμων γεγονότες παντὶ σθένει πρὸς τὸ πολεμεῖν ὄρμητο. καὶ Γαῖνης οὐδὲν ἕτερον ἔξω τειχῶν περιλειμμένον θεώμενος πλὴν πόαν (ἐμέλησε γὰρ ἅπασι συγκομίσαι καρπούς τε παντοίους καὶ ζῶα καὶ παντοῖαν ἀποσκευὴν) ἔγνω τὴν Θράκην ἀπολιπὼν δραμεῖν ἐπὶ τὴν Χερρόνησον καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν παλινδρομῆσαι διὰ τῶν τοῦ Ἑλλησπόντου στενῶν.

25. Gainas e Thracia excedit

Γαῖνης δὲ τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως μέρος ἀποβαλὼν ἥπερ εἴρηται, μετὰ τῶν λειπομένων ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἀπέτρεχε, πεπορθημένην δὴ τὴν Θράκην ἐκ τῶν προλαβουσῶν ἐφόδων εὐρών, τὰ δὲ ἐν ποσὶ ληιζόμενος. δεδιὼς δὲ μή ποτε στρατόπεδον ἕτερον Ῥωμαϊκὸν ἐπακολουθῆσαν ἐπίθοιτο τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις οὐ πολλοῖς οὖσιν, οὐκ ἔξω τε ὑποψίας ἔχων τοὺς ἐπομένους αὐτῷ Ῥωμαίους, ἐκείνους μὲν οὐ προῖδομένους τὸ βούλευμα πάντας ἀπέκτεινεν, ἅμα δὲ τοῖς βαρβάροις ἐπεραιώθη τὸν Ἰστρον, εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν διανοούμενος, αὐτόθι δὲ τοῦ λοιποῦ βιοτεύειν.

26. Servi et desertores Thraciam vastant

Τῶν δὲ πραγμάτων σὺν οὐδενὶ λόγῳ φερομένων οἷα τοῦ βασιλέως φρονήσεως ἐστερημένοι, τὰ ἐν τῇ Θράκῃ συνεταράττετο· φηγάδες γὰρ οἰκείται καὶ ἄλλως τὰς τάξεις ἀπολιπόντες, Οὐννοὺς ἑαυτοὺς εἰπόντες εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ἱππαῖθροις διήρπαζον, ἕως ὃ Φραουῖτος ἐπιστρατεύσας, καὶ ὅσοις ἄλλοις ἐνέτυχεν ἀνελών, ἔξω φόβου πεποίηκε τοὺς οἰκήτορας.

23. Ibidem, p. 252, 2—4.

24. Ibidem, p. 273, 6—16.

25. Ibidem, p. 276, 13—22.

26. Ibidem, p. 277, 17—22.

(той случайно бил повикан преди това от императора), който поискал от императора да му позволи да спаси него и свитата му. Той щял да се погрижи да наложи на варварите заслужено наказание за безумието им. Той веднага потеглил и като заварил варварите, че още избиват заспалите войници, нападнал ги с голям устрем. Той избил толкова много варвари, че почти никой не се спасил, с изключение на малцината, които избягали в блатата.

23. Аларих нахлува в Македония⁶⁴⁹

Аларих напуснал Тракия и потеглил за Македония, като унищожавал всичко, каквото срещал по пътя си.

24. Гаина се оттегля от Източна Тракия⁶⁵⁰

Гаина, като не успял в това толкова голямо начинание, раздухвал вече явно войната срещу държавата. Той нахлул в Тракия и видял, че градовете са заградени със стени и се пазят от своите управници и жители. Поради по-рано предприетите нападения те били станали вече много бдителни във военно отношение и се надигали с всички сили да воюват. И Гаина, като виждал, че извън стените била останало само тревата (всички граждани се били погрижили да приберат различните плодове, животни и всякакъв вид покъщнина), решил да напусне Тракия, да отиде бързо в Херсонес и да се завърне отново в Азия през теснините на Хелеспонт

25. Гаина напуска Тракия

Гаина, като загубил по-голямата част от войската си, както се каза, бързо се отправил с останалите си войници към Истър. Той намерил Тракия опустошена от предишните нападения и заграбвал, каквото му се изпречвало. Гаина се страхувал да не би случайно друга римска войска да го преследва и нападне немногобройната му варварска войска. Освен това той се съмнявал във верността на ония ромей, които го придружавали. Затова ги избил всичките, без те да предугадят намерението му, и заедно с варварите преминал Истър, тъй като възнамерявал да се завърне в родината си и там да прекара остатъка от живота си.

26. Роби и дезертъри ограбват Тракия⁶⁵¹

Когато поради безразсъдството на императора⁶⁵² държавните работи били напълно разстроени, положението в Тракия се разбъркало. Бегълци — роби и войници, които напуснали своите части и се представяли за хуни, разграбвали каквото се намирало на открито, докато [най-сетне] Фравита⁶⁵³ предприел поход срещу тях, избил тези, които срещнал, и освободил жителите от страх.

ΧΙΙ. ΕΥΣΤΑΤΙЙ ΕΠΙΦΑΝΙЙΣΚΙ

Историкът Евстатий Епифанийски (*Εὐστατίος Ἐπιφανεύς*) ни е известен само благодарение на лексикографа Свидас, хрониста Йоан Малала и църковния историк Евагрий. Той е написал една кратка хроника, в която излагал събитията от Еней до дванадесетата година от управлението на императора Анастасий I, значн до 502 г. Освен това Евстатий Епифанийски написал, както изглежда, и една история на персийската война, която водил Анастасий срещу персийския цар Кавадес (502—505).

EUSTATIUS EPIPHANEUS FRAGMENTUM

1. De Theodorici expeditione contra Zenonem

Ἐπαρίσταται δὲ τῷ Ζήνωνι καὶ Θεοδέριχος Σκύθης ὢν γένος, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἀνὰ τὴν Θρακῶν ἀθροίσας ἐπιστραφεύει κατὰ τοῦ Ζήνωνος, καὶ μέχρι στόματος τοῦ Πόντου δηώσας τὰ ἐν ποσὶ χωρία μικροῦ τὴν βασιλείον εἶλε πόλιν, εἴ γε μή τινας τῶν ἐς τὰ μάλιστα αὐτῷ ἐπιτηδείων ὑπαχθέντες ἐβουλεύσαντο αὐτὸν ἀνελεῖν. ὃς ἐθελοκακοῦντας τοὺς οἰκείους ἐγνωκώς, ἐς τοῦ-πίσω μὲν ἀποχωρεῖ· οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον τοῖς ἀπελθοῦσι συναρπύμεται

ИЗДАНИЯ

Müller, FHG, IV, pp. 138—142. — Dindorf, HGM, I, p. 353 sqq.

КНИЖНИНА

Benjamin: PWRE, VI, col. 1450 sqq., nr. 14. — Christ-Schmidt — Stählin, op. cit., p. 1034.

ЕВСТАТИЙ ЕПИФАНИЙСКИ ОТКЪС

1. Походът на Теодорих срещу Зинон⁶⁵⁴

Против Зинон въстанал и Теодорих⁶⁵⁵, скит по произход. Той събрал своите войски в Тракия и се отправил на поход срещу Зинон. След като опустошил дори до устието на Понта⁶⁵⁶ земите, които били на пътя му, той насмалко щял да превземе и царствения град, ако някои от неговите приближени, които били подкупени, не били замислили да го убият. Като узнал за зложелателството на своите люде, Теодорих се оттегил назад. Обаче недълго след това той умрял.

ХІІІ. ДИАЛОЗИТЕ НА ПСЕВДО-КЕСАРИЙ

Когато става дума за най-старото споменаване на славяните във византийските писмени извори, твърде често се сочи именно съчинението, приписвано на брата на прочутия византийски църковник Григорий Богослов (ок. 329—389) — Кесарий. Това съчинение е познато под надслов „Четири диалози на премъдрия брат на нашия свети отец Григорий Богослов“. Отделните „диалози“ се различават по размерите си. Самото съдържание на „диалозите“ е най-разнообразно. В тях се срещат голям брой питання от чисто богословско естество, но заедно с това има и много други, които се отнасят до някои природо-научни явления. Между разните въпроси и отговори има няколко, които съобщават сведения за историята на нашите земи и на славяните. Така, в един въпрос и отговор (§ 68) се дават сведения за имената на реката Дунав. Във въпрос и отговор 110 се говори за славяните и техните обичаи, а във въпрос и отговор 144 се споменава отново името на Дунава. За личността на автора в съдържанието на „Диалозите“ се дават съвършено оскъдни вести. Мнението, че авторът е бил тъждествен с брата на Григорий Богослов очевидно е напълно безосновно и трябва да се отхвърли. В текста на „Диалозите“ има посочвания, които говорят, че наметникът е бил съставен през по-късно

PSEUDO-CAESARIUS DIALOGI

1. De nomine Danubii

Ὅρα δὲ μὲν ἐναργέστερον ὑπόδειγμα περὶ τοῦ στερεώματος, οὐ τέχνη βροτῶν, ἀλλὰ θεία βουλὴ συνιστάμενον, καὶ οἷον εἰ διδασκαλεῖον ἡμῖν προκείμενον, τὸν ἓνα τῶν τετάρων ἐκ τῆς ἐν παραδείσῳ κρήνης ρεόντων ποταμῶν, τὸν Φυσῶνα, παρὰ τῇ καθ' ἡμᾶς Γραφῇ, παρ' Ἑλλήσι δὲ Ἰστρον, παρὰ δὲ Ῥωμαίοις Δανούβιον, παρὰ δὲ Γότθοις Δούναβιν προσαγορευόμενον χειμῶνος πληγνυμένον, καὶ εἰς λιθώδη ἀπυτυπίαν μεθισταμένης τῆς μαλακῆς τοῦ ρεῖθρου φύσεως, ὥς οἷαν τε φέρειν ἐπιπορευμένων πολεμίων, καὶ πρὸς τὰ Ῥωμαίων, Ἰλλυρίά τε καὶ Θράκεια μέρη διαφοιτῶντων πλήθος. Οὕτω τοι καὶ τὸ αἰτὶ ἐκ τοῦ ὕδατος παγὲν στερεώμα, ὑποκλύζεται μὲν τῷ ὑποκρυθέντι ρεῖθρῳ, ὑπερστέγει δ' ἔππων καὶ ἀναβάτην, ἐν χιλιάσι δέκα πολλάκις ὑγρόμενον.

време, а не през втората половина на IV век. Тъй като по своето съдържание „Диалозите“ са компилативна творба, авторът е вмъкнал в изложението извадки от съчинения, писани в по-късно време. Изобщо, трябва да се предполага, че неговото произведение следва да се отнесе най-ранно към първата половина на VI век. Но даже и така датувано, произведението на неизвестния за нас византийски автор представя един от най-ранните извори, гдето се говори за славяните и се споменува тяхното име.

ИЗДАНИЯ

Ducaseus, *Bibliotheca veterum patrum*, I. Parisiis 1624. — *Magna bibliotheca patrum*, XI. Parisiis 1654. — Migne, P. Gr., XXXVIII (1862) coll. 851—1190, — по което издание са направени извадките, дадени тук.

КНИЖНИНА

Seecck, Casarius (3): PWRE, III (1897), coll. 1298—1300. — K. Müllenhoff, *Donau-Dunav-Dunaj* (=Archiv f. slav. Phil., I. 1876, p. 290 sqq.). = *Deutsche Altertumskunde*, II, Berlin 1887, p. 367 sqq. — *Niederle, Manuel*, II, p. 31.

ПСЕВДО-КЕСАРИЙ ДИАЛОЗИ

1. За името на река Дунав

Виж много ясният пример с небесната твърд⁶⁵⁷, която е направена не от изкуството на смъртните, а по божия воля, и стои пред нас като поучение. Едната от четирите реки⁶⁵⁸, които изтичат от райския извор, наречена в нашето Писание Фисон, се нарича⁶⁵⁹ Истър от гърците, Данувий от римляните, и Дунавис от готите. Когато замръзне през зимата, течното естество на водата се уподобява на камък, така че реката може да издържи множеството неприятели, които вървят по нея и преминават в ромейските, илирийските и тракийските области. И тъй твърдината, образувана от замръзналата вода, отдолу се подмива от скритото течение на реката, а отгоре носи коне и конници, които често пъти стигат до десет хиляди на брой.

2. De moribus Slavorum et Physonitarum

Καὶ πῶς εἰ ἐπταχῶς διαμερεῖται ἡ οἰκουμένη, ἐν μιᾷ μερίδι πολλοὺς καὶ διαφόρους νόμους εὕρισκομεν; καὶ οὔτε ἑπτὰ μόνον κατὰ τοὺς ἀστέρας, οὔτε δις ἕξ κατὰ τοὺς ζωδικούς, οὐδ' αὖ πάλιν τριάκοντα ἕξ κατὰ τοὺς δεκάδους, ἀλλὰ μυρίοι μνημονεύονται νόμοι, πάλαι ἀμειφθέντες, καὶ νῦν ὑπάρχοντες. Πῶς δὲ ἐν ταυτῷ τμήματι τοὺς ἀνθρωποβόρους Ἰνδοὺς, καὶ τοὺς ἐμψύχων καὶ θοίνης ἀπάσης ἀπεχομένους Βραχμαίους οἰκοῦντας ὁρῶμεν; πῶς δὲ οἱ ἐν Βαβυλῶνι ὅποι δ' ἂν γίνονται, τῇ μισαγαμίᾳ τῶν ὁμαίων παρουνοῦσι; Πῶς δ' ἐν ἑτέρῳ τμήματι ὄντες οἱ Σκλαυηροὶ καὶ Φυσωνῖται, οἱ καὶ Δανούβιοι προσαγορευόμενοι, οἱ μὲν γυναικομαστοβοροῦσιν ἡδέως, διὰ τὸ πεπληρωθῆναι τοῦ γάλακτος, μιν δὲ δίκην τοὺς ὑποτίθους ταῖς πέτραις ἐπαράττοντες· οἱ δὲ καὶ τῆς νομίμης καὶ ἀδιαβλήτου κρεωβορίας ἀπέχονται; καὶ οἱ μὲν ὑπάρχουσιν αὐθάδεις, αὐτόνομοι, ἀνηγεμόνευτοι, συνεχῶς ἀναιροῦντες, συνεσιμόμενοι ἢ συνοδεύοντες, τῶν σφῶν ἡγεμόνα καὶ ἄρχοντα, ἀλώπεκας καὶ τὰς ἐνδρύμους κάπτας καὶ μονίους ἐσθλόντες, καὶ τῇ λύκων ὠρυγῇ σφᾶς προσκαλούμενοι· οἱ δὲ καὶ ἀδδηφαγίας ἀπέχονται, καὶ τῷ τυχόντι ὑποταττόμενοι καὶ ὑπεύκοντες;

3. Iterum de nomine Danubii

* Ἀκουε τοίην τοῦ συγγραφέως τοὺς ἐκ μιᾶς κρήνης ἀπορρέοντας τέσσαρας ποταμοὺς προσαγορευόντος, καὶ οἷονεὶ δακτυλοδεικτοῦντος αὐτοὺς τῇ προσηγορίᾳ. Καὶ ὄνομα τῷ ἐν Φεισσών. Οὗτος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν, φησὶ, καὶ τὴν Ἰνδικὴν παροδεύων, Γάγγης παρ' αὐτῶν προσαγορεύεται· παρὰ δὲ Ἑλλήσιν Ἰστρος καὶ Ἰνδὸς ποταμός· παρὰ δὲ Ἰλλυριοῖς καὶ Ριπιανοῖς τοῖς παροικοῖς τοῦ Ἰστροῦ, Δανούβης· παρὰ δὲ Γότθοις. Δοναῦτις.

2. Ibidem, col. 986.

3. Ibidem, col. 1093.

2. Прави на славяните и фисонитите⁶⁶⁰

Ако вселената е разделена на седем дяла, защо тогава намираме многобройни и различни закони в един и същи дял? Така, споменуват се не само седем закона — според броя на планетите, дванадесет — според зодиакалните знаци, или тридесет и шест — според деканите, а хиляди закони, едни — отменени някога, други — действащи и сега. Как така в едни и същ дял намираме да живеят човекоядците индийци и брахманите, които не ядат нищо одушевено и се въздържат от всякакво чревоугодие? И как обитателите на Вавилон, гдето и да попаднат, безумствуват чрез скверни бракове с еднокръвните си? Как в друг дял, между славяните и фисонитите⁶⁶¹, наричани още и дунавци, едни ядат с удоволствие гърдите на жените, защото са пълни с мляко, а децата кърмачета удрят о камъните като мишки? А други от тях се въздържат дори от законното и безукорно месоядене. Едни са непокорни, независими, не търпят господар, често убиват своя вожд и началник при пиршество или на път, ядат лисици, диви котки и глигани и се викат помежду си с вълчи вой. А други не се ли въздържат от прекалено ядене и не се ли покоряват и подчиняват на първия срещнат човек?⁶⁶²

3. Пак за името на река Дунав⁶⁶³

И тъй, слушай писателя, който разказва за четирите реки, които извираат от един извор, и като че ли поименно с пръст ги сочи. Названието на едната е Фисон. Тя преминава, казва той, край Етиопия и Индия, гдето я наричат Ганг. Гърците я именуват Истър и Инд, илирите и рипианите, които живеят край нея — Дануви, а готите — Дунавтис.

XIV. АНДРЕЙ КЕСАРИЙСКИ

Архиепископът на Кападокийска Кесария Андрей живял в края на V и през първата половина на VI в. За неговия живот се знае сравнително малко. Към 515—535 г. той съставил едно „Тълкувание на Апокалипсиса“. В това свое произведение той отъждествил хуните със споменатите в библията народи на Гог и Магог, загатвайки вероятно за хунското нападение в кападокийските области през 515 г. Към края на IX век неговото Тълкувание на Апокалипсиса било преработено от един от неговите приемници — именно архиепископа Арета Кесарийски, който вмъкнал някои нови подробности. Тълкуванието на Апокалипсиса от Андрей Кесарийски било преведено още твърде рано на славянски и получило голямо разпространение сред славянските народи.

ANDREAS CAESAREAE CAPPADOCIAE ARCHIEPISCOPUS

Commentarius in apocalypsin

De Hunnorum gente

1. Εἶναι δὲ τὸν Γὼγ καὶ τὸν Μαγὸν τινὲς μὲν Σκυθικὰ ἔθνη νομίζουσιν ὑπερβόρεια, ἅπερ καλοῦμεν Οὐγγικά, πάσης ἐπιγείου βασιλείας καὶ ἔθνους, ὥς ὁρῶμεν, πολυανθρωπιότερα τε καὶ πολεμικώτερα· μὲν δὲ τῇ θεῇ χειρὶ πρὸς τὸ κρατῆσαι τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπεχόμενα.

2. Εἶναι δὲ ταῦτα, τινὲς μὲν Σκυθικὰ ἔθνη ἔφασαν ὑπερβόρεια, πόλλας καὶ ἀπὸ οἰκείων ἔθνων μεταναστάντα, καὶ διαφθείροντα μὲν οἷς ἐπῆλθε, τοσαυτάς δὲ διαφθαρέντα ἀπὸ τούτων τῆς ἐπιδρομῆς, καὶ Σκυτόπολιν ἐν Παλαιστίνῃ ὀνομασθῆναι, καὶ Γότθων μοῖραν τινα κατὰ μέρος τῆς Ἀσίας στρατιωτικὴν τε σύλασιν οὕτω καλεῖσθαι, καὶ Θαῖφάλους, καὶ Γοτθογραῖκους, ἅπερ κοινῶς λόγῳ καλοῦμεν Οὐγγικά· πάσης δὲ ἐπιγείου βασιλείας εἶναι δυνατώτερα καὶ πολεμικώτερα· ἐπέχεσθαι δὲ θεῇ χειρὶ κοσμοκρατορῆσαι.

1. Migne, P. Gr., CVI, col. 416.

2. Ibidem, col. 756 A.

Тук са дадени два откъса от това Тълкувание: 1. откъс от първообразната редакция, съставена от Андрей Кесарийски; 2. откъс от покъсната преработка на Арета Кесарийски.

Тълкуванието на Андрей Кесарийски е запазено в следните два главни ръкописа: V=Cod. Vaticanus gr. 542 (s. XI), ff. 265—369; R=Cod. Vaticanus gr. 370 (s. XII), ff. 151—251. — Ср. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, p. 107.

ИЗДАНИЯ

Най-достъпно издание, от което са взети дадените тук извадки, е изданието на Migne, P. Gr., CVI, coll. 216—457, 1387—1394.

КНИЖНИНА

Krumbacher, GBL, p. 129—131. — Bardenhewer, GAL, V, p. 102—105. — Moravcsik, op. cit., pp. 107, 113. — Ср. също: Толкованне на Апокалипсис святого Андрея, архиепископа Кесарийского. Перевод с греческого. Издание четвертое. Москва 1901.

АНДРЕЙ, АРХИЕПИСКОП НА КЕСАРИЯ КАПАДОКИЙСКА

Тълкувание на Апокалипсиса

За хунските народи

1. Някои смятат, че Гог и Магог⁶⁶⁴ са скитски племена от крайния Север, които ние наричаме хуни, — по-многочислени и по-войнствени, както виждаме, от всяко земно царство и народ. Само божията ръка ги възпира да не завладеят цялата вселена.

2. Някои казаха, че това са скитски племена от крайния Север, които често са се преселвали от своите земи и са опустошавали страните, в които са идвали, но винаги са бивали унищожавани при тях си набези. [Казаха] също, че [имало и град] в Палестина, наричан Скитопол⁶⁶⁵. Със скитско име се назовавали и част от готите в някои области в Азия, някакъв род военна уредба, както и тайфалите и готогърците⁶⁶⁶, които назоваваме с общото наименование хуни. Тия племена били по-мощни и по-войнствени от всяко земно царство и бивали задържани от божията ръка да не завладеят вселената.

XV. КОЗМА ИНДИКОПЛЕВСТ

За живота на Козма Индикоплевст се знае свършено малко. Според оскъдните данни, с които разполагаме, той е бил роден в Александрия (Египет) и по времето на имп. Юстиниан I (527—565) предприел като търговец дълги пътувания покрай черноморското крайбрежие, в Арабия, Източна Африка и стигнал чак до остров Цейлон. По-късно поради заболяване той се оттеглил в един манастир в Синай и приел монашество. Там към 547—548 г. съставил своето голямо съчинение, под надслов „Християнска топография“ (*Χριστιανική τοπογραφία*). Това негово съчинение представя опит за критика на Птолемеевото учение за вселената и тълкуване на Писанието по въпросите за физическата астрономия. Като изхожда от ученето на „космографа Мойсей“ и от изказванията на отделни църковни отци, Козма Индикоплевст отхвърля езическото твърдение за кръглостта на земята и на небето и се опитва да докаже, че в същност Мойсеевата скиния представлява точно подобие на формата на вселената. Книгата на Козма е била преведена и широко разпространена между южните и източните славяни, wśród които тя дълго е останала като главен извор за космографски знания. Наистина, тук покрай общите умувания читателите са могли да намерят също и нещо твърде полезно.

COSMA INDICOPLEUSTES

Topographia christiana

1. De fide Christiana apud Graecos et Illyrios

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ Βάρβοις, καὶ Οὐννοῖς, καὶ Πέρσαις, καὶ λοιποῖς Ἰνδοῖς, καὶ Περσαρμενίοις, καὶ Μήδοις, καὶ Ἑλαμίταις καὶ πάσῃ τῇ χώρῃ Περσίδος καὶ ἐκκλησίαι ἄπειροι καὶ ἐπίσκοποι, καὶ Χριστιανοὶ λαοὶ πάμπολλοι, καὶ μάρτυρες πολλοὶ, καὶ μονάζοντες ἦσαν· οὕτως καὶ ἐν Κιλικίᾳ, Ἀσίᾳ, Καππαδοκίᾳ, Λαζικῇ, καὶ Πόντῳ, καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη Σκυθῶν, καὶ Ὑρκάνων, Ἐρούλλων, Βουλγάρων, Ἑλλαδικῶν τε καὶ Ἰλλυρίων, Δαλμάτων, Γότθων, Σπανῶν, Ῥωμαίων, Φράγγων καὶ λοιπῶν ἐθνῶν μέχρι τῶν Γαδείρων τοῦ Ὠκεανοῦ κατὰ τὸ βόρειον μέρος, πιστευσάντων καὶ καταγγελλόντων τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν ὁμολογούντων.

1. The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes, ed. Winstedt, p. 119, 14—33.

Защото в допълнителните части към своето изложение Козма е дал описание на далечни места и на редки животни, които сам виждал или за които други му разказвали. Тази част от книгата, която е в същност най-ценната, наподобявала някаква естествена история. Езикът на Козма е прост и плавен — едно качество, което също е могло да се понамери на славянските четци. Като някогашен търговец, Козма в съчинението си — гдето проявява голяма правдивост — понякога дава сведения също и за търговията и търговските произведения в далечните страни, които посетил.

РЪКОПИСИ

По-главни ръкописи с текста на „Християнската топография“ са: V=cod. Vatic. gr. 699 (s. VIII—IX). — S=cod. Sinaiticus 1186 (s. XI). — L=cod. Laurentianus Plut. IX, 28 (s. XI). Сведения за другите ръкописи са дадени у Winstedt, *The Christian Topography*, pp. 15—30 (Introduction) (вж. по-долу). Ср. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, p. 230.

ИЗДАНИЯ

Migne, P. Gr., LXXXVIII (1864), coll. 10—476. — *The Christian Topography of Cosmas Indicopleustes*, edited with geographical notes by E. O. Winstedt (Cambridge 1909). Дадената тук извадка е направена по това издание.

КНИЖНИНА

Krumbacher, GBL, pp. 412—414. — Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, pp. 229—230. — К. Е. Релин, Портрет Козмы Индикоплова в русских лицевых списках его сочинения (=Виз. врем., XII. 1906, сс. 112—131). — Същият, Християнская топография Козмы Индикоплова по греческим и русским спискам, I (Москва 1916). — В. Ягич, Козма Индикоплов по српскому рукопису г. 1649 (=Споменик, кн. 44, др. разр. 38, 1922, сс. 1—39). — Издание на славянския превод — в Издания имп. Общества любителей древней письменности, № 86. СПб 1886.

КОЗМА ИНДИКОПЛЕВСТ

Християнска топография

За християнството между гърците и илирийците

Също така и у бактрите⁶⁶⁷, и у хуните, и у персите, и у останалите индийци, и у персарменците⁶⁶⁸, и у мидийците, и у еламитите⁶⁶⁹, и в цялата персийска земя има безброй църкви и епископи, и много християнски народи, и много мъченици, и монаси безмълвници. — — — Също така и в Киликия, Азия, Кападокия, Лазика, Понт и в северните области — между скитите, хирканите⁶⁷⁰, херулите, българите, еладците, илирийците, далматите, готите, испанците, римляните, франките и другите народи чак до Гадира⁶⁷¹ към северната част на Океана, има люде, които са повярвали, възвестяват Христовото евангелие и изповядват възкресението на мъртвите.

ОБЯСНИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

1. За събитията общо вж. повече у Rappaport, *Die Einfälle*, p. 27 sqq.; Schmidt, *Geschichte*, p. 203 sqq.; Кулаковски, *История*, I, с. 129.
2. Става дума за римските императори Максим и Балбин, които управлявали само три месеца през 238 г.
3. Карпите били дакийско племе, което обитавало край реките Серет и Прут и вършело чести нападения в земите на империята. За тях вж. повече у Patsch; PWRE, III (1899), col. 1606—1610; Stein: *ibidem*, col. 1610; Brandis: *ibidem*, IV (1901), col. 1953.
4. С това име се означават общо жителите на провинция Мизия, а не племето мизи.
5. Загътва се за готската война. Според Jordanes, *Getica*, § 89, началото на готските нахлувания трябва да се отнесе към времето на император Фидип, значи между 244—249 г. Йордан обаче не е надежден извор относно хронологията.
6. Истър или Истрия е стара милетска колония в С. Добруджа, сега развалини при с. Каранасуф. При нападението градът не е бил разрушен напълно, но само ограбен, тъй като той и след тази дата продължава да сече монети. За историята на града и неговите монети вж.: B. Pick, *Die antiken Münzen von Dazien und Mösien. I* (Berlin 1898), p. 178—179; Vulic: PWRE, IX (1905), col. 2268—2269; S. Lambrino, *Cetatea Histria. Boabe de Grâu. I* 1930, p. 575—591; V. Părvan, *Histria. An. Ac. Roum., mem. sect. ist., s. II*, 38, p. 535 sqq.; s. III, 2, p. 1 sqq.; R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja. La Dobroudja* 1938, p. 61 sqq.
7. Cp. Jacoby, FGH, II, Comm., p. 309; Rappaport, *op. cit.*, p. 28 n. 1.
8. За събитията изобщо вж. повече у Rappaport, *op. cit.*, p. 38 sqq.; Schmidt, *op. cit.*, p. 206 sqq.; Кулаковски, *пос. съч.*, с. 130.
9. Имп. Деций управлявал от 248 до 251 г.
10. Под името скити тук се разбират готите. Гръцките писатели от III в насам, а след тях и византийските, имали обичай да означават съвременните тям народи с антични имена, — сиреч имена на народи, известни от древността и споменувани главно у Херодот. Това погрешно отъждествяване се дължи обикновено на еднаквото по-раншно или по-ново географско положение и на движението при разселването им, както и на общата склонност на писателите към архаизиране, проявявана главно в език и стил. Вж. подробно за това у К. "Аматос, *Τὰ ἐθνολογικὰ διόματα ἐκ τοῦς βυζαντινῶς συγγραφεῖς. Ἑλληνικά*, II, 1929, p. 97—104, особено p. 99. — Cp. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, II, p. 237—240; I, p. 93; Schmidt, *op. cit.*, p. 200 n. 5.
11. Сиреч Дунава. Общо вж. Brandis: PWRE, IV, col. 2103—2133.
12. Nicopolis ad Istrum, сега развалини при с. Никюп, Търновско. Подробно за старата история на този град вж.: С. Бобчев, *Nicopolis ad Istrum*. ИБАИ, V, 1929, с. 59—76; G. I. Kazanow: PWRE, XVII, col. 518—533; Ив. Велков, *Един римски град в България — Nicopolis ad Istrum (Никюп)*. БИБ, III, 2, 1930, с. 1—28; Ив. Стефанова, *Антични паметници от Nicopolis ad Istrum в Търновско*. ГНМПл, II, 1950, с. 85—91.
13. Вж. тук бел. 4.
14. Дн. Пловдив. За неговата стара история вж. Chr. M. Dapoff: PWRE, XXXVIII, col. 2244—2263; Д. Цончев, *Приноси към старата история на Пловдив*. София 1938.

15. С името траки са обозначени изобщо жителите на римската провинция Тракия.

16. Деций е първият римски император, който заповядал да се предприеме повсеместно и системно гонение против християните в пределите на римската империя. Вж. подробности у М. Besnier, *L'Empire romain de l'avènement des Sévères au concile de Nicée*. Paris 1937, p. 159 sq.; Niese — Hohl, *Geschichte*, p. 372; общо вж. Б. Геров, Нови данни за имп. Деций Траян. ГИМГл, II, 1950, с. 93—99.

17. Името му е Херений: Q. Herennius Etruscus Messius Decius.

18. Днес с. Абрит, старото Абтаат (Абтаат калеси), Добричко, до румънската граница. За него вж. W. Tomaschek: *PWRE*, I, col. 116; Kalinka, *Antike Denkmäler*, col. 349—358; К. Х. Шкорпил: ИРАИК, X, 1905, с. 492 сл.; Геров, п. с., с. 95.

19. *Φόρμ Σεμπρώνιον* — Forum Sempronii. Вж. Tomaschek, *op. cit.*, col. 116; Völke, *op. cit.*, p. 238 п. 6. За смесването на *θ* със *s* поради спирактния му изговор вж. Ed. Schwyzler, *Griechische Grammatik*, I. München 1939, p. 158, 206.

20. Това е С. Vibius Trebonianus Gallus, управител (*dux*) на Мизия.

21. Волусиан или С. Vibius Afinius Gallus Veldumnianus Volusianus е син на Гал. Като е правел своята извадка, Георги Синкел е смесил Волусиан с по-малкия син на имп. Деций — Хостилиан (С. Valens Hostilianus Messius Quintus), който заедно с Гал бил провъзгласен за император.

22. Тази обсада на Марцианопол е станала, според мнението на Th. Mommsen, *Römische Geschichte*, V, p. 218 п. 1, след превземането на Истрос в 238 г.; ср. също у Jacoby, *op. cit.*, II, p. 310. Въз основа на посочването на Jordanes, *Getica*, § 91, Rappaport, *op. cit.*, p. 34 sqq., и Schmidt, *op. cit.*, p. 205 sqq., приемат годината 248; ср. Witig: *PWRE*, XV, col. 1265; Besnier, *op. cit.*, p. 154. Походът бил предприет под предводителството на Аргант (Argathus) и Гунтерих (Gunthericus).

23. Marcianopolis — сега незначителни развалини при Девненските извори; вж. подробности у: Kalinka, *op. cit.*, col. 359—362; Fluss: *PWRE*, XIV, col. 1505—1511; C. Patsch, *Der Kampf um den Donauraum unter Domitian und Trajan*. Wien 1937, p. 204 sqq.; за името на града вж. известията на Jordanes, *Getica*, § 93; Ам. Marcellinus, XXVII, 4, 12. За средновековната история на града вж. Ив. Дуйчев, Приноси. 1. За наименованието на Марцианопол — Девня. ИБИБД, XIX, 1944, с. 51—55, с посочвания на извори и квижинна.

24. Споменатият тук Максим не е познат от други извори. За него вж. Fluss: *PWRE*, XIV, col. 1541. Заслужава да се отбележи, че при обсадата на Марцианопол той играе същата роля, каквато играл Дексип при нападението на херулите срещу Атина в 267 г.; ср. за това Rappaport, *op. cit.*, p. 70 sqq.; Schmidt, *op. cit.*, p. 216.

25. В ръкописа се чете: *ἀπορωμετακον*. За това място могат да се предложат различни поправки, посочени в критичния апарат. Най-любопитна е поправката, предложена от G. Müller, *FHG*, V, p. LIX; ср. Göttinger Gelehrte Anzeigen, 1869, I, p. 31, 32: именно *ἀπὸ Ρομετάκον* сиреч *Ρομετάκον* или *Ρομιντάκον*, значи „от рода на Реметалк“. Името Реметалк носят неколцина от последните тракийски царе — между другото и последният тракийски владетел. Предложената поправка на текста е отхвърлена, без всякакви обяснения, отстрана на Fluss: *PWRE*, XIV, col. 1541, и Jacoby, който не я споменува, въпреки че тя не е невероятна и стои твърде близо до четенето в текста.

26. Jordanes, *Getica*, § 92, съобщава, че готите прекратили обсадата, понеже получили откуп. Jacoby, *op. cit.*, II, Comm., p. 310, приема това за вероятно, докато според Rappaport, *op. cit.*, p. 35, Йордан е искал по този начин да прикрие неуспеха на готите. Schmidt, *op. cit.*, p. 206 п. 1, отхвърля известието на Йордан, като напълно невероятно. В *Das alte Germanien*, herausgegeben von W. Carpel. Jena 1929, p. 485 п. 5, се предполага, че готите отстъпили поради липса на хранителни запаси.

27. Това писмо представя, в същност, реч, изпълнена с досадна реторика и е произведение на самия Дексип. Писмото е съставено по подобие на речите у

Тукидида, комуто Дексип подражава в език и мисъл. Към превода на Апостоландис, Обсадата, с. 187 сл., са дадени погрешни обяснения.

28. Сиреч войската, която се намирала в провинция Тракия.

29. Този текст издава подражание на Thucyd., II, 89, 1; IV, 55, 1. Тук Дексип загатва за предателството, което по-късно било извършено от Приск (вж. за това тук бел. 30).

30. Приск (Lucius Priscus) предал по-късно Пловдив на готския предводител Книва, понеже се надявал с негова помощ да стане император. Вж. Aug. Victor, De caesar., 29, 2; Jordanes, Getica, § 101—103; Polem. Silv., Chron. min., I, p. 521, 40 m; ср. Jacoby, op. cit., II, Comm., p. 311, с приведената там литература.

31. Стадионът на Пловдив се е намирал между днешните хълмове Сахат и Таксим, чиито склонове били използвани за седалища. Неговата писта е била под улица Кн. Александър. Вж. подробности у Д. Цончев, Приноси към старата история на Пловдив. София 1938, с. 72—74; същият: ГНМПл за 1940—1941. София 1942, с. 13; D. Tsontschev, Contributions à l'histoire du stade antique de Philippopolis. Sofia 1947.

32. На това място ръкописът е нечетлив.

33. Авторът има пред вид поражението при Nicopolis ad Istrum (вж. за това тук бел. 36).

34. Това място представя подражание на Thucyd., IV, 126, 5.

35. Този текст е написан под влияние на Thucyd., II, 62, 3.

36. При Nicopolis ad Istrum имп. Деций припудил готите да прекратят обсадата на града и, след като дали 30,000 жертви, да се оттеглят в пазвите на Хемус. Вж. Jordanes, Getica, § 101; ср. Rappaport, op. cit., p. 40; Schmidt op. cit., p. 207; Besnier, op. cit., p. 168.

37. Тук от ръкописа е загубен един лист.

38. В този откъс Дексип е заел от Тукидида не само отделни думи, форми и изрази, но дори — което е най-забележително — някои подробности из Тукидидовото описание на обсадата на Платея. Освен това, описанието на обсадата на Пловдив се схожда в някои подробности и с описанието, което самият Дексип (вж. Jacoby: fr. 29) е дал за обсадата отстрана на готите на града Сиде в Памфилия. За събитията вж. Jordanes, Getica, § 101—102; Am. Marcellinus, XXXI, 1, 5; 15; Zosimus, I, 24, 2; G. Syncellus, op. cit., p. 705, 10 sqq.; ср. Rappaport, op. cit., p. 39 sqq.; Schmidt, op. cit., p. 207 sqq.; Besnier, op. cit., p. 168.

39. Сиреч на границата между провинция Тракия и Македония, както е определено от Страбон и Птолемей; вж. PWRE, 2 R., VI, col. 395—396. В действителност, Пловдив е лежал доста далече от тази граница.

40. Хебър (Хеброс) — дн. Марица. Под формата Ибър това наименование е запазено и до днес като обозначение на горното течение на реката; вж. Ст. Младенов, Арда, Марица и Тунджа. Сборник Б. Дякович. София 1927, с. 298 сл.

41. Сиреч Филип II Македонски. За него подробно вж. у Г. И. Кацаров, Цар Филип II Македонски. София 1922.

42. Скитите, сиреч готите.

43. Думата *εὐαλωτὴ* се среща у Thucyd., VI, 75, 1 и у Xenoph., Hell., II, 4, 31, в смисъл „обграден с насип“. Обаче глаголът *ἀλωτίζω* значи „събарям, пробивам стени“; ср. Polyaeus, I, 35. Думата *ἀλωτίζω* според Suidas означава „разрушаване на укрепления“. За израза *διὰ στενότητα* вж. също у Thucyd., IV, 24, 5.

44. Ср. Thucyd., II, 75, 5; Dexippus, fr. 29, 2.

45. Става дума за рова около стените; вж. също описанието у Thucyd., II, 75, 2.

46. Ср. Thucyd., II, 75, 4; ср. Dexippus, fr. 29, 3.

47. Ср. Thucyd., II, 77, 3.

48. Вж. Thucyd., II, 75, 6.

49. Ср. Thucyd., II, 59, 2. — Jordanes, Getica, § 103, съобщава, че Пловдив бил предаден от своя военачалник Приск на готите, които, според думите на А. m. Marcellinus, XXXI, 5, 17, избили в града сто хиляди души.

50. Ср. за това бележката към Дексип 10.

51. Тук прекъсва първият откъс.

52. В гръцкия оригинал стои глаголна форма с тмезис: *κατὰ δὲ κτεῖναι* = *κατακτεῖναι*; ср. Herod., III, 126: *κατὰ μὲν ἔκτεινε Μιτροβάτα* . . .

53. За израза ср. Herod., VII, 128: *ἐν θαύματι . . ἐνέσχητο* . . .; ср. *ibidem*, XI, 37.

54. Както поетичният глагол *ἐκχυρόω* или *ἐντυγχάνω*, така и *δαμῶν* = *θεός* се срещат често у Херодот: вж. например Herod., III, 77; I, 210 и пр. От Херодота е заета също и мисълта за завистта на боговете: *φθόνος θεῶν* или *νέμεσις*; ср. Herod., I, 32; *τὸ θεῶν . . φθονερὸν τε καὶ ταραχῶδες* . . .; ср. Herodotos, Erkl. von N. Stein, Bd. I. 6. Aufl., Berlin 1901, p. XI sqq.; Schmidt—Stählin, Geschichte, I 2, p. 572 n. 8, 615, 617 sqq.

55. *Πυρφόρα βέλη* се срещат още у Thucyd., II, 75, 5; Diodor, XX, 96; ср. А. m. Marcellin., XXIII, 4, 14; Vitruv., X, 22; Veget., Mil., IV, 18.

56. Четенето на текста на това място е неясно и несигурно.

57. Текстът на това място е повреден.

58. Сиреч нефта.

59. Машините бива и покривани с прясно одрани кожи, за да не се подпалват.

60. Следват още няколко изречения, в които се разказва за похода на келтите срещу т. н. Тиренски град.

61. Не е ясно, точно за кой град става дума. Müller предполага, че тук трябва да се чете името на града Тур (Tours) във Франция.

62. За събитията вж. А. m. Marcellin., XXXI, 4; Zosim., IV, 20; Hieronym., Chron., а. 2393; Orosius, VII, 33, 10; Socrates, Hist. eccles., IV, 34; Jordanes, Getica, § 129—138. Ср. Schmidt, op. cit., p. 257 sqq., 400 sqq.; Seec, Untergang, V, p. 98 sqq.; Stein, Geschichte, p. 289 sqq.; Lebeau — S. Martin, Histoire, IV, p. 89 sqq.; Gibbon — Bury, History, III, p. 93 sqq.; Vasiliev, Histoire, I, § 109 sqq.; Кулаковскиѣ, История, I, с. 13 сл.; Успенскиѣ, История, I, с. 153 сл.

63. Сиреч вестготите, които през 376 г. под предводителството на Алавив и Фритигерна преминали Дунава.

64. Тук текстът е неясен.

65. На Дунава. Според Schmidt, op. cit., p. 402, вестготите преминали Дунава при Силистра.

66. Сиреч, ще бъдат в съюз с ромеите.

67. Император Валент (364—378).

68. Валент се намирал тогава в Антиохия.

69. Навярно Дакия, Мизия или Тракия.

70. Става дума за южноруските земи.

71. Според старогръцките предания за аргонавтите, змийските зъби били взети от Колхида и посети в Беотия.

72. С имената Тракия, Македония и Тесалия се означават навярно съответните области, а не едноименните провинции.

73. С пословицния израз *Μυσὼν λείαν* се означават неща, които могат без наказано да бъдат оплячкосвани. Ср. Arist., Rhet., I, 12, 20; Demosten., XVIII, 72.

74. В гръцкия текст стои „злато“ вм. „цвете“.

75. Имп. Валент.

76. Тя била изпратена от Антиохия, гдето по това време се намирал Валент.

77. За израза ср. Heliph., Anab., II, 2, 137.

78. Валент.

79. В текста те са обозначени под името скити.
80. От Антиохия.
81. Цариград.
82. Събитието се отнася към 379 г., по времето на имп. Теодосий I. Schmidt, op. cit., p. 413 n. 3, предполага, че се отнася до Никопол на Места. Seesk, op. cit., Anhang, p. 482, свързва този откъс със сведенията на Zosim., IV, 32, 3, за това, че тежкото данъчно бреме карало градовете да предпочитат властта на варварите. A. Mai: FHG, IV, p. 36, сочи сведенията на Am. Marcell., XXXI, 11, 2.
83. Не е ясно, дали става въпрос за Nicopolis ad Istrum или за Nicopolis ad Nestum.
84. За събитията вж. повече у Schmidt, op. cit., p. 415; Seesk, op. cit., V, p. 125 sqq.; Stein, op. cit., p. 295 sqq.
85. Сиреч готи, алани, хуни и други.
86. За събитията вж. Zosim., IV, 48.
87. Сиреч узурпаторът Максим, император на Западната римска империя. За него вж. Elsslin: PWRE, XIV, col. 2546—2585.
88. Готите.
89. За събитията общо вж. Zosim., IV, 56; Schmidt, op. cit., p. 422 sqq.; Кулаковски, пос. съч., с. 141.
90. По-нататък текстът разказва за убийството на Ериулф и Фравита.
91. За имп. Пулхерия (414—416) вж. Успенский, История, I, с. 190 сл.; Seesk, op. cit., VI, p. 68 sqq.; Stein, op. cit., p. 417.
92. Управителите на диоцезите се наричали „викарии“, а управителите на Африка, Азия и Ахей носели проконсулски титли. Вж. Кулаковски, пос. съч., с. 40; Stein, op. cit., p. 102; Besnier, op. cit., p. 305 sqq.
93. Анахарсис — скит от царски произход — минавал за мъдрец; за него вж. повече в PWRE, I, col. 2017—2018.
94. Това място от ръкописа е нечетливо.
95. Ср. Homet, Hias, IX, 11—12.
96. Текстът продължава, обаче не съдържа нищо повече за историята на нашите земи.
97. Формата на името е предадена Урфила в м. Улфила. Относно употребата на името гети като обозначение на разни племена: готи, славяни, първо-българи и прочее вж. посочванията у Дуйчев, Балканският Югонзток, с. 233 и бел. 3.
98. Сиреч поради изповедание на християнството, вследствие на което те били подложени на гонения.
99. Събитието станало по времето на Валериан (253—266) и сина му Галиен (253—268), именно в 264 г. Ср. H. - E. Giesecke, Die Ostgermanen und der Arianismus, p. 6.
100. Сиреч готите.
101. Докато под „Европа“ се разбират балканските владения на империята, под името „Азия“ са обозначени земите на Мала Азия.
102. Местонахождението на това селище е неизвестно. Ср. Ruge, Sadagolthina: PWRE, 2 R., 1 (1920), col. 1690.
103. Сиреч отстрана на готите. Готското пратеничество пристигнало във византийската столица през 332—333 г. Улфила вместо да се завърне със своите съотечественици, останал в Мала Азия около пет или шест години, значи между 333 и 341 г. Ср. за това Giesecke, op. cit., p. 9.
104. Става дума за епископа Евсевий Никомедийски.
105. Приемлива е поправката на текста предложена от издателя Bidez, ibidem, p. 18 n. 1: вместо *ἐπισκόποι* да се чете *ἐπισκόπος*.
106. Към това вж. Jordanes, Getica, § 267. Готите преминали в отсамдунавските земи по времето на имп. Констанций.

107. Сиреч арианството.
108. Така наречените Юлийски Алпи се намират в северониталианските земи, За прохода Сукни или *Succis* вж. посочванията у Мутафчиев, *Старият друм през „Траянова врата“*, с. 20, 24 и др.
109. Проходът Суки.
110. За Ветраний вж. Bidez, Julian, p. 73—75, 117, 134, 186.
111. Имп. Константин (337—361).
112. За споменатите тук събития ср. също Am. Marcellin., XXVII, 5, 5 sqq.; Zosimus, op. cit., IV, 10, 3 sqq.; Theophanes, Chronographia, I, p. 56, 9; p. 57.
113. За града Марцианопол вж. тук бел. 23.
114. Учителят на Евдоксий, Асений Антиохийски бил роден към началото на IV век и починал към 370 г.
115. Той бил изпратен на заточение в т. н. Маврузийска земя и бил съпроводен от преторианския префект Авксоний.
116. За Мурза вж. тук бел. 221.
117. Филосторгий споменува този Валент само тук.
118. Дн. Изник (Мала Азия).
119. Филосторгий съобщава (p. 119, 15—16), че преди това бил починал епископът на Никея Евгений.
120. Дн. Стара Загора.
121. След Евдоксий за цариградски патриарх бил избран Демофил (370—380).
122. За събитията общо вж. А. Н. Бернштам, *Очерк истории гуниов. Ленинград 1951*, с. 135 сл., с библиографски посочвания.
123. Споменаваните от Херодота неври са били отъждествявани не само с хуните, но също и със славяните. За събитието, за което говори Филосторгий, вж. също: Am. Marcell., XXXI, 1—13; Zosim., op. cit., IV, 20—24; ср. Bidez, op. cit., p. 123 n. ad l. 10; Thompson, Attila, p. 17.
124. Някои стари автори отъждествявали Рипейските планини с Алпите. Вж. K. Müllenhoff, DA, II (1906), p. 173 sqq.; Kiessling: PWRE, 2 R., I (1914), col. 846—916.
125. Река Доя.
126. Азовско море.
127. Готите.
128. Фритигери бил вожд на готи ариани и се прочул с борбите си против Източната римска империя. За него ср. Seesk, Fritigernus: PWRE, VII (1910), col. 107—108.
129. Имп. Теодосий I (378—395).
130. Дн. Сремска Митровица.
131. Значи, след като бил провъзгласен за император.
132. Сиреч православните.
133. Привържениците на Евномий (ок. 330—ок. 393), водач на арианското течение.
134. Демофил бил епископ преди това на дн. Стара Загора.
135. Езерото Алмирис се намирало край устието на Дунава. За него вж. Kiessling: PWRE, VII (1922), col. 2276—2278.
136. За по-нататъшната съдба на Евномий вж. Philostorgius, op. cit., p. 128, 6 sqq.; Gregorius Nazianzenus, Epist., 202: P. Gr., XXXVII, col. 332 A.
137. За споменатите тук събития вж. също посочванията на Thompson, Attila, p. 26. — Нападението се отнася към 395 г. Към това нападение Thompson, op. cit., p. 26 п. 7 сочи и сведението на Псевдо-Кесарий: Migne, P. Gr., XXXVIII, col. 936, где се казва, че по замръзвания Дунав понякога минавали много десетки хиляди неприятели. Вж. тук с. 190—191. — Сведението на Псевдо-Кесарий обаче трябва да се отнесе по-скоро към някое от славянските на-

падения през първата половина на шестия век. — През 395 г. хуните също предприели нападение към Изток; вж. за това повече у Thompson, *op. cit.*, p. 26 sqq.

138. С този израз авторът определя мизийските земи. Другаде (p. 234, 9) той говори за тракийска Скития. Тъй като той назовава готите с името „скити“, а по това време в мизийските области все още обитавали остатъци от готите, то той нарича и земята им „Скития“.

139. Река Дунав.

140. Филосторгий употребява израз: *εις την Ρώμην*. Несъмнено, трябва да се приеме предложената поправка на текста (138 п. ad l. 2) *εις την ρωμαίων γῆν*.

141. Сиреч провинция Европа.

142. За събитията общо вж. подробностите у Кулаковски, пос. съч., с. 170 сл. Трибигил бил вожд на поселените във Фригия готи.

143. За събитието ср. Кулаковски, пос. съч., с. 174 сл.

144. Гаина бил готски първенец арианини, който играл твърде важна роля в живота на Източната римска империя по това време.

145. Цариград.

146. Мала Азия.

147. Ср. Кулаковски, пос. съч., с. 176 сл. Езичникът Фравита бил женен за християнка и бил смятан за един от най-верните служители на империята.

148. Според Зосим (V, 22), Гаина заедно със своите хуни бил пристигнал в крайдунавските области, гдето се намирал хунският вожд Улдис (ср. Кулаковски, пос. съч., с. 178 бел. 1). Улдис нападнал готите и в сражението бил убит. Гаина. Приема се, че това станало през февруари 401 г.

149. За събитията вж. Кулаковски, пос. съч., с. 162 сл., 206 сл.

150. Става дума за събитията през 395—396 г.

151. Готският племенен вожд Аларих (382—412).

152. В текста на Филосторгий е казано: „в горните области на Тракия“ (ср. P. Gr., LXV, col. 605: *superiores Thraciae partes*). Това посочване трябва да се тълкува в смисъл, че войската на Аларих била набрана в крайдунавските земи. Обозначението „Тракия“ в случая е употребено като общо име на Балканския полуостров.

153. Платидия била дъщеря на Теодосий и Гала и майка на Валентиниан III (425—455), западноримски император.

154. Валентиниан III.

155. Сега село в областта на Сплит (Спалато) на далматинския бряг.

156. За църковния събор, свикан в Сердика (дн. София) в 343—344 година, вж. подробности у Ch.-J. Héfélié, *Histoire des conciles d'après les documents originaux*. I. Paris 1859, p. 525—598; ср. E. Heckrodt, *Die Kanonen von Serdica aus der Kirchengeschichte erläutert*. Bonn 1917. Някои сведения относно мястото, гдето се е състоял съборът, вж. у Ив. Дуйчев, *Софийската католичка архиепископия през XVII век*. София 1939, с. 34.

157. Става дума за император Констанций, който управлявал източната част на империята, и Констанс (337—350), който управлявал западната част на империята.

158. Загатва се за смъртта на имп. Константин Велики, който починал през 337 г. Но ако се приеме това хронологическо посочване за точно, датата на Сардикийския събор би трябвало да се отмени по-напред. Във връзка със споровете относно датата вж. подробности у Héfélié, *op. cit.*, p. 57 sqq.; ср. също казаното в P. Gr., LXVII, col. 235 п. 41.

159. Консулството на Руфин и Евсевий се пада през 347 г.

160. Към това трябва да се приведе сведението, което Атанасий Александрийски дава в своята Апология против арианите; вж. посочването в P. Gr., LXVII, col. 235 п. 42.

161. Става дума очевидно за Савин, епископ на града Ираклия в Тракия, живял през втората половина на IV в. Той съставил сбор на решенията на разните църковни събори, обаче неговото произведение не е запазено. Сократ често полемизира с него, като го обвинява в пристрастие.

162. Александрийският патриарх Атанасий (ок. 295—373).

163. Павел I, цариградски патриарх от 340—341 и от 342—344 г.

164. За Протоген, сардикийски архиепископ през първата половина на IV в., вж. някои посочвания у Иванов, Български старини из Македония, с. 565 г.

165. Озий, епископ на Кордова в Испания, живял към 296—357/8 г.

166. Сиреч никео-цариградския символ на вярата, съставен на църковния събор в Никея през 325 г.

167. Това е проходът Суки или дн. Траянова врата, който разделял Дакия и Тракия. Повече за него вж. у Мутафчиев, Старият друм, с. 19 сл.

168. Имп. Констанс.

169. Имп. Констанций.

170. Приема се, че Теодул бил епископ на Траянопол, а Олимпий на Енос в Тракия. Вж. P. Gr., LXVII, col. 268 n. 82.

171. За Улфила вж. подробности у Giesecke, Die Ostgermanen, p. 5 sqq. W. Ensslin: Byz. Zeitschr., XLI. 1941, p. 488 sqq.

172. Имп. Валент (364—378).

173. Дн. Када-кьой при Цариград.

174. Цариград.

175. Загатва се за узурпацията на Прокопий.

176. Тази баня се намирала в десетата градска част на византийската столица. Ср. Ath. Maecell., XXXI; P. Gr., ibidem, col. 475 n. 28.

177. Загатва се за нападението на готите.

178. Текстът на това предсказание е даден у мнозина византийски автори; вж. някои посочвания в P. Gr., ibidem, col. 475 n. o.

179. Готският племенен вожд Атанарих, починал във византийската столица през 382 г. За него вж. Seesk, Athanaricus: PWRE, I (1894), col. 1934—1935.

180. За хунското нападение върху готите ср. Thompson, op. cit., p. 22.

181. Събитието се отнася към 378 г.

182. Западноримският имп. Валентиниан II (375—392).

183. Загатва се за конните състезания, които Валент устроил по време на своето пребиваване във византийската столица.

184. Става дума за узурпатора Прокопий, сродник на Юлиана.

185. През този период и по-късно с името „Македония“ се е обозначавала Източна Тракия. За значението на това областно наименование вж. посочванията в статията на А. Иширков, Македония, име и граници. МПр, III. 1. 1927, с. 1 сл.

186. Изказано е предположение, че този конен отред, който е извършил предателство, се е състоял от хуни; в решителния миг те отказали да се бият на страната на императора, а това решило до голяма степен изхода на борбата. Ср. Thompson, op. cit., p. 24 sqq.

187. Съпруга на Валент.

188. За тази сарацинска владетелка вж. някои посочвания в P. Gr., ib., col. 556 C. — Ensslin, Mavia: PWRE, XIV (1930), col. 2330.

189. Имп. Грациан (375—383).

190. Имп. Валентиниан II.

191. Имп. Теодосий I.

192. Провъзгласяването на Теодосий I за император било извършено на 19 януари 379 г. (ср. Ostrogorsky, Geschichte, p. 28—29; P. Gr., ib., col. 568 n. a), не на 16 януари, както съобщава Сократ.

193. За бунта на Евгений вж. подробно в P. Gr., ib., col. 649—653 cap. XXV.

194. Това посочване е твърде общо, та затова е много трудно да се каже с положителност, точно за кои варвари в отбъднуавските земи става дума. Обаче може да се предполага, че се говори за готските племена.

195. За Теотим, епископ на града Томи (дн. Кюстенджа) в Мала Скития вж. повече известия у: W. Ensslin: PWRE, 2 R., IX, col. 2255; I. Nagiu: *Rivista istorica*, XXXI. 1945, p. 167—171; ср. V. Laurent: *Byz. Zeitschr.*, XLIII. 1950, p. 452. — Ив. Дуйчев: *Slavia*, XXI. 1953, p. 346 sq.

196. *Scythia Minor* или дн. Добруджа.

197. Епифаний бил епископ на остров Кипър (367—403). Известен е като църковен писател.

198. Става дума за църковния писател Ориген (185—ок. 254) от Александрия, автор на редица съчинения, по-късно заподозрени в ерес и осъдени към средата на VI в.

199. Аларих в края на IV в. опустошил Тракия, Македония и Тесалия и през 410 г. завзел и ограбил Рим.

200. За федератите във византийската империя вж. подробно J. Maspéro, *Φοιδεράται et στρατιώται dans l'armée byzantine au VIe siècle*. *Byz. Zeitschr.*, XXI. 1912, p. 97—109; други посочвания вж. у Ив. Дуйчев, Балканският Югоизток през първата половина на VI век, с. 246 бел. 1.

201. За узурпатора Евгений вж. тук бел. 193.

202. Под „западни области“ се разбират балканските владения на византийската империя.

203. Дн. гр. Русе.

204. Трояда в Мала Азия.

205. Става дума очевидно за Троил, епископ на Констанция (дн. Левкосия) на остров Кипър през първата половина на V век.

206. Цариградския патриарх Атик (406—425).

207. В откъса се говори за религиозната търпимост на Константин I (306—337), в противовес на езическата религиозна политика на неговия съимператор Лициний (307—325). Лициний бил победен от Константина в битката при Цибала в 315 г. Според сключения помежду им договор, Константин I поставил под своя власт целия Илirik.

208. Константин Велики.

209. Жителите на областта Дардания, чийто главен град през това време бил Ниш. Вж. повече за тази област и жителите ѝ у Büschner, *Dardania*: PWRE, IV (1901), col. 2157—8; Patsch, *Dardani*: ib., col. 2155/7.

210. Под „галати“ тук се разбират галските племена на Запад, към Океана.

211. Имп. Галиен (253—268).

212. Арианството.

213. Цариградският патриарх Павел I; вж. тук бел. 163.

214. Папа Юлий I (337—352).

215. Гауденций бил епископ на града Ниш в Дакия. Името му се споменава между участниците на Сардикийския събор: вж. Mansi, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, III. Florentiae 1759, col. 428: Gaudentius ab Achaja (очевидно: a Dacia) de Naisso; ср. ib., col. 46 D: Gaudentius (a Dacia) de Naisso; col. 652. Ср. P. Gr., ib., col. 1062 п. 89.

216. За Марцел, епископ на Анкира, вж. повече у Socrates, *Hist. eccl.*, I, cap. 36; ib., col. 172—173; cap. 19: col. 228 sqq.; II, cap. 20: ib., col. 237 sqq.; col. 228 nota c; col. 237 nota i.

217. Съборът в Тир (Финикия) осъдил през 335 г. Атанасия и неговото учение.

218. За Урсакий, епископ на Сингидун, ср. посочванията у Mansi, *op. cit.*, III, col. 41 DE; col. 64 C; col. 163 sqq. и др.

219. Сингидун е дн. Белград.

220. За епископ Валент вж. у Mansi, *op. cit.*, III, col. 41 DE; col. 64 C; col. 65 B и др.

221. Град Мурза (Mursa) (Esseg) в Панония. Това име трябва да се постави във връзка с посочването на *Jordanes*, *Getica*, § 34—35, за *lacus Mursianus*. Ср. *L. Niederle*, *Slovanské starožitnosti*, II 1. V Praze 1906, p. 292 sqq.; *idem*, *Manuel des antiquités slaves. I. L'histoire*. Paris 1923, p. 47. Под това име *Niederle* разбира „les marais situés aux environs de Mursa, à l'embouchure de la Sava, soit le lac Nežider“.

222. Съборът бил свикан през 325 г., под върховенството на Константин I, за да осъди Арий и неговата ерес.

223. Папа Юлий I.

224. Относно броя на епископите, които взели участие в Сардикийския събор, вж. *P. Gr.*, *ib.*, col. 1065 п. 94; ср. col. 935 п. 42. Созомен повтаря грешката на Сократ.

225. За него вж. посочванията в *P. Gr.*, *ib.*, col. 1081 nota 1.

226. Името на града е дадено не само в написа *Σαβαρία*, но и в написа *Σαμαρία*, обаче предпоставя се, че трябва да се чете името *Σαβαρία* — ср. *P. Gr.*, *ib.*, col. 1081 п. 15, — като име на град в Панония. Може да се предположи, прочее, че се отнася до града Савария в Горна Панония (унг. Szombathely); вж. *Vulić*: *PWRE*, 2 R., II (1921), col. 249—250.

227. Става дума за имп. Констанс, убит през началните месеци на 350 г. Ср. посочванията на *Bidez*, *Julianus*, p. 72 sqq., 387 sqq.

228. Езичникът Магненций бил началник на императорската стража. Провъзгласен бил за император. Подробности вж. у *Bidez*, *op. cit.*, p. 72 sqq.

229. За бунта на Веграний вж. повече у *Bidez*, *op. cit.*, p. 73 sqq.

230. Имп. Констанций.

231. Папа Либерий (352—366).

232. Евдоксий, епископ на Антиохия (357—359) и на Цариград (360—369), бил осъден за симпатиите му към арианството.

233. През 358 г. папа Либерий се завърнал в Рим от заточението си в тракийския град Вероя (дн. Стара Загора).

234. Имп. Валент (364—378).

235. Православните.

236. Цариградският патриарх Македоний и неговите привърженици, назовавани с общото име „пневматомахи“ (духоборци), отричали единостъщието на свещения дух с бог-отец и бог-син.

237. Западноримският император Валентиниан I (364—375).

238. Определението „скити“ тук няма строго етническо значение, а означава просто жителите на провинция Скития, сиреч дн. Добруджа и съседните ѝ области.

239. Вретаний е бил предстоятел изобщо на църквите в провинция Малка Скития или дн. Добруджа.

240. Томи, сиреч дн. Кюстенджа.

241. Арианството, чийто привърженик бил и самият имп. Валент.

242. Сиреч православнието.

243. Сиреч р. Дунав.

244. Философът и ретор Темистий, родом от Пафлагония (IV век), отправил към имп. Валент реч, в която го съветвал да прояви умереност по отношение на догматическите спорове сред християните. Вж. повече у *Socrates*, *Historia eccles.*, IV, cap. 32: *ibid.*, col. 549 A—552 B; *Sozomenus*, *Historia eccles.*, VI, cap. 36: *ibidem*, col. 1401 C—1404 A.

245. За изложената тук легенда вж. подробно у *Thompson*, *Attila*, p. 15 sqq.; *Златарски*, *История*, I, 1, с. 26 сл.; ср. също бележката на *Дуйчев*: *ИИБИ*, III—IV. 1951, с. 442 сл.

246. Меотидското езеро.

247. Река Дунав.

248. Имп. Валент.

249. Акакий бил епископ на града Кесария в Палестина от 340/1 година до 365 г. Сардикийският събор го низложил, обаче имп. Констанций не признал това съборно решение.

250. Под имената „скити“ и „варвари“ тук са обозначени готите.

251. Имп. Грациан.

252. Готите.

253. Германските племена изобщо.

254. Теодосий I.

255. В Западната римска империя.

256. Имп. Валентиниан I (364—375) бил наследен от синовете си Грациан (367—383) и Валентиниан II (375—392).

257. Цариградският патриарх Нектарий (381—397).

258. За томитанския епископ Теренций вж. Ensslin: PWRE, 2 R., V (1934), col. 587.

259. За марцианополския епископ Мартирий вж. Ensslin: PWRE, XIV (1930), col. 2040.

260. Ср. Thompson, op. cit., p. 37 ssq.

261. Към това място вж. обясненията на издателя Влезий: P. Gr., ibidem, col. 1500 n. 81.

262. За хунското нападение през 395 г. вж. Thompson, op. cit., p. 26.

263. Стилихон, восначалник на западноримския император Хонорий (395—423), починал през 408 г.

264. Император на Западната римска империя.

265. Това събитие се отнася към 409 г. Ср. повече у Thompson, op. cit., p. 29, 58, 199.

266. За Улдис-Илдис вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 198.

267. Вероятно дн. град Кула в С.-Западна България.

268. Източногерманско племе; вж. K. Kretschmer, Sciri: PWRE, 2 R., II (1921), col. 824—825.

269. Областта Витиния в Мала Азия, по южното крайбрежие на Черно море.

270. Загатва се за едно писмо, което западноримският император Констанс I отправил, по внушение на Атанасий Александрийски, до брата си, източноримския имп. Констанций, с увещание да запази православието. За подробности вж. P. Gr., ibidem, col. 996 A-D.

271. Сердика е названа „илирийски“ град с оглед на административното деление на империята, а не поради своето население.

272. В Теодоритовото определение „митрополия на дакийския народ“ не става дума за народността на населението, а по-скоро се загатва за провинция Средиземноморска Дакия (Dacia Mediterranea). Изобщо за тази провинция вж. обстояно у Brandis, Dacia: PWRE, IV (1901), col. 1848—1976; ib., col. 1976 за Средиземноморска Дакия. Интересно е да се напомни, че когато в края на 1652 г. архиеп. Петър Богдан Бакшев съставил едно изложение върху миналото на града София и разказал накратко за свикания тук Сардикийски събор, той използвал между другото точно въпросното сведение на Теодорита Кирски: вж. Eus. Fermentdžin, Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque ad a. 1799. Zagrabiae 1887, p. 233 sqq.; ср. също у Дуйчев, Софийската католичка архиепископия през XVII век, с. 32 сл.

273. За споменатия тук епископ на палестинския град Газа Асклепий вж. също други посочвания: P. Gr., ib., col. 984 D, 1000 D.

274. Марсел бил епископ на Анкира (дн. Анкара); ср. за него P. Gr., ibidem, col. 1000 CD.

275. Загатва се за привържениците на арианството.

276. От дадения тук списък се вижда, че в събора са взели участие също и представители на балканските земи, именно от Мизия, Дакия, Дардания, Втора Дакия, Македония и прочее,

277. Никомедийският епископ Евсевий (който не бива да бъде смесван с Евсевий Кесарийски) бил известен като поддръжник на арианството.
278. Очевидно, църквата, в която заседавал съборът. Според неясни сведения и предания, това е била Св. София. Някои вести гласят, че заседанията ставали в някакъв манастир извън градските стени. Ср. Ду й ч е в, Софийската католичка архиепископия, с. 33 сл.
279. Този откъс е част от т. н. Апология на Атанасий Александрийски и, след., казаното не се отнася до Теодорит.
280. Извадката представя част от диалог между имп. Констанций и папа Либерий. Вж. подробно P. Gr., *ibidem*, col. 1033 A — 1040 A.
281. Градчето Малка Никея (Никица), с. Хавса в Одринско.
282. Загатва се за посланието, което събраните на църковен събор в гр. Ариминий (дн. Римини) в Италия привърженици на арианското учение изпратили на имп. Констанций. За подробностите вж. в P. Gr., *ibidem*, col. 1041 A—1049 A.
283. Имп. Констанций.
284. Става въпрос за изложението на вярата, което било съставено на арианския събор в Никица. За текста на цялото изложение вж. P. Gr., *ibidem*, col. 1049 B—1052 B.
285. Под „поборници за истината“ тук се разбират изобщо православните и частно онези, които са били подвластни на западната църква.
286. Сиреч епископите от илирийския диоцез.
287. Наследникът на папа Либерий, папа Дамаз (366—385).
288. Западноримският император Валериан (253—260).
289. *Durostorum*, дн. Силистра. За старата история на града вж. обстойно у Я. Тодоров, *Durostorum*. Принос към античната история на Силистра. В: Силистра и Добруджа. Научно-културни изследвания. I. София 1927, с. 3—58. За по-късната история на града през средновековието вж. П. Мутафчиев, Съдбините на средновековния Дръстър, пак там, с. 101—196. За името на града Силистра вж. Ст. Романски, Имената на два крайдунавски града. 2. Силистра. В: Сборник в чест на проф. Л. Милетич за седемдесетгодишнината от рождението му. София 1933, с. 657—658.
290. Разбира се провинция Тракия.
291. Мъченичеството на Емилиан се пада по времето на имп. Юлиан Отстъпник, значи между 361 и 363 г. Повече сведения за него вж. у H. Delehaye, *Saints de Thrace et de Mésie*, An. Boll., XXXI (1912), p. 260 sqq.; ср. Тодоров, пос. съч., с. 50 сл.
292. Капитолин бил викарий на източноримската провинция Тракия; вж. Тодоров, пос. съч., с. 50—51.
293. Извадката е взета от едно синодално послание до имп. Йовиан (363—364).
294. В началото на дадения откъс се разказва за разпита, извършен от префекта на Елеса Модест на водача на православните, презвитера Евлогий, за когото се споменува в текста.
295. От Елеса били изпратени на заточение в Тракия 80 души православни. По време на пътуването им имп. Валент променил своето решение и ги пръснал на разни други места.
296. Имп. Валент.
297. Готите.
298. Сиреч, изобличил го за неговото арианство.
299. Значи след прекратяване на гонението подир смъртта на Валент.
300. Имп. Грациан.
301. Готите и хуните.
302. Имп. Теодосий I.
303. Имп. Грациан.
304. Готите и хуните след Одринската битка.
305. На това място от съчинението на Теодорит Кирски се говори за клането на населението на града Солун, извършено през 392 г. по заповед на имп.

Теодосий I. Подробности за това събитие вж. у O. Tafrali, *Thessalonique dès origines au XIV-e siècle*. Paris 1919, p. 86—87, идето е използвано и свидетелството на Теодорит Кирски.

306. Става дума за областите, които са се намирали под властта на префекта на Илирик. Известно е, че Солун е бил избран за седалище на илирийския префект по времето на имп. Юстиниан, именно в 535 г., обаче и преди това при нападения от откъд-дунавските варвари разни префекти са пребивавали тук за по-дълго или по-късо време. Вж. за това у Tafrali, *op. cit.*, p. 89 n. 2.

307. Епископ на Антиохия от 380 до 403 г.

308. Цариградският патриарх Йоан Златоуст (398—404).

309. Готите, които обитавали в Цариград и в балканските земи.

310. В първообраза се говори за „скити“ и „номади“, поради което сведението на Теодорита трябва да се тълкува общо, не като обозначение само на готите от крайдунавските земи.

311. Откъс от диалог между Йоан Златоуст и Гаина.

312. Йоан Златоуст.

313. Отнася се за събитие към 404—405 г.

314. Загатва се за гонението, предприето против Йоан Златоуст и неговите привърженици.

315. Йоан Златоуст (починал в 404 г.).

316. За името на хунския вожд Роила или Руа вж. посочванията у Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 222—223.

317. Цариградският патриарх Демофил управлявал от 370 до 380 г., като арианин.

318. Сведението се отнася до нападението на готи и хуни в балканските земи по времето на имп. Валент.

319. Олимпиодор.

320. Споменатият тук Валерий е бил управител на Тракия по времето на Констанций III, който управлявал само една година, именно в 421 г., Западната римска империя.

321. За това ср. Dindorf, HGM, I (1871), p. 461.

322. Трудно е да се установи с положителност, кой народ е обозначен тук под името сармати: алани, славяни или някои други.

323. Илирик в късноримско време е обхващал провинциите: Горна Мизия, двете Дакии, Дардания, Превалитания, Македония, Тесалия, Ахей, двата Епира и Крит. Вж. PWRE, IX, col. 1085—1088; Кулаковски, История, I, с. 47.—Споменатото тук светилище ще да се е намирало в Родопската област.

324. Разказът на Олимпиодора е изграден върху поверието за т. н. подражателна магия (*magia imitativa*). Други подобни примери са посочени у Iv. Duǰev: *Studi bizantini e neoellenici*, IV. 1935, p. 129—133.

325. Племето амилаури, вероятно от хунски произход, обитавало край Дунава. То е може би тъждествено със споменаваните у Jordanes, *Getica*, p. 90, 11—12: Alpidzuri, Alcidzuri. Вж. позаче у Дестунис, Сказания, с. 18 бел. 2; Златарски, История, I, 1, с. 24 бел. 1; W. Tomaschek, *Amilzuri*: PWRE, I, col. 1835; Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 71; Thompson, *History*, p. 71, 208.

326. Името на това племе е дадено у Jordanes, *Getica*, p. 90, 12, в напис Itimari. Те са обитавали близо до Дунава и някои учени ги смятат, че са от хунски произход. Вж. Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 130; Thompson, *op. cit.*, p. 71, 208.

327. Това племе било подчинено на хуните. То обитавало близо до Дунава. У Jordanes, *op. cit.*, p. 90, 12, е даден написът: Tuncarsos. Ср. Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 268; Thompson, *op. cit.*, p. 71, 208.

328. Jordanes, *op. cit.*, p. 90, 12, споменува това племе под името Boiscos. То обитавало край Дунава. Предполага се, че е било от хунско потекло и било включено в пределите на хунската държава. За него вж. Tomaschek: PWRE, III, col. 666; Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 92; Thompson, *op. cit.*, p. 71, 208.

329. За разните написи на името Руа в латинските и гръцки извори вж. посочванията у Moravcsik, *Byzantinoturcica*, II, p. 222—223. Съществува спор,

дали името е готско или тюркско. Руа е бил брат на Мунджук, Атиловия баща. Смята, се че обединението на хунските племена е било извършено при него. За него вж. повече у Seeck, Ruas: PWRE, 2 R., 1 (1920) col. 1157; Thompson, History, p. 60 п. 4, 63 sqq., 70 sqq., 74 sqq., 79, 119, 161—162, 205, 208.

330. За Исла вж. Moravcsik, Byzantinoturcica, II, p. 122; Thompson, op. cit., p. 70 sqq., според когото пратеничеството, предвождано от Исла, пристигнало в Цариград в началото на 434 г. Вж. също ibidem, p. 109, 121. Дейността на Исла, доколкото той е упоменат в изворите, се пада през четвъртото и петото десетилетие на пети век. От думите на Приска впрочем трябва да се заключи, че той ще да е бил пратеник във византийската столица и преди 434 г. Възможно е обаче Приск, който е писал по-късно, да е обобщил сведенията за двете пратеничества в едно.

331. Плинт, по произход гот, през 418 г. потушил едно въстание в Палестина и за награда на следната година бил издигнат консул. Вж. Chron. minora, II, p. 75 s. a. 418; Seeck, Untergang, VI, p. 484; Thompson, op. cit., 71—72; Кулаковский, пос. съч., с. 275. Въпреки неговото арианство, той бил издигнат като най-влиятелна личност във византийския двор. Други вести за него вж. у Thompson, op. cit., p. 74 sqq., 77, 79 sqq., 123 и др. Посочването на Приск, че Плинт бил от „скитски род“ трябва да се разбира съгласно обичая на византийските писатели готите да бъдат именувани „скити“.

332. Според Приск, Дионисий бил тракиец по произход, което трябва да се тълкува в смисъл, че той произхождал от старото тракийско население. Относно ролята на старото тракийско население по това време вж. посочванията на В. Бешевлиев: Разкопки и проучвания, IV, 1950, с. 124 сл.; същият, Участието на траките в обществения живот на провинция Тракия и на Източната римска империя. ИИБИ, I—II, 1951, с. 217—234. Дионисий бил консул в 427 г. Ср. Thompson, op. cit., p. 72. По времето, когато бил изпроводен пратеник, той бил военачалник.

333. Руа починал в 433 г. Ср. Moravcsik, op. cit., II, p. 222. Негови наследници били братовите му синове Атила и Бледа. За името на Атила — което се смята тъждествено с името Авитохол в Именника на първобългарските ханове — вж. посочванията на Moravcsik, op. cit., II, p. 81; ibidem, p. 90, за името на Бледа. Смята се, че Атила е бил по-младият от двамата братя; вж. за това G. Moravcsik, Attila és Buda. Egyetemes Philologiai Közlöny, L. 1926, p. 195—202, против мнението на V. Tolnai, Attila és Buda testvérisége, ibidem, p. 102—104; ср. общо по въпроса посочванията на Gy. Moravcsik: Byzantion, VI, 1931, p. 684—685. За събитията вж. у Кулаковский, пос. съч., с. 273 сл.; Thompson, op. cit., p. 72 sqq.

334. За Епиген вж. Кулаковский, пос. съч., с. 275 сл.; Thompson, op. cit., p. 216—217.

335. Маргос е бил укрепление, разположено близо при устието на р. Морава, на границата между провинциите Горна и Долна Мизия. Според Jireček, Heerstrasse, p. 14 = Военният път, с. 14, останките от тази крепост трябва да се търсят в развалините, познати под името „Кустар“, на десния бряг на р. Морава, при с. Цубравица (Пожаревско). Ср. Fluss, Margus: PWRE, XIV, col. 1709—1710. Името е тъждествено с името на реката: ibidem, col. 1711. — С. Patsch: PWRE, IV, col. 957, бе изказал мнение, че някогашната крепост е била разположена в Орашье, на десния бряг на Морава, гдето тя се влива в Дунава; това мнение е възприето от Кулаковский, пос. съч., с. 275 бел. 2; Thompson, op. cit., p. 74, съобщава просто, че крепостта се намирала при устието на р. Морава, без да дава подробности.

336. Според Jireček, Heerstrasse, p. 15 = Военният път, с. 14, крепостта Констанция (Constantia) или Констанциола (Constantiola) е била разположена на левия бряг на Дунава, срещу устието на Морава, на мястото Кубин (средновековното маджарско Кеве — Кеве или дн. Панчево: вж. посочванията у Ив. Дуйчев, Преписката на папа Инокентий III с българите. София 1942, с. 100). Patsch, Constantia: PWRE, IV, 1901, col. 957, смята въпроса за нерешен и сочи също на десния бряг на Дунава развалините Кулич. За тях говори и Иречек (Heerstrasse, p. 14 = Военният път, с. 14). Мнението на Иречек е възприето, както изглежда, от Кулаковский, пос. съч., с. 275 бел. 1. Thompson, op. cit., p. 81 п. 2, като посочва сведението на Not. dign., XLI, 33, пише въз основа на мнението на

Patsch: PWRE, IV, col. 951, че точното местонахождение не може да се определи, но заявява, че крепостта се е намирала „точно отвъд Дунава“ срещу Морава.

337. Тълкуването на определението „царски скити“ е спорно. Още Дестунис, Сказания, с. 19 бел. 5, бе изказал предположението, че тук са споменати хуните. Той свързва посочването на Приск с думите на Zosimus, IV, 20, като се запитва: „Так нельзя ли допустить, что Приск называет гуннов царскими скифами потому, что они ближайшим образом вышли из той страны, где в глубокой древности жила часть царских скифов, а именно на Дону“ (Ср. Herodot., IV, 20)? Ср. също мнението на Moravcsik, op. cit., II, p. 236. Thompson, op. cit., p. 10, като изтъква, че това определение е заето от Зосим, Евнапий и Херодот, добавя, че според него Приск го употребява само за Атила и Бледа, заедно с техните пълководци или дори без тях, но никога не си служи с него като някакво общо определение за всички хуни в Средна Европа. Същият автор (p. 74) поддържа, че византийските пратеници се срещнали при Маркос лично с Атила и Бледа.

338. За този договор вж. Thompson, op. cit., p. 74 sqq.

339. Това значи, че хуните положили клетва според своята езическа вяра, а ромеите по християнски, както това е било правено и по-късно при сключването на договори с българи, печенези и други езичници.

340. За името Мама, което има може би монголски произход, вж. посочванията на Moravcsik, op. cit., II, p. 159; Ensslin, Mama: PWRE, XIV, col. 947, col. 949. Tiscloiu, Über Nationalität, p. 85; Thompson, op. cit., p. 77, смята, че двамата младежи са били сродници на Атила. Събитието се отнася към 434 г.

341. За Атакам вж. Seesk, Atacam: PWRE, II, col. 1888; Moravcsik, op. cit., II, p. 78.

342. Изказано е предположение, че тази крепост отговаря на Carsium (G-tocilesu: AEMO, XIV, 1891, p. 16; ср. съмненията, които са изказани от Thompson, op. cit., p. 77 n. 2). Тя се споменува у Procopius, De aedif., IV, 11, 20: p. 308, 25; ср. Itin. Anton., 224, 4, — като станция по крайдунавския път в Долна Мизия, между Axiopolis и Troesmis (Иглица), вероятно Хърсово в Добруджа. Вж. повече у Patsch, Carsium: PWRE, III, col. 1616. Thompson, op. cit., p. 77, съобщава общо, че крепостта се намирала в Добруджа близо до Troesmis. Отъждествяването с Хърсово е предложено още от Дестунис, пос. съч., с. 22 бел. 9, в съгласие с Böking.

343. Относно отъждествяването на това народностно име съществуват колебания; вж. Thompson, op. cit., p. 75.

344. Според Polaschek: PWRE, XVII, col. 1194, Валипс вероятно е бил хун по произход. Thompson, op. cit., p. 217—218, отхвърля това предположение, като изказва мнение, че той ще да е бил вожд на някакви руги, които били разположени в пределите на византийската империя. По негово мнение, в текста на Приска става дума за бунт в страната, а не за някакво нашествие отвън. Събитието, за което става дума, именно обсадата на Новиодунум, трябва да се отнесе към времето между 434 и 441 г. Schmidt, Geschichte, p. 119, го отнася към 435 г.

345. Thompson, op. cit., p. 78, изказва мнение, че се отнася в случая за отред руги, които били поселени в пределите на империята и вдигнали бунт със съдействието на многобройни недоволници от европейските провинции; ср. p. 136, 153, 218. Според Rappaport: PWRE, 2 R., I, col. 1215, ругите извършили нападение съвместно с хуните.

346. Сиреч р. Дунав.

347. Noviiodunum е бил разположен по най-долия десен бряг на Дунава, в Долна Мизия. Вероятно това укрепление ще трябва да се дири при Исакча, недалеч от Дунавската делта. Градът е бил твърде отрано християнско средище. Вж. за него Polaschek, Noviiodunum: PWRE, XVII, col. 1191—1194.

348. Тук под скити се разбират хуните; вж. Moravcsik, op. cit., II, p. 237—238.

349. Ди. Ниш. Общо за историята на града в древността вж. посочванията на Fliss, Naissus: PWRE, XVI, col. 1589—1599. Указването на Приск, че градът е лежал към Дунава трябва да се тълкува в най-общ смисъл, именно, че той лежи

в областта на Дунава, а не буквално, че се намира край брега на реката. В такъв смисъл е употребено подобното посочване за *Nicopolis ad Istrum*—дн. Никюп. А п п а *Comptena*, Alexias, ed. Reiff., I, p. 235, 8 sqq., в същия смисъл говори, че старата българска столица Преслав била разположена при Дунава; ср. Дуйчев: МПр, VIII, 4, 1933, с. 14 и с. 19 бел. 4.

350. Става дума за Константин Велики. На същия император по предание се приписва основаването на Преслав, Дръстър, Плиска и Констанция (дн. Кюстенджа); вж. (Ps.) Codinus, *De orig.*, ed. Bonn., p. 23, 3—8; ср. Дуйчев: МПр, VIII, 4, 1933, с. 19 бел. 5.

351. Някои посочвания за т. н. овни вж. у Златарски, *История*, I I, с. 418.

352. Сиреч хуните.

353. Градът е бил разположен край Дунава, до устието на река Млава, при дн. с. Костолаш. Вж. Jireček, *Heerstrasse*, p. 15 = *Военният път*, с. 14—15. За събитията изобщо вж. Thompson, *op. cit.*, p. 79 sqq.

354. В текста е казано „скитските царе“, с което се загатва очевидно за съуправничеството между Атила и Бледа.

355. Сиреч Теодосий II (408—450). Събитията се отнасят към 443 г. Вж. Thompson, *op. cit.*, p. 83.

356. При дн. с. Арчар (Видинско). За историята на селището вж. посочванията на Vulić, *Ratiaria*: PWRE, 2 R., I, col. 261.

357. Флавий Сенатор е бил консул в 436 г., а в 451 г. като патриций участвувал в Халкидонския събор. Вж. за него Seeck, *Senator* (2): PWRE, 2 R., II, col. 1455; Thompson, *op. cit.*, p. 89, 102, 116, 122, 187, 196.

358. За старата история на града вж. Diehl, *Odessus*: PWRE, XXXIV, col. 1883—1885; за средновековната му история вж. някои бележки у Дуйчев, *Прочувания върху българското средновековие*, с. 161 бел. 1.

359. За дукс Теодул вж. Ensslin: PWRE, 2 R., V, col. 1966.

360. Битката е станала в 443 г.; за нея вж. Thompson, *op. cit.*, p. 84 sqq.

361. Анатолий към 438 г. бил *magister utriusque militiae per Orientem*, в 440 г. бил консул. През 446 г. той бил издигнат патриций и *magister militum praesentialis*. В 451 г. участвувал в Халкидонския събор и умрял в 452 г. За него вж. повече у Seeck, *Anatolius* (9): PWRE, I, col. 2072—2073; Thompson, *op. cit.*, p. 85 sqq., 89 sqq., 102, *passim*. Договорът с хуните бил сключен в 443 г.

362. Ср. Thompson, *op. cit.*, p. 192 sqq.

363. За Скота вж. Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 236; Thompson, *op. cit.*, p. 86, 106, 108, 110, 163 п. 3. Скота е бил един от най-влиятелните Атилови първенци.

364. Крепостта *Ἀσπιόης* била разположена при устието на реката Осъм; за нея вж. Tomaschek, *Asamus*: PWRE, II, col. 1515. Тя е позната също и под името *Apasamus*; ср. Tomaschek, *Apasamus*: PWRE, I, col. 2064. Ср. също писаното относно локализирането на тази крепост у Дестулис, *пос. съч.*, с. 27 бел. 24. За събитията изобщо вж. Thompson, *op. cit.*, p. 33, 49, 85, 187, 199.

365. Общо вж. у Thompson, *op. cit.*, p. 97 sq.

366. Жителите на провинция Исаврия (на север от планината Таврос в Мала Азия, между Пизидия и Киликия).

367. Общо вж. у Thompson, *op. cit.*, p. 98 sq.

368. За него вж. Seeck, *Edico* (2): PWRE, V, col. 1939, който го смята за гот и предполага, че е тъждествен с башата на Одоакар; ср. също у Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 144; за събитията изобщо вж. Thompson, *op. cit.*, p. 11, 98, 103 sqq., 155 *passim*.

369. Орест бил баша на последния западноримски император Ромул Августул. За него общо вж. Ensslin, *Orestes* (12): PWRE, XXXV, col. 1012—1013; Thompson, *op. cit.*, p. 98, 100 sqq., 111, 121, 155, 163.

370. Панония.

371. *Flavius Aetius* бил ролен в *Durostorum* в Долна Мизия към 390 г., а бил убит на 21 септември 454 г. Вж. подробности за него у Seeck, *Aetios* (4): PWRE, I, col. 701—703; Thompson, *op. cit.*, p. 33 sqq., 35, 49, 65 *passim*.

372. Значи, Атила изисквал ромсите да се откажат да обработват земята, която той смятал, че влизала в неговите владения. Ср. Thompson, op. cit., p. 97 sqq.

373. Днес развалини при с. Стъклен (Свищовско). За ранната история на това селище вж. E. Polaschek, *Novae* (2): PWRE, XXXIII, col. 1125—1129.

374. Измерването на разстоянието чрез дни е твърде разпространено в античността и в средновековието.

375. Дн. София.

376. Сведения за него вж. у Seesk, *Bigilas*: PWRE, III, col. 469—470, който съпоставя името му с името на готския крал от петия век Bigelis (ср. Seesk, *ibidem*, col. 468), споменат у Jordanes, *Romana*, § 336. Ср. Thompson, op. cit., p. 11 п. 2, 98 п. 4, 104 sqq., 123.

377. За евнуха Хрисафий, който носел прякора Tzuma и бил убит след 450 г., вж. подробности у Seesk, *Chrysaphius*: PWRE, III, col. 2485—2486; Thompson, op. cit., п. 3, 99, 121 sqq., 188 passim. Авторът, като изхожда от известието, че Хрисафий, когато разговарял с Едекон, използвал Вигида като преводач за хунски език, поставя въпроса (*ibidem*, p. 11 п. 2), дали Едекон действително е бил от германско потекло.

378. Flavius Arcobindus Martialis бил *magister officiorum* при двора на Теодосий II през 448 г., а през 451 г. участвувал на Халкидонския събор, при което е споменат вече в качеството си на *ex magistro*. При възнасяването на имп. Лъв I (457—474), той отново бил назначен за *magister officiorum*. За подробности вж. Ensslin, *Martialis* (6): PWRE, XIV, col. 2002—2003; Thompson, op. cit., p. 101, който сравнява длъжността му по времето на замисленото покушение над Атила с длъжността на външен министър на империята (a sort of Foreign Secretary). Ср. също Дестунис, *пос. съч.*, с. 32 бел. 32.

379. Максимин по това време бил *comes consistorialis*. Както се знае, Приск бил негов личен приятел и му служел като секретар не само през време на пратеничеството при Атила, но и по-късно. Максимин умрял в 453 г. За него вж. подробно у Ensslin, *Maximinus und sein Begleiter, der Historiker Priskus*. BNGrJ, V, 1926, p. 1—9; *idem*, *Maximinus* (17): PWRE, Supplementband, V, col. 665; Thompson, op. cit., p. 101 sqq., 220.

380. Онегизий бил хун и един от най-близките люде на Атила. За него вж. подробности у Ensslin, *Onegesius*: PWRE, XXXV, col. 437—438; Moravcsik, op. cit., p. 188—189; Thompson, op. cit., p. 223, 45, 110 sqq., 118, 163 п. 3, 167—169, 209.

381. Градът е бил разрушен по времето на хунското нашествие през 441 г. Ср. Thompson, op. cit., p. 84, 104.

382. Сиреч от Цариград. За бързината, с която се движело това пратеничество, може да се съди по съобщението на Приск, че разстоянието между Цариград и Сердика изисквало тринадесет дни бърз ход.

383. Коприната още не е била произвеждана във Византия, а била донасяна от Изтока. За споменатите в текста *λίθοις ἰνδικοῖς* не може да има съмнение, че това са били скъпоценни камъни. Ср. също Дестунис, *пос. съч.*, с. 34 бел. 35; Thompson, *ib.*, p. 104 п. 4: *Indians pearls*.

384. Пратеничеството се движело по познатия път: Цариград—София—Ниш. Последният град е бил разорен от хуните през 441—443 г.; ср. Thompson, *ib.*, p. 83 sq., 105 sq.

385. На река Нишава.

386. Агнтей през 448—449 г. бил началник на войските в Илирик. Вж. Seesk: PWRE, I, col. 816.

387. Пратеничеството е вървяло по долината на река Морава; ср. Дестунис, *пос. съч.*, с. 37 бел. 45. Употребата на лодки еднодръвки (*μονόξυλα*) е била присъща на славяните, но е била широко разпространена също и между други племена и народи (ср. фр. *pirogue*, руск. *пирог*). Такива лодки са били употребявани дори през XIX в. от някои американски диваци. Ср. за *σκάφη μονόξυλα* у Кулаковский, *пос. съч.*, с. 383.

388. Буквално: τῷ βασιλείῳ Σκῆθῃ „на царствения скит“, — което определение е във връзка с изрaza „царствени скити“, и показва, че то се отнася, поне тук, до Атила и Бледа.

388 а. Деветият час на деня според византийското определение отговаря на 3 часа след пладне. Не може да се каже с положителност, дали споменатите тук τὰς Ἀττίλα σκηρὰς са представляли някакво селище; по-вероятно е обаче, че това са били временни шатри. За самото византийско пратеничество Приск употребява изрaza σκηροποιῆσαι βουλῆθεντων. Ср. Thompson, ib., p. 106: Attila's encampment. — Общо за изложението на Приск в тази част ср. парафразата у Thompson, ib., p. 106 sq.

389. Следва текст, който няма връзка с историята на нашите земи.

390. За него вж. Moravcsik, ib., II, p. 117; ср. Дестунис, пос. съч., с. 45 бел. 55, за тълкуването на това място; ср. и Thompson, ib., p. 110 и п. 5.

391. Свидетелство за многоженството на хунските първенци.

392. Тази река Δρύκων по-нататък е назована с име Δρύκων, а у Jordanes, Getica, XXXIV, 178 е упомената под име Drissa. Отъждествява се с дн. Bega, която се влива в Тиса, близо до устието ѝ, или с река Аранка. Ср. Patsch, Drissa: PWRE, V (1905), col. 1706; Tomaschek, Drenk: ib., col. 1696; Fluss: ib., 2 R., VI (1937), col. 1471/2; Дестунис, пос. съч., с. 45 бел. 56; Thompson, ib., p. 123: the unknown river Drecon; p. 221 sq.

393. Това ще да е р. Тиса, спомената и в един от Омуртаговите надписи: τὴν Τήσιν τὸν ποταμὸν (вж. Бешевлиев, Първобългарски надписи, с. 41 нг. 2; с. 70, бележки за името, с посочвания из изворите). Предполага се, че при преписването на Присковия текст е била допусната грешка, като е написано δ Τίρας вм. Τίζος, а може би и Τίρος. Ср. M. Fluss, Tisia (3): PWRE, 2 R., VI (1937), coll. 1469—1478; Thompson, ib., p. 221/2.

394. Отъждествяването на реката δ Τίφρως е несигурно. Според Thompson, op. c., p. 222, ако се приеме, че под името Τίρας се крие едно наименование на реката Тиса, то с името Τίφρως вероятно е била обозначена някоя река, която тече западно от Тиса. У Jordanes, Getica, XXXIV, 178, името е дадено в напис Tibisia. Кулаковски, пос. съч., с. 284 бел. 1, смята, че това е дн. р. Темеш.

395. За думата μέδος е изказано предположение, че е от славянски произход (мед), докато други учени я тълкуват като келтска или тракийска; вж. посочванията у Moravcsik, op. c., II, p. 164; Дестунис, пос. съч., с. 46 бел. 57, като тълкува думата в смисъл на слав. „мед“, добавя: „что, стало быть, в этом краю либо жили славяне, либо употреблялись славянские слова“.

396. Името κάμος се смята за келтско или иллирийско (ср. лат. сапим); вж. посочванията у Moravcsik, op. c., II, p. 134. Съществува също мнение, че то отговаря на тюркско-татарското kumiz („кумис“) — „конско мляко“. Ср. също Дестунис, пос. съч., с. 46 бел. 58. Ако се свърже с „кумис“, би трябвало да се допусне грешка в известието на Приск, защото той съобщава, че питието било приготвено от ечемик.

397. Следва текст, който няма връзка с историята на нашите земи.

398. В селището, гдето се намирал Атила.

399. За Ромул ср. бележката на Seesk, Romulus (5): PWRE, 2 R., I (1914), col. 1104.

400. За Промут няма други известия; ср. Thompson, op. c., p. 111.

401. Областта Noricum представляла римска провинция на източноалпийските земи, източно от р. Ин. Вж. E. Polaschek: PWRE, XVII (1936), coll. 971—1048.

402. За Татул ср. Ensslin, Tatulus: PWRE, 2 R., IV (1932), col. 2478.

403. Отъждествяването на този град е спорно: според едни това име е тъждествено с Batavis и означава дн. Passau, до устието на Ин в Дунав. Ср. Дестунис, пос. съч., с. 48 бел. 61.

404. Сиреч галите; ср. Дестунис, пос. съч., с. 49 бел. 63.

405. Средновековният СРЪМЪ, дн. Сремска Митровица. За старата история на града вж. M. Fluss, Sirmium: PWRE, 2 R., V (1927), coll. 351/53; ср. Дестунис, пос. съч., с. 49 бел. 64.

406. Става дума за Валентиниан III (425—455). За целия епизод вж. у Thompson, op. c., p. 128 sq.

407. Трудно е да се определи точното местонахождение на Атиловата столица. Вж. писаното от Дестунис, пос. съч., с. 50 бел. 65; Thompson, op. c., p. 221/2: The site of Attila's Headquarters, който изглежда склонен да приеме изказаното от други учени мнение, че седалището на Атила не е било близо до Körös, както предполагат някои изследвачи. Това негово предположение е свързано с друго предположение, а именно, че споменатата от Приск река $\delta\ \tau\iota\upsilon\alpha\varsigma$ < $\tau\iota\alpha\varsigma$ или $\tau\iota\zeta\alpha\varsigma$ е тъждествена с р. Тиса. За Атиловите дворци изобщо вж. интересното изследване на унгарския учен F. Vámos, Attila's Hauptlager und Holzpaläste (= Seminarium Kondakovianum, V. 1932, p. 131—148), гдето, заедно с другото, са дадени съответните места на Приското описание в първообраз и превод, с преглед на по-старата книжнина и опит за архитектурна реконструкция. — Ср. и Дестунис, пос. съч., с. 50 бел. 66.

408. Интересно е, че Приск, ако и да говори за резиденцията на Атила, употребява думата $\kappa\omicron\upsilon\mu\eta$ „село“ — разбира се, в сравнение с византийската столица.

409. За песните, с които бил посрещнат Атила, ср. казаното у Thompson, op. c., p. 216. Във връзка със споменатите $\delta\delta\omicron\nu\alpha\iota$ ср. тълкуването на Бешевлиев, Вярата на първобългарите, с. 30.

410. Пропуснат е, преди това, текст, който няма пряка връзка с нашата история.

411. Сиреч, на изпратените от Максимин люде.

412. Посочването на Приск, че хуните били $\xi\beta\upsilon\kappa\lambda\upsilon\delta\epsilon\varsigma$ е твърде важно, защото представя признание за разнородния етнически състав на хунското племенообединение, в което са влизали между другото и многобройни славянски племена. В текста на Приск прочее трябва да се разграничат четири езика: неопределен „варварски език“, хунски, готски и „авзонски“, сиреч латински (вж. за това тук бел. 413). За първия език — „варварския език“ — е изказано предположение (вж. посочванията у Дестунис, пос. съч., с. 53 бел. 69), че това е бил езикът на дакийските славяни.

413. Под $\alpha\upsilon\omicron\nu\omicron\iota$ ($\alpha\upsilon\delta\omicron\nu\omicron\iota$, грецизирана форма от Augincei) през по-късно римско време са разбирали изобщо жителите на Италийския полуостров, а $\alpha\upsilon\delta\omicron\nu\omicron\iota$ обозначавала изобщо Италия. В по-късно време византийците, които се смятали за потомци и приемници на древните римляни, употребявали тона обозначение като свое нарицателно име. В текста на Приск изразът $\tau\eta\upsilon$ [$\rho\lambda\omicron\tau\iota\tau\eta\upsilon$] $\alpha\upsilon\delta\omicron\nu\omicron\iota\omega\upsilon$ означава все още латинския език.

414. За провинция Илирия изобщо вж. Vulić, Illyricum: PWRE, VII (1914), coll. 1085—1088.

415. Изразът $\Gamma\rho\alpha\iota\kappa\omicron\varsigma\ \mu\epsilon\upsilon\ \epsilon\iota\mu\alpha\iota\ \epsilon\delta\ \gamma\epsilon\upsilon\omicron\varsigma$ означава един потомък на старото гръцко население, и то в чисто етнически смисъл на думата. Тук е запазено едно рядко посочване от този род.

416. Сиреч живота му в пределите на самата ромейска империя. Изобщо, думите на този грък представят една страшна критика на порядките в империята. Ср. също казаното от Thompson, op. c., p. 184 sq.

417. Приск пише дословно $\delta\iota\alpha\ \tau\omicron\ \varsigma\ \tau\upsilon\rho\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$. Дестунис, пос. съч., с. 55 и бел. 71, не е разбрал текста и превежда: „по причине тиранов“. Във византийско време с думата $\tau\upsilon\rho\alpha\upsilon\tau\omicron\varsigma$ се обозначава обикновено „узурпатор“.

418. Думите на Приск: $\epsilon\kappa\iota\ \mu\omicron\delta\epsilon\phi\ \tau\omicron\upsilon\upsilon\ \alpha\pi\omicron\delta\ \tau\omicron\upsilon\ \nu\omicron\mu\omicron\nu\ \tau\upsilon\rho\chi\alpha\tau\epsilon\iota\upsilon$ трябва да се тълкуват в смисъл, че във византийската империя правосъдие се получавало само срещу заплащане, — като с това отстъпникът-грък е желал да изтъкне подкупността на съдиите в империята. Вж. във връзка с това посочванията у Zosimus, V, 1 и V, 25; ср. Дестунис, пос. съч., с. 55 бел. 73, който заключава, че „вообще вся картина състояния Римской империи, которую чертит здесь Грек, ни мало не преувеличена“. Ср. също Thompson, ib., p. 185.

419. За отговора на Приск срещу тази жестока и справедлива критика вж. Thompson, ib., p. 185 sq., според когото този отговор „се състои от почти невероятни, нереални и педантични фрази, заети от философските школи“.

420. Изпуснато е, преди това, описанието на угощението при Атила.
421. За тези хунски песни вж. Thompson, *ib.*, p. 216.
422. За Зеркоя вж. Moravcsik, *op. cit.*, p. 120; Thompson, *ib.*, p. 73, 117 sqq., 128.
423. Под маврузийци се разбират обикновено жителите на С. Африка.
424. Тук също Приск различава „авзонски“ от хунски и готски език.
425. Вж. Hømer, *Shas*, 16, 123.
426. Предполага се, че споменатият тук Атилов най-млад син — назован у Jordanes, *Getica*, p. 127, I с име Неглас — е бил тъждествен с Ирник от Именника на първобългарските ханове. Вж. посочванията у Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 122; Ив. Дуйчев, Из старата българска книжнина, I (София 1943), с. 1, 162; Златарски, История, I, 1, с. 41 сл., отрича тъждествеността. Ср. също Thompson, *op. cit.*, p. 118, 154, 156 sq., 160, 175, 182.
427. Сиреч латински език.
428. За Атиловите *laudes* вж. казаното у Thompson, *op. cit.*, p. 163 sq.
429. За споменатия тук Сила (Sulla) не притежаваме други сведения. Ср. и Thompson, *op. cit.*, p. 161.
430. Дн. Арчар.
431. Следва текст, който не се отнася пряко до историята на нашите земи.
432. За него вж. Moravcsik, *ibid.*, II, p. 88.
433. За Ареовинт вж. повече в PWRE XIV (1930), col. 2002—2003.
434. Аспар (Флавий Ардабурий Аспар), от алански произход, син на Ардабурий и зет на Теудерих се ползувал с голямо влияние в политическия живот на империята. За него вж.: Seeck, *op. cit.*, VI, p. 353 sqq.; Stein, *op. cit.*, p. 526 sqq.; Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 36 sqq.; G. Vernadsky, Flavius Ardabur Aspar. Südost-Forschungen, VI. 1941, pp. 38—73.
435. Вж. по-горе бел. 423.
436. За алана Ардабурий вж. Vernadsky, *op. cit.*, p. 43 sqq.
437. За този загадъчен народ на авсорианците ср. Дестунис, пос. съч., с. 76 бел. 95.
438. За Аполоний вж. повече у Thompson, *ib.*, p. 143 pass.
439. За събитията изобщо вж. *ibidem*, p. 128 sqq.
440. За Аспаровия син вж. Vernadsky, *op. cit.*, p. 69 sqq.
441. Тук с името „скити“ са назовани остроготите.
442. За остроготския племенен вожд Валамир вж. повече у Thompson, *op. cit.*, p. 57 n. 4; 60 n. 4.
443. Събитието се отнася към 464—465 г. Приема се, че племето на сарагурите е обитавало близо до Кавказ. За него вж. посочванията у Moravcsik, *op. cit.*, II, p. 228. Изказано е предположение (вж. J. B. Burg: Gibbon, *The Decline*, IV. Appendix 15, p. 538 n. 5), че тук в същност е допусната грешка при предаване на името, като вместо името на сарагурите би трябвало да се чете „кутригури“. Според Thompson, *ib.*, p. 159 г. 3, това предположение е твърде „рискувано“ (*hazardous*).
444. Името *Οὔρουροι*, поправено като *Οὔροροι*, наименование на племе, което през V—VI в. е обитавало в областта на Волга и Кавказ; вж. за това у Moravcsik, *op. cit.*, p. 196; Thompson, *ib.*, p. 159: Uguri.
445. Хунското племе *Ὀυρούροροι*, което се споменува, че през V—VI в. населявало областта на изток от Азовско море, се свързва с първобългарите (Оногур), които се отъждествяват с утигурите. Вж. посочванията у Moravcsik, *op. cit.*, p. 189—190.
446. Савирите са били хунско племе, което през V—VI в. обитавало в областта на Кавказ. Вж. посочванията у Moravcsik, *ib.*, p. 224—225.
447. За скирите вж. също Thompson, *op. cit.*, p. 26, 29, 136, *passim*.
448. Сиреч *magister militum per Illyricum*.
449. Събитието се отнася към 468—469 г. Ср. Thompson, *ib.*, p. 156 sqq.

450. За Дягизих вж. Дестуни с, пос. съч., с. 93 бел. 120; Moravcsik, op. cit., p. 110; Thompson, op. cit., p. 156 sqq., 159 sqq., 181 sqq.
451. Събитието се отнася към 469 г. Ср. Thompson, ib., p. 181 sqq.
452. За Орнигискъл, баша на Анагаст, вж. Vernadsky, op. cit., p. 62.
453. Анагаст бил вероятно ант по произход. Изказано е мнение, че той е бил „алано-славянин“: вж. Vernadsky, op. cit., p. 62.
454. Консул през 465 г., Василий е бил брат на императрица Верина, жена на Льва I.
455. Оструй се смята за алан; вж. Vernadsky, op. cit., p. 62.
456. За събитията изобщо вж. Кулаковский, пос. съч., с. 381 сл.
457. За хуна Хелхал вж. Moravcsik, op. cit., p. 288; Thompson, op. cit., p. 157 sqq., 165, 182, 189.
458. За събитието ср. Кулаковский, пос. съч., с. 367 сл.
459. Земетръсът станал в 458 г.
460. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. c., p. 278 sq.; Seesk, op. c., VI, p. 370 sq.; Stein, op. c., p. 534; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 51 sq.; Burgu, op. c., I, 1, pp. 320, 411 sq.; Ostrogorsky, op. c., p. 37; Кулаковский, История, I, с. 356 сл.
461. Става дума за Лев I.
462. Т. н. *silentarii*, на брой 30 души, се грижели за спокойствието и реда през време на императорските приеми. Подробности за тях вж. у Stein, op. c., p. 169; Burgu, op. cit., p. 33 п. 2; Seesk: PWRE, III, 2 R., col. 57 sq.
463. Сиреч, при готите.
464. Това е остроготът Теудерих, син на Триарий, с прозвище „Страбон“, сиреч „Кривоглед“. За него вж. подробности у Schmidt, op. c., p. 271 sq.; PWRE, 2 R., V, col. 1771 sq.
465. Аспар (Flavius Ardaburius Aspar) бил консул или *magister in praesenti* или *praesentialis*, което представлявало една от най-важните длъжности в империята. Вж. за това Grosse, op. c., p. 180 sq.; p. 185 sq.; Stein, op. c., p. 186 sq.; Кулаковский, История, I, с. 80; Успенский, История, I, с. 288. За името на Аспар, във връзка с името Аспарух, вж. Ив. Дуйчев: *Archiv Orientalni*, XXI, 1953, p. 355.
466. Диес развалини недалеч от Кавала, по пътя за Драма. Вж. подробности у P. Collart, *Philippes ville de Macédoine* (Paris 1937); P. Lemerle, *Philippes et la Macédoine orientale à l'époque chrétienne et byzantine* (Paris 1939). — Аркадиопол е ди. Люле Бургас; вж. PWRE, I, col. 1156 sq.; Jireček, *Heerstrasse*, p. 49 = Военният път, с. 39.
467. Една либра е тежала 327.45 гр. злато и е съдържала 72 solidi, а един solidus е бил равен на 15.43 златни лева. Цялата сума следователно се е равнявала на около 2.222.020 златни лева. Вж. подробности у Fr. Schrötter, *Wörterbuch der Münzkunde* (Berlin 1930), s. v. libra; Regling: PWRE, XIII, col. 116; Stein, op. c., col. 1775; Besnier, op. c., p. 316, който определя либрата на 1.127.88 зл. франка, и в такъв случай сумата ще се равнява на 2.255.540 зл. лева; Геров, *Латинско-гръцки лексик. взаимности*, с. 48.
468. Сиреч, *magister utriusque militiae praesentialis*; за длъжността вж. Grosse, op. c., p. 180 sq.
469. Сиреч, във византийската империя.
470. Управлявал от 474 до 491 г.
471. За него вж. подробности у Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 95 sq.; Кулаковский, История, I, с. 378; Burgu, op. c., p. 336; Stein, op. c., p. 335.
472. Текстът продължава, но не съдържа вести за нашите земи.
473. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. c., p. 279 sq.; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 123 sq.; Burgu, op. c., p. 413 sq.; Ostrogorsky, op. c., p. 37; Кулаковский, п. с., 393 сл.

474. Т. н. федерати (*foederati*) се ползували с пълна независимост и не плащали данък, обаче били задължени да служат в римската войска. Вж. подробности у Th. Mommsen, *Das römische Militärwesen seit Diocletian* (в: *Gesam. Schriften*, IV, 1910, p. 225 sq.); Stein, *op. c.*, p. 299; Ostrogorsky, *op. c.*, p. 29; Burg, *op. c.*, p. 42; Кулаковскиѣ, п. с., с. 143; Успенский, п. с., I, с. 159 сл., 282; Grosse, *op. c.*, p. 280 sq.; ср. тук бел. 200.

475. Това е известният остроготски крал Теудерих Велики, който бил син на Тиудимер, а не на Валамир. Вж. Schmidt, *op. c.*, p. 272 sq.; Burg, *op. c.*, p. 411 sq.; PWRE, V, 2 R., col. 1745.

476. Дворцови отреди или гвардия; вж. Grosse, *op. c.*, p. 43 sq.; Stein, *op. c.*, p. 188; Burg, *op. c.*, p. 37; Кулаковскиѣ, п. с., с. 31.

477. Вероятно се отнася за Теудерих, син на Триариѣ.

478. Арматий е бил *magister militum* и заедно с Теудерих жестоко усмирил бунта в Тракия. Вж. Lebeau-S. Martin, *op. c.*, VII, p. 71 sq.; Burg, *op. c.*, p. 392; Кулаковскиѣ, п. с., с. 379; ср. също Suidas, *Lexicon*, s. v.

479. Текстът продължава и съобщава, че събранието взело решение да отхвърли предложението за мир.

480. За събитията изобщо вж. Schmidt, *op. c.*, p. 280 sq.; Burg, *op. c.*, p. 414 sq.; Lebeau-S. Martin, *op. c.*, VII, p. 98 sq.; Кулаковскиѣ, п. с., с. 394 сл.

481. За Мартиниан, който бил *magister militum* при Зинон, вж. Ensslin, *Martinianus* (8); PWRE, XIV (1930), coll. 2017—2018.

482. Сиреч, Теудерих Велики.

483. Сиреч, Теудерих Страбон.

484. С израза „Врата на Хемус“ (*Πύλαι τοῦ Αἴμου*) се означава част от старопланинския проход, който свързва Анхиало с Марцианопол. Вж. Jireček, *Heerstrasse*, p. 147 = Военният път, с. 108; същият, *Пътувания*, с. 813 сл.; К. и Х. Шкорпил, *Североизточна България в географическо и археологическо отношение*. СбНУК, VIII, 1892, с. 44 сл.

485. Сиреч, с т. н. *magister militum per Thracias*; вж. Grosse, *op. c.*, p. 180 sq.

486. Днес р. Марица.

487. Днес Одрин; вж. PWRE, VII, col. 2174 sq.

488. Древният Перинт, дн. Ерегли; вж. PWRE, XIX, col. 802 sq.

489. С името Сондис са означавали, може би, южната част на прохода Анхиало-Марцианопол (вж. тук, бел. 484). Текстът обаче дава основание да се предположи, че се отнася до някакви планини, южно от Стара планина.

490. Тук в превода е изпуснат краят на речта.

491. Не е ясно за коя река става дума.

492. На това място текстът е повреден.

493. За събитията изобщо вж. Schmidt, *op. c.*, p. 282; Lebeau-S. Martin, *op. c.*, VII, p. 107 sq.; Burg, *op. c.*, p. 416; Кулаковскиѣ, п. с., с. 396.

494. Сиреч, Теудерих Страбон.

495. За събитията изобщо вж. Schmidt, *op. c.*, p. 283—288; Lebeau-S. Martin, *op. c.*, VII, p. 107 sq.; Burg, *op. c.*, p. 416—422; Кулаковскиѣ, п. с., с. 397—401.

496. Сега развалини при Градско (Македония); вж. Б. Сариа, *Истражвания у Стобима*. ГСНДр, V, 2, 1929, с. 1—13; PWRE, 2 R., IV, col. 47 sq.

497. Общо за историята му вж. O. Tafrali, *Thessalonique dès origines au XIV-e siècle* (Paris 1919); вж. особено p. 91 sq. За името на града вж. B. Gerov, *Zur Frage nach der althbulgarischen Form des Namens der Stadt Saloniki* (= Сборник П. Ников, с. 126—133); ср. и Ив. Снегаров, *Солун в българската духовна култура*. София 1938.

498. Вероятно за това писмо се е говорило в предходния текст, който обаче не е запазен.

499. С този израз навярно се означават изобщо църковните служители.

500. Сиреч *Heraclea Lynkestis*, днес незначителни развалини при Битоля. Вж. PWRE, VIII, col. 429.

501. Дн. Кюстендил. За историята на града вж. подробности у Иречек, Пътувания, с. 542 сл.; Йорд. Иванов, Северна Македония (София 1906), с. 1 сл., особено с. 11; същият, Кюстендилският Хисарлък и неговите старини (= ИБАД, VII. 1920, с. 66 сл.)

502. Стана дума за войските, които станували в Илирия и Тракия.

503. За либрата вж. тук бел. 467.

504. Солун бил столица на Илирия, а Йоан — *praefectus praetorio Illyrici*.

505. Дн. Дурацо (Драч); вж. Philipsson: PWRE, V, col. 1882/7.

506. Верина била жена на Лъв I и взимала живо участие в дворцовите интриги. Вж. Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 71 sq.; Burgu, op. c., p. 335 sq.; Кулаковски, п. с., с. 378 сл.

507. Т. н. *domestici* били избрани войскови отреди, които обикновено квартирували в императорския дворец. Вж. подробности у Grosse, op. c., p. 138 sq.; Stein, op. c., p. 187 sq.; Геров, Взаимности, с. 18. Айдоинг бил следователно *comes domesticorum*.

508. Под името Нов Епир се разбира днешна Средна и Южна Албания и Западна Македония.

509. Вероятно тук става дума за прохода, който сега се нарича Гявато. Той свързва Битоля и Ресен. Вж. В. Кънчов, Битолско, Пряспа и Охрид. СбНУК, IV. 1892, с. 20 сл. Навярно същото това укрепление се споменува под името *Castra in Itinerarium Antonini Augusti* (вж. *Itineraria Romana*, ed. O. Curtz, I. Lipsiae 1929, p. 48), или *Parambole in Itinerarium Burdegalense* (вж. *ibidem*, I, p. 100), или *Presidium* в Анонимната Равенска космография (вж. *Itineraria Romana*, ed. J. Schnetz, II, Lipsiae 1940, p. 51).

510. Дн. Охрид. За историята и името на града вж. Fluss: PWRE, XIII, col. 2111 sq.; Ст. Романски, Имената на някои македонски градове (= МПР, V. 3. 1929, с. 76 сл.); други посочвания у Ив. Дуйчев: МПР, VIII. 3. 1933, с. 35 и бел. 2.

511. Дн. Елбасан; вж. PWRE, 2 R., II, col. 351.

512. Магистрианите са били чиновници при императорския двор и изпълнявали различни поверителни служби; вж. Grosse, op. c., p. 104 sq.; Stein, op. c., p. 173; Burgu, op. c., p. 30 sq.; Кулаковски, п. с., с. 32.

513. Дн. Воден; вж. Oberhimmer: PWRE, V, col. 1933.

514. За Сабиниан вж. *Marcellinus Comes*, s. a. 479 (Chr. Minora, II, p. 91). Става дума за т. н. *bucellarii*, сиреч войници, които по-зможни лица издържали на свои средства за лична охрана. За тях вж. Grosse, op. c., p. 283 sq.; p. 288; Stein, op. c., p. 365; Burgu, op. c., p. 43; Кулаковски, п. с., с. 143.

515. Онулф произхождал от племето туринги и бил *magister militum Illyrici*; вж. Suidas, Lex., s. v. *Ἀρμάτιος*; ср. Dindorf, HGM, I, p. 394 sq.

516. Остроготите били ариани. За презвитер (*προεβύτερος* = свещеник) у готите ср. Am. Marcell., XXXI, 1, 2: *christiani ritus presbyter, ut ipsi appellant.*

517. За Дагистей вж. Hartmann: PWRE, IV (1901), col. 1985.

518. Сиреч Малка Скития (*Scythia Minor*) — дн. Добруджа. За събитията вж. у Stein, op. c., p. 535.

519. Под Дардания се разбира дн. С. Македония.

520. Тук гръцкият текст е несигурен.

521. Сиреч Теудерих Страбон.

522. Юлий Непот (473—480) е предпоследният западноримски император. Вж. Burgu, op. c., p. 404 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 423; Lebeau-S. Martin, op. c., VII, p. 61 sq.

523. Кандавия е днешната планина Мокра, на юг от Охридското езеро. Вж. C. Patsch, *Cavii oder Candavii?* (= Wiener Studien, XLVII. 1929, p. 106—108); други посочвания за тази планина у Дуйчев: МПР, VIII. 4. 1934, с. 1 сл.

524. За името Гентон ср. Theoph., Chr., p. 206, 19; 271, 24 и др.
525. За събитията вж. посочванията тук бел. 8. Вж. още Rappaport, op. c., p. 37—42; Schmidt, op. c., p. 208; Niese-Hohl, op. c., p. 372; Besnier, op. c., p. 168; Кулаковскиѣ, п. с., с. 121. Издателят на Зосим Mendelssohn, като се позовава на Th. Mommsen, Römische Geschichte, V, p. 219 n. 1, предполага, че сведенията са почерпени от Дексиповата Scythica. Ср. също F. Graebner, Eine Zosimosquelle (= B. Z., XIV. 1905, p. 87—159).
526. Филип Араб (244—249).
527. Сиреч, готите.
528. Днес р. Дон. Зосим погрешно поставя Танаис или Дон вместо Истър.
529. Това не е вярно; вж. тук с. бел. 21.
530. При града Abrittus или Forum Sempronii; ср. тук, бел. 18—19.
531. За събитията изобщо вж. Rappaport, op. c., p. 43 sq.; Schmidt, op. c., p. 208 sq.
532. Вж. тук, бел. 21.
533. Сиреч, за Caesar.
534. Пловдив. За превземането на тоя град вж. тук, с. 4 сл. At. Marcell., XXXI, 5, 17; ср. Rappaport, op. c., p. 40 sq.; Schmidt, op. c., p. 208; Besnier, op. c., p. 170.
535. Сиреч, Егейско море.
536. Става дума за Волусиан и Гал.
537. Племенната принадлежност на бораните е неизвестна; вж. Rappaport, op. c., p. 48 sq.; Schmidt, op. c., p. 210.
538. С името уругунци са означени вероятно бургундите; вж. Rappaport, op. c., p. 36 n. 4; Schmidt, op. c., p. 129 sq.
539. С наименованието Provincia Eupora се означава областта, непосредствено до Цариград, значи приблизително днешна турска Тракия.
540. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 49 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 373; Graebner, op. c., p. 88 sq.
541. Импер. P. Licinius Valerianus (253—260).
542. Западногерманско племе; за него вж. Franke, Markomanni: PWRE, XIV (1930), coll. 1609—1637.
543. В откъса на Евсевий (тук, с. 14 сл.) се говори изглежда именно за тази обсада; ср. Rappaport, op. c., p. 50 n. 2.
544. През 88 г. преди н. е.
545. Някогашният Коринтски провлак, сега канал.
546. За събитията общо вж. Rappaport, op. c., p. 57 sq.; Schmidt, op. c., p. 212 sq.; Кулаковскиѣ, п. с., с. 122. Изворът е Дексип.
547. Вж. тук, бел. 537.
548. Вж. тук, бел. 6.
549. Дн. Кюстенджа. За този град вж. подробно у V. Părvan, Zidul Cetății Tomi (= Analele Acad. Rom., sect. ist., ser. II. t. XXXVII, 1915, p. 415—450); за формите на името вж. Pick-Regling, Antike Münzen Nordgriechenlands. I. Dacien und Mösien (1898—1910), 2, 1, p. 589.
550. За историята на града вж. Иречек, Пътувания, с. 786 сл.; idem, Heerstrasse, p. 145 = Военният път, с. 107; Hirschfeld: PWRE, I, col. 2103.
551. Езерото Деркос; вж. Oberhummer: PWRE, XIX, col. 2136.
552. Цариград.
553. Кадакьой, срещу Цариград.
554. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 67 sq.; Schmidt, op. c., p. 215 sqq.; Niese-Hohl, op. c., p. 375; Besnier, op. c., p. 181 sq.; Кулаковскиѣ, п. с., с. 123.
555. Имп. Галиен (253—268).

556. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 84 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 376; Besnier, op. c., p. 228; Кулаковскиѣ, пос. съч., с. 123 сл. Сведенията са почерпени от Дексип. Ср. също и у Graebner, op. c., p. 104 sq.

557. За германското племе херули вж. повече у Schmidt, op. c., p. 548 sq.

558. Част от германското племе бастарни; те живеели към делтата на Дунав.

559. Дн. Днестър; за името вж. Ebert's Reallexikon, XII, p. 246.

560. Mendelssohn в съгласие с Casaubonus чете „две хиляди“.

561. Числото е явно преувеличено; ср. Schmidt, op. c., p. 218.

562. Вж. тук, с. 3 сл. Може би разказът на Дексип за обсадата на Марцианопол се отнася до същото събитие.

563. Мраморно море.

564. Стариат град Потидея в Халкидическия п-ов Касандра (стариат Пелене).

565. Град в Пеония, навярно Боймия-дере; вж. Philippsohn: PWRE, V, col. 1249 sq.; Г. И. Казаров, Пеония (София 1921), с. 5 сл.

566. Дн. Битоля.

567. Това сражение, в което готите били разгромени, станало при Ниш (вж. тук, с. 159). Императорът получил за тази победа прозвището Gothicus; вж. Rappaport, op. c., p. 88; Schmidt, op. c., p. 219.

568. М. Аврелий Клавдий (268—270).

569. Ср. за това също и Vopiscus, Vita Probi, 18, 1: Centum milia Bastarnarum in solo Romano constituta. Hi fidem omnes servarunt. Sed cum et ex aliis gentibus plerosque pariter transtulisset, id est ex Gepidis Gautunnis et Vandalis, illi omnes fidem preferunt. Вж. още Rappaport, op. c., p. 105; Besnier, op. c., p. 373; Schmidt, op. c., p. 223; Niese-Hohl, op. c., p. 379; Кулаковскиѣ, п. с., с. 125; за извора на сведението вж. Graebner, op. c., p. 108.

570. Имп. М. Аврелий Проб (276—282).

571. За събитието ср. Schmidt, op. c., p. 86 sq.

572. За събитията вж. Rappaport, op. c., p. 110 sq.; Schmidt, op. c., p. 225 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 397; Besnier, op. c., p. 370; Stein, op. c., p. 158 sq.

573. Савроматите или сарматите били скитници иранци, които обитавали в южноруските степи. Вж. P. Kretschmer: PWRE, 2 R., I, col. 2542 sq.; J. Harmatta, Studies on the History of the Sarmatians (Budapest 1950).

574. Дн. Азовско море.

575. Константин I.

576. Раусимод бил готски крал. Зосим е смесил нахлуването на сарматите през 322 г. с готската война през 323 г.; Rappaport, op. c., p. 110 n. 1; Schmidt, op. c., p. 226 n. 1; Кулаковскиѣ, пос. съч., с. 125.

577. Сиреч Valerius Licinianus Licinius (308—324). За събитията вж. Stein, op. c., p. 159; Niese-Hohl, op. c., p. 397; Besnier, op. c., p. 375.

578. Може би днешната Дервишка могила или пък Сакар планина.

579. Дн. река Тунджа; за името ѝ вж. Ст. Младенов, Имената на десет български реки (= СпБАКН, X, 1915, с. 67 сл.).

580. Може би Дервишката могила.

581. За събитията вж. изобщо: Th. Mommsen, Römisches Militärwesen seit Diokletian (= Hermes, XXIV, 1889, p. 195—379) = Gesam. Schriften, VI, p. 206—283; idem, Abriss des römischen Staatsrechtes, p. 347 sq.; idem, Gesam. Schriften, V, p. 561 sq.; Корнemann: PWRE, V, col. 727 sq.; Grosse, op. c., p. 23 sq.; Stein, op. c., p. 98 sq.; 168 sq.; Bury, op. c., p. 25, 56; Кулаковскиѣ, пос. съч., с. 34 сл.; Ostrogorsky, op. c., p. 19 sq.

582. Нововъведенията на Константин Велики не могат да се разграничат, в подробности, от реформите, извършени от Диоклециан или наследниците му. Обаче четирите префектури, които се споменуват в Notitia dignitatum, принадлежат на по-късно време. При смъртта му е имало само трима praefecti praetorio; вж. Mommsen, Gesam. Schriften, VI, p. 284 sq.

583. Сиреч, *praefectus praetorio*.
584. Във времето на Диоклециан имало само двама *praefecti praetorio*.
585. Т. н. *ἐκατόνταρχος* или *centenarius* („стотник“), което отговаря на старата титла *centurio*, е бил началник на отред от сто души; вж. Grosse, op. c., p. 117.
586. За *χιλίαρχος* ср. H. Zilliacus, *Zum Kampf der Weltsprachen in oströmischen Reich* (Helsingfors 1935), p. 157; тази титла вероятно отговаряла на старата титла *tribunus*; вж. Grosse, op. c., p. 145 sq.
587. За тях вж. Grosse, op. c., p. 152 sq.
588. Т. н. *στρατηλάτης* = *magister militum* — отговаря на днешната длъжност генерал, командувач армия. По времето на Константин имало само двама стра- тилати: единият на пехотата (*magister peditum*) и другият — на конницата (*magister equitum*; вж. Grosse, op. c., p. 180 sq.
589. Сиреч, *magister equitum* и *magister peditum*.
590. Тази част от съчинението на Зосим, гдето е описал това, е загубена.
591. Имп. Юлиан (361—363).
592. Т. н. *Raeti* са населявали швейцарските Алпи.
593. Сиреч Панония, която отговаря приблизително на дн. Западна Унгария.
594. Зосим е черпил сведенията си тук от Евнапий (вж. тук с. 18 сл.). За съ- битията общо вж.: Seeck, op. c., V, p. 46—58; Stein, op. c., p. 286 sq.; Schmidt, op. c., p. 230 sq.; Кулаковскиѝ, пос. съч., с. 126.
595. Прокопий бил сродник на имп. Юлиан, обявил се за император през 365 г., но претърпял неуспех. Вж. повече у Seeck, op. c., V, p. 46 sq.; Stein, op. c., p. 270 sq.; Niese-Hohl, op. c., p. 405 sq.
596. Сиреч готите.
597. Сиреч *praefectus praetorio*.
598. За събитията вж. Euparius, fragm. 42.
599. Загатва се за похода на имп. Валент към Антиохия.
600. Ср. Herodot., IV, 20, 22, 15; 56, 7; 59, 7; 71, 10. За тъй наречените „царски скити“ вж. тук бел. 337.
601. Вж. Herodot., V, 9, гдето става дума за сигините (*σιγίναι*); ср. Apollon. Rhod., IV, 321; Strab., 250. Зосим обаче погрешно е разбрал текста на Херодот, защото там се казва, че конете на сигините били чипоноси и не мо- желни да носят хора.
602. Вж. Jordan., *Getica*, p. 123 sq.; Procopius, *Bellum Gothicum*, IV, 5; Agathias, V, 11.
603. Дн. Керч.
604. Дн. р. Дон.
605. От Кавказ и южните руски земи.
606. За правите на хуните вж. и Ат. Marcell., XXXI, 2.
607. Ср. Еупар., fragm. 42.
608. За длъжността такснарх вж. Grosse, op. c., p. 115 n. 1, 146.
609. Сиреч Панония.
610. За събитията вж. W. Judeich, *Die Schlacht bei Adrianopel* (= *Deutsche Zeitschrift für Geschichtswiss.*, VI, 1891, p. 7 sq.); F. Finkel, *Die Schlacht bei Adrianopel* (Diss., Berlin 1903); Schmidt, op. c., p. 405 sq.; Seeck, op. c., V, p. 104 sq.; Stein, op. c., p. 290 sq.; Кулаковскиѝ, пос. съч., с. 134 сл.
611. Става дума за пълководците Траян и Профутур, които били изпра- тени от Валент напред с арменските легиони; вж. Ат. Marcell., XXXI, 7, 1; ср. Кулаковскиѝ, пос. съч., с. 133.
612. Става дума за сарацините или арабите; ср. Ат. Marcell., XXIII, 4.
613. За гова място вж. Seeck, op. c., V, p. 113, 471; Schmidt, op. c., p. 413 n. 2; Lebeau-S. Martin, op. c., IV, p. 126; за подвизите на сарацините вж. и Ат. Marcell., XXXI, 16, 5, 6; ср. Schmidt, op. c., p. 413.

614. За него вж. Seeck, op. cit., V, p. 38 sq.; Lebeau-S. Martin, op. cit., p. 127 sq. В същност Валент го изисква от имп. Грациан; вж. Am. Marcell. XXXI, 10, 21.
615. Значи направил го *magister peditum*.
616. Виктор, по народност сармат, бил пълководец още от времето на имп. Юлиан; вж. Am. Marcell., XXXI, 12: Victor *nomine magister militum sarmata*.
617. Сиреч провинция Панония.
618. Имп. Грациан.
619. Имп. Теодосий I произхождал от испанските земи.
620. Отъждествяването на този испански град е несигурно.
621. Старото име на Испания гласяло Иберия.
622. Сиреч Callaesia, дн. Галиция в Испания; вж. Hübner: PWRE, III, col. 1356.
623. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. cit., p. 259 sqq.; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 169 sqq.; Gibbon-Bury, op. cit., III, p. 125 sqq.; Кулаковски, пос. съч., с. 137.
624. Солун бил главната квартира на имп. Теодосий I; ср. Schmidt, op. cit., p. 415.
625. За германското племе тайфали вж. Schmidt, op. cit., p. 546 sqq.
626. За събитията общо вж.: Schmidt, op. cit., p. 259 sqq.; Seeck, op. cit., V, p. 124 sq., 141 sqq.; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 187 sqq.; Stein, op. cit., p. 298; Кулаковски, пос. съч., с. 138.
627. За това вж. Schmidt, op. cit., p. 425 n. 4.
628. Това станало на 24. XI. 380 г. Вж. Seeck, op. cit., Anhang, p. 487.
629. За събитията вж. Schmidt, op. cit., p. 97, 418 sq.; Seeck, op. cit., V, p. 130; Stein, op. cit., p. 299; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 195 sqq., 213 sqq.; Gibbon-Bury, op. cit., III, p. 125 sqq.; Кулаковски, пос. съч., с. 139 сл.
630. Вестготски вожд; повече у Schmidt, op. cit., p. 231 sqq., 244 sqq., 257 sqq., 400.
631. Германско племе от групата бастарни; вж. Schmidt, op. cit., p. 97 sqq.; вж. тук бел. 268.
632. Сиреч племето карпи.
633. За събитията вж. подробно у: Schmidt, op. cit., p. 263; Seeck, op. cit., V, p. 208; Stein, op. cit., p. 300; Кулаковски, пос. съч., с. 142.
634. Сиреч *magister militum per Thracias*.
635. Клавдиан го нарича *Odontheus*. Той бил вожд на остроготите.
636. Дунав.
637. Тук Зосим, въз основа на друг извор, разказва за втори път същото събитие; ср. Schmidt, op. cit., p. 263 n. 2.
638. Гротинги, греутинги, грутинги са все имена на остроготите; вж. Кулаковски, пос. съч., с. 126.
639. Промот бил *magister militum*.
640. Това е узурпаторът Magnus Clemens Maximus, провъзгласен за император на Западната римска империя; вж. Niese-Hohl, op. cit., p. 407.
641. За събитията общо вж. Lebeau-S. Martin, op. cit., p. 323 sqq.; Seeck, op. cit., V, p. 129 sqq.; Schmidt, op. cit., p. 433; Vulpe, op. cit., p. 316 n. 2, p. 345; Кулаковски, пос. съч., с. 140.
642. Дн. Кюстенджа.
643. Сиреч църквата.
644. Дн. Добруджа.
645. За събитията общо вж. Eupapius, fragm. 58; ср. Schmidt, op. cit., p. 424 n. 2; Stein, op. cit., p. 300; Lebeau-S. Martin, op. cit., IV, p. 446 sqq.; Gibbon-Bury, op. cit., III, p. 131 sqq.

646. От 388 до 391 г. Теодосий пребивавал на Запад, гдето водил война против узурпатора Максим: вж. Seeck, op. cit., p. 210 sqq.; Stein, op. cit., 319; Niese-Hohl, op. cit., p. 408.

647. Сиреч вестготите, които били войници във войската на Теодосия, но били подкупени от узурпатора Максим. След смъртта на Максим те се изпокрили в македонските блатата.

648. Не е известно, кои са тези македонски езера и блатата. Заслужава обаче да се отбележи, че и в турско време македонските революционери се криели в следните македонски езера и блатата: Енидже-вардарското, Лъгдинското, Арджанското, Островското, Тахинското, Амаатовското, Дойранското, Вrabченското, Костурско, Преспанското и Охридското; вж. Хр. Силянoв, Освободителните борби на Македония. I. София 1933, с. 350 и бел. 2; II. София 1934, с. 160 сл.; А. Со-никсен, Изповедта на един македонски четник. София 1927; А. Разбойников, На гости у тахинските българи. В. Беломорска България, бр. 276 от 1942 г.; същият, Из Тахино езеро. Пак там, бр. 284 от 1942 г. У Зосим навярно става дума за някои от първите пет езера.

649. За събитията изобщо вж. Schmidt, op. cit., p. 427 sqq.; Seeck, op. cit., V, p. 273 sqq.; Anhang, p. 548; Stein, op. cit., p. 350 sqq.; Vasiliev, op. cit., I, p. 115 sqq.; Ostrogorsky, op. cit., p. 30; Кулаковский, пос. съч., с. 151 сл.; Успенский, пос. съч., с. 172.

650. За събитията общо вж.: Schmidt, op. cit., p. 433—436; Seeck, op. cit., V, p. 306 sqq.; Stein, op. cit., p. 360 sqq.; Vasiliev, op. cit., p. 116 sqq.; Ostrogorsky, op. cit., p. 30; Кулаковский, пос. съч., с. 359 сл.

651. За събитията вж. Lebeau-S. Martin, op. cit., V, p. 212; Кулаковский, пос. съч., с. 168.

652. Император Аркадий минавал за слабоумен. Вж. Seeck, op. cit., V, p. 265 sqq.; Stein, op. cit., p. 345; Bury, op. cit., p. 107; Кулаковский, пос. съч., с. 148.

653. Фравита бил вожд на готите федерати. Той бил добре разположен спрямо ромеите. Ср. Schmidt, op. cit., p. 422 sqq.

654. Император Зянон.

655. Теодорих Страбон, починал през 484 г.

656. Босфора.

657. Псевдо-Кесарий прави сравнение между устройството на небесната твърд (firmamentum) и една замръзнала река. Общо за Псевдо-Кесарий и неговите сведения за славяните вж. Iv. Dujčev, Le témoignage du Pseudo-Césaire sur les Slaves. Slavia antiqua, IV. 1953, pp. 193—209.

658. Средновековието върване за четирите райски реки — именно Фисон, Геон, Тигър и Ефрат — се основава на библейската книга Битие, III, 10—14. Това върване, с по-големи или по-малки изменения, е намерило място и писанията на голям брой средновековни писатели, които отъждествяват тези четири реки с различни познати реки. Вж. П. Поповић, Четири райске реке. Глас ср. кр. ак., CLXXI. 88. 1936, сс. 161—176, с посочвания за по-старата книжнина. Ср. също у Dujčev, op. cit., p. 202 п. 35.

659. За имената на реката Дунав, дадени тук, вж. K. Müllenhoff, Donau — Duna — Duna. Archiv f. slav. Philologie, I. 1876, p. 290 sqq. — M. Förster, Der Donau. Zeitschrift f. slav. Philologie, I. 1924, p. 24.

660. Този пасаж представя една извадка от съчинението на сирийския писател Бардазан Едески (154—222), познато под надслов Liber legum regionum. Ненавестният съставител на диалозите на Псевдо-Кесарий е прибавил в текста на Бардазан сведения за съвременни нему народи и племена, например за славяните и лангобардите. Вж. подробности у Dujčev, op. cit., p. 199 sqq.

661. За подробности ср. Dujčev, op. cit., p. 202 sqq.

662. За тълкуването на това място ср. Dujčev, op. cit., p. 203 sqq.

663. Вж. посочванията тук бел. 659.

664. С имена Гог и Магог в Писанието са обозначени две загадъчни племена: вж. Битие, X, 2; I Паралип., I, 5; Йезекиил, XXXVIII, 2; Апокалипсис, XX, 7. За отъждествяването на тия имена с различни исторически племена

и народи и частно с хуните вж. посочванията у Ант. Флоровски, „Княз Роп“ у пророка Иезекиля (гл. 38—39). Сборник в чест на В. Н. Златарски. София 1925, с. 512 сл., гдето е посочен и нашият пасаж.

665. Град в Южна Галилея, през римско време седалище на Втора Палестина. Населението му се състояло от ханаанци, филистимляни и асирянци.

666. С името готогърци били назовавани погърчените острогота, които били поселени във византийската тема Опсикон. Постепенно те се претопили в сред местното население.

667. Жителите на персийската провинция Бактрия, която съставяла част от царството на Селевкидите.

668. Под персарменци се разбират жителите на онази част от Армения, която след края на IV век паднала под владичеството на Персия.

669. Еламитите били южно-арабско племе, което обитавало покрай морето.

670. Хирканите били жители на областта Хиркания — провинция в древната персийска държава. Хиркания била разположена по южните и югоизточни брегове на Каспийско море.

671. Херкулесовите стълбове или Гибралтар.

ПОКАЗАТЕЛИ

- Абрит, с., Добричко, 2, 3, 199, 221
 Абтаат, Абтаат калеси, с., вж. Абрит
 аварн, племе, 124—5
 Август, римски император, 14, 152
 авзонии, обозначение за жителите на
 Италийския полуостров, по-късно за
 латинците изобщо; ромен, 110—1,
 116—7, 216
 Авзоний, консул, 46—7
 Авзония, обозначение на Италия, 216
 Авитохол, първобългарски владетел, 211
 Авксоний, преториански префект, 164—5,
 203
 Аврелиан, римски император, 1
 авсорнанци, племе, 120—1, 217
 Агнтей, началник на войските в Или-
 рик, 104—5, 214
 Адамантий, консул, 140—151
 Адрианопол, 40, 44—5, 47—9, 60, 63,
 73—4, 118—9, 136—7, 160—1, 166—7,
 209, 219; вж. Одрин
 Аеций, от Антиохия, учител на Евдок-
 сий, цариградски патриарх, 32—3, 203
 Аеций, Флавий, пълководец, 98—9, 108—9,
 116—7, 120—1, 213
 Азия, 30—1, 34—5, 48, 52—3, 72—3,
 75—6, 80—1, 160—1, 166—7, 186—7,
 194—7, 202
 Азовско море, 203, 217, 222; вж. Мео-
 тидско езеро
 Айдоинг, византийски пълководец, 141—2,
 220
 Акакий, епископ на Кесария, 58, 61,
 72—3, 208
 ахацири, племе, 112—3, 124—5
 Акснопол, гр., 212
 Алавя, вестготски предводител, 201
 аламани, племе, 62—3, 65
 алаи, племе, 202, 210, 217—8
 Аларих, готски племенен вожд, 34—5,
 48—9, 66—7, 186—7, 204, 206
 Албания, 220
 Александрия, гр., 196, 206
 Александър, епископ на Еленопол, 48—9
 Алмприс, езеро, 34—5, 203
 Алпи, 34—5, 162, 203, 223
 Алпидзурн (Alpidzuri), племе, 210; вж.
 амилзурн
 Амнан Марцелин, историк, 19
 амилзурн, племе, 86—7, 210
 Амни, македонски владетел, 10—1
 Анагаст, пълководец, 126—7, 218
 Anasaprus, крепост, 213; вж. Асимус
 Анастасий I, византийски император, 130,
 188
 Анатолий, консул, 94—7, 120—1, 213
 Анахарсис, древен мъдрец, 26—7, 202
 Андрей Кесарийски, епископ, книжовник,
 194—5
 Анкара, вж. Анквир
 Анквир, митрополия, епископ на—, 72—3,
 80—1, 206, 208
 Анна Комнина, византийска писателка,
 213
 антн, славянско племе, 218, 225
 Антиохия, гр., църква, 20—1, 32—4, 44—5,
 56—7, 70, 72—3, 80—1, 166—7, 201—2,
 207, 210, 223
 Анхало, гр., дн. Поморие, 156—7, 219
 Апамея, гр., 48—9
 Аполоний, източноримски пратеник при
 Атила, 122—3, 217
 араби, племе, 223; вж. сарацини
 Арабия, 72—3, 76—7, 196
 Аранка, река, 215
 Арбогаст, пълководец, 174, 177
 Аргант, готски първенец, 199
 аргонавти, 201
 Арлабурий, пълководец, 118—9, 122—3,
 217
 Аревинт, пълководец, 118—9, 217
 Арета Кесарийски, архиепископ, църко-
 вен писател, 194—5
 Арнан, писател, 1
 ариани, арианска ерес, 28, 30—3, 42—3,
 54—9, 61—2, 65, 80—3, 203—4,
 206—11, 220
 Арий, 54—5, 58, 60—2, 207; вж. ариан-
 ство
 Арминии (Италия), църковен събор, 74—5,
 209
 Аркадий, император, 64—5, 186—7, 225
 Аркадиопол, дн. Люле Бургас, гр., 132—3,
 218
 Арматий, сн на Плинт, пълководец,
 120—1
 Арматий, magister militum през втората
 половина на V век, 134—5, 219

Армения, 162—3, 226
 Арингискъл, пълководец, 126—7, 218;
 вж. Орнигискъл
 Артемидор, пратеник, 138—9
 Арчар, с., 213, 217; вж. Ratlaria
 Асимус, крепост, 95—7, 213
 Асклепий, епископ на Газа, 72—3, 208
 Аспар, Флавий Ардабурий, пълководец,
 118—32, 217—8
 Атакам, хунски първенец, 88—9, 212
 Атанарих, готски племенен вожд, 42—3,
 58—9, 176—7, 205, 224
 Атанасий, епископ на Александрия, цър-
 ковен писател, 38—41, 52—5, 72—3,
 204—6, 208—9
 Атик, цариградски патриарх, 48—9, 206
 Атила, хунски племенен вожд, 86, 88—9,
 92—113, 116—125, 211—7
 Атина, гр., 1, 18, 34—5, 156—7, 199
 атиняни, 154—5
 Атон, 156—7
 афри, племе, 128—9
 Африка, провинция, 72—3, 196, 202, 217
 Ахея, провинция, 72—3, 79—80, 202, 210

 бактри, племе, 196—7
 Бактрия, персийска провинция, 226
 Бакшев, Петър Богдан, епископ, 208
 Балбин, римски император, 3, 198
 Балкански полуостров, 204, 210
 Бардазан Елески, сирийски писател, 225
 бастарни, племе, 158—9, 222, 224
 Batavis, дн. Passau, гр., 215; вж. Па-
 тавий
 Баудон, стратег, 174, 177
 Вега, река, 215
 Белград, 206; вж. Сингидун
 Беотия, област, 22—3, 201
 Бероя, вж. Вероя
 Bigelis, готски племенен вожд, 214
 Битоля, гр., 220, 222
 Бледа, брат на Атила, 88—9, 108—9,
 116—121, 211—3, 215
 Боймня-дере, 222
 борани, племе, 154—7, 221
 Босфора, 76—7, 82—3, 225
 Босфор, Кимерийски, 166—7
 брахмани, 192—3
 Британия, Британски полуостров, 74—5,
 162—3
 бургунди, племе, 221
 българи, племе, 196—7, 212

 Вавилон, 192—3
 Валамир, готски племенен вожд, 122—3,
 134—43, 217, 219
 Валент, император, 23—4, 32—3, 40—7,
 56—63, 76—9, 165—9, 201, 205, 207,
 209—10, 223—4
 Валент, епископ, 32—3, 54—5, 72—3,
 203, 206
 Валентиниан I, император, 56—7, 207,
 208

Валентиниан II, император, 44—7, 62,
 65, 205, 208
 Валентиниан III, 36—7, 108—9, 216
 Валериан, император, 1, 15, 30, 31, 74—5,
 154—5, 202, 209, 221
 Валерий, управител на Тракия, 84—5, 210
 Валерия, област, 162—3
 Валис, пълководец, 89—91, 212
 вандала, племе, 98—9, 132—3, 222
 Василиск, консул, пълководец, 126—9,
 218
 Верина, жена на Лъв I, 141—2, 218, 220
 Верих, хунски пратеник, 118—9
 Вероя, Бероя, дн. Стара Загора, 32—4,
 54, 56—7, 74—5, 82—3, 207
 вестготи, племе, 174—5, 201, 224—5
 Ветраний, Ветранион, пълководец, 30—1,
 203
 Вивиан, баша на Адамантий, 140—1
 Вигила, хунски преводач, 98—107, 118—
 121, 214
 Византион, Цариград, 40—1, 90—1, 134—
 7, 139—41, 156—7; вж. Цариград
 Византия, византийска империя, 71, 87,
 212, 214, 216, 218
 Виктор, началник на римската конница,
 170, 173, 224
 Виминаций, Виминациум, 92—3, 112—3,
 днес развалини при с. Костолац на
 Дунава в Югославия
 Вирина, императрица, 128—9
 Витиния, област, 56—7, 68—9, 72—3,
 128—9, 208
 витинци, жители на Витиния, 160—1
 Водеи, гр., 220; вж. Едеса
 воински, племе, 86—7, 210
 Волга, река, 217
 Волусиан, син на Гал, римски император,
 2—3, 154—5, 199, 221
 Вретаний, църковник, 56—8, 59, 77—8,
 207
 Вретаний, узурпатор, 54—5, 207
 Вулусиан, вж. Волусиан
 въстания, бунтове, 4—5, 22—5, 30—1,
 46—7, 54—5, 81—2, 89—90, 134—5,
 138—9, 188—9, 205—207, 212, 219

 Гадира, Херкулесови стълбове, 196—7,
 226
 Газа, град в Палестина, 50, 72—3, 208
 Гаина, готски първенец, 34—5, 81—2,
 186—7, 204, 210
 Гал, император, 2—3, 152—5, 199, 221
 Гала, жена на Теодосий и майка на Ва-
 лентиниан III, 204
 галати, галски племена към Океана, 50,
 51, 62—3, 72, 108—9, 172—3, 206, 215;
 вж. гали
 Галатия, област, 30—1, 72—3
 гали, племе, 62, 65, 108—9, 215; вж.
 галати
 Галнен, римски император, 1, 30—1, 52—
 3, 156—7, 202, 206, 221

- Галия, 30—1, 54—5, 72—5
 Гаяг, река, 192—3
 Гауденций, епископ на Ниш, 52, 55, 206
 Гейтон, гот, пълководец, 150—1, 221
 Геон, библейска река, 225
 Георги от Лаодикея, еретически водач, 72—3
 Георги Синкел, византийски хронист, 199
 гепиди, племе, 222
 германски племена, 1—3, 208, 221, 224; вж. аламани, борани, бастарни, готи, готинги, вестготи, остготи, тайфали, херули
 Геронтий, началник на гарнизон в Томи, 180—1, 183
 гети, племе, обозначение също на разни други племена, 30—1, 202
 Гибралтар, 226; вж. Гадира
 Гизерих, племенен княз, 128—9
 Гог, библейско племе, 194—5, 225
 готи, племе, 2—5, 10—25, 29—35, 40—7, 50—1, 58—63, 66—7, 76—85, 110—1, 124—9, 130—7, 140—3, 148—59, 164—7, 172—3, 182—3, 190—96, 208—14, 218, 220—3; вж. скити
 готогърци, погърчени остготи, 194—5, 226
 Грациан, император, 46—7, 62—3, 65, 78—80, 170, 173—5, 177, 205, 208—9, 224
 готинги, племе, 178—9, 224; вж. готи, остроготи
 грутинги, вж. готинги
 Гунтерих, готски вожд, 199
 гърци, 110, 113, 191, 193, 196, 197, 216; вж. елини
 Гърция, 35, 161; вж. Елада
 Гявато, проход в Македония, 229
 Дагистей, гот, 144, 145, 220
 даки, племе, 70—1, 198, 208
 Дакия, Втора Дакия, Средиземноморска Дакия, 30—1, 72—3, 162—5, 201, 205—6, 208, 210
 далмати, племе, 156—7, 196—7
 Далмация, 34—6, 74—5, 148—9
 Дамас, папа, 74—5, 209
 Дамаск, град, 86
 Данува, 90; вж. Дунав
 Данивий Данувион, 190—3; вж. Дунав
 данъци, 44—5, 60—1, 66—7, 88—, 92—5, 112—3, 122—5, 132—3, 164—5, 174—5, 177, 202
 Дардания, област, 72—3, 146, 148—9, 206, 208, 210, 220
 дарданци, 50—1
 Девненски пазори, 199
 Дексип, Публий Херенний, историк, 1—13, 18, 199, 200, 221—2
 Демофил, цариградски патриарх, 32—4, 82—2, 203, 210
 Денгизих, хунски първенец, сян на Атила, 124—7, 218
 Дервишка могила, 222
 Держос, езеро, 221; вж. Филиатина
 Деций, император, 2—5, 152—5, 198—200
 Диадокси, историкът на Диадоксите, 1
 Диоклециан, император, 14, 152, 162—3, 222—3
 Дионисий, пратеник при хуните, 88—9, 211
 Диофант, езически учен, 18
 Днестър, река, 222; вж. Тирас
 Добер, Довер, град, 156—7, 162—3, 222
 Добруджа, 198, 206—7, 212, 220, 224; вж. Скития, Малка Скития
 договори, 88—9, 94—9, 102—3, 120—3, 132—7, 212—3
 Домника, жена на Валент, 46—7, 62—3, 205
 Домин, епископ на Марцианопол, 32—3
 Дон, река, 203, 212, 221, 223; вж. Танаис
 Донат, хунски племенен вожд, 84
 дорийци, племе, 160—1
 Доростол, град, 74—5; вж. Durostorum, Силистра
 Доротей, от Антиохия, църковник, 33, 34
 Дренков, река, 120—1, 215
 Дряка, Drissa, река, 215
 Дрикон, река, 106—7, 215; вж. Дренков
 Дръстър, град, 213; вж. Доростол
 Дунав, Истър, река, 1—3, 18—9, 24—5, 30—5, 42—3, 46—7, 50—2, 58—67, 76—83, 86—93, 98—9, 104—7, 112—3, 118—27, 158—9, 161, 164—5, 167—9, 176—9, 186—7, 190—3, 198, 201, 203—4, 207, 210—13, 215, 221—2, 224—5
 Дунавис, Дунав, 190—1
 Дунавтис, Дунав, 192—3
 дунавци, славянско племе, вж. фисонити
 Дурацо, дн. Драч, 220; вж. Епидами
 Durostorum, 213; вж. Силистра
 Евагрий, писател, 14, 153, 188
 Евагрий, църковник, 80—1
 Евгений, епископ на Никея, 203
 Евгений, узурпатор, 46—9, 205—6
 Евдоксий, цариградски патриарх, 32—3, 54, 56—8, 61, 203, 207
 Евдоксипол, град, 48—9
 Евксински Понт, Черно море, 56—7, 156—7, 164—5; вж. Понт
 Евлогий, презвитер, 76—7, 209
 Евнапий, историк, 1, 18—27, 28, 152—3, 212, 223
 евномианска ерес, 28, 33—5, 203
 Евномиий, водач на арианско течение, 29, 34—5, 203
 Европа, провинция; балкански владения на Източноримската империя, 30—1, 34—5, 54—5, 68—9, 154—5, 166—7, 202, 204, 221; епископи на —, 81—2
 Евсевий, консул, 38—9, 54—5, 204
 Евсевий Кесарийски, арианец, 28, 38, 70, 209

- Евсевий Никомедийски, епископ, 30—1, 72—3, 202, 209
 Евсевий, епископ на Самосата, 76—9
 Евсевий, историк, 14—17, 221
 Евстатий Епифанийски, хронист, 188—9
 Евтропий, историк, 38
 Евтропий, епископ на Адрианопол, 73—4
 Егейско море, 154—5, 221
 Египет, 50—1, 72—3, 82—4, 158—60, 163, 196
 египтяни, 160—1, 174—5
 Едекон, хунски пратеник, 98—109, 116—7, 213—4
 Едеса, дн. Воден, 144—5
 Едеса, град в Северна Месопотамия, 209
 Елада, 34—5, 50—1, 74—5, 154—7, 159—60, 162—3; вж. Гърция
 еладци, 107; вж. гърци
 еламити, племе, 196—7, 226
 елбасан, град, 220; вж. Скампия
 Еленопол, град, 48—9
 елинци, 50—1, 190, 192; вж. гърци; еладци
 Емилиан, християнски мъченик, 74—5, 209
 Енос, град, 205
 Епигей, пратеник, 89, 211
 Епидамн, дн. Драч, 140—7
 Епир, област, провинция, 72—3, 140—3, 146, 149—51, 162—3, 210, 220
 Епифаний, епископ на Кипър, 48—9, 66—7, 206
 ерес, 28—35, 42—3, 52—62, 65, 72—3, 80—3, 207—9; вж. арианство
 Ериулф, гот, 202
 Ескам, хун, 106—7, 215
 Етиопия, 192—3
 етнопски племена, 98—9
 Ефес, град, 70, 72—3
 Ефрат, река, 225
 заговори, съзаклания, 100—3, 153—5, 178—9
 земеотреси, 128—9, 218
 Зеркон, маврузиец, 116—21, 217
 Зинон, император, 122—3, 132—43, 152, 188—9, 219, 225
 Зосим, историк, 19, 84, 152—187, 204, 212, 221—5
 Зосим от Газа, 152
 иберити, жители на Иберия, 162—3
 Иберия, Иберийска област, 172—3, 224
 Ибър, 200; вж. Хебър, Марица
 Иглица, Troesmis, 212
 Изник, в Мала Азия, 203; вж. Никея
 Илдис, вж. Улдис
 илирийци, племе, население на провинция Илирик, 38—41, 46—7, 50—1, 54—5, 62—3, 65—7, 74—5, 81—2, 98—9, 124—5, 192—3, 196—7, 209
 Илирия, Илирик, Илирийска префектура, 30—7, 48—55, 65, 70—1, 74—6, 79—81, 84—5, 88—90, 92—3, 96—7, 104—5, 110—1, 140—1, 162—3, 190—1, 206, 210, 214, 216, 220
 Имброс, остров, 162—3
 имитативна магия, 84—5, 210
 Инд, наименование на Дунав, 192—3
 индийци, 192—3, 196—7
 Индия, 192—3
 Ираклия, град, 72—3, 295
 Ирна, Ирник, син на Атила, 116—7, 217; вж. Ирник
 Ирник, 124—5; вж. Ирна
 исаври, племе, 98—9, 213
 Исаврия, област в Мала Азия, 213
 Исакний, монах, 60—3
 Исакча, град, 212
 Исла, хунски пратеник, 87—9, 211
 Испания, 38—9; 46, 72—5, 78—9, 205, 224
 испанци, 196—7
 Истрийски град, Истрос, Истрия, Histriae 2—3, 156—7, 198—9
 Истър, вж. Дунав; вж. Истрийски град
 Италия, 30—1, 34—5, 72—5, 78—9, 108—9, 122—3, 162—3, 209, 216
 итимари, племе, 86—7, 210
 Йерофил, епископ, 48—9
 Йоан, съвременник на Томитанския епископ Теотим, 63—7
 Йоан, управител на Солун, 140—1, 150—1, 220
 Йоан Антиохийски, църковен писател, 19, 153
 Йоан Златоуст, цариградски патриарх, 80—3, 210
 Йоан Зонара, хронист, 71
 Йоан Малала, хронист, 188
 Йовиан, император, 19, 209
 йонийци, 160—1
 Йония, 128—9
 Йордан, хронист, 198—9
 Кавадес, персийски цар, 188
 Кавка, град, 172—3
 Кавказ, 217, 222
 Кадакхой, старият Халкидон, 205, 221
 Калабрия, област, провинция, 72—3
 Callaesia, област в Испания, 224; вж. Калекия
 Калекия, 172—3, 224
 камос, хунско питие, 106—7, 215
 Кампания, област, 72—3, 74—5
 Кандавия, планината Мокра (?), 148—9, 220
 Кападокия, област, 28, 30—1, 34—5, 72—3, 160—3, 196—7
 Капитолин, викарий на провинция Тракия, 74—5, 209
 Кар, император, 14
 Каранасуф, село в Добруджа, развалини от Истрия, 198
 кари, племе, 160—1
 Кария, област, 72—3

- Карофригия, област, 75—6
 карпи, племе, 2, 3, 154—5, 198, 224
 карподаки, 176—7; вж. карпи
 Карсум, Carsium, 88—9, 211—2
 Касандра, град, 156—7
 Касандра, полуостров, 222
 Castra Martis, крепост, вероятно дн. град Кула, 66—7, 220
 Кеве, дн. Панчево, 219
 келти, племе, 16—7, 50—1, 162—3
 Керч, 223; вж. Босфор, Кимерийски
 Кесарий, брат на Григорий Богослов, 190
 Кесарий, Псевдо-Кесарий, диалози на —, 190—3, 203, 225
 Кесария, град в Кападокия, 34—5, 194—5, 208
 Кизик, град, 156—7
 Киликия, област, 72—3, 162—3, 196—7, 213
 Кипър, остров, 162—3, 206
 кипърци, 160—1
 Кирена, 162—3
 Кириак, епископ на Ниш, 52, 55
 Кирил Александрийски, църковник, 70
 Киров, град в Сирия, 70
 Клавдиан, римски писател, 224
 Клавдий II, император, 1, 15, 18, 156—9, 222
 Клавдий, ковчезник на готите, 146—7
 Книва, вожда на готите, 200
 Киндос, остров, 128—9
 Козма Иидикоплевст, писател, 196—7, 225
 Колхида, област в Азия, 22—3, 201
 Констанс, владетел на западната част на Римската империя, 38—41, 52—5, 204—5, 207—8
 Константина, цариградски бани, 40, 43, 205
 Константин I, наречен Велики, император, 30—1, 38—9, 50—1, 54—5, 90—1, 130, 152, 158—9, 160—1, 163, 204, 206—7, 213, 222, 223
 Константин VII Багренородни, император, 18—9, 86, 130—1
 Константинопол, вж. Цариград
 Констанций II, император, 30—1, 38—9, 40—1, 58, 61, 70—1, 74—5, 202—5, 207—9
 Констанций III, император, 84—5, 210
 Констанций, гал, 108—9
 Констанций, пратеник при Атила, 106, 108—9, 120—3
 Констанциола, вж. Констанция, крепост
 Констанция, Constantia, крепост, 88—9, 211
 Констанция, град на остров Кипър, 206
 Констанция, крепост, дн. Кюстенджа, 213
 Кордова, град, 38—9, 205
 Коринтски провлак, 221
 Корсика, остров, 162—3
 Кос, остров, 128—9
 Крит, остров, 158—9, 162—3, 210
 Кубия, Кеве, дн. Панчево, 211
 Кула, град, вероятно крепостта Castra Martis, 208
 Кулич, развалини, 211
 Кустар, развалини, 211
 кутригури, племе, 217
 Кюстенджа, град, 206—7, 213, 221, 224; вж. Томя; вж. Констанция
 Кюстендил, град, Пауталия, 220
 Лазика, област, 196—7
 Лаодикея, град, 72—3
 Левкосия, град на остров Кипър, 206
 Лемнос, остров, 162—3
 Леонтий, епископ на Анкира, 80—1
 Либерий, папа, 54, 56—7, 74—5, 207, 209
 Либия, Ливия, област, 72—3, 118—21, 162—3
 ливийци, 50—1, 160—1
 Лидия, област, 72—3
 Лихнид, дн. Охрид, 144—5, 148—9, 151
 Лициний, император, 50—1, 160—1, 163, 206, 222
 Лукий, епископ на Адрианопол, 40—1, 73—4
 Лъв I, император, 124—5, 128—31, 214, 218, 220
 Мавия, сарацинска владетелка, 46—7, 62—3, 205
 Маврузийска земя, Мавритания, 203
 маврузийци, 116—9, 217
 Магнентий, император, 54—5, 207
 Магог, библейски народ, 194—5, 225
 македоняни, привърженици на Македоний, 57
 Македоний, цариградски патриарх, 56—7, 207
 Македония, наименование на Източна Тракия; дн. Македония, 22—6, 35, 44, 46—7, 50—1, 72—5, 138—41, 158—9, 162—3, 166—7, 170, 173—7, 182—3, 186—7, 200—1, 205—6, 208, 210, 219—20
 македонци, жители на провинция Македония, 10—1, 16—7, 34, 50—1, 62, 65, 79, 80, 174, 177, 182—3
 Максим, император, 3, 24—5, 180—1, 198, 224—5
 Максим, защитник на Марцианопол, 4—5, 199
 Максимин, пратеник при Атила, 86, 98—103, 110—1, 118—9, 214, 216
 Мала Азия, Азия, 30—1, 202—4, 206, 208, 213
 Малх, историк, 130—151
 Мама, хун, 88—9, 212
 Маргос, укрепление при устието на Моравя, 88—9, 92—3, 211—2
 Марица, река, 200, 219; вж. Хебър
 Маркел, епископ на Анкира, 52, 54—5, 72—3, 206, 208
 Маркиан, император, 122—3

- маркомани, племе, 154—5, 221
 Мартин, монах, 54—5
 Мартиниан, пълководец, 134—5, 219
 Мартирий, епископ на Марцианопол, 64—5, 208
 Марцел, епископ, вж. Маркел
 Марциал, магистър при Теодосий II, 100—3, 214
 Марцианопол, град, 2, 3, 32—3, 64—5, 135—6, 156—7, 164—5, 199, 203, 219, 222
 машини, бойни уреди, 10, 11, 16—7, 90—1, 213
 Медея, 16—7; масло на Медея, сиреч нафта
 медос, пшенице, 106—7, 215
 Меотидско езеро, Азовско море, 32—3, 58—9, 158—9, 207
 Месопотамия, 162—3
 индийци, 196—7
 мизя, жители на провинция Мизия, 2—5, 112—3, 170, 173, 198
 Мизия, провинция, Горна Мизия, Доля Мизия, 30—1, 34—5, 42—3, 48—9, 54—5, 66—7, 72—5, 116—7, 156—7, 162—5, 170, 173, 198—9, 201, 204, 208, 210—13
 Минофант, епископ на Ефес, 72—3
 Мирса, Мурза, Mursa, град, епископия, 32—3, 54—5, 72—3, 203, 207
 Модарис, пълководец, 172—3
 Модест, префект на Едеса, 76—7, 209
 Мокра, планина, 220
 Мопсуестия, град, 70
 Моравя, река, 211—2, 214
 Мраморно море, 222
 Мунджук, баща на Атила, 211
 Мурза, вж. Мирса
 Mursianus Iacus, Мурзианско езеро, 207
 нападения, нашествия, 1—3, 10—1, 22—3, 35—5, 42, 44—9, 58—63, 66—7, 78—9, 82—5, 89—93, 118—9, 122—3, 136—9, 144—5, 148—9, 154—9, 166—87, 194, 205, 208
 Нарцис, епископ на Нерониада в Киликия, 72—3
 нафта, масло на Медея, 16—7, 201
 неври, племе, 32—3, 203
 Нектарий, цариградски патриарх, 64—5, 208
 Непот, Юлий, император, 130, 148—9, 220
 Нерониада, град в Киликия, 72—3
 Несторий, византийски църковник, 70
 Няке, Малка Някея, Някица, дн. Хавса, Одринско, събор в —, 74—5, 209
 Някея, дн. Изник, събор, символ на яратата от Никейския събор, 54—8, 60—1, 63—5, 203, 205
 Никифор Калист, църковен писател, 38, 71
 Никица, вж. Няке
 Никопол, град, Nicopolis ad Istrum, 2, 3, 8, 9, 48—9, 198, 200, 202, 213
 Никопол на Места, Nicopolis ad Nestum, 202
 никополци, жители на Nicopolis, 24—5
 Никюп, с., Търновско, 198, 213; вж. Nicopolis ad Istrum
 Ниш, град, 90—1, 98—9, 104—5, 158—9, 206, 212, 214, 222
 Нишава, река, 214
 Нов Епир, вж. Епир
 Нове, дн. Стъклен, Novae, 98—9
 Новидунум, Новиодунум, град, 89—90, 212
 Ном, пратеник при Атила, 120—1
 Норик, провинция, 106—9, 164—5, 215
 обсади на градове и крепости, 2—5, 10—7, 46—7, 62—3, 90—1, 96—7, 132—3, 144—5, 154—9, 161, 199, 200, 222
 овни — обсадни машини, 90—1, 213
 Одесос, град, 94—5, 213
 одесци, жителите на Одесос, 94—5
 Одоакър, крал на Италия, 213
 Одотей, Одонтей, вожд на остготите, 176, 179, 224
 Одрин, вж. Адрианопол
 Озий, епископ на Кордова, 38—9, 54—5, 205
 Оливрий, консул, 46—7
 Олимп, планина във Витиния, 68—9
 Олимпий, епископ на Енос, 40—1, 74—5, 205
 Олимпиодор Тивански, историк, 84—5, 152—3, 210
 Омир, 26—7
 Омуртаг, надпис на —, 215
 Онгизий, хунски първенец, 102—3, 110—3, 116—7, 214
 оногури, племе, 124—5, 217
 Онулф, военачалник, 144—5, 220
 Опсикон, византийска тема, 226
 опустошения, 2—3, 22—5, 30—5, 44—9, 52—3, 60—3, 66—7, 76—9, 81—3, 103—4, 122—3, 132—3, 136—9, 142—3, 152—6, 158—9, 166—71, 176—7, 182—3, 186—9, 194—5
 Орест, баща на Ромул Августул, 98—105, 108—9, 213
 Орибасий, писател, 18
 Ориген, църковен писател, 46, 48—9, 66—7, 206
 Орнигискъл, вж. Арнигискъл
 остготи, остроготи, племе, 122—3, 179, 217—20, 224—6; вж. скити, готи
 Оструй, пълководец, 126—7, 218
 Осъм, река, 213
 отбрана на градове и крепости, 4—5, 10—7, 46—7, 62—3, 90—1, 96—7, 158, 161
 откуп за пленници и др., 88—9, 94—7, 108—9, 116, 119—21, 132—3, 199

- Охрид, град, 220, вж. Лихинд
- Павел, цариградски патриарх, 38—41, 52—3, 72—3, 205—6
- Павлин, епископ на Антиохия, 80—1, 210
- Пакиатана, църковна област, 75—6
- Палестина, 28, 72—3, 130, 194—5, 208, 211, 225
- палмирци, владетели и жители на града Палмира в Сирия, 158—9
- Памфилия, област, 72—3, 162—3, 200
- Панион, град в Тракия, 86
- Панония, област, провинция, 36—7, 54—5, 72—3, 78—9, 98—9, 207, 213, 223—4; вж. Пеония
- Рарамболе, укрепление, 220
- Парнас, град, 30—1
- партиани, парти, племе, 98—9
- Патавий, град, 108—9; вж. Batavis
- Пауталия, дн. Кюстендил, 140—1
- Пафлагония, област, 207
- певки, племе, 156—7
- Пелагония, дн. Битоля, 156—7
- пелопонезци, жители на Пелопонез, 154—5
- Пентаполис, в Либия, 160—3
- пеони, жители на Пеония, сиреч Паония, 109—10, 170, 173
- Пеония, сиреч Панония, 98—9, 108—9, 162—7, 170, 173, 213, 222; вж. Паония
- Перинт, дн. Ираклия, 219
- персарменци, жители на подвластната на персите Армения, 196—7, 226
- перси, 22—3, 164—7, 196—7
- Персия, 226
- Петър Патриций, писател, 19
- печенези, 212
- Пизидия, област, 72—3, 213
- Пирея, пристанище, 160—1
- Платея, обсадата на —, 200
- Плаидия, майка на Валентиниан III, 36—7, 204
- пленици, пленничество, 2, 3, 12—5, 18—21, 30—1, 52—3, 68—9, 88—91, 94—7, 108—13, 116—21, 132—3, 148, 150—1, 154—8, 160—1, 164—5, 172—3, 180—1
- Плент, консул, 88—9, 120—1, 211
- Плиска, 213
- Пловдив, вж. Филипопол
- Плотинопол, град, 48—9
- плячка, 2—3, 30—1, 88—90, 96—7, 112—3, 136—7, 148, 151—5, 172—3, 180—1, 186—7
- подкупност на властите, 25—7, 100—1, 112—3, 216
- Полникарп, епископ на Сексантаприста в Мизия, 48—9
- поличби, предсказания, 40—3, 60—1, 63, 84—5, 168—9, 205
- Понт, Евксински Понт, Черио море, 94—5, 156—7, 188—9, 208
- Понт, област от Мала Азия, провинция, 1, 72—3, 80—1, 196—7
- Потидея, град, 222
- пратеничества, 30—1, 86—9, 92—109, 120—7, 130—45, 164—5, 211—2, 214—5
- Превалитания, провинция, 210
- преселвания, 18—25, 30—3, 58—9
- Преслав, град, 213
- прибежно право, 180, 183
- Приск, историк, 86—129, 130, 211—2, 214—7
- Приск, управител на македонските и тракийските градове, 5—7, 200—1
- Проб, император, 158—9, 221
- Провлак, Коринтски провлак, 154—5, 221
- Проересий, учител на Евнапий, 18
- Прокопий, сродник на Валент, узурпатор, 44, 47, 60—1, 64—5, 205, 223
- Промот, стратег на пехотните войски в Тракия, 176, 178—81, 184—5, 224
- Промут, управител на Норик, 106—7, 215
- Пропонтида, 82—3, 156—7; вж. Мраморно море
- Протоген, епископ на Сердика, 38—9, 52, 54—5, 205
- Профутур, пълководец, 168—9, 223
- Прут, река, 198
- Птолемей, Клавдий, математик, астроном и географ, 196, 200
- Пулхерия, императрица, 25—6, 202
- първобългари, 87, 202, 217
- Раусимод, готски племенен вожд, 158—9, 161, 222
- Рациария, дн. Арчар, 92—3, 116, 119, 213
- Рейн, река, 50—1, 170, 173
- религиозни борби, 18, 28—9, 32—5, 38—46, 48—58, 60—1, 66—7, 70, 72—83
- Реметалк, тракийски владетел, 199
- Ресен, град, 220
- рети, племе, 164—5, 223
- Рим, 48—9, 54, 56—7, 72—5, 86, 108, 154—5, 206—7
- римляни, ромен, 2, 20—5, 29, 32—5, 42—6, 48—54, 57—63, 65—7, 69, 79—80, 86—115, 120—31, 134—43, 146—7, 150—1, 154—9, 162—3, 166—7, 169, 172—80, 182—3, 186—7, 190—1, 196—7, 201, 212, 214
- Римска империя, Източна и Западна, 1, 3, 20—3, 30—3, 42—7, 58—9, 66—7, 70, 86—7, 92—5, 98—9, 102—3, 120—3, 131, 146—7, 153, 158, 161—4, 166—7, 170—1, 190—1, 199, 202—4, 208, 210, 216, 224
- Римска църква (Западна църква), 74—5, 209
- Рипейски планини, 30—3, 203
- рипиани, племе, 192—3

роби, 20—1, 68—9, 110—1, 114—5, 126—7, 132—3
 Родопи, провинция, 72—3,
 Родопи, планини, 162—3
 Родопска област, 136—7, 210
 Родос, остров, 158—9
 Роила, хунски племенен вожд, 82—3, 210; вж. Руа
 Ромаи II, император, 86
 Роман, военачалник, 106—7
 ромен. вж. римляни
 Ромейска империя, вж. Римска империя
 Ромул Августул, император, 213
 Ромул, комит, 106—9, 215
 Руа, хунски племенен вожд, 86—9, 210—1; вж. Роила
 руви, племе, 89—90, 212; може би тъждествени с ругите
 руги, племе, 212. вж. руви
 Русе, град, 206; вж. Сексантаприста
 Русия, 1
 Рустий, пленник у хуните, 116—7
 Руф, 122—3
 Руфин, консул, 38—9, 54—5, 204
 Руфин, историк, 38

 Сабиниан, пълководец, 144—5, 148—51, 220
 Сава, река, 98—9, 207
 Савария, град в Панония, вж. Савория
 Савин, епископ на Ираклия, 38—9, 205
 савири, племе, 124—5, 217
 Савория, град в Панония, 54—5, 207
 савромати, племе, 158—9, 161, 222; вж. сармати
 Садаголтина, селище в Кападокия, 30—1, 202
 Сакар планина, 160—1, 222
 Саламврия, вж. Евдоксиопол
 Салона, град, 36—7
 Салустий, дворцов началник, 164—5
 Самосата, епископ на —, 78—9
 Самотраки, остров, 162—3
 сарагури, племе, 124—5, 217
 сарацини, племе, 22—3, 45—7, 62—3, 86, 98—9, 168—9, 223
 Сарди град, 18
 Сардийски събор, вж. Сердика, събор
 Сардиния, остров, 72—3, 162—3
 сармати, племе, 84—5, 210, 222, 224; вж. савромати
 Сатурнид, 122—3
 Света София, църква, 72—3, 109
 Свидас, Суда, лексикограф, 18, 38, 86, 130, 153, 188
 Севастиан, пълководец, 168, 171
 Сексантаприста, дн. Русе, 48—9, 203, 206
 Сенатор Флавий, консул, 94—5, 213
 Сердика, събор в Сердика, 38—41, 52—5, 70—3, 98—9, 102—3, 204, 206—8, 214
 Серет, река, 198
 сигини, племе, 223

Сиде, град в Памфилия, 200
 Сидимунд, федерат на ромеите, 140—3
 Сила, Sulla, от Радария, 116—7, 217
 Силван, епископ на Пловдив, 48—9
 Силван, началник на монетарница в Рим, 108—9
 Силистра, 201, вж. Durostorum, Доростол
 Симеон, български цар, 71
 Сингидун, дн. Белград, 54—5, 72—3, 206
 Сингилах, пратеник при Атила, 88—9
 Сирмий, Сирмиум, дн. Сремска Митровица, 32—3, 46—7, 54—7, 62—3, 108—11, 203, 215
 Сирги, западната част на Триполи, 162—3
 Сицилия, 162—3
 Скампия, град, 144—5
 скири, племе, 66, 69, 124—5, 176—7, 208, 217
 скити, наименование за жители на Скития, готи, хуни и други варварски племена, 2—5, 10—5, 18—24, 26—7, 30—3, 56—7, 59—61, 64—5, 80—3, 88—101, 104—19, 122—3, 128—9, 152—9, 164—9, 172—3, 176—9, 188—9, 191—8, 200, 202, 204, 207—8, 210—13, 215, 217, 221, 223; царски скити, 88—9, 118—21, 166—7, 223
 Скития, Малка Скития, дн. Добруджа, 34—5, 42—3, 46, 49, 56—7, 64—7, 77—8, 146—7, 164—5, 180—1, 183, 204, 206—7, 220; вж. Добруджа
 Скитопол, град, 194—5
 Скота, Атилов първенец, 95—6, 213
 славини, 225
 славяни, 190—3, 196, 202—3, 210, 214, 216, 218, 225
 Соас, пълководец, 142—5
 Созомен, историк, 19, 38, 50—70, 207
 Сократ, историк, 19, 38—50, 70, 205, 207
 Солун, Тесалоника, 14—5, 62, 65, 79—80, 138—41, 144—5, 154—7, 160—1, 172—3, 182—3, 209—10, 220, 224
 Сондис, планини? 136—7, 219
 Сополис, ритор, 18
 сорозги, племе, 88—9
 София, вж. Сердика
 Спалато, дн. Сплит, 204
 Сремска Митровица, 203; вж. Сирмий
 Стара Загора, 203, 207; вж. Вероя
 Стара планина, вж. Хемус
 Стефан от Антиохия, църковник, 72—3
 Стилихои, пълководец на Хонорий, 69, 208
 Стоби, крепост, 138—9
 Страбон, географ, 200
 Стъклен, с., Свяшовско, 214, вж. Нове
 Суки, Succi, Траянова врата, 29—31, 40—1, 203, 205; вж. Траянова врата; вж. Тисуки
 Сукийски Алпи, вж. Суки
 Сула, римски пълководец, 154—5

събори църковни, 38—41, 52—5, 58, 61, 70—5, 204—9

Таврос, планина, 213

тайфали, племе, 172—3, 194—5, 224

тактика, военна, 2—5, 10—3, 16—7, 24—5, 90—1, 148—9, 160—1, 168—73, 178—85, 201

Танаис, река Дон, 32—3, 152—3, 155, 166—7, 203, 221

Татул, баща на Орест, 108—9, 215

Телогий, силенциарий, 130—1

Темистий, ритор, 58—9, 207

Теодимунд, син на Валамир, 142—3, 148—9

Теодор от Ираклия, църковник, 72—3

Теодор, епископ на Мопсуестия, 70

Теодор Анагност, писател, 38

Теодорит Кирски, писател, 70—83, 208—10

Теодорих, наречен Велики, остготски крал, 134—51, 188—9, 217—9; вж. Теудерих

Теодорих, наречен Страбон, син на Триарий, 130—2, 134—7, 140—1, 146—9, 218—20, 225

Теодосий I, император, 18, 24—5, 29, 32—5, 46—9, 62—5, 78—9, 152, 172—7, 179—85, 202—5, 208—10, 224—5

Теодосий II Млади, император, 84, 86, 92—5, 102—3, 122—3, 213—4

Теодул, епископ на Траянопол, 40—1, 74—5, 205

Теодул, дукс, 94—7, 213

Теотим, епископ на Малка Скития, 46, 48—9, 64—7, 206

Теофан, хронист, 38

Теофил, епископ, 48—9

Теренций, епископ на Томи, 64—5, 208

Термопили, 30—1

тесалийци, жители на Тесалия, 174, 179, 182—3

Тесалия, 22—3, 72—3, 79—80, 156, 162—3, 166—7, 170, 173—7, 201, 206, 210

Теудерих Велики, вж. Теодорих Велики

Теудерих Страбон, вж. Теодорих Страбон

Тибайда, Тиваида, област, 72—3, 76—7

Tibisia, река, вж. Тифиза

Тива, град в Египет, 84

Тигас, река, 106—7, 215—6

Тигър, река, 225

Тимасий, стратег, 184—5

Тир, град, събор в —, 54—5, 206

Тирас, река, 156—7

Тиренски град, 16—7, 201

Тиса, река, 215—6; вж. Тигас

Тисуки, планини, 40—1, 205; вж. Суки

Тиудимер, баща на Теодорих Велики, 219

Тифиза, река, 106—7, 215

Тодор Тракийец, епископ, 54—5

Томевс, град, 180—1; вж. Томи

Томи, град, дн. Кюстенджа, 56—7, 64—7, 156—7, 180—1, 206—7

Тонос, вероятно вж. Тонзос, дн. река Тунджа, 160—1, 222

тоносури, племе, 86—7, 210

траки, тракийци, 2, 3, 10—3, 24—5, 40—1, 54—5, 58—63, 88—9, 137—8, 199, 211

Тракия, област, провинция, 22—6, 30—5, 38, 40—5, 47—9, 52—67, 72—85, 89—90, 96—9, 100—11, 118—9, 122—3, 126—37, 140—1, 146—9, 152—60, 162—70, 172—3, 175—7, 179—81, 186—91, 199—201, 204—6, 209—11, 219—21

Трапезунд, 162—3

Трапезупол, град, 48—9

Траян, император, 2, 3

Траян, полководец, 76—7, 168—9, 223

Траянова врата, проход, 29—31, 205; вж. Суки

Траянопол, град, 205

Тгоestmis, дн. Иглица, 212

Триарий, готски първенец, 130—1, 134—7, 140—1

Трибалия, област, 162—3

Трибигилд, отски вожд, 35, 204

Троада, град, 48—9, 206

Троил, епископ, 48—9, 206

Тукидид, историк, 1, 200

Тунджа, река, 222; вж. Тонос

Tuncarsi, 210, вж. тоносури

Улдис, хунски племенен вожд, 66—7, 69, 204; вж. Илдис

Улфила, епископ, 29—31, 40—3, 58—9, 61, 202, 205

уроги, вероятно вж. угори или угури 124, 217

Урсакий, епископ на Сингидун, 54—5, 72—3, 206

уругунди, племе, бургунди? 154—5, 221

Урфила, вж. Улфила

утигури, племе, 217

Фазис, река, 162—3

федерати, готи, 134—5, 219, 225

Филадельфия, град, 130

Филиатина, езеро, 156—7, 221; вж. Деркос

Филип, император, 152—3, 198, 221

Филип II Македонски, цар, 10—1, 200

Филип, града на —, вж. Филипопол

Филипи, град, 132—3

Филипопол, дн. Пловдив, 2—7, 10—1, 38—41, 48—9, 52—3, 118—9, 154—5, 198, 200—1, 221

Филоксен, 144—5

Филосторгий, писател, 19, 23—37, 203—4

финикия, 206

Фисон, библийска река, 190—3, 225

фисонити, вероятно антите, 192—3, 226

Флавиан, епископ, 80—1

Фока, пратеник на Зинов, 138—9

Forum Sempronii, 2, 3, 199, 221

Форум Темброниум, вж. Forum Sempronii

- Фотий, патриарх, 1, 18, 28, 84, 130, 152—3
 Фравита, пълководец, 34—5, 186—7, 202, 204, 225
 франки, племе, 176—7, 196—7
 Фригия, област, провинция, 48—9, 72—3, 75—6, 160—1, 204
 Фритигерн, племенен вожд, 32—3, 42—3, 58—61, 201, 203

 Хавса, село, вж. Нике, Никица
 Халкедонски събор, 213—4
 Халкидон, ди. Кадакьой, 32—5, 40—1, 154, 156—7
 Хебър, Хеброс, дн. Марица, 10—1, 136—7, 160—1, 200
 Хелеспонт, 25—6, 34—5, 56—7, 72—3, 128—9, 156—7, 160—1, 186—7
 Хелхалх, подстратег, 126—7, 218
 Хемус, дн. Стара планина, 135—6, 158—9, 162—3, 200; Врата на Хемус, 135—6, 219
 Hecaclea Lynkestis, развалини при Битоля, 140—1, 220
 Хераклий, пълководец, 132—3
 Хераклия, град, дн. Ерегли, 136—7, 219
 Херений, син на имп. Деций, 2, 3, 199
 Негпас, син на Атила, 217; вж. Ирник
 Херодот, историк, 14, 87, 166—7, 198, 201, 203, 212, 223
 Херсонес, полуостров, 34—5, 186—7; битката при —, 94—5
 херули, племе, 1, 156—7, 196—7, 199, 222
 хиркани, жители на Хиркания, 196—7, 226
 Хиркания, провинция в древна Персия, 226
 Хонорий, син на имп. Теодосий I, 64—7, 208
 Хостилиан, син на имп. Деций, 199
 Хризантий, фялософ, 18
 Хрисафий, византийски сановник, 98—102, 214
 хуни, племе, поданици на хунската племенна държава, 18—9, 21—5, 29, 32—5, 42, 45, 58—9, 64—7, 70, 82—99, 102—5, 110—1, 124—9, 166—71, 176—7, 186—7, 194—7, 202—5, 208—18, 223, 226; вж. скити

 Цариград, Константинопол, Константинов град, 22—3, 28, 32—3, 38, 40—50, 58, 60—9, 72—3, 76—7, 102—3, 118—9, 126—9, 164—9, 174—7, 202, 204—5, 207, 210—1, 214, 221; вж. Византион
 Цейлон, остров, 196
 Цибала, битка при —, 50—1, 206
 Цикладски острови, 72—3, 128—9, 162—3

 Черно море, вж. Евксински Понт, Понт чума, чумна епидемия, 154—5, 158—8

 Юлиан Отстъпник, император, 18, 152, 164—5, 205, 209, 223—4
 Юлий I, папа, 52—5, 206—7
 Юлийски Алпи, 30—1, 203
 Юстиниан I, император, 196, 210

СЪКРАЩЕНИЯ

- АЕМО = Archäologisch-epigraphische Mitteilungen aus Österreich-Ungarn
 An. Boll. = Analecta Bollandiana
 Бешевлиев, Първобългарски надписи = В. Бешевлиев, Първобългарски надписи, Увод, текст и коментар. Годишник на Софийския Университет, историко-филологически факултет, XXXI. 1. 1934
 БИБ = Българска историческа библиотека
 Bidez, Julian = Joseph Bidez, Julian der Abtrünnige. München 1940
 Bury вж. Gibbon
 BNgrJ = Byzantinisch-neugriechische Jahrbücher
 В. З. = Byzantinische Zeitschrift
 Vasiliev, Histoire = A. A. Vasiliev, Histoire de l'empire byzantin. 1. Paris 1932
 Виз. врем. = Византийский временник
 Геров, Взаимоотношения = Б. Геров, Латинско-гръцки лексикални взаимоотношения в надписите от балканските земи. Годишник на Софийския университет, историко-филологически факултет. XLII. 1945/6; XLIII. 1946/47
 Gibbon-Bury, History = E. Gibbon, The history of the decline and the fall of the Roman Empire. Edited. . . with introduction, notes, appendices and index by J. B. Bury. I—VII. London 1897—1900
 Giesecke, Die Ostgermanen = H.—E. Giesecke, Die Ostgermanen und der Arianismus. Leipzig—Berlin 1939
 ГНБПл = Годишник на Народната библиотека и музей в Пловдив
 Grosse, Römische Militärgeschichte = R. Grosse, Römische Militärgeschichte von Gallienus bis zum Beginn der byzantin. Themenverfassung. Berlin 1920
 ГСкНДр = Гласник Скопског научног друштва
 Dindorf, HGM = L. Dindorf, Historici graeci minores, I—II. Lipsiae 1870—1871
 Дуйчев, Проучвания = Ив. Дуйчев, Проучвания върху българското средновековие. Сборник на Българската академия на науките, XLI. 1945
 Дуйчев, Балканският Югоизток = Ив. Дуйчев, Балканският Югоизток през първата половина на VI век. Начални славянски нападения. Беломорски преглед, I. 1942, сс. 229—270
 Златарски, История = В. Н. Златарски, История на българската държава през средните векове. I 1. София 1918; I 2. София 1927
 Jacoby, FGH = F. Jacoby, Die Fragmente der griechischer Historiker. II Berlin 1926.
 ИБАД = Известия на Българското археологическо дружество
 ИБАИ = Известия на Българския археологически институт
 Иванов, Български старини из Македония = Йорд. Иванов, Български старини из Македония. Второ издание. София 1931
 ИИБИ = Известия на Института за българска история
 ИРАИК = Известия Русского археологического института в Константинополе
 Иречек, Пътувания = К. Иречек, Пътувания по България. Пловдив 1899
 Jireček, Heerstrasse = K. Jireček, Die Heerstrasse von Belgrad nach Konstantinopel. Prag 1877. Български превод: Военният път от Белград за Цариград и Балканските проходи. БИБ, IV. 4. 1932.
 Kalinka, Denkmäler = E. Kalinka, Antike Denkmäler in Bulgarien. Wien 1906. Schriften der Balkankommission, antiquarische Abteilung IV.
 Кацаров — Дечев, Извори = Г. И. Кацаров, Д. Дечев и др. Извори за старата история и география на Тракия и Македония. София 1949

- Christ-Schmidt-Stählin, GGL = W. Christ-W. Schmidt-O. Stählin
Geschichte der griechischen Literatur. II. 2. München 1924.
- Croiset, HLG = Alfred et Maurice Croiset, Histoire de la littérature grecque, I—III. Paris 1928—1935
- Krumbacher, GBL = K. Krumbacher, Geschichte der byzantinischen Literatur. München 1897.
- Кулаковский, История = Ю. Кулаковский, История Византий. I—II. Киев 1912.
- Латьшев, Известия = В. В. Латьшев, Известия древних писателей о Скифии и Кавказе. Приложение към Вестник Древней истории. 1947—1948.
- Lebeau — St. Martin, Histoire = Lebeau, Histoire du Bas Empire, en commençant à Constantin. 2 édition par Saint — Martin et Brosset. I—XXI. Paris 1824—1836.
- Migne, P. Gr. = Migne, Patrologia graeca
- Mommsen, Römische Geschichte = Th. Mommsen, Römische Geschichte, I—V. Berlin 1888
- Mommsen, Abriss = Th. Mommsen, Abriss des römischen Staatsrechts. Leipzig 1893.
- Mommsen, Gesammelte Schriften = Th. Mommsen, Gesammelte Schriften, I—VIII. Berlin 1905—1913
- МПр = Македонски преглед
- Moravcsik, Byzantinoturcica = Gy. Moravcsik, Byzantinoturcica. I. Die Byzantinischen Quellen der Geschichte der Türkvolker. Budapest 1942. — II. Sprachreste der Türkvolker in den byzantinischen Quellen. Budapest 1943
- Мутафчиев, Старият друм = П. Мутафчиев, Старият друм през „Траянова врата“. Списание на Българската академия на науките, LV. 1937, сс. 19—148
- Müller, FHG = C. Müller, Fragmenta historicorum graecorum. IV. Parisiis 1885.
- Müllenhoff, DA = K. Müllenhoff, Deutsche Altertumskunde. II, Berlin 1887
- Niederle, Manuel = L. Niederle, Manuel de l'antiquité slave. I—II, Paris 1923—1926
- Niese — Hohl, Geschichte = B. Niese, Grundriss der römischen Geschichte V Aufl. Neubearbeitet von E. Hohl. München 1923
- Ostrogorsky, Geschichte = G. Ostrogorsky, Geschichte des byzantinischen Staates. München 1940
- PWRE = Pauly-Wissowa Realencyclopädie der class. Altertumswissenschaft
- Rapport, Die Einfälle = Br. Rapport, Die Einfälle der Goten in das römische Reich bis auf Constantin. Leipzig 1899.
- Stein, Geschichte = E. Stein, Geschichte des spätrömischen Reiches. I. Wien 1928
- СБНУК = Сборник за народни умотворения, наука и книжнина
- Сборник П. Ников = Известия на Българското историческо дружество, XVI—XVIII. 1940 = Сборник в памет на проф. Петър Ников
- Schmidt, Geschichte = L. Schmidt, Geschichte der deutschen Stämme, Die Ostgermanen. 2 Aufl. München 1934
- Seeck, Untergang = O. Seeck, Geschichte des Untergangs der antiken Welt. I—VI. Berlin — Stuttgart 1910—1920
- СпБАкН = Списание на Българската академия на науките
- Ticéloiu, Nationalität = I. Ticéloiu, Über Nationalität und Zahl der von Kaiser Theodosius dem Hunnenkhan Attila ausgelieferten Flüchtlinge. Byzantinische Zeitschrift, XXIV. 1924, pp. 84—87
- Успенский, История = Ф. И. Успенский, История Византийской империи. I. СПб 1913.

ДОБАВКИ И ПОПРАВКИ

Критичният апарат при гръцките текстове, дадени тук, е зает изцяло от научните издания на съответните гръцки текстове. Измежду съществуващите различия са подбрани главно онези, които имат някакво значение за установяване на смисъла на текста или пък засягат лични и местни имена. При дадени откъслечни текстове чертички в текста (- - -) се употребяват, за да се означа пропуск, извършен от преводача, докато многоточие (...) означава празнина (lacuna) в първообразния гръцки текст. Латинските надсловни към отделните откъси са добавка на преводачите. Под влияние на гръцкия първообраз някъде в преводите са дадени гръцките написи на географски имена, докато другаде напротив тези имена са дадени в побългарен напис. Вследствие на това някъде липсва единство в написане на известни имена, та се среща покрай Константинопол Цариград, покрай Искър Дунав, Сирмиум—Сирмий, и т. н. Тази липса на единство обаче никъде не пречи за разбирането на смисъла. В надсловите са дадени българските имена.

Вследствие на извънредно трудния набор в текста са допуснати някои печатни грешки. Така необходимо е да се чете:

- с. 3 ред 14 отдолу: бил убит *вм.* убил
- с. 15 ред 2 отгоре: Валернан *вм.* Валентиннан
- с. 53 ред 2 отгоре: се явил и *вм.* се явили
- с. 55 ред 2 отгоре: Маркел *вм.* Марцел; също с. 55 ред 9 отгоре
- с. 60 ред 14 отгоре: *Θεόκλην* *вм.* *Θεόκλην*
- с. 70 ред 10 отгоре: известно *вм.* известно
- с. 71 ред 16 отгоре: Theodoreт *вм.* Thedoret
- с. 73 ред отгоре: узнали *вм.* узнал
- с. 77 ред 5 отдолу: Вретаний *вм.* Вратений
- с. 80 ред 19 отдолу: *ἐπαγαγινώσκοντες* *вм.* *ἐπαγαγινώσκοντες*
- с. 82 ред 14 отдолу: *Δημόφιλος ὁ Βερβός*
- с. 116 ред 25 отдолу: *ἀναστήσονται* *вм.* *ἀναστήσονται*
- с. 132 ред 11 отгоре: *τούτων* *вм.* *τούτων*
- с. 131 ред 12: *τοῦ λιμοῦ* *вм.* *τοῦτλιμοῦ*
- с. 135 ред 23 отгоре: Арматий *вм.* Амартий
- с. 141 ред 8 отгоре: Византион *вм.* Византия
- с. 160 ред 1 отдолу, да се добави на края: 100, 12—101, 5.
- с. 207 бел. 229: дадено е правилното име Ветраний *вм.* неправилия напис на гръцкия първообраз: Врстаний.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
Предговор	V—VII
I. Дексияп. Увод и превод от В. Бешевлиев	1—13
II. Евсевий. Увод и превод от В. Бешевлиев	14—17
III. Евнапий. Увод и превод от В. Бешевлиев	18—27
IV. Филосторгий. Увод и превод от Ив. Дуйчев	28—37
V. Сократ. Увод и превод от В. Тъпкава — Заимова	38—49
VI. Созомен. Увод и превод от Г. Цанкова — Петкова	50—69
VII. Теодорит Кирски. Увод от Ив. Дуйчев, превод от Г. Цан- кова — Петкова	70—83
VIII. Олимпиодор Тивански. Увод и превод от В. Бешевлиев	84—85
IX. Приск Тракиец. Увод и превод от Ив. Дуйчев	86—129
X. Малх. Увод и превод от В. Бешевлиев	130—151
XI. Зосим. Увод и превод от В. Бешевлиев	152—187
XII. Евстатий Епифанийски. Увод и превод от В. Бешевлиев	188—189
XIII. Диалозите на Псевдо-Кесарий. Увод от Ив. Дуйчев, превод от В. Тъпкава — Заимова	190—193
XIV. Андрей Кесарийски. Увод и превод от Стр. Лишев	194—195
XV. Козма Индикоплевст. Увод от Ив. Дуйчев, превод от Г. Цан- кова — Петкова	196—197
Обяснителни бележки: бел. 1—96, 460—656 от В. Бешевлиев } бел. 97—459, 657—671 от Ив. Дуйчев }	198—226
Показалец	227—236
Съкращения	237—238
Добавки и поправки	239
Съдържание	240

Технически контр. редактор : Стр. Славчев

Коректор: *Елена Георгиева*

Печатни коли : 15-500 Издателски коли : 18-135 Авторски коли : 26-380

Формат на картната 70/100 1/16

Тираж 400 броя

Набрана и отпечатана в Печатницата на Българската академия на науките

ул. Ив. Вазов 13, София

Поръчка № 2/1954